

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β', τεύχος 303, Παρασκευή 8 Νοεμβρίου 1985

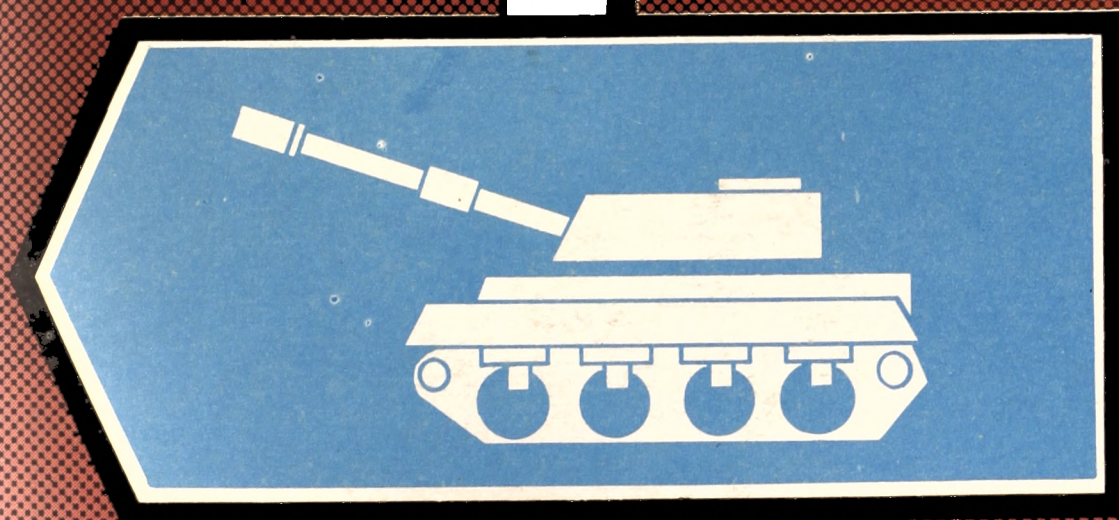
Δρχ. 70

Η Αριστερά ποτέ δεν πεθαίνει...

ΓΕΡ. ΑΡΣΕΝΗΣ:

*Σταθεροποίηση
χωρίς ανάπτυξη
είναι
συντηρητική
πολιτική επιλογή*

- Κρίση και αμφισβήτηση στο ΠΑΣΟΚ
- Η «αυτοδυναμία» οδηγεί σε αυταρχικές επιβουλές
- Προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
- Ο κυβερνητικός συνδικαλισμός και η συμμαχία με τη χουντοδεξιά
- Δύο δείγματα από την οικονομική διαχείριση: ΟΤΕ και Ένοπλες Δυνάμεις
- Ο πόλεμος των άστρων και η συνάντηση Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ

ΛΙΟΥΙΣ
ΜΑΜΦΟΡΝΤ

ο
μύθος
της
μηχανής

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ

ΟΥΤΟΠΙΑ, Η ΠΩΛΗ ΚΑΙ Η ΜΗΧΑΝΗ

Η ΠΡΩΤΗ ΜΕΓΑΜΗΧΑΝΗ

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΜΗΧΑΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

ΤΕΧΝΗ: ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

ΧΕΡΜΠΕΡΤ
ΜΑΡΚΟΥΖΕ

τό
τέλος
της
οὐτοπίας

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙΩΣΗΣ

ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΑΦΘΟΝΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΤΑΓΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Ο ΜΑΡΚΟΥΖΕ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΣ

ὑψιλον/βιβλία

Ζωοδόχου Πηγής 34
Ἀθήνα 106 81
τηλ. 3638257

ΧΕΡΜΠΕΡΤ ΜΑΡΚΟΥΖΕ
ΑΡΝΗΣΕΙΣ

ΡΑΣΕΛ ΤΖΑΚΟΜΠΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΜΝΗΣΙΑ

ΜΩΡΙΣ ΜΕΡΛΩ-ΠΟΝΤΥ
ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗΣ

ΜΑΞ ΧΟΡΚΧΑΪΜΕΡ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΑΝΤΟΡΝΟ, ΛΟΒΕΝΤΑΛ
ΜΑΡΚΟΥΖΕ, ΧΟΡΚΧΑΪΜΕΡ
ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

ΧΕΡΜΠΕΡΤ ΜΑΡΚΟΥΖΕ
ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

Περίοδος Β'
• Χρόνος 12ος
• Τεύχος 303
Παρασκευή 8 Νοεμβρίου 1985
δρχ. 70

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. ΕΡΓΑΤΙΚΟΣ

Η κρίση του κυβερνητικού συνδικαλισμού

11

Συνέντευξη με τον Γ. Παπαμιχαήλ
ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

12

Η αθέατη πλευρά της «αυτοδυναμίας»
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ

14

«Η Αλλαγή θα γίνει έστω και χωρίς το ΠΑΣΟΚ»

16

Δ. ΜΙΧΑΗΛ

Το νέο σκηνικό

18

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ

Η Αριστερά ποτέ δεν πεθαίνει

20

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

Πρόγραμμα σταθεροποίησης χωρίς ανάπτυξη

21

Π.Ν. ΣΤΑΓΚΟΣ

Οδηγίες προς ναυτιλόμενους

26

ΧΡ. ΝΗΣΙΩΤΗΣ

«Ήμουν και γω εκεί»

30

ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ

Τα μυστήρια του ΟΤΕ

35

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ

Οι προμήθειες του στρατού

38

ΑΜΑΛΙΑ ΒΑΝ ΧΕΝΤ

Χλευάζοντας εαυτούς και αλλήλους

40

Μ.Ν. ΡΑΠΤΗΣ

Η συνάντηση Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ
ΑΝΤΙ

42

Συμπόσιο για τους ουτοπικούς

47

ΔΗΜ. ΝΟΛΛΑΣ

Χρεωνόμαστε τα κόμματα σαν τη μάνα
μας και τον πατέρα μας

48

ΚΛΗΜΕΝΤΙΑ ΒΟΥΝΕΛΑΚΗ

Που πάει η τηλεόραση

54

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΝΤΟΥΝΙΑ

Νίκος Εγγονόπουλος

57

ΑΛ. ΞΥΔΗΣ

Ο πρώτος σουρρεαλιστής ζωγράφος

58

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ

Η απάντηση την άνοιξη...

4

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

6

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ

10

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

ΚΛ. ΓΡΙΒΑΣ

Γιομπαζολισμός

32

ΣΠ. ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ

Ό,τι έχετε ευχαρίστηση

33

ΠΑΡΕ ΜΕ ΣΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ

34

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

46

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΕΛΕΙΩΣΕ

Ο ΚΑΤΑΙΓΙΣΜΟΣ διαγραφών μελών της ΚΕ του κυβερνητικού κόμματος που αντέδρασαν στα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για το τι σήμαινε ο διαχωρισμός κυβέρνησης - κόμματος που θεσμοθετήθηκε πρόσφατα: η κυβέρνηση θα αποφασίζει και το κόμμα θα χειροκροτεί. Η «ιστορική ηγεσία» του ΠΑΣΟΚ μετέχει σύμπασα στην κυβέρνηση, άρα αναλαμβάνει την ευθύνη των αποφάσεων· οι νεοκουβαλητές που τους αντικαθιστούν στο ΕΓ αναλαμβάνουν την ευθύνη διαγραφής των δυστροπούντων. Η διακυβέρνηση της χώρας είναι πολύ σοβαρή υπόθεση —δεν μπορεί να έχει λόγο γι' αυτήν το κάθε μέλος της ΚΕ. Οι υπουργοί είναι δημόσιοι άνδρες πέραν και υπεράνω του κόμματος— δεν μπορούν να παίρνουν υπόψη τους τον κάθε πρασινοφρουρό. Επιβεβαιώνεται λοιπόν έμπρακτα πως η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ είναι «όλων των Ελλήνων».

ΒΕΒΑΙΑ, πρωτίστως, η κυβέρνηση είναι κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου. Κι όποιος αμφισβητεί τις αποφάσεις της, αμφισβητεί τον ίδιο. Κι αυτό, ως γνωστόν, αποτελεί έγκλημα καθοσιώσεως στο ΠΑΣΟΚ. Πολύ περισσότερο που, στη συγκεκριμένη περίπτωση των οικονομικών μέτρων, ανέλαβε προσωπικά την ευθύνη γι' αυτά. Οι διαγραφές λοιπόν δεν αποτελούν παρά τη δίκαιη τιμωρία αυτών που όχι μόνο αρνήθηκαν να χειροκροτήσουν αλλά και τόλμησαν να αντιδράσουν.

ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ να υποστηρίξει κανείς πως όλη αυτή η ιστορία δεν αφορά παρά το ίδιο το ΠΑΣΟΚ. Στο κάτω κάτω η παράταξη των χειροκροτητών είχε ανέκαθεν το πάνω χέρι στο Κίνημα και δεν μπορεί ν' ανεχθεί να αμφισβητούνται δεκάχρονες παραδόσεις. Η μετατροπή των κομματικών οργανώσεων από ιμάντες διακίνησης κομματικών αποφάσεων σε ιμάντες διακίνησης κυβερνητικών, είναι απόφαση που αφορά τις ίδιες. Η μετατροπή των κομματικών μελών σε υποτελείς των διαχειριστών του «Κράτους Προνοίας» (που θυμίζουν τους κατά την καλή βούληση του αυτοκράτορα διοριζόμενους βυζαντινούς «προνοιάτορες») και εκπροσώπους των προστατών - υπουργών απέναντι στους πελάτες - πολίτες, αφορά τους ίδιους. Ο μετασχηματισμός της ιστορικής ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ σε μηχανισμό που, κατά τα ασφαλή πρότυπα της δεξιάς, αντλεί τη δύναμή του όχι από το κόμμα αλλά από τη διαχείριση του κράτους, είναι κάτι που, ξανά, αφορά την ίδια. Εμείς όλα αυτά δικαιούμεθα και πρέπει να τα κρίνουμε σε σχέση με τις επαγγελίες για αριστερές πολιτικές, αλλαγές, κοινωνικές απελευθερώσεις, εθνικές κυριαρχίες κι ανεξαρτησίες, κτλ. κτλ.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΟΜΩΣ κάτι άλλο που μας αφορά πολύ αμεσότερα, ως πολίτες που διεκδικούν τα στοιχειώδη δημοκρατικά τους δικαιώματα: το γεγονός ότι η απαγόρευση αμφισβήτησης της κυβερνητικής πολιτικής στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ γενικεύεται ως απαγόρευση αμφισβήτησης από οποιονδήποτε. Διότι ποιος δικαιούται ν' αμφισβητεί όταν, μ' αυτόν τον τρόπο, αποσταθεροποιεί; Η αποδοκιμασία της κυβέρνησης σημαίνει συμπαράταξη με τα «σταγονίδια» ή τους «σπόρους» —δήλωσε ο κ. πρωθυπουργός. Τα δυναμικά ερείσματα της εξουσίας ίσως αρχίσουν ν' ανησυχούν— μπορεί ν' άρχισαν κιόλας. Ίσως ο κ. Ζιάγκας και ο κ. Αλεξάκης ανταλλάσσουν ήδη τις ανησυχίες τους. Η συνεργασία της ΠΑΣΚΕ με τους χουντικούς συνδικαλιστές επιτρέπεται, προκειμένου να διασωθεί ο κ. Ραυτόπουλος. Η για το ίδιο θέμα (αλλά από άλλες θέσεις) ταυτόχρονη κριτική ΝΔ, ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ., προετοιμάζει αποστασίες και ανωμαλίες. Οι διαγραφές επιτρέπονται, οι επίφοβες αποχωρήσεις καταγγέλλονται εκ των προτέρων ως «αποστασία» που θα δημιουργήσει κλίμα του '65 και δικτατορία. Ας θυμηθούμε ότι ο κ. Αλεξάκης κατέχει τη θέση του Παπαδόπουλου. Η διάσπαση της ΝΔ εισέπραξε τα έμμεσα εγκώμια της κυβέρνησης και είχε την υποστήριξη των ΕΡΤ. Η «ντε φάκτο» διάσπαση της ΠΑΣΚΕ εγκυμονεί κινδύνους για την ομαλότητα.

ΑΝΑΒΙΩΝΟΥΝ λοιπόν οι καταγγελίες περί «αριστεροχουντισμού» που, στα πρώτα χρόνια μετά τη μεταπολίτευση, αποτέλεσαν το ιδεολογικό και πολιτικό όπλο για τη φίμωση κάθε ριζοσπαστικής άποψης. Κι αναδεικνύεται μια πολιτική αντίληψη «νομιμότητας» που ταυτίζεται πλήρως μ' αυτήν της δεξιάς, που παραπέμπει στην αλήστου μνήμης εθνικοφροσύνη. Και ο Ανδρέας Παπανδρέου διεκδικεί το ρόλο του «εθνικού ηγέτη» σε έργο που το έχουν παίξει, άλλοι, καλύτεροι θίασοι.

ΤΟ ΓΝΩΣΤΟ τέλος του έργου δεν φοβίζει, άραγε, τον κ. Α. Παπανδρέου;

Η απάντηση την άνοιξη...

Η ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ της Γενικής Γραμματείας Τύπου και Πληροφοριών, για τη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου της περασμένης Παρασκευής, δεν προΐδεαζε επαρκώς... Ανάφερε μόνο ότι, πριν από τη συζήτηση για τον προϋπολογισμό, ο πρωθυπουργός είχε κάνει δύο σχόλια που αφορούσαν τον συνδικαλιστικό χώρο και την ανάγκη μιας ομαλής πορείας, με στόχο την ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών.

ΗΔΗ, ΣΤΙΣ οκτώ το βράδυ, δεσπόζουσα αίσθηση, στους περισσότερους αρχισυντάκτες του πρωινού ή μεσημβρινού Τύπου, ήταν ότι η συνεδρίαση αυτή του «υπουργικού», δεν δίνει «κύριο θέμα»... Και, ξαφνικά, με δεύτερη ανακοίνωση της ΓΓΤΠ, έφθναν, στις εφημερίδες, τα δύο σχόλια του πρωθυπουργού: ακριβέστερα, έφθανε ωμή, ανατριχιαστική, η απειλή της δικτατορίας!

ΜΕΧΡΙ εκείνη τη στιγμή, η ελληνική κοινή γνώμη ήξερε (από την κυβέρνηση...) ότι υπάρχει ένα «παρά φύση» μέτωπο ανάμεσα στη Δεξιά και την «ανιστόρητη» και «τυφλή» — τυφλή τα τ' ότα, τον τε νουν, τα τ' όμματα... — «παραδοσιακή Αριστερά»... Ήξερε ότι στο «μέτωπο» αυτό, είχαν προσχωρήσει επιφανή συνδικαλιστικά στελέχη του ΠΑΣΟΚ (τα οποία «δικαίως διεγράφησαν», έστω και χωρίς παραπομπή στο πειθαρχικό του κόμματος) και ότι ο κακός αντιπολιτευόμενος ελληνικός Τύπος είχε, πλέον, ταυτιστεί με τον επίσης κακό, ευρωπαϊκό ή αμερικάνικο Τύπο, που έφθασε να ειρωνεύεται τα μέτρα λιτότητας του «σοσιαλιστή Παπανδρέου», τα οποία — άκουσον! άκουσον! — «προσιδιάζουν με τα μέτρα του Ρέγκαν και της Θάτσερ». (Βλέπε και περιοδικό «Τάιμ», 4 Νοεμβρίου 1985).

ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ δεν ήξερε ο λαός — και αυτό, ακριβώς, επεσημαιναν τα δύο πρωθυπουργικά σχόλια — ήταν ότι στο στρατό, ένδεκα χρόνια μετά την κατάρρευση της δικτατορίας ή τέσσερα και πλέον χρόνια μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, υπάρχουν πάντοτε κάποιοι χουντικοί «σπόροι», οι οποίοι, μάλιστα, «θα υπάρχουν για πάρα πολλά (ακόμα) χρόνια»! Εκείνο που δεν ήξερε η ελληνική κοινή γνώμη — και το μάθαινε, τώρα, από υπεύθυνα πρωθυπουργικά χείλη — ήταν ότι ανάμεσα στις απεργιακές κινητοποιήσεις των εργαζομένων και την έκρηξη βόμβας σε κάποιο λεωφορείο αστικής γραμής (με πιθανότερο δράστη κάποιο Ιρακινό...), εξυφαίνεται κάποιο κοινό «σχέδιο αποσταθεροποίησης», με κοινό στόχο τη δημιουργία «κλίματος εντάσεων», που είναι το «υπόστρωμα των ανωμάλων λύσεων»... Τέλος, εκείνο που μάθαινε, για πρώτη φορά, ο ελληνικός λαός, από τα δύο σχόλια του πρωθυπουργού, ήταν ότι η «εξέγερση» των εργαζομένων δεν είχε — και δεν έχει — καμιά σχέση με την περικοπή της ΑΤΑ, το πάγωμα των μισθών ή την οποιαδήποτε «συντηρητική στροφή» υπέρ του ιδιωτικού τομέα — αλλά μόνο με κάποια καταχθόνια επιλογή, για την «υπονόμευση της Αλλαγής»! Συνεπώς — κατέληγε ο πρωθυπουργός — αν δεν σταματήσει η βαβούρα κατά των μέτρων, αν δεν κοπάσουν οι απεργιακοί αγώνες, αν η «ανιστόρητη Αριστερά» δεν βάλει μυαλό, τότε... Τότε, κανείς, ω αντιπολιτευόμενοι ή συμπολιτευόμενοι Έλληνες, δεν μπορεί να σας εγγυηθεί ότι «οι δημοκρατικοί θεσμοί δεν θα τεθούν σε μια νέα δοκιμασία». Η δικτατορία, έτσι είτε αλλιώς, βρίσκεται επί θύραις, αφού το σημερινό «κλίμα ανασφάλειας και χάους», πολύ θυμίζει το κλίμα της περιόδου 1965-66!

ΑΥΤΑ ΕΙΠΕ ο πρωθυπουργός, στη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου της Παρασκευής 1ης Νοεμβρίου. Μόνο που επειδή η αξιοπιστία του ΠΑΣΟΚ έχει φθάσει στο χαμηλότερο

δυνατό σημείο, ανάλογη ήταν και η αντίδραση των εργαζομένων. Ουδείς πίστεψε ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις, για να επελάσουν και πάλι οι μαύροι συνταγματάρχες. Αντίθετα, οι πάντες συνειδητοποίησαν ότι, πίσω από τον «μπαμπούλα» της εκτροπής, η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ εγκαινίαζε μια νέα μεθοδολογία, για να εκφοβίσει — και αποπροσανατολίσει — το λαό. Η κινδυνολογία ζει!

Δεν υπάρχουν εχθροί της δημοκρατίας;

ΜΗΠΩΣ, ΟΜΩΣ, υπάρχουν εχθροί της δημοκρατίας, δικοί μας ή ξένοι, τους οποίους αδυνατεί να διακρίνει ο λαός; (Τα δέντρα εμποδίζουν, κάποτε να δούμε το δάσος). Και αν ναι, ποιος τους ενθαρρύνει;

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ δεν είναι δύσκολη. Εραστές της εκτροπής υπάρχουν σχεδόν παντού, άρα και στη χώρα μας. Μόνο που δεν έχουν καμιά σχέση με τους αγώνες και τις κινητοποιήσεις των εργαζομένων. Άλλωστε, μια διεθνής πείρα λέει ότι κάθε κυβέρνηση που καλλιεργεί τη σύγχυση, διασπά τις προοδευτικές δυνάμεις, περιφρονεί την ομαλή λειτουργία των θεσμών, ή εμπιστεύεται την ασφάλεια της χώρας σε «επαγρυπνητές» τύπου Αλεξάκη, εκ των πραγμάτων δημιουργεί το κλίμα, μέσα στο οποίο μπορούν να κινηθούν οι εχθροί της δημοκρατίας.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, αν οι δηλώσεις του πρωθυπουργού ανταποκρίνονταν στα πράγματα — αν ο κίνδυνος της δικτατορίας ήταν ή είναι υπαρκτός — θα έπρεπε η ίδια η κυβέρνηση, την επομένη του υπουργικού συμβουλίου, να είχε κηρύξει συναγερμό! Ο πρωθυπουργός θα έπρεπε να είχε ζητήσει την παραίτηση του αναπληρωτή υπουργού Εθνικής Άμυνας, Α. Δροσογιάννη, αφού τέσσερα χρόνια μετά τη διακυβέρνηση της χώρας από το ΠΑΣΟΚ, εξακολουθεί να συντηρεί ακόμα, στο στράτευμα, «σπόρους» ικανούς «να θέσουν σε νέα δοκιμασία τους δημοκρατικούς θεσμούς». Θα έπρεπε να είχε μεταθέσει — τουλάχιστον αυτό — σε άλλο υπουργείο τον Μ. Κουτσόγιωργα, αφού ο κ. υπουργός ανενδοίαστα ομολόγησε, στη Βουλή, ότι ναι μεν είμαστε «άνδρες δημοκρατικοί», πλην καλό είναι να τοποθετούμε και κάποιους αργηρώνυτους πράκτορες στην

ΕΡΤ, για να εμπεδώσουμε ταχύτερα το «σοσιαλισμό» στην Ελλάδα! Θα έπρεπε... θα έπρεπε.

ΤΕΛΙΚΑ, τίποτε απ' όλα αυτά δεν συνέβη. Τα κόμματα της Αριστεράς κατάγγειλαν, βέβαια, τη νέα εκστρατεία κινδυνολογίας του ΠΑΣΟΚ και, ειδικότερα, τη σύνδεση που επιχειρήθηκε ανάμεσα στους συνδικαλιστικούς αγώνες των εργαζομένων και την... έκρηξη μιας βόμβας σε λεωφορείο, αλλά για την κυβέρνηση πέρα βρέχει! Η απάντησή της —με εξαίρεση κάποιους γενικόλογους αφορισμούς, του τύπου: «*αυτοπαγιδεύσθε στη δική σας δημαγωγία*», κτλ.— δεν περιείχε ούτε μια λέξη που να εξηγεί γιατί η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ επικαλείται, σήμερα, τον κίνδυνο της δικτατορίας. Και, φυσικά, δεν ήταν δυνατόν να δώσει οποιαδήποτε «εξήγηση»!

(Μέσα στο πλαίσιο της κυβερνητικής κινδυνολογίας, αξίζει να καταγράψει κανείς και το «θέατρο του παράλογου» που παιχθηκε, προς στιγμή, ανάμεσα στον κ. Ευ. Αβέρωφ και τον κυβερνητικό εκπρόσωπο, Κ. Λαλιώτη... Ο κ. Αβέρωφ, με την αίσθηση ότι είναι ο «εσαεί ιδιοκτήτης των ενόπλων δυνάμεων» αισθάνθηκε την ανάγκη να διαμαρτυρηθεί για την αναφορά του πρωθυπουργού στους (χουντικούς) «σπόρους». Και αναφώνησε: «*Κάτω τα χέρια από τις ένοπλες δυνάμεις*», με την έννοια περίπου: «*Αυτός ο στρατός είναι δικός μου*»! Από την πλευρά του, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, λησμονώντας όλα όσα ανέφερε ο πρωθυπουργός περί «σπόρων» κτλ., κατηγόρησε τον κ. Αβέρωφ ότι προσπαθεί να... «*αναμίξει τις ένοπλες δυνάμεις σε σενάρια κινδυνολογίας και αποσταθεροποίησης*», χωρίς, βέβαια, οποιαδήποτε αναστολή για το γεγονός ότι πρώτος ο πρωθυπουργός έκανε την «ανάμιξη» αυτή! Κάποιοι, στον τόπο αυτό, υποτιμούν τη νοημοσύνη των απλών ανθρώπων...).

Άρμακοστ και «εθνικός συνωστισμός»

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ που κύλησε, σφραγίστηκε —μεταξύ άλλων— και με την επίσκεψη του Αμερικανού υφυπουργού Εξωτερικών, Μάικλ Άρμακοστ, τρίτου ή δεύτερου τη τάξει, στην Ιεραρχία του Σταίητ Ντηπάρτμεντ, με τον οποίο είχαν χωριστές συνομιλίες ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου, ο αντιπρόεδρος Γ. Χαραλαμπίδης και πέντε άλλοι υπουργοί. (Σε άλλους καιρούς, αυτόν τον «εθνικό συνωστισμό», το ΠΑΣΟΚ, σαν αξιωματική αντιπολίτευση, θα κατάγγελλε σαν «εξοργιστική ένδειξη εθνικής υποτέλειας»).

ΚΑΤΑ ΤΗΝ Αριστερά, η επίσκεψη Άρμακοστ εντάσσεται στη «γενικότερη συντηρητική στροφή», που επιχειρεί, το τελευταίο αυτό διάστημα, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Κατά την εκτίμηση άλλων μετριοπαθέστερων αναλυτών, η επίσκεψη εκφράζει τη σταθερή πρόθεση του πρωθυπουργού να οδηγήσει τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις σε «ήρεμα νερά», χωρίς να είναι απόλυτα σαφές το περιεχόμενο του νέου αυτού όρου.

ΠΑΝΤΩΣ, για τους Αμερικανούς, ο νέος αυτός όρος θα πρέπει να περιλαμβάνει και την ανανέωση της συμφωνίας για τις βάσεις, που εκπνέει, όπως είναι γνωστό, στις 31 Δεκεμβρίου 1988, διαφορετικά —λένε— η βελτίωση και αναβάθμιση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, καθίσταται προβληματική.

ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ αυτή —σε ήπιους τόνους και με άλλη επιχειρηματολογία— ανέπτυξε ο Μ. Άρμακοστ, στη δίωρη συνάντηση που είχε με τον πρωθυπουργό: δεν σας ζητούμε —του είπε— να ανανεώσετε, ντε και καλά, τη συμφωνία για τις βάσεις. Απλώς σας ζητούμε να μας πείτε, από τώρα αν προτιμάτε ν' ανανεώσετε ή όχι τη συμφωνία. Και ο λόγος είναι απλός: αν οι βάσεις πρόκειται να μείνουν, τότε είμαστε υποχρεωμένοι να υποβάλουμε, έγκαιρα, στο Κογκρέσο, για το οικονομικό έτος 1987-88, τα σχετικά κονδύλια για τη συντήρηση και τον εκσυγχρονισμό τους... Αν πάλι, δεν πρόκειται να μείνουν, τότε, σας παρακαλούμε να το ξέρουμε από τώρα, για να φρον-

τίσουμε για τη μεταφορά τους σε άλλη χώρα— ας πούμε στην Τουρκία...

ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Άρμακοστ, απάντησε —σε επίσης ήρεμους τόνους— ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου: οι όροι της συμφωνίας είναι πολύ σαφείς. Και ο σημαντικότερος είναι ότι οι βάσεις θα φύγουν στις 31 Δεκεμβρίου 1988. Αλλά αν υποθεθεί ότι, για οποιοδήποτε λόγο, θέλουμε να επανέλθουμε στο *si ne qua non* αυτόν όρο, τότε, την πρόθεσή μας αυτή θα διαδηλώσουμε πέντε μόνο μήνες πριν από την εκπνοή της συμφωνίας, δηλαδή στις 31 Ιουλίου 1988 —όπως σαφώς ορίζεται από τις διατάξεις της συμφωνίας. Συνεπώς, λυπούμαι για το ότι αδυνατώ να δεσμευθώ, από τώρα...

ΚΑΠΩΣ ΕΤΣΙ θα πρέπει να κύλησε ο διάλογος Παπανδρέου - Άρμακοστ, μια και τα διαμειφθέντα, επακριβώς, ελάχιστοι άνθρωποι γνωρίζουν. Πάντως, φαίνεται ότι, σε κάποιο στάδιο του διαλόγου, έγινε αναφορά —από αμερικανικής πλευράς— στις «*δυσχέρειες*» που αντιπετωπίζει, σήμερα, η ελληνική οικονομία, ίσως και σε κάποιες «*διευκολύνσεις*» που μπορούν να κάνουν ορισμένες διεθνείς, αν όχι και αμερικανικές, τράπεζες... Άλλες πάλι πληροφορίες αναφέρουν ότι, έμμεσα —και όχι τόσο μέσω Άρμακοστ— έγινε «*υπόμνηση*» στον πρωθυπουργό ότι, στην Ουάσιγκτον, υπάρχουν οι «*ήπιοι*» και οι «*σκληροί*»... Οι πρώτοι θέλουν ειλικρινά να βοηθήσουν την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, να ξεπεράσει τις σημερινές της δυσχέρειες, αλλά υπάρχουν, δυστυχώς, και οι «*σκληροί*» τα «*γεράκια*», που θυμούνται τα πάντα —από τα περί «*μητροπόλεως του ιμπεριαλισμού*» που ελέχθη στο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, μέχρι τη δήλωση Παπανδρέου για το νοτιοκορεατικό «*τζάμπο*» ή τα πάρε δώσε του Έλληνα πρωθυπουργού με τον Καντάφι. Συνεπώς...

ΑΥΤΟ ΤΟ «*συνεπώς*», κανείς δεν ξέρει που κατέληξε. Πάντως, υπάρχουν πολιτικοί σχολιαστές που πιστεύουν ότι ύστερα από τη δίωρη συνομιλία Παπανδρέου - Άρμακοστ, ο πρωθυπουργός «*ούτε δεσμεύθηκε σε τίποτε, αλλ' ούτε και απέκλεισε τίποτε*».

ΕΤΣΙ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ που παραμένει είναι αν η «*συντηρητική στροφή*» του ΠΑΣΟΚ, θα έχει τόσο εύρος, ώστε να περιλάβει όχι απλώς μια επίσκεψη του πρωθυπουργού στην Ουάσιγκτον, αλλά και την παραμονή των βάσεων πέραν του 1988... Πάντως κάποια απάντηση αναμένεται στην Ουάσιγκτον, από την Αθήνα, την ερχόμενη άνοιξη...

ΑΝΤΗΝΩΡ

νηπιαγωγείο
το αστεράκι

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί το νηπιαγωγείο. «**Τό αστεράκι**».
- Μία μικρή δασή μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίδραση από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλστε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Τζελετοπούλου - Ευθυμίου
Βαλαμώνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ

«ΡΑΔΙΟ - ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ»

Την ερχόμενη Δευτέρα, 11 Νοεμβρίου, δικάζεται ο εκδότης του περιοδικού στο Δεύτερο Τριμελές γιατί, σύμφωνα με το κατηγορητήριο: «την 16η Δεκεμβρίου 1983 ενταύθα και δη εις το επί της οδού Δεινοκράτους 131 διαμέρισμά του κατείχεν και εχρησιμοποιεί ραδιοσταθμόν υπό τον διακριτικόν τίτλον «ΡΑΔΙΟ-ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ», συχνότητος 1032 ΜΗΖ, άνευ αδείας της αρμοδίας αρχής».

Η προσαγωγή στη δίκη αυτή χρόνισε αρκετά και δεν μπορούμε να προδικάσουμε την κατάληξή της από σήμερα. Αυτό όμως που μπορούμε να υποστηρίξουμε με βεβαιότητα είναι ότι εκ των υστέρων το εγχείρημα εκείνο δικαιώθηκε. Οι πολιτικές

εξελίξεις και οι μάταιες αναζητήσεις στις ΕΡΤ έδειξαν, πιστεύουμε, ότι η δυνατότητα ελεύθερης επικοινωνίας και διαλόγου έπρεπε να εξασφαλισθεί πολύ νωρίτερα. Σήμερα πια είναι καθολικό αίτημα.

Όσο για μας, θα υποστηρίξουμε πάντοτε και από τις σελίδες μας και με άλλα εγχειρήματα ότι το δικαίωμα στην επικοινωνία είναι αναφαίρετο και ότι η πολιτεία ωφείλει να το κατοχυρώσει και να το επεκτείνει συνεχώς.

ΟΙ ΚΑΤΣΑΡΟΛΕΣ ΤΟΥ κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ

Η τακτική «της κατσαρόλας» που ακολουθεί η ΝΔ του κ. Μητσοτάκη όχι μόνο απέτυχε, αλλά οδηγεί τον ίδιο σε περισσότερο δύσκολη θέση. Ο κ. Μητσοτάκης ουσιαστικά θέλει να εκμεταλλευτεί την κατάσταση που δημιουργείται μετά την εξαγγελία των οικονομικών μέτρων της κυβέρνησης για να σταθεροποιήσει τον εαυτό του στην ηγεσία της ΝΔ. Ουσιαστικά οι προτάσεις του κ. Μητσοτάκη για την οικονομία συνιστούν υιοθέτηση πλέον αντιλαϊκών μέτρων: σκληρή μονεταριστική πολιτική και παράδοση στην ιδιωτική πρωτοβουλία και το μεγάλο κεφάλαιο.

Η σημερινή βέβαια συζήτηση για τα οικονομικά μέτρα δεν επιτρέπει τη σαφή διατύπωση των θέσεων των κομμάτων για την οικονομική πολιτική. Οι παρεμβάσεις όμως του κ. Μητσοτάκη είναι υπονομευτικές για την ουσιαστική συζήτηση, γιατί ακριβώς οι πολιτικές του πρωτοβουλίες στοχεύουν στην εξουδετέρωση των αντιδράσεων στο κόμμα του και την ενδυνάμωση της θέσης του.

Είναι χαρακτηριστικές οι τοποθετήσεις του κ. Μητσοτάκη, οι επισκέψεις του κυρίως σε ακριτικές περιοχές και οι εκεί ομιλίες του για «δύσκολες ώρες» κτλ. Η μεταφορά όμως της «κατσαρόλας» και σε άλλα επίπεδα είναι επικίνδυνη πολιτική. Ίσως με αυτά πιστεύει ότι θα μπορεί την άνοιξη, αφού σταθεροποιήσει τη θέση του στη ΝΔ, να διαμορφώσει νέα κατάσταση με το να ζητήσει π.χ. εκλογές. Όταν κτυπάνε πολλές «κατσαρόλες» όμως είναι άγνωστες οι συνέπειες. Και ο κ. Μητσοτάκης ποτέ δεν έδειξε ότι είναι υπεύθυνος ηγέτης...

Της λιτότητας...

Παθήσεις
Θεωρήθηκε ως αξιομνημόνευτο το γεγονός ότι ο Πάλμε στη Σουηδία διόρισε τυφλό υπουργό.
Εμείς νικάμε. Έχουμε πολλούς υπουργούς... κουφούς!

Η είδηση στην «Ελευθεροτυπία» ήταν σαφής:

Στα ύψη οι ξηροί καρποί

Μετά μερικές σελίδες διαπιστώνουμε ότι είχε δίκιο:

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΑ (Ι)

Η Άννα Καραμάνου ήταν στέλεχος της ΚΕ του ΠΑΣΟΚ και τώρα είναι μόνο γενικός γραμματέας της Ομοσπονδίας του ΟΤΕ· η Άννα Καραμάνου «έθεσε τον εαυτό της εκτός Κινήματος» λόγω του ότι έδειξε «συνεχιζόμενη προσπάθεια και δράση για την υπονόμευση της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης». Οι οχτώ που διαγράφηκαν «επέλεξαν μόνοι τους να τεθούν εκτός Κινήματος» γιατί «διαφοροποιήθηκαν πολιτικά από τη συνολική πολιτική του ΠΑΣΟΚ σε κρίσιμα ζητήματα που αφορούν την πορεία της Αλλαγής». Και οι δύο αυτές ανακοινώσεις υπογράφονται από όλο το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ και ξεχωριστά —όπως πάντα— και από τον Πρόεδρο κ. Α. Παπανδρέου.

Παρατήρηση 1η: Αυτό το «συνεχιζόμενη ενεργός προσπάθεια και δράση για την υπονόμευση της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης» θυμίζει ίδια γλώσσα άλλων καιρών, όπου η διαφωνία, η διαφορά, η αντίθεση ή η εκπροσώπηση κάποιων αντιθέσεων από καθ' όλα νόμιμους φορείς όλα αυτά συμπυκνώνονται στη λογική της «ενεργούς προσπάθειας και δράσεως για την υπονόμευση κτλ.» (για να δώσουμε και ένα δείγμα σαφές του τι εννοούμε συμπυκνώνονται δηλαδή, και τώρα, στη λογική της ενοχοποίησης, του εντοπισμού ενός «εχθρού», μέσα από την κατάργηση, των κριτηρίων, των διαδικασιών και των γραπτών ή άγραφων κανόνων της πολιτικής εν δημοκρατία. Ό,τι μένει είναι η ύπατη απόφαση ενός ύπατου κομματικού οργάνου που λειτουργεί «έκτακτα» δηλαδή πέρα από τον έλεγχο του —και μέσω αυτού από τη νομιμοποίησή του— μπροστά στη συλλογική βούληση (μέλη, στελέχη, κτλ.), την οποία υποτίθεται πως εκπροσωπεί· βέβαια το πρόσφατα εκλεγμένο ΕΓ του ΠΑΣΟΚ

Ξεκαθάρισμα σταφιδοκλεφτών!

ΕΞΟΡΜΗΣΗ για σταφιδοκλέφτες έκαναν προχτές 70 αστυνομικοί και 3 εισαγγελείς στην ύπαιθρο του Ηρακλείου Κρήτης, καθώς από τις αρχές Αυγούστου είχαν καταγγελθεί κλοπές 150 τόννων σταφίδας.

Ας παίξουμε
Δύο προέδρους έχει η ΓΣΕΕ.
Τρεις και το... λουρί της μάνας!

Μύλος!
Από τη Μεσημβρινή (31/10):

Χανιά, 31
Δεκαεπτά τόνοι, περίπου, λάδι είναι η κατάχρηση που έγινε μέσα σε τρία χρόνια στις ελαιόδεξαμενές της Ενώσεως Ολιγοπονητικών Συνεταιρισμών Κολυμβαρίου και η αξία του 4.270.000 δραχμές.

Το επόμενο βήμα, φαντάζομαι, θα είναι η κατάχρηση κρασιού από τις δεξαμενές... ελαιουργικού συνεταιρισμού.

Οι επιτροποι
Διαβάζω ότι «οι επιτροποι της ΕΟΚ είναι υπέρ των μέτρων».

Οι Επιτροποι των... ενοριών, όμως, διαφωνούν.

Ο ΠερπατοΒάρων

νομιμοποιήθηκε (και άνισα μάλιστα, αν δούμε το «ψαλίδι ψήφων» μεταξύ του πρώτου και του τελευταίου) μόνον από την ΚΕ...

Παρατήρηση 2η: Η διαγραφή τόσο της Καραμάνου όσο και των «8», έγινε στη βάση μιας κυρίαρχης, πλέον πολιτικής αντίληψης και ιδεολογικής στάσης των ηγετικών βαθμίδων του ΠΑΣΟΚ: διαγράφοντας εκπροσώπους συμφερόντων και τάσεων κοινωνικών, ο Πρόεδρος και ΕΓ συλλαμβάνουν την κοινωνία και την πολιτική αντιμετώπισης των συγκρούσεων της ως εξαρτήματα του κράτους και έτσι πλήττουν τον πυρήνα μιας βασικής, άλλοτε, ιδεολογικής τους επιλογής και μιας διακηρυγμένης, πρόσφατα, πολιτικής στρατηγικής τους: πλήττουν την αυτοδιαχειριστική επαγγελία που ήθελε το συνδικάτο αυτόνομο —και ταξικό— ως προς την πολιτική εξουσία και το κόμμα, και ανατρέπουν σε σαφέστατο, έως απροσχημάτιστο τρόπο την περίφημη διαφορά και διαχωρισμό κράτους και κόμματος, που και αυτός θα μπορούσε να εκληφθεί ως αυτοδιαχειριστικός, στις προγραμματικές προσδοκίες του, στα πλαίσια μιας κυβέρνησης που, για δεύτερη τετραετία, ευαγγελιζόταν το μετασχηματισμό.

Βέβαια, το πρόβλημα είναι ότι η αυτονομία του κοινωνικού κινήματος και η αποφυγή γραφεικρατικών στρεβλώσεων —στοιχεία που τοποθέτησαν άλλοτε το ΠΑΣΟΚ επέκεινα της «παραδοσιακής αριστεράς»— καθώς και η απεμπλοκή του κόμματος από την κρατική κηδεμονία του —στοιχείο που το αναβάπτισε μετεκλογικά ως κόσμια πολιτική δύναμη που προσπαθεί να σεβαστεί κανόνες καταμερισμού εξουσιών— δεν μπορούν να τελεσφορήσουν σε πλαίσια *διαχείρισης της κρίσης* και επιλογής «δοκιμασμένων» μεθόδων. Όταν επιλεγούν αυτά τα πλαίσια, το κοινωνικό κίνημα φαντάζει στους ιθύνοντες ως αντίπαλος, το κόμμα ως κράτος και η πολιτική ως σύστημα κανόνων ποινικού δικαίου.

Δεν απομένει παρά να θέσεις «*εαυτὸν ἐκτὸς κυβέρνησης*».

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΑ (II)

Πριν τη Δικαιοσύνη υπήρχε το δίκαιο, αλλά μαζί με την εξουσία δημιουργήθηκε και η Δικαιοσύνη, δηλαδή η κρίση και απόφαση για μία διαφορά, που περιβάλλεται με κρατική αυθεντία, εξουσιαστικό κύρος και εκτελεστικό καταναγκασμό.

Βεβαίως, η θεσμοποιημένη αυτή εφαρμογή και ερμηνεία του «κοινού αισθήματος περί δικαίου» αφορά ρυθμίσεις αντιθέσεων και συγκρούσεων που, θεωρητικά, αναφύονται αρχικά στο πεδίο του ιδιωτικού, στα συμφέροντα και τις συγκρούσεις τους στον αστικό χώρο· με τον καιρό όμως, η περίφημη διάκριση του ιδιωτικού και του δημόσιου / πολιτικού άρχισε να χάνει την αρχική σημασία και απολυτότητά της, παράλληλα με τη σχετική όσμωση που βαθμιαία συντελέστηκε μεταξύ των, κατ' αρχήν, διακριτών τριών εξουσιών. Και η όσμωση αυτή στα καθ' ημάς εκφράστηκε σε όλη τη μετεμφυλιοπολεμική περίοδο, όπου η δικαστική «εξουσία» περιέπεσε στην κατάσταση εξαρτήματος της αντικομμουνιστικής εκτελεστικής εξουσίας —σε ρυθμιστή, δηλαδή, των κανόνων μακροζωίας της καθεστηκυίας τάξης.

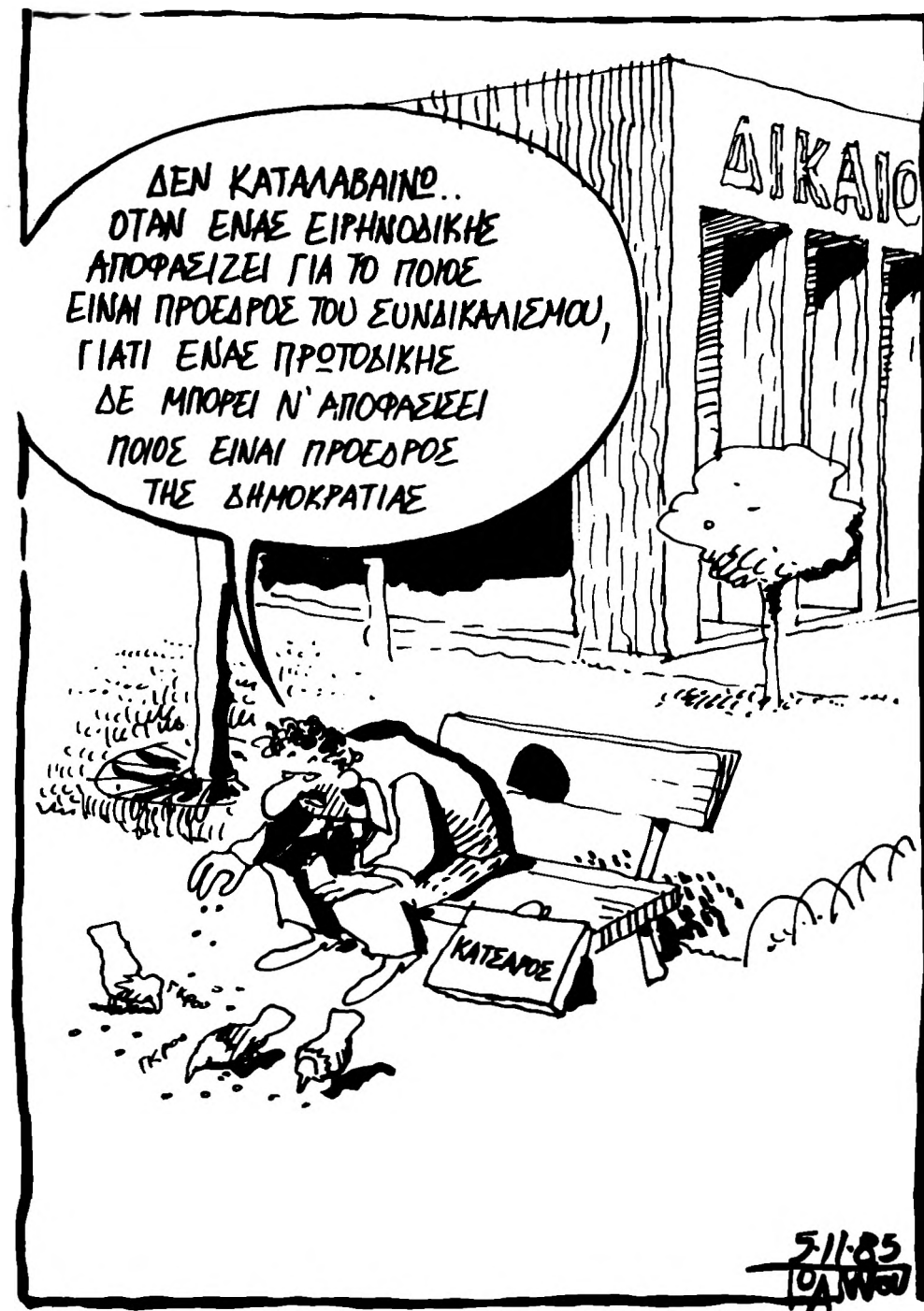
Μετά το '74, όμως, η νέα δημοκρατική νομιμότητα εμφανί-

της ευημερίας...

Σε μια κοινωνία δημοκρατική και ιδιαίτερα σε εποχές κρίσης, ανεξάρτητα από τις προτάσεις και απόψεις που διατυπώνονται, ο διάλογος και ο σεβασμός αποτελεί προϋπόθεση για τη λειτουργία των θεσμών. Σε τομείς όπως είναι π.χ. τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αυτή η προϋπόθεση είναι ουσιαστική και κρίσιμη για την εφαρμογή οποιασδήποτε πολιτικής, που θα διαφοροποιείται από την μέχρι τώρα εφαρμοζόμενη.

Το τελευταίο καιρό δημιουργείται ένα κλίμα, μέσα από δημοσιεύματα, με γνωστά κανάλια και διαδρόμους, με στόχο την α-

νατροπή και των πιο στοιχειωδών αρχών για να αρχίσει μια προσπάθεια διαφορετικής πολιτικής σε τομείς, όπως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης οι οποίοι στο βαθμό που λειτουργούν ασφυκτικά, κλειστά και προς μία κατεύθυνση, συντελούν αποφασιστικά στη συνολική άρνηση του διαλόγου και της κριτικής. Και σε μια

στηκε με την αξίωση της αποκατάστασης του «κοινού αισθήματος περί δικαίου» και της γενικής ισχύος της ισοπολιτείας, και στον ιδιωτικό και στο δημόσιο χώρο· και πρώτα απ' όλα εμφανίστηκε με την ιδεολογική αρχή της χειραφέτησης των κοινωνικών και πολιτικών αντιθέσεων και συγκρούσεων από τον δικαστηριακό εναγκαλισμό και τον «ποινικό κολασμό» τους.

Στη συντηρητική επταετία δεν έλειψαν βέβαια τα συμπτώματα δικαστηριακής αναγωγής και «επίλυσης» κάποιων συγκρούσεων κρίσιμων για την ισορροπία της νέας τάξης πραγμάτων. Το φαινόμενο της ποινικοποίησης της πολιτικής χρονολογείται από εκείνη την περίοδο και σηματοδοτεί μία άλλη φάση πολιτικής λειτουργίας της κρατικής εξουσίας και μία ελληνική εκδοχή του φαινομένου της αυταρχοποίησης.

Όμως, στη δεύτερη τετραετία της «αλλαγής», όπου, θεωρητικά, η πολιτική πρέπει να συστοιχείται προς τις κοινωνικές συγκρούσεις και καταβολές της, ποια είναι άραγε η νομιμοποιητική αρχή της «δικαστικής επίλυσης» των πολιτικών, καθαρά, αντιθέσεων. Πώς είναι πολιτικά και ιδεολογικά θεμιτό για

εποχή κρίσης μια τέτοια μονοπαγής λειτουργία μπορεί να οδηγήσει σε άλλες, επικίνδυνες, προεκτάσεις με βαθύτερες συνέπειες για το σύνολο της κοινωνίας.

Ανεξάρτητα με τη συμφωνία ή διαφωνία για την πολιτική που ακολουθείται σήμερα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι γεγονός ότι αρχίζει μια προσπάθεια ανοίγματος και διαλόγου. Μια πλουραλιστική πολιτική βέβαια δεν εξαρτάται, ούτε εξαντλείται μόνο σ' αυτή την προσπάθεια. Πολύ περισσότερο δεν μπορεί να διαμορφώσει νέους όρους όταν περιορισθεί μόνο εκεί. Φαίνεται όμως ότι οι θιασώτες του «κωστοπουλισμού» και του «μαρου-

δισμού» και δυνάμεις που στηρίζουν μια πολιτική κλειστή και σκοταδιστική επιδιώκουν να σταματήσει αυτή η προσπάθεια πριν καν αρχίσει.

Δεν θα ήταν άξιο επισήμανσης το γεγονός αν σ' αυτό το κλίμα δεν εχρησιμοποιούντο οι γνωστές απεχθείς πρακτικές και δεν επιστρατεύονταν οι γνωστές και αντίστοιχες τάσεις και αντιλήψεις στο ΠΑΣΟΚ και στο φιλικό του Τύπο που σε κρίσιμες περιόδους την τελευταία τετραετία ξεπέρασαν και τον φασίζοντα λαϊκισμό!

Να πούμε μόνο ότι σε εποχές λιτότητας ο φασισμός ευημερεί...

αιθεροβάμων

έναν φορέα που διακυβερνά στο όνομα της σοσιαλιστικής επαγγελίας, να μετέρχεται και να αξιοποιεί στο έπακρο λογικές και πρακτικές που θυμίζουν τις χειρότερες και αναποτελεσματικότερες εμπειρίες του σύγχρονου αυταρχισμού του αστικού κράτους;

Γιατί βεβαίως ο κ. Ραυτόπουλος, όταν «δικαστικώς απεκκαστάθη» στην ηγεσία της ΓΣΕΕ, γνωρίζει πολύ καλά ότι αυτή η διαδικασία ούτε αποτέλεσμα θετικό μπορεί να έχει για τους πολιτικούς του καθοδηγητές, ούτε μπορεί να συμβιβαστεί με την κοινωνική αντίληψη περί πολιτικής που διακρίνει την όπου γης αριστερή ιστορία και πρακτική, ούτε φυσικά έχει καμία σχέση με την αλλαγή ήθους και δομών διαχείρισης —πόσο μάλλον μετασχηματισμού— που υποτίθεται ότι διαχώριζαν αυτόν και το κόμμα του από την πεπερασμένη συντηρητική παράταξη.

Η «δικαστική προσφυγή» για την επίλυση του προβλήματος της «νομιμότητας» των ενεργειών που αμφισβήτησαν συνολικά την κοινωνική εκπροσώπηση του κ. Ραυτόπουλου έχει κάποια κοινή λογική με την προσφυγή της κυβέρνησης στο «έκτακτο νομοθετικό διάταγμα» του άρθρου 44 παρ. Ι του Συντάγματος. Και τότε και τώρα η πολιτική εξοβελίζεται από το πεδίο της κοινωνίας και των συγκρούσεών της και η διαχείρισή της εναποτίθεται, εκ μέρους των κυβερνώντων φυσικά, σε θεσμούς που δεν έχουν πλέον, νομιμοποιηθεί, ως ουδέτεροι και επιδιαιτητικοί των «διαφορών», από το «κοινό περί δικαίου αίσθημα»: το Ειρηνοδίκηριο δεν μπορεί παρά να σημανθεί ως κρατικός συνήγορος της σημερινής εξουσίας, που απλώς φροντίζει να επενδύσει με δικαστικό «κύρος» τις ερήμην ειλημμένες αποφάσεις της. Το ίδιο και το άρθρο 44 παρ. Ι δεν μπορεί παρά να εκληφθεί ως πολιτική χειραγώγηση και ταξικά μονοσήμαντη χρήση του Συντάγματος που, θεωρητικά, είναι έκφραση και εφαρμογή της εξοσορρόπησης των συγκρούσεων.

Ο κρατισμός ποτέ δεν μπόρεσε να τελεσφορήσει με τέτοιου είδους πρακτικές, αλλά και δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο με αυτές...

ΕΥΘΙΞΙΕΣ ΚΑΙ «ΕΥΘΙΞΙΕΣ»

Μέσα στον ορυμαγδό των εξελίξεων στο συνδικαλιστικό κίνημα κάποιες μικρές πτυχές πραγμάτων ξεχνιούνται, ενώ φωτίζουν με επάρκεια και ανθρώπους και πράγματα. Ο Γιώργος Ραυτόπουλος εκτός από πρόεδρος της ΓΣΕΕ είχε κι άλλες ιδιότητες. Από τον Ιούλιο του '85 ήταν και πρόεδρος του Συλλόγου Υπαλλήλων της Τράπεζας Ελλάδος. Στις 18 Οκτώβρη το ΔΣ του Συλλόγου πήρε απόφαση ότι τα κυβερνητικά μέτρα της 11/10/85 είναι

αντεργατικά και αντιλαϊκά. Η απόφαση αυτή πάρθηκε με 9 ψήφους στους 15. Οι έξι της ΠΑΣΚΕ (Ραυτόπουλος) διαφώνησαν. Και ο Ραυτόπουλος (μαζί με τους άλλους 5 της ΠΑΣΚΕ που ήταν στο προεδρείο του πρωτοβάθμιου αυτού σωματείου) παραιτήθηκε αμέσως δηλώνοντας ότι δεν μπορεί να παραμένει στο προεδρείο μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης όταν η πλειοψηφία έχει «άλλη γραμμή και πορεία πλεύσης».

Εύθικτος λοιπόν ο κ. Ραυτόπουλος στην Τράπεζα της Ελλάδος. Στη ΓΣΕΕ όμως; Όταν οι 27 στους 45 της Διοίκησης του ζήτησαν τρεις φορές απλά να συγκαλέσει τη Διοίκηση για να συζητηθούν τα μέτρα και η πράξη νομοθετικού περιεχομένου της 18/10/85, αρνήθηκε κατηγορηματικά. Και όταν οι 27 αναγκάστηκαν να τον καθαιρέσουν έτρεξε στον ειρηνοδίκη για να βγάλει απόφαση ότι είναι νόμιμος. Ευθιξίες και «ευθιξίες» λοιπόν...

Ο σοσιαλισμός με τα χρώματα του μέλανος...

«Ο ελληνικός λαός θα ενωθεί και πάλι, όπως και άλλοτε, εναντίον των κομμουνιστών».

Το πρόβλημα με την άποψη αυτή, που με πολύ άνεση εκφώνησε ο υπουργός εργασίας στη συνεδρίαση της Βουλής της 31ης Οκτωβρίου, δεν είναι η πολιτική της ταυτότητα: αυτή, το πολύ πολύ παρουσιάζεται κάπως ετερόκλητη, είναι αλήθεια, αφού η πρόταση του «σοσιαλιστή» Γιαννόπουλου κάλιστα μπορούσε να είχε διατυπωθεί —και διατυπώθηκε— από τους στρατιωτικούς νικητές του εμφύλιου, στα χρόνια μιας άλλης «ανάκαμψης του έθνους», μετά το 1949. Το ότι εκφωνείται και τώρα αυτή η πρόταση, στην αρχή της δεύτερης τετραετίας της «αλλαγής», ίσως και να σημαίνει ότι αυτό το ετερόκλητο στην πολιτική της ταυτότητα δεν είναι παρά φαινομενικά ετερόκλητο, ή καλύτερα είναι απόλυτα εναρμονισμένο με τη σταδιακή υιοθέτηση εκ μέρους της κυβερνητικής και κομματικής ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ των «καλύτερων» παραδόσεων της συντηρητικής μας ιστορίας.

Και εδώ ακριβώς βρίσκεται και το πρόβλημα μ' αυτή τη ρήση. Αν ο λαός ενωθεί κατά των κομμουνιστών, και επειδή δεν υπάρχει παρθενογένεση στην πολιτική, κάποιος θα πρέπει να τον ενώσει, κάποιος θα πρέπει να τον προσανατολίσει σ' αυτό το «μέτωπο κατά της αριστεράς» και μάλιστα θα πρέπει, πριν τον ενώσει προς αυτή την κατεύθυνση, να τον αποσπάσει από τα μέχρι σήμερα και πρόσφατα δημιουργημένα μέτωπα, που ξέρουμε τι κατεύθυνση έχουν —τη συμπαρατάξη με αυτούς που ο αξιότιμος συνεχιστής των εμφυλιοπολεμικών καταστάσεων και σχημάτων αποκαλεί «μικρή μειοψηφία» εναντίον της «μεγάλης πλειοψηφίας» (τυχαίνει βέβαια η μεγάλη πλειοψηφία

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΜΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ

Φθινόπωρο 1983:

Ο τότε έκτακτος καθηγητής μαθηματικών στο τμήμα Πολιτικών Μηχανικών κ. Π. Λαμπρινός (ήδη καθηγητής με βάση το Νόμο - Πλαίσιο 1268/82) υποβάλλει αίτηση για μονιμοποίηση στη θέση αυτή, με βάση τις σχετικές διατάξεις του νόμου.

Ο κύριος Λαμπρινός, είναι γνωστός από την εποχή που ως έκτακτος καθηγητής είχε συγκρουστεί με τους φοιτητές (1978-79, όταν γίνεται κατάληψη στο κ. Λαμπρινού, ο οποίος απαντά με μήνυση, ποινι-

κοποιώντας την υποθεση) και αποτελεί γενικότερα, όχι μόνο για τους φοιτητές, αλλά και για το ΕΔΠ και για πολλούς καθηγητές την κορύφωση του αντιδημοκρατικού πνεύματος που κυριαρχούσε σε μεγάλο βαθμό μέσα στο ΔΠΘ. Άλλωστε, την περίοδο που έκανε αίτηση για μονιμοποίηση, είναι και ο μόνος προς τον οποίο στρέφονται τα πυρά, μια και πολλοί άλλοι περνώντας στη βαθμίδα

του καθηγητή, τελικά «βγήκαν λάδι».

Ιούνιος 1984:

Έπειτα από αλληπάλληλες βίαιες συνεδριάσεις της Γενικής Συνέλευσης που είχαν γίνει ως τον Ιούνιο του 1984 και οι οποίες είχαν διακοπεί επανειλημμένα από τους φοιτητές, η «υπόθεση Π. Λαμπρινού» έχει φτάσει σε σημείο όπου το εκλεκτορικό σώμα, μετά από πολλές εισηγήσεις και τοποθετήσεις, μπορούσε να προχωρήσει σε ψηφοφορία. Εντούτοις, αυτό δεν έγινε δυνατό, λόγω της οξύτητας που είχε πάρει το θέμα μέσα στη Γενική Συνέλευση του τμήματος.

Φθινόπωρο 1984:

Τον Οκτώβριο του 1984, συγκαλείται και πάλι η Γενική Συνέλευση, με θέμα τη μονιμοποίηση του κ. Π. Λαμπρινού.

Τότε διαπιστώνεται ότι το εκλεκτορικό σώμα έχει διευρυνθεί με νέους καθηγητές - εκλεκτορες, και η ψηφοφορία αναβάλλεται ώσπου να ενημερωθούν οι νέοι εκλεκτορες και να τους δοθεί η δυνατότητα να τοποθετηθούν. Αυτό ήταν αίτημα των φοιτητών και έγινε δεκτό από τη Γενική Συνέλευση.

Από τότε αρχίζουν οι περιπέτειες.

Το Νοέμβριο του 1984 συγκαλείται η Γενική Συνέλευση, και πάλι για το ίδιο θέμα. Ώρα έναρξης 9 π.μ. Παρόντες, επί 38 μελών, 9 καθηγητές και 3-4 φοιτητές και μέλη του ΕΔΠ. Και ενώ όλοι περιμένουν να έρθουν και άλλα μέλη, οι καθηγητές έπειτα από ένα τέταρτο αποχωρούν —ώρα 9.15!

Στις 10 π.μ. της ίδιας μέρας, σε επόμενη Γενική Συνέλευση για τρέχοντα θέματα (που ση-

του κ. Ραυτόπουλου, π.χ. να στηρίζεται στην πέραν πλειοψηφίας και μειοψηφίας ακροδεξιά μερίδα του Λυκιαρδόπουλου, αλλά αυτό είναι «μέσα στο παιχνίδι της πολιτικής», όπως λέει πρόσφατα η παχυδερμική λογική κάποιων νεότευκτων ηγετικών του «λαού»).

Ποιος θα είναι αυτός λοιπόν ο «ηγεμόνας» που θα αναστρέψει την κατεύθυνση του μέχρι τώρα κοινωνικού μετώπου και θα επιφέρει τον επιθυμητό... κοινωνικό και πολιτικό διχασμό των «φρόνιμων» εναντίον των «ανατροπέων»; Και μάλιστα να πραγματώσει όλο αυτό το «μεγαλόπνοο» σχέδιο μέσα σε συνθήκες πολιτικής δημοκρατίας;

Το τραγικό για τους όποιους (και είναι δυστυχώς πολλοί) φορείς τέτοιων επιθυμιών και ευχών είναι, ότι όσο υπάρχει πολιτική δημοκρατία, οι διαδικασίες που καθορίζουν τους κανόνες συγκρότησης κοινωνικών μετώπων απέχουν πολύ από τον παρασκηνιακό κρατισμό, τους αιφνιδιασμούς, και τα επιτελικά «μαγειρεία», που βρίσκονται στη λογική ακριβώς αυτών των ευχών. Οι διαδικασίες αυτές, που σηματοδοτούν την κοινωνική και δυναμική αντίληψη της πολιτικής, στηρίζονται στο δικαίωμα και την πρακτική της συμμετοχής, της διαφοράς, της διαλογικής σύνθεσης. Ο κ. Γιαννόπουλος, βέβαια, με αυτή την «ένωση του λαού κατά των κομμουνιστών» έκανε ένα τεράστιο άλμα και μας επανέφερε στο Γράμμο και το Βίτσι (που στο κάτω κάτω αφορούσαν σε μια στρατιωτική εκδοχή και μορφή της πολιτικής αντιπαράθεσης, σίγουρα λαθεμένης εξάλλου) στην τροχιά αυτού του άλματος απουσιάζει κάθε τι που παραπέμπει στην πολιτική δημοκρατία, αφού αυτή δεν μπορεί εύκολα να παραδοθεί σε ετεροχρονισμένους και ετερόκλητους χειρισμούς της ιστορίας της...

Ο φορέας, λοιπόν, που θα αναλάβει και πάλι το έργο του διχασμού των ελλήνων πολιτών δεν μπορεί να είναι σοσιαλιστικός, ούτε να έχει στην προμετωπίδα του την πολιτική δημοκρατία. Διαφορετικά θα είναι σοσιαλιστικός με μελανά χρώματα, δηλαδή θα υπηρετεί την καταστολή της διαφοράς, της αντίθεσης και της αιτούμενης σύνθεσης πέρα και πάνω από τη λογική και το ήθος της πολιτικής δημοκρατίας.

Από αυτήν ακριβώς την άποψη μας απασχολεί πάρα πολύ το τι ήθελε να πει, πάλι ο κ. Γιαννόπουλος, όταν, στη συνεδρίαση της Βουλής της επόμενης ημέρας, δηλαδή της 1ης Νοεμβρίου, διαπίστωνε πως «υπάρχει κίνδυνος για την πολιτική δημοκρατία».

Ήταν η ίδια μέρα που ο κ. Παπανδρέου έλεγε στο υπουργικό συμβούλιο:

«τα σταγονίδια θα υπάρχουν για πάρα πολλά χρόνια»...

μαίνει ότι εξ αρχής είχε υπολογιστεί ότι μέσα σε μία ώρα θα έληγε το θέμα της εκλογής του κ. Λαμπρινού!) οι πάντες πληροφορούνται... πως έγινε η προηγούμενη Γενική Συνέλευση (χωρίς, φυσικά, απαρτία) στην οποία ο κ. Π. Λαμπρινός εκλέχτηκε με ψήφους 8 και μία αποχή.

Στο πρακτικό αναφέρονταν παρόντες οι καθηγητές αυτοί και οι λίγοι φοιτητές και μέλη του ΕΔΠ. Ως δικαιολογία προβλήθηκε ότι δε χρειαζόταν απαρτία της Γενικής Συνέλευσης αλλά μόνο των εκλεκτόρων (σύνολο 14)!

Το περίεργο είναι ότι το επίσημο πρακτικό, που στάλθηκε από τον πρόεδρο του τμήματος στην Πρυτανεία, είχε ως παρόντες μόνο τους καθηγητές. Οι υπόλοιποι εξαφανίστηκαν.

Και κάτι ακόμη: Ο γραμματέας του τμήματος αρνήθηκε να υπογράψει το πρακτικό. Η Σύγκλητος, προκειμένου να διαβίβασει το πρακτικό στο υπουργείο Παιδείας, ζήτησε την επικύρωσή του από τη Γενική Συνέλευση. Το Δεκέμβριο 1984 η Γενική Συνέλευση του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών, έπειτα από θυελλώδη συνεδρίαση, αρνείται να επικυρώσει το πρακτικό της επίμαχης συνεδρίασης θεωρώντας την άκυρη ελλείψει απαρτίας. Συγχρόνως τα πρακτικά επεσήμαιναν όλες τις ανωμαλίες της προηγούμενης διαδικασίας —που δεν ήταν και λίγες...

Άνοιξη 1985:

Έπειτα από αρκετή σιωπή, η Σύγκλητος, με βάση την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Δεκεμβρίου 1984, προχω-

ρεί, τον Μάρτιο του 1985, σε διοικητική εξέταση για το όλο θέμα.

Και ενώ όλοι περιμένουν τα αποτελέσματα, στις 25 Μαΐου 1985 δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβέρνησης ο διορισμός του Π. Λαμπρινού από τον υφυπουργό κ. Παπαθεμελή, στη βαθμίδα του καθηγητή στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του ΔΠΘ.

Ερώτημα: Ποιο πρακτικό στάλθηκε στο υπουργείο και τότε;

Ερώτημα: Πού βρισκόταν η διοικητική εξέταση;

Ερώτημα: Ποιος έλεγξε στο υπουργείο τη νομιμότητα της εκλογής;

Αλλά συμβαίνουν και άλλα: Το ΦΕΚ 25/5/85 διαβιβάζεται στο πανεπιστήμιο Θράκης στις 31 Μαΐου (λίγο πριν από τις εκλογές). Το διαβιβαστικό «εισέρχεται» στο Πανεπιστήμιο

ΕΣΤΑΞΕ Η ΟΥΡΑ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ...

Διαστάσεις κωμικές έλαβε η σχετική «αλληλογραφία» του υπουργού αναπληρωτή Εθνικής Άμυνας κ. Αντ. Δροσογιάννη με τον πρωθυπουργό και υπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Α. Παπανδρέου σχετικά με το γεγονός ότι ο τέως πρωθυπουργικός σύμβουλος Γ. Τρεπεκλής παραπλάνησε τους πάντες και απέφυγε τη στράτευση. Η πράξη του κ. Γ. Τρεπεκλή είναι βεβαίως και απαράδεκτη και αξιόποινη. Αλλά αυτό που «ξένισε» την κοινή γνώμη ήταν η πομπώδης —και μέσω του κυβερνητικού εκπροσώπου— ανακοίνωση της σχετικής «αλληλογραφίας». Δεν αναρωτηθήκαμε για τους λόγους αυτής της, τόσο έντονα προβληθείσης, διαφημιστικής καμπάνιας περί της εντιμότητας και της ακεραιότητας του ΠΑΣΟΚ. Όλοι γνωρίζουμε ότι αυτά γίνονται για να κουκουλώνονται τα μεγάλα. Είναι πολλά τα χρέη και οι αμαρτίες του ΠΑΣΟΚ για να εξοφληθούν με την «παραδειγματική τιμωρία» δια της στρατεύσεως, ενός μέλους της κυβερνητικής μηχανής.

Αλλά αναρωτήθηκαν άραγε οι υπεύθυνοι πόσες ευκαιρίες μας παρέχουν στο εξής για να ρωτάμε —και να απαιτούμε— απάντηση; Φυλλομετρώντας τις σελίδες του καθημερινού Τύπου θα έπρεπε ο πρωθυπουργός —αν ήταν συνεπής με το σκεπτικό που του υπέβαλε η εν λόγω «αλληλογραφία»— να ανταλλάσσει καθημερινά και με όλους τους υπουργούς του, πέντε έως έξι επιστολές αναλόγου περιεχομένου. Εμάς, η ιστορία θυμίζει— και νομίζουμε ότι το ίδιο θα συνέβει λ.χ. και στον κ. Α. Δροσογιάννη που έζησε εκείνες τις τραγικές ημέρες για τον τόπο —την εποχή του Εμφυλίου, όταν από το πλήθος των παρανομιών που συνέβαιναν, επέλεξαν το γιό του επιχειρηματία Χρυσικόπουλου —που επίσης είχε αποφύγει παράνομα τη στράτευση— τον πέρασαν από το στρατοδικείο και τον εξετέλεσαν. Ήταν ο μόνος «εθνικόφρων» που εκτελέστηκε τις μαύρες εκείνες ημέρες. Ο νεαρός Χρυσικόπουλος έπεσε θύμα στο βωμό του ταξικού του συμφέροντος —ίσως ο μόνος... Κανείς δεν πίστεψε τότε ότι η Δεξιά άλλαζε και η Κοινή Γνώμη είδε με συμπάθεια την περίπτωση του νεαρού θύματος, που πλήρωνε τις ενοχές της παράταξης του προκειμένου να αποκρυφτούν τα μεγάλα εγκλήματα που συνέβαιναν στον τόπο.

Από τότε άλλαξαν τα πράγματα και σήμερα —ευτυχώς— δεν εκτελούν τους ανθρώπους. Απλώς τους μεταθέτουν από τον τουρισμό στο Ναυτικό. Η επάρατος Δεξιά μας άφησε χρόνους... ευτυχώς. Αλλά φαίνεται πως ήταν «γραπτό» μας να γίνουμε μάρτυρες μιας συμπεριφοράς που ισοδυναμεί με εμπαιγμό και από εκείνους που ψευδώνυμα ισχυρίστηκαν ότι είναι προοδευτικοί.

Πρέπει να είσαι **δεξιός ή επιδέξιος** —στην κυριολεκτική σημασία του όρου— για να νομίζεις ότι η παραπλάνηση και ο εμπαιγμός είναι η μέθοδος για τη χειραγωγή της κοινής γνώμης.

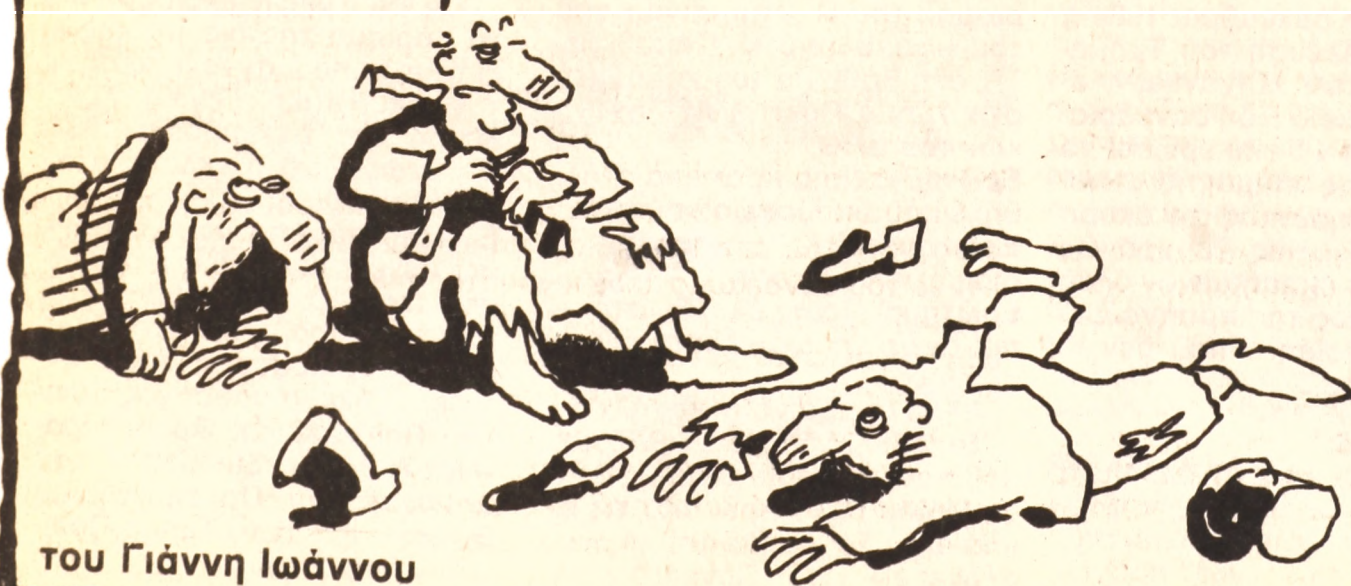
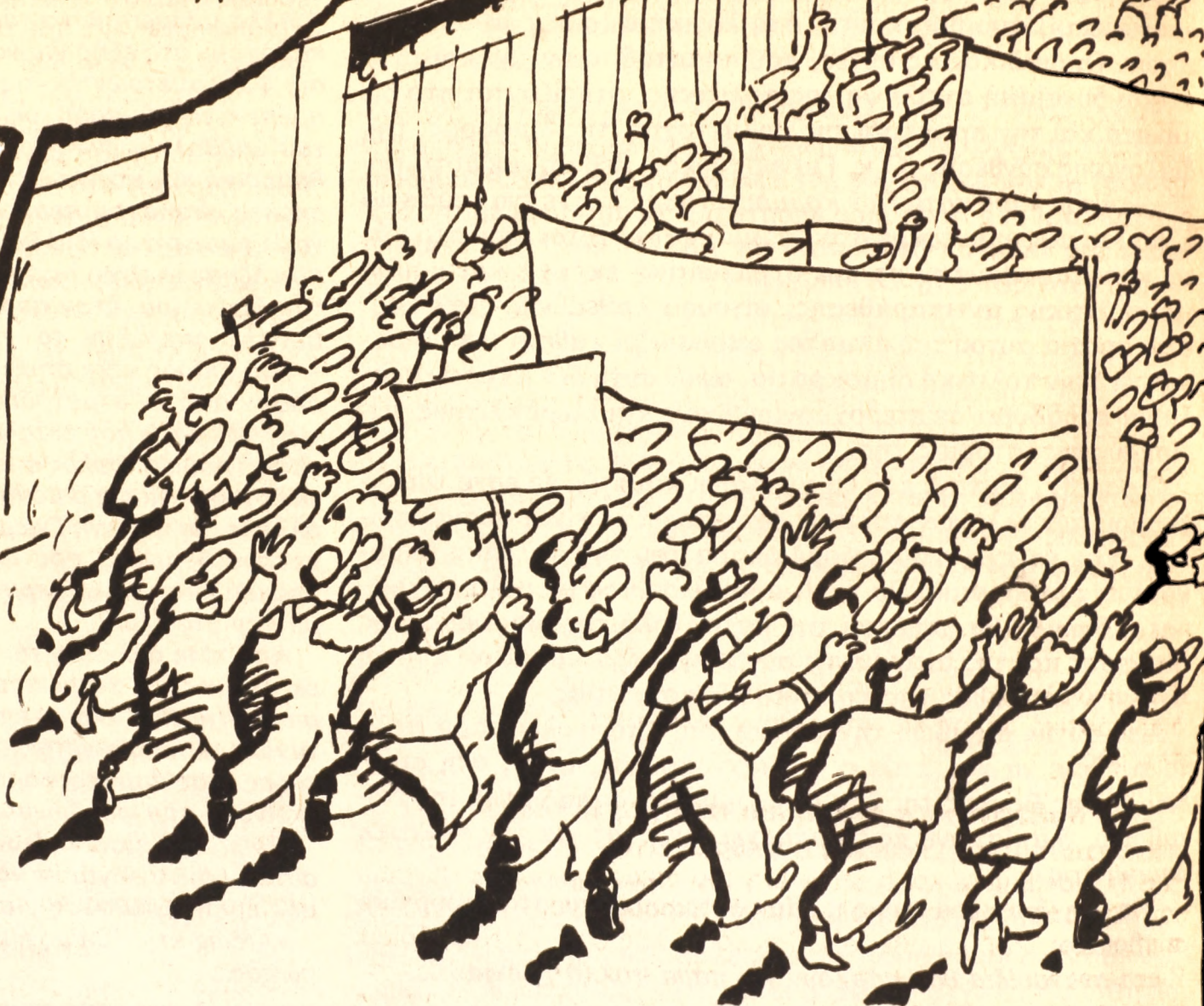
«Αιδώς κτλ.» όπως είπε πρόσφατα και ο κυβερνητικός εκπρόσωπος...

μόλις στις 16 Ιουνίου και το θέμα ανακοινώνεται στη Σύγκλητο έναν ολόκληρο μήνα μετά, στις 10 Ιουλίου, όταν οι εξετάσεις είχαν τελειώσει, και φοιτητές, μέλη ΕΔΠ και καθηγητές είχαν φύγει για διακοπές.

Τις ίδιες μέρες εκδίδεται και το πόρισμα της διοικητικής εξέτασης, που αγνοεί πλήρως την ακυρωτική Γενική Συνέλευση του Δεκεμβρίου 1984, και θεωρεί ότι η εκλογή ήταν καθόλα νόμιμη!

Ερωτήματα: Από πού να αρχίσει κανείς και πού να τελειώσει; Ωστόσο, τη στιγμή αυτή τρέχει η προσφυγή στο Συμβούλιο Επικρατείας. Αλλά ως τότε; Τι λέει ο υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων; Τι λέει η Σύγκλητος του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης; Και τι το Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών;

ΠΑΙΔΙΑ...ΕΝΤΑΞΕΙ!
..ΑΦΟΥ ΕΙΜΑΣΤΕ ΖΩΝΤΑΝΟΙ ΑΚΟΜΗ,
ΠΑΕΙ ΝΑ ΠΕΙ ΟΤΙ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
ΜΕΤΡΑ ΜΑΣ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟΔΕΚΤΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΟ.

Η κρίση του κυβερνητικού συνδικαλισμού και η ανίερη συμμαχία χουντοδεξιάς-ΠΑΣΚΕ

του Γ. Εργατικού

«Δεν θα ήμασταν εμείς εκείνοι που θα ανοίγανε τους ασκούς του Αιόλου στην κορυφαία συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων», έλεγε ηγετικό στέλεχος του ΠΑΣΟΚ σχολιάζοντας τις πρόσφατες εξελίξεις στη ΓΣΕΕ και τις διαγραφές των συνδικαλιστών. Οι «ασκοί του Αιόλου» όμως άνοιξαν. Και αυτό με τη συναίνεση της κυβέρνησης και της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ. Οι απεργιακές κινητοποιήσεις κατά των μέτρων σταθεροποίησης συνεχίζονται, η κυβέρνηση έχασε τον έλεγχο της ΓΣΕΕ και οι διεργασίες στο συνδικαλιστικό κίνημα διαμορφώνουν μια νέα κατάσταση της οποίας οι πολιτικές προεκτάσεις ακόμη δεν έχουν φανεί.

ΓΣΕΕ: Δύο οι πρόεδροι

Οι τελευταίες εξελίξεις στη ΓΣΕΕ είναι γνωστές. Η πλειοψηφία της Διοίκησης προχώρησε σε εκλογή νέου προέδρου και ανασύσταση του προεδρείου. Ο κ. Γ. Παπαμιχαήλ υποστηρίζεται από την ΕΣΑΚ-Σ, το ΑΕΜ και τους διαγραφέντες από το ΠΑΣΟΚ συνδικαλιστές. Ο κ. Γ. Ραυτόπουλος υποστηρίζεται από 18 μέλη της διοίκησης της ΓΣΕΕ συνδικαλιστές της ΠΑΣΚΕ. Οι 27 της πλειοψηφίας αποφάσισαν πανελλαδική απεργία για τις 14 Νοεμβρίου ενάντια στα μέτρα και την αναβολή του Γενικού Συμβουλίου, που είχε οριστεί για τις 31 Οκτωβρίου. Το Ειρηνοδίκητο μετά από προσφυγή του Εργατικού Κέντρου Πάτρας ακυρώνει την απόφαση έκπτωσης του κ. Ραυτόπουλου, που είχε πάρει η πλειοψηφία της διοίκησης, όπως και την απόφαση για την 24ωρη απεργία. Ο κ. Ραυτόπουλος προχώρησε στη σύγκληση του Γενικού Συμβουλίου με τη συμμετοχή —όπως ανακοίνωσε— 125 από τους 230 αντιπροσώπους.

Η πλειοψηφία της διοίκησης με τον κ. Παπαμιχαήλ ανακοίνωσε ότι η ΓΣΕΕ προετοιμάζει την απεργία της 14ης Νοεμβρίου. Ήδη και από τις δύο πλευρές έχουν γίνει ενέργειες σε πολλά θέματα, όπως στις πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες οργανώσεις, τον οικονομικό έλεγχο από το 1974 και μετά κτλ., οι οποίες αφορούν το διαδικαστικό μέρος και στοχεύουν στην κατοχύρωση της κάθε πλευράς.

Κυβερνητική στάση και πιθανές εξελίξεις

Εκκρεμεί όμως η εκδίκαση της κύριας αγωγής του ΕΚ Πάτρας στις 11 Νοεμβρίου και η απόφαση του δικαστηρίου. Τα σενάρια που κυκλοφορούν είναι πολλά και αντικρουόμενα.

- Πρώτον, να δικαιωθεί ο κ. Ραυτόπουλος στις 11 Νοεμβρίου. Πώς όμως θα τα «βγάλει πέρα» στη ΓΣΕΕ όταν η πλειοψηφία είναι εναντίον του και ουσιαστικά έχει χάσει τον έλεγχο της διοίκησης της ΓΣΕΕ; Αυτό που έγινε δηλαδή στις 29/10 μπορεί να επαναληφθεί σε ένα μήνα ή και νωρίτερα.

- Δεύτερο. Να γίνει έκτακτο συνέδριο, με άψογες συνδικαλιστικές διαδικασίες μέσα στο προσεχές τρίμηνο. Πάλι όμως η πλειοψηφία δεν θα είναι με την πλευρά του κ. Ραυτόπουλου.

- Τρίτο. Να διορισθεί προσωρινή διοίκηση η οποία να συγκαλέσει έκτακτο συνέδριο στο προσεχές εξάμηνο. Ο διορισμός προσωρινής διοίκησης όμως που θα ελέγχεται από κυβερνητική πλειοψηφία προσκρούει στους υπάρχοντες συσχετισμούς και θα οξύνει επιπλέον την κατάσταση. Αυτό άλλωστε δεν μπορεί να ανατρέψει τους συσχετισμούς σε στελεχειακό επίπεδο γιατί ήδη ο μεγάλος αριθμός των συνέδρων έχει εκλεγεί από τις δευτεροβάθμιες οργανώσεις (Εργατικά Κέντρα και Ομοσπονδίες).

- Τέλος υπάρχει και η πιθανότητα «επαναδιαπραγμάτευσης» με τους διαγραφμένους στην προοπτική της επανασυγκόλλησης της ΠΑΣΚΕ. Αυτό όπως προϋποθέτει την απομάκρυνση του κ. Ραυτόπουλου.

Μία ακόμη λύση δοκιμασμένη από το παρελθόν είναι η χρησιμοποίηση του κρατικού μηχανισμού για την επανάκτηση της «ηγεμονίας» των κυβερνητικών συνδικαλιστών στη ΓΣΕΕ. Παρόμοιες λύσεις έχουν δοκιμασθεί στο παρελθόν και μετά το 1981 με «άριστα αποτελέσματα».

Η υιοθέτηση όμως της χρησιμοποίησης του κρατικού μηχανισμού, πέρα από το ότι σημαίνει ότι επιλέγεται η δικαστική οδός για την επίλυση των διαφωνιών στο συνδικαλιστικό κίνημα, προϋποθέτει την κατάλληλη μεθόδευση και το συνακόλουθο πολιτικό κόστος. Και εδώ λέγονται πολλά. Από τον αποκλεισμό των διαγραφέντων μέχρι και τη «βοηθητική» στήριξη από τον Καρακίτσο. Αξίζει πάντως να επισημανθούν η βοήθεια που ήδη πρόσφερε η χουντοδεξιά συνδικαλιστική παράταξη (Λυκιαρδόπουλος, Σουμπασάκης κ.ά.) στο Γενικό Συμβούλιο που συγκάλεσε ο κ. Ραυτόπουλος για να τον στηρίξει. Χωρίς αυτούς θα ήταν αβέβαιη η ισχυρή πλειοψηφία, που ανακοίνωσε ο ίδιος ότι είχε στις 31 Οκτωβρίου, χωρίς όμως ακόμα να έχει δώσει όπως έπρεπε, συγκεκριμένα στοιχεία γι' αυτή την απαρτία.

Το δεύτερο στοιχείο είναι η στάση των συντηρητικών συνδικαλιστών, σε σχέση με την κατάσταση στη ΝΔ και τις αντιθέσεις που υπάρχουν στο συνδικαλιστικό της επιτελείο. Αντιθέσεις που δεν είναι βέβαια άσχετες με την τακτική που ακολουθείται απέναντι στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Ο κ. Καρακίτσος πάντα διατηρεί επαφές με στελέχη του ΠΑΣΟΚ (άλλωστε, με το περιβάλλον του Καστριού δεν είχαν ποτέ διαταραχθεί οι αρμονικές του σχέσεις) ενώ η θέση του στη ΝΔ δεν είναι ισχυρή.

Στο δρόμο της διάσπασης;

Υπάρχει τέλος και η εκτίμηση που είδε το φως της δημοσιότητας ότι «η ανώτατη συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων πορεύεται ήδη στο δρόμο της διάσπασης». Είναι δυνατή αυτή η εξέλιξη; Η θέση της μεγάλης πλειοψηφίας των συνδικαλιστικών στελεχών είναι αντίθετη σε μια τέτοια πορεία. Και είναι γνωστές οι απόψεις των συνδικαλιστικών παρατάξεων ΕΣΑΚ-Σ και ΑΕΜ όπως και της ΠΑΣΚΕ για την ενότητα του συνδικαλιστικού κινήματος. Μια τέτοια λύση θα έχει απρόσμενες συνέπειες, θα οδηγήσει σε μια συνολικά αρνητική πορεία όλες τις κατακτήσεις του συνδικαλιστικού κινήματος και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει τις μελλοντικές επιπτώσεις. Ποιος όμως θα αναλάβει το πολιτικό κόστος μιας τέτοιας ενέργειας; Η πιθανολογούμενη υιοθέτηση από το ΠΑΣΟΚ μιας τέτοιας προοπτικής δεν σημαίνει απλώς «σκληρή γραμμή», αλλά συνολικά διαφορετικό προσανατολισμό με τεράστιες επιπτώσεις σε όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, στο μαζικό κίνημα και τα εργατικά και αγροτικά συνδικάτα.

Απώλεια της αυτοδυναμίας

Όποια λύση όμως και αν δοθεί τελικά, η κυβερνητική ΠΑΣΚΕ δεν μπορεί να είναι εκ των προτέρων βέβαιη για την αποτελεσματικότητα του στόχου της αυτοδύναμης πλειοψηφίας. Ακόμη και η συμμετοχή της συνδικαλιστικής δεξιάς δεν θα μπορεί να εξασφαλίσει αυτοδύναμη πλειοψηφία στα όργανα της ΓΣΕΕ. «Λύση» πάντως που θα είναι έξω από τις διαδικασίες του οργανωμένου συνδικαλιστικού κινήματος με τις γνωστές μεθοδεύσεις και θα επιτρέπει μέσα από συμβιβασμούς και εν κρυπτώ διαδικασίες, να έχει μερίδιο η Δεξιά στη συνδικαλιστική ηγεσία και συνεπώς τις εξελίξεις δεν θα είναι τίποτε άλλο παρά βοήθεια στη σημερινή ή τη μελλοντική κυβερνητική εξουσία. Θα αποτελεί δηλαδή μια αναδίπλωση και μια κίνηση τακτικής που στηρίζει απλώς τον κυβερνητικό συνδικαλισμό.

Οι δυσκολίες όμως για το σχηματισμό αυτοδύναμης πλειοψηφίας στη ΓΣΕΕ από την κυβερνητική ΠΑΣΚΕ και κυρίως για τον έλεγχο του συνδικαλιστικού κινήματος είναι μεγαλύτερες. Το ρήγμα στη συνδικαλιστική οργάνωση του ΠΑΣΟΚ και μάλιστα σε χώρους όπως οι οργανώσεις κοινής ωφέλειας, ΟΒΕΣ, ΑΔΕΔΥ κ.ά. που αποτελούσαν προνομιακούς χώρους για το ΠΑΣΟΚ, παραμένει ανοικτό και κανείς δεν μπορεί να προδιαγράψει τη στάση μελών και στελεχών, που μέχρι τώρα είχαν δραστηριοποιηθεί ενεργητικά στη συνδικαλιστική του οργάνωση. Οι προεκτάσεις δηλαδή ενός πολιτικού φαινομένου, ανεξάρτητα από το πως εκφράζε-

Ο μηχανισμός των εκπτώτων προέκταση του μηχανισμού μέσα στο ΠΑΣΟΚ

Δεν είναι ακόμα γνωστό τι θα γίνει τελικά στη ΓΣΕΕ. Ανακοινώθηκε πρόταση των διαγραμμένων από την ΠΑΣΚΕ για σύγκληση εκτάκτου συνεδρίου. Από την άλλη πλευρά της μειοψηφίας στη ΓΣΕΕ ανακοινώθηκε ότι 56 πρόεδροι εργατικών κέντρων «*απαιτούν να δοθεί τέλος σ' αυτή την τεχνητή διοικητική κρίση*». Η πλειοψηφία της διοίκησης εμμένει στην άποψη ότι το έκτακτο συνέδριο δεν μπορεί παρά να το προγραμματίσει η εκλεγμένη διοίκηση της ΓΣΕΕ.

Υπάρχει όμως και το ενδεχόμενο του

διορισμού διοίκησης από το δικαστήριο. Μια τέτοια παρέμβαση αναμένεται ότι θα οξύνει ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Οι τελευταίες εξελίξεις αναδεικνύουν μια σειρά προβλήματα εκδημοκρατισμού του συνδικαλιστικού κινήματος, αλλά και το θέμα της αυτονομίας του. Η σημερινή κρίση του κυβερνητικού και του κομματικού συνδικαλισμού είναι δυνατόν να οδηγήσει σε ανακατατάξεις και νέους προβληματισμούς.

Το ΑΝΤΙ δημοσιεύει στη συνέχεια συζήτηση με τον **Γιάννη Παπαμιχαήλ**, ο ο-

ποίος μετά τη διαφωνία στην ηγεσία της ΓΣΕΕ εκλέχθηκε πρόεδρος υποστηριζόμενος από την πλειοψηφία της διοίκησης. Τον Γ. Παπαμιχαήλ υποστηρίζουν η ΕΣΑΚ-Σ, το ΑΕΜ και οι διαγραμμένοι πρόσφατα από το ΠΑΣΟΚ συνδικαλιστές. Τον Γ. Ραυτόπουλο υποστηρίζει η ΠΑΣΚΕ. Στη συνέντευξή του στο ΑΝΤΙ —που πάρθηκε πριν την πρόταση για έκτακτο συνέδριο— ο Γ. Παπαμιχαήλ αναφέρεται στις εξελίξεις στη ΓΣΕΕ, στις απόψεις που διαμορφώνονται και τις διαφωνίες στη ΠΑΣΚΕ.

ΕΡ.: Οι τελευταίες εξελίξεις διαμόρφωσαν μια κατάσταση στη ΓΣΕΕ με δύο προέδρους. Θα οδηγηθεί σε διάσπαση η ΓΣΕΕ, ή βλέπετε μια εσωτερική διαδικασία του σ.κ., π.χ. έκτακτο συνέδριο, που θα επιτρέψει να συζητηθεί η τακτική της ΓΣΕΕ και να λυθεί και το πρόβλημα της ηγεσίας;

ΑΠ.: Η ΓΣΕΕ διοικείται από τη Διοίκηση της, που έχει 45 μέλη και εκλέγεται από το Πανελλαδικό Συνέδριο, που συνέρχεται τακτικά κάθε τρία χρόνια. Ο πρόεδρος εκλέγεται από τα μέλη της Διοίκησης, με την απαρτία που ορίζει το καταστατικό και εκφράζει τη Διοίκηση και μόνον αυτή. Ούτε το Γενικό Συμβούλιο ούτε το Συνέδριο έχουν καταστατικά τη δυνατότητα να υποδείξουν στην 45μελή Διοίκηση το πρόσωπο που θα αναδείξει στο αξίωμα του προέδρου, ή τα άλλα αξιώματα του προεδρείου, της Εκτελεστικής Επιτροπής και των Γραμματειών.

Η Διοίκηση που αναδείχτηκε από το 22ο

Συνέδριο, που είναι το πρώτο γνήσιο, δημοκρατικό και αντιπροσωπευτικό Συνέδριο στην Ελλάδα μετά από δεκαετίες, συγκροτήθηκε σε σώμα το Γενάρη του 1984. Η ίδια αυτή Διοίκηση αντικατέστησε τον πρόεδρο μ' όλες τις νόμιμες και καταστατικές διαδικασίες, όπως κυρίαρχα δικαιούται, επειδή με τη στάση του αποτέλεσε φραγμό στη λειτουργία των οργάνων, αρνούμενος αντικαταστατικά και επίμονα να τα συγκαλέσει, από την ημέρα που η άποψή του έπαψε να υποστηρίζεται από την πλειοψηφία των μελών, τόσο στη Διοίκηση, όσο και στη 15μελή Εκτελεστική Επιτροπή.

Δεν υπάρχει σήμερα πρόβλημα ηγεσίας. Είναι λάθος να επαναλαμβάνεται ότι υπάρχουν δύο πρόεδροι στη ΓΣΕΕ. Ο ισχυρισμός αυτός διοχετεύεται σκόπιμα από την πλευρά του τέως προέδρου για να αμφισβητήσει το κυρίαρχο καταστατικό δικαίωμα της διοίκησης που τον ανέδειξε, να τον ανακαλέσει ό-

ποτε αυτή κρίνει απαραίτητο, και να δημιουργήσει έτσι κλίμα σύγχυσης για να στρώσει το δρόμο για δικαστική παρέμβαση. Αν ο έκπτωτος πρόεδρος αμφισβητεί ειλικρινά την αντικατάστασή του δεν έχει παρά να βάλει το ζήτημα στην πρώτη συνεδρίαση της Διοίκησης και μπορώ να δεσμευτώ δημόσια ότι το θέμα αυτό, εφόσον ζητηθεί, θα μπει στην ημερήσια διάταξη πριν από κάθε άλλο θέμα. Ουδείς είναι μόνιμος στη θέση του και η καταστατική διαδικασία αντικατάστασης μέλους του προεδρείου μπορεί να επαναληφθεί περισσότερες από μια φορές κατά τη διάρκεια της τριετούς θητείας της Διοίκησης.

Δεν υπάρχει κανείς φόβος διάσπασης της ΓΣΕΕ. Η κινδυνολογία αυτή κατευθύνεται επίσης από την πλευρά του τέως προέδρου, από τη μεριά για να πολώσει τα συνδικαλιστικά στελέχη της ΠΑΣΚΕ, που εμείς εκφράζουμε με την πρότασή μας στη ΓΣΕΕ και από

ται τώρα (κριτική στα οικονομικά μέτρα, απόρριψη, διαφωνίες για τις διαγραφές, κτλ.) και ανεξάρτητα από τις αντιλήψεις για το συνδικαλισμό και γενικότερα την αλλαγή με τις οποίες διαμορφώθηκε και τροφοδοτήθηκε η μέχρι τώρα παρέμβασή τους, δεν είναι τώρα ορατές.

Αυτό όμως που είναι ορατό και έχει επιπτώσεις είναι ότι, ανεξάρτητα με το ποιος θα ελέγχει τη ΓΣΕΕ, απ' τη στιγμή που οι δυνάμεις ΕΣΑΚ-Σ, ΑΕΜ, και όσοι τους ακολουθούν, ελέγχουν δευτεροβάθμιες οργανώσεις και Εργατικά Κέντρα θα μπορούν π.χ. να κηρύξουν απεργίες έστω και αν δεν αναγνωριστεί η νομιμότητα της πλειοψηφίας τους στη ΓΣΕΕ.

Οι ουσιαστικές πλευρές που αναδείχθηκαν αυτό το διάστημα στο συνδικαλιστικό κίνημα είναι οι σοβαροί τριγμοί στο οικοδόμημα του κυβερνητικού συνδικαλισμού και οι επιπτώσεις των διεργασιών που άρχισαν μετά την 11η Οκτωβρίου. Οι συνδικαλιστικές και πολιτικές πλευρές δηλαδή της διαμάχης. Βέβαια σήμερα η διαμάχη παραμένει σε ηγετικό επίπεδο και υπάρχει ο κίνδυνος με πιθανή παρέμβαση του κρατικού μηχανισμού να εξελιχθεί σε μια διαδικαστική και διαπαραταξιακή απλώς σύγκρουση με τους εργαζόμενους θεατές και ουσιαστικά αποκλεισμένους από τα πραγματικά προβλήματα.

Αν η αμφισβήτηση του κυβερνητικού συνδικαλισμού είναι ένα στοιχείο που πιστοποιεί ότι το συνδικαλιστικό κίνημα μπαίνει σε μια νέα φάση, η συμμετοχή των εργαζόμενων στις κινητοποιήσεις είναι το δεύτερο στοιχείο. Και πράγματι δεν υπάρχουν και πολλές περιπτώσεις, στη μεταπολιτευτική περίοδο, να απεργούν οι εργαζόμενοι όταν αυτοί θέλουν και όχι όταν «κατεβαίνει η γραμμή». Ανεξάρτητα δηλαδή από το ποιος ελέγχει και δίνει τον

τόνο τώρα στις κινητοποιήσεις, συντελούνται διεργασίες, που είναι εναντίον της χειραγώγησης, του οργανωτικού ελέγχου και της κηδεμονίας του συνδικαλιστικού κινήματος.

Πολύς δρόμος βέβαια μένει και θα είναι γεμάτος αντιφάσεις, εσωτερικές συγκρούσεις, αμφισβητήσεις και επιφυλάξεις για να υπάρξει μια διαφορετική πορεία, να προχωρήσει ο εκδημοκρατισμός, να ανατραπούν οι εργατοπατερικές πρακτικές, οι παραγοντισμοί, η οικονομική εξάρτηση και η κομματικοποίηση.

Αυτός ο δρόμος πάντως δεν περνάει μέσα από τον κυβερνητικό συνδικαλισμό. Στο βαθμό έτσι που η αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος θα κατακτιέται πολλά ζητήματα είναι δυνατόν να τεθούν με διαφορετικούς όρους. Και παράλληλα η συζήτηση για τον οικονομισμό, τον εργατισμό και τις συντεχνιακές αντιλήψεις είναι δυνατόν να οδηγήσει σε μια ποιοτική διαφοροποίηση. Αυτό όμως ο κυβερνητικός συνδικαλισμός ποτέ δεν μπορεί να το κάνει. Και πολύ περισσότερο όσοι μιλάνε για «*πρόσκαιρες οικονομικές και συντεχνιακές διεκδικήσεις*» στο όνομα του «*γενικού καλού*». Το μόνο που θέλουν να πετύχουν είναι να χειραγωγηθεί το συνδικαλιστικό κίνημα και να καμφθούν οι αντιστάσεις των εργαζόμενων.

Η συναίνεση σε μια οικονομική πολιτική δεν εξασφαλίζεται με διορισμένες διοικήσεις, δικαστικές αποφάσεις και διατάγματα. Μπορεί βέβαια η κυβέρνηση με την τακτική αυτή να «*απαλλαγεί*» —προσωρινά— από τον «*κλιμακούμενο οικονομίστικο και συντεχνιακό διεκδικητισμό*», δηλαδή την άρνηση των εργαζομένων να επωμισθούν και να χρεωθούν αυτοί τις συνέπειες της κρίσης. Θα ανοίξει όμως άλλους «*ασκούς του Αϊόλου*»...

Και ο αυταρχισμός δεν θα είναι η μόνη συνέπεια. □

την άλλη για να στοιχειοθετήσει εικόνα κρίσης του σ.κ. που θα δώσει προσχήματα δικαστικής παρέμβασης. Σήμερα συμβαίνει εντελώς το αντίθετο από την επιχειρούμενη να δοθεί εντύπωση. Η ενότητα της εργατικής τάξης είναι όσο ποτέ άλλοτε εξασφαλισμένη, γιατί το σ.κ., με καταλύτη τα κυβερνητικά μέτρα ξεπέρασε την κρίση στρατηγικής του που το είχε μεταβάλει σε θεατή των εξελίξεων και απέκτησε ενιαίο πολιτικό λόγο.

Η Διοίκηση της ΓΣΕΕ μπορεί να αποφασίσει προσφυγή σε έκτακτο συνέδριο πριν λήξει η θητεία της αν το κρίνει σκόπιμο ή επίσης μπορεί αυτό να ζητηθεί, σύμφωνα με το καταστατικό, από το 1/4 των οργανώσεων - μελών της ΓΣΕΕ, σε καμιά όμως περίπτωση δεν θα γίνει αποδεκτός από τις οργανώσεις - μέλη μας διορισμός Διοίκησης από Δικαστήριο, γιατί το 22ο Συνέδριο δεν έχει αμφισβητηθεί από καμιά δευτεροβάθμια οργάνωση. Στο παρελθόν υπάρχουν προηγούμενα δικαστικών παρεμβάσεων, που ακύρωσαν Πανελλαδικά Συνέδρια για νόθευση της αντιπροσωπευτικότητας και της γνησιότητάς τους. Αυτή η νόθευση θεμελιωνόταν από παράνομους αποκλεισμούς μαζικών οργανώσεων και αντίστροφα συμμετοχή οργανώσεων - φαντασμάτων και φυσικά καθρεφτιζόταν μέσα στη Διοίκηση. Τέτοιο πράγμα δεν στέκεται σήμερα. Η Διοίκηση αυτή προήλθε από τις αρχαιρεσίες του 22ου Συνεδρίου με βάση τον νόμο 1264/82, είναι γνήσια και αντιπροσωπευτική και κανένας δικαστής δεν μπορεί να εκφράσει πειστικότερα την αντιπροσωπευτικότητά της.

ΕΡ.: Πέρα από το διαδικαστικό πρόβλημα, έτσι όπως εκφράστηκε πρόσφατα, ποιες είναι οι ουσιαστικές συνδικαλιστικές διαφορές που οδήγησαν στην αμφισβήτηση της ηγεσίας της ΓΣΕΕ;

ΑΠ.: Κατ' αρχήν πρέπει να διευκρινίσω ότι δεν αμφισβητήθηκε η ηγεσία της ΓΣΕΕ αλλά δύο μόνο μέλη της από τα οκτώ του προεδρείου, ο Πρόεδρος και ο Ταμίας. Οι δύο αυτοί, συνεπικουρούμενοι από μια ομάδα εμπιστών με σχέση υπαλληλίας, έχουν συγκροτήσει μηχανισμό μέσα στην παράταξη, που βέβαια αποτελεί προέκταση συγκροτημένου μηχανισμού μέσα στο Κόμμα. Με εργαλείο το μηχανισμό αυτό, επιδιώκουν εξάρτηση των στελεχών της ΠΑΣΚΕ σε προσωπική βάση, έναντι εξυπηρετήσεων, ή και αρνητικά ασκώντας κάθε είδους πιέσεις και απειλές.

Με τους δύο αυτούς εκπροσώπους του μηχανισμού έχουμε σοβαρές διαφορές ήθους και ύφους. Είμαστε ξένοι προς τον εργατοπατερισμό, την αλαζονεία, τον παραγοντισμό, τις μηχανορραφίες, τον αυταρχισμό. Οι έκπτωτοι χρησιμοποιούσαν κάθε μέσο για να προωθήσουν τους στόχους τους. Δεν δίστασαν να διασυνδεθούν με ξένα ιδρύματα (Φρήντριχ Έμπερτ) για να ενισχύσουν τη θέση τους αδιαφορώντας για την αναπόφευκτη εξάρτηση. Ειδικά το ίδρυμα Φρήντριχ Έμπερτ είχε καταδικαστεί κατηγορηματικά από την ΠΑΣΚΕ από το 1980. Στο ίδρυμα αυτό είναι γνωστό ότι συμμετείχαν ο γνωστός Καρακίτσος και ο επίσης γνωστός Λιβάνης. Η πολιτική των δύο έκπτωτων χαρακτηριζόταν από ένα αριστερό βερμπαλισμό και σαφέστατα δεξιά πρακτική, που δεν είχε να ζηλέψει τίποτα από τους προκατόχους τους.

Είναι τώρα ξεκάθαρο ότι πολλές προβοκάτισες σε βάρος στελεχών της ΠΑΣΚΕ στη ΓΣΕΕ είχαν αφετηρία τον έκπτωτο πρόεδρο, όπως αποδείχτηκε από τις ανακοινώσεις του, μετά την έκπτωσή του (π.χ. δημοσιεύματα περιοδικού ΕΝΑ). Μια καλοστημένη προβοκάτσια σε βάρος μας αποτέλεσε και η διαδικασία που προηγήθηκε της διαγραφής μας από το ΠΑΣΟΚ, στην προσπάθειά μας να πείσουμε πως η άκριτη στήριξη των μέτρων, που πρότεινε ο μηχανισμός, δεχόμενος κατά τα άλλα το σκεπτικό μας για την αρνητική επιρροή τους στο εργατικό εισόδημα, καθώς και τις τεκμηριωμένες επιφυλάξεις μας για την αναποτελεσματικότητα της μονεταριστικής συνταγής στον τόπο μας, ήταν στην πραγματικότητα υπονόμηση κι αυτής αυτής ακόμη της λαθεμένης οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης γιατί, με την επιβολή της χωρίς να προηγηθούν οι αναγκαίες διαδικασίες διαλόγου με τα κοινωνικά στρώματα και τάξεις που στηρίζουν την Αλλαγή, δεν εξασφαλίζεται η αναγκαία πλατιά συναίνεση, που είναι προϋπόθεση για την επιτυχία των όποιων κυβερνητικών μέτρων και αποφάσεων.

Τα αποτελέσματα των κυβερνητικών μέτρων, εφόσον εφαρμοστούν έτσι όπως αναγγέλθηκαν, το πολύ σε ένα εξάμηνο, θα έχουν γίνει οδυνηρά αισθητά από τους εργαζόμενους, με συνέπεια η αναπόφευκτη λαϊκή δυσφορία να δυναμιτίσει ανεπανόρθωτα και την εμπιστοσύνη του λαού για τη φιλεργατική φυσιογνωμία της κυβέρνησης και του ΠΑΣΟΚ, και την αξιοπιστία της ΓΣΕΕ.

Η ουσιαστική διαφορά μας με το μηχανισμό είναι ότι αυτός θυσιάζει αδιάστατα, στο βωμό της κομματικής ευπείθειας, σοβαρές κατακτήσεις της εργατικής τάξης και των άλλων λαϊκών στρωμάτων, που κατωχρώθηκαν από την κυβέρνηση της προηγούμενης 4ετίας. Από την πλευρά μας, με πλήρη συνείδηση των ιστορικών ευθυνών μας αλλά και του προσωπικού μας κόστους, αγωνιζόμαστε να πείσουμε την κυβέρνηση να μην γκρεμίσει ότι έχτισε την προηγούμενη τετραετία επιμένοντας σε μέτρα που η ίδια έχει καταγγείλει επανειλημμένα, όχι μόνο σαν αντιλαϊκά, αλλά και σαν αναποτελεσματικά, ιδιαίτερα σε μια χώρα της περιφέρειας του καπιταλισμού, ενώ είναι γνωστό ότι ακόμη και στις μητροπόλεις του έχουν αποτύχει (π.χ. στην Αγγλία).

Γνωρίζουμε ότι ο αγώνας είναι δύσκολος και αντιμετωπίσαμε με ψυχραιμία την αναπόλογη διαγραφή μας. Πιστεύουμε ότι με τον ειλικρινή διάλογο θα βρεθούν περιθώρια διορθωτικών παρεμβάσεων και είμαστε αποφασισμένοι να τον κάνουμε, σε αντίθεση με τον έκπτωτο πρόεδρο, που ενώ επικαλείται, για την τιμή των όπλων, την ανάγκη διαλόγου, δεν είναι καθόλου πειστικός ότι τον επιδίδει στην πραγματικότητα.

Λόγω της εργατοπατεριστικής πολιτικής των δύο έκπτωτων δεν προχώρησαν στην τετραετία που πέρασε συγκεκριμένα μέτρα για την παραπέρα εξυγίανση και τον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος όπως, η εξασφάλιση της οικονομικής του αυτοδυναμίας, η οργανωτική του ανασυγκρότηση, η κατάργηση του Ταμείου Εργατικών Στελεχών.

Για το τελευταίο, ενώ υπάρχει ολοκληρωμένη πρόταση οργάνων της ΓΣΕΕ και κατηγορηματικά εκφρασμένη η κυβερνητική βούληση, είναι φανερό ότι πάγωσε με παρέμβαση του μηχανισμού και αντάλλαγμα υποστήριξη γνωστών εργατοπατέρων, που έσπευσαν να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους στη συγκέντρωση συνδικαλιστών του Νέου Φαλήρου, που ο έκπτωτος πρόεδρος εμφάνισε σαν Γενικό Συμβούλιο της ΓΣΕΕ.

ΕΡ.: Η πλευρά Ραυτόπουλου υποστηρίζει ότι είσαυτε εναντίον της συνεργασίας στη Διοίκηση της ΓΣΕΕ με την ΕΣΑΚ-Σ. Θεωρείτε ότι υπάρχουν καινούρια δεδομένα για τη συνεργασία αυτή;

ΑΠ.: Πραγματικά είμαστε εναντίον της συνεργασίας με την ΕΣΑΚ-Σ όχι γενικά, αόριστα και αφοριστικά, αλλά ειδικά εναντίον της συγκεκριμένης συνεργασίας, που αποφασίστηκε σαν συμφωνία κορυφής, χωρίς αρχές και πλαίσιο. Ο κύριος λόγος της αντίθεσής μας είναι ότι, ενώ κερδίσαμε την αυτοδυναμία στο 22ο Συνέδριο και είχαμε κάθε δυνατότητα να εφαρμόσουμε στο ακέραιο την πολιτική και το πρόγραμμα της παράταξής μας, μόνοι μας απεμπολήσαμε αυτή την ευκαιρία κάνοντας ουσιαστικά μια κοινοπραξία δύο μηχανισμών στη βάση της συναλλαγής (μορατόριουμ). Σήμερα, δεν έχουμε αλλάξει αυτή την εκτίμησή μας. Δεν είμαστε διατεθειμένοι να παζαρέψουμε την ιδεολογία μας με καμιά παράταξη. Αν συμφωνήσουμε σε συγκεκριμένους στόχους, όπως για παράδειγμα στην πρότασή μας για την αντιμετώπιση των τελευταίων κυβερνητικών μέτρων, προχωρούμε. Αν διαφωνήσουμε κρατάμε τις απόψεις μας. Δεν κάνουμε συναλλαγές στο όνομα της οποίας σύμπραξης ή του όποιου μορατόριουμ. □

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

από τις εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Υγεία - Κοινωνία - Πολιτική

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ
ΤΟΥ «ΑΝΤΙ»
ΓΙΑ ΤΟ
ΕΘΝΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ
ΥΓΕΙΑΣ

Δεινοκράτους 131,
Αθήνα 115 21 Τηλ. 72.29.237

ΑΠΟΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΣΗ: Η αθέατη πλευρά της «αυτοδυναμίας»

του Χρ. Κυριαζή

Έντεκα χρόνια μετά την κατάρρευση της δικτατορίας, ένας σοσιαλιστής πρωθυπουργός, που, για δεύτερη τετραετία επαγγέλθηκε την «αλλαγή», συγκέντρωσε και πάλι την πλειοψηφία της λαϊκής ψήφου και διαβεβαίωσε την κατοχύρωση των δημοκρατικών θεσμών, έφτασε πρόσφατα —πριν από μία βδομάδα ακριβώς— να επισημάνει το ενδεχόμενο μιας αντισυνταγματικής εκτροπής, με άμεσο ή έμμεσο δικτατορικό χαρακτήρα. Κατά τον πρωθυπουργό, «υπομόχλια» ή μοχλοί αυτής της εκτροπής εντοπίζονται στα σταγονίδια και στο Στρατό.

Το πρόβλημα με την πρωθυπουργική αυτή επισήμανση δεν βρίσκεται στο ότι επικαλείται κάποιον κίνδυνο, αλλά στο **πώς** αξιοποιεί, ή ακόμα διαχειρίζεται και χρησιμοποιεί το πλέγμα της εκτροπής. Και ο τρόπος αυτής της χρησιμοποίησης έχει άμεση σχέση με την πολιτική αντίληψη και πρακτική της κυβερνητικής ηγεσίας, σε μια σειρά κρίσιμα θέματα που αφορούν την πολιτική δημοκρατία και τους κανόνες κατάκτησης της συναίνεσης για κρίσιμες —όπως οι πρόσφατες— επιλογές της.

Αν πάμε λίγο πίσω, θα δούμε ότι το σενάριο της αποσταθεροποίησης ενεργοποιείται και διοχετεύεται από την κυβέρνηση σύμφωνα με μία στρατηγική κλιμάκωσης του **βαθμού του κινδύνου**· παράλληλα, το σενάριο αυτό βρίσκεται σε στενή συνάρτηση με την **πολιτική πρακτική και αντίληψη** που υιοθετεί η κυβέρνηση —και όχι τώρα, αλλά από παλιά— τόσο απέναντι στο εσωτερικό της μέτωπο και τις συγκρούσεις που σημειώθηκαν σε στελεχιακό επίπεδο, όσο και απέναντι στις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις· εξάλλου, αυτή η πρακτική και αυτή η αντίληψη δεν ήρθε μόνο σαν αποτέλεσμα της κυβερνητικής στάσης απέναντι στις αντιδράσεις που συνεπέφεραν τα πρόσφατα μέτρα της, αλλά πρυτάνευσε και στην όλη διαδικασία επιλογής και εφαρμογής αυτών των μέτρων. Με δυο λόγια πρόκειται για μια ενιαία και ολικής εφαρμογής πολιτική φιλοσοφία· στη βάση της, αυτή η φιλοσοφία διέπεται από το υπεράνω συγκυριών και αντιθέσεων αξίωμα της αυτοδυναμίας και της άρνησης, κατά συνέπεια, της νομιμότητας που έχουν ως φορείς κοινωνικής και πολιτικής επιρροής οι υπόλοιποι συνομιλητές και, εξ αντικειμένου, συγκαθοριστικοί παράγοντες και θεσμοί της πολιτικής διαδικασίας.

Η άρνηση από την κορυφαία ηγεσία του ΠΑΣΟΚ των πολιτικών αντιθέσεων και του ανταγωνισμού εκδηλώνεται στο λόγο του Α. Παπανδρέου στη Θεσσαλονίκη, όταν τοποθετεί υπεράνω κοινωνικών και πολιτικών συγκρούσεων τον «εκσυγχρονισμό» της οικονομίας της χώρας, και αφήνει σαφώς να εννοηθεί ότι στο εκσυγχρονιστικό αυτό «σχέδιό» του δεν υπάρχει περιθώριο συμπροσδιορισμού, δηλαδή τοποθέτησής του στο επίκεντρο της πολιτικής διαδικασίας, και όχι αναγόρευσής του σε αναντίρρητη επιλογή της κρατικής αυθεντίας.

Λίγες εβδομάδες μετά, τα μέτρα για τη «σταθεροποίηση» της οικονομίας αποφασίζονται εν κρυπτώ και παραβύστω, με την επίκληση ύψιστων εθνικών συμφερόντων και καταστάσεων ως άλλοθι για την αυταρχική θωράκιση της εφαρμογής τους (προσφυγή στο άρθρο 44 παρ. 1 του Συντάγματος) και τη σειρά διαγραφών που ακολουθούν τη διαφοροποίηση που εκφράζουν ηγετικά στελέχη του κόμματος, αφού προηγουμένως έχει καταργηθεί και ο διάλογος για τα μέτρα σε επίπεδο Κεντρικής Επιτροπής. Σε αυτό το επίπεδο, δηλαδή ως προς τις κοινωνικές αντιδράσεις έναντι μείζονων κυβερνητικών επιλογών και ως προς τις ενδοκομματικές αντιδράσεις (από εκπροσώπους κοινωνικών συμφερόντων) τόσο για τη λογική των επιλογών όσο και για τη διαδικασία επιλογής και εφαρμογής τους, ο Α. Παπανδρέου απαντά δηλώνοντας σεβασμό της αυτονομίας και του δικαιώματος διαφωνίας του μαζικού κινήματος (βλ. ανακοίνωση του ΕΓ της 20 Οκτωβρίου και δήλωσή του στο Υπουργικό Συμβούλιο της 1ης Νοεμβρίου) όμως ταυτόχρονα στερεί τη νομιμότητα των αντιδράσεων είτε χαρακτηρίζοντάς τις ως «συντεχνιακές» είτε επισημαίνοντας την ανάγκη «πρόταξης σαφών... εθνικών προτεραιοτήτων» —ονομά-

ζοντας δηλαδή ως αυθύπαρκτα και αυτονόητα εθνικές κάποιες σαφώς πολιτικές και κοινωνικής λογικής και στόχου επιλογές του· παράλληλα, ως προς τους «αντάρτες» του, θεωρεί ότι η διαγραφή τους είναι νόμιμη διότι οι επιλογές τους «έρχονται σε ανοικτή σύγκρουση με τη στρατηγική του Κινήματος...», τη στιγμή που γνωρίζει φυσικά ότι «στρατηγική», «επιλογές» και «θέσεις» ή αποτελούν παράγωγα διαδικασιών διαλόγου, κριτικής και αντιπαράθεσης (πράγματα που είχαν καταργηθεί όταν αποφασίζονταν τα «μέτρα»), ή συνιστούν δείγματα εκ των άνω επιβολών αποφάσεων ενός στενού ή και μονοπρόσωπου ιστού εξουσίας (που είναι και η περίπτωση).

Παράλληλα με αυτές τις αντιλήψεις και πρακτικές, το ΕΓ και ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, ενόψει της πρώτης «ανησυχητικής» κινητοποίησης κατά των μέτρων, εκδίδουν ανακοίνωση την Κυριακή 20 Οκτωβρίου, όπου «επισημαίνουν» απόπειρα «φθοράς» του ΠΑΣΟΚ και «δημιουργίας κλίματος αποσταθεροποίησης» —δύο «θέματα» δηλαδή που συναρτώνται στενά με την αντίληψή τους για τους όρους άσκησης του δικαιώματος διαφωνίας και συγχρόνως με αυτό για τους όρους άσκησης της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ. Τα δύο αυτά θέματα αποτελούν όπως θα δούμε μια αναγκαία απόληξη στη στρατηγική και την επίσημη ιδεολογία του ΠΑΣΟΚ, που θα επαναληφθούν σταθερά, αλλά με διαβαθμίσεις έντασης στις επόμενες «κρίσιμες ημέρες».

Στις 30 Οκτωβρίου, και ενώ προηγουμένως το ΕΓ και ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ έχει διαγράψει το στέλεχος της ΚΕ Άννα Καραμάνου, έχει δώσει το πράσινο φως για τη δικαστική παρέμβαση στο χώρο της ΓΣΕΕ και την «αποκατάσταση» του καθαιρεμένου από την πλειοψηφία της Συνομοσπονδίας Προέδρου της Ραυτόπουλου, και έχει ανεχθεί την παρά φύση συμμαχία χουντοδεξιών - νομιμόφρονων της ΠΑΣΚΕ στο συνδικαλιστικό χώρο, αναβαθμίζουν με νέα, δεύτερη κατά σειρά, δήλωσή τους τους κινδύνους μιλώντας για «ευρύτερο σχέδιο πολιτικής αποσταθεροποίησης με αιχμή το συνδικαλιστικό χώρο και με μοναδικό στόχο την αναίρεση της αυτοδυναμίας της Αλλαγής». Εδώ πλέον, η πολιτική ενοχοποίηση της κοινωνικής διαφοροποίησης και αντίθεσης προς τις κυβερνητικές επιλογές, παίρνει σαφώς τη μορφή αμφισβήτησης της νομιμότητας των ενεργειών αριστερών συνδικαλιστικών δυνάμεων, αφού επιπρόσθετα κατηγορούνται ευθέως από τον ίδιο τον πρωθυπουργό για «πραξικόπημα στη ΓΣΕΕ», όταν, σημειωτέον, η δικαστική εξουσία δεν έχει αποφανθεί ακόμα για το νόμιμο ή τον παράνομο χαρακτήρα αυτών των ενεργειών (θα αποφανθεί στις 11 Νοεμβρίου...). Παράλληλα φαίνεται με μεγαλύτερη καθαρότητα τι εννοούν με τον όρο «φθορά» του ΠΑΣΟΚ (που χρησιμοποίησαν στην πρώτη ανακοίνωση της 20ης Οκτωβρίου): η «φθορά» αυτή δεν μπορεί να έχει σχέση με μια κοινωνική αμφισβήτηση και μείωση της πολιτικής επιρροής της κυβέρνησης ή του εξαρτημένου από αυτήν κόμματος, αλλά πρέπει οπωσδήποτε να υπακούει σε... σχέδια κάποιου εχθρού για την ανατροπή της κυβέρνησης από την εξουσία (όταν κανείς από τους αντιπάλους δεν έχει θέση, ή καλύτερα έχει αρνηθεί να θέσει το ζήτημα της διαφωνίας στη βάση της παραίτησης της κυβέρνησης).

Στη δεύτερη αυτή ανακοίνωση του Προέδρου και του ΕΓ του ΠΑΣΟΚ, εξάλλου, έχουμε ένα ιδιότυπο δείγμα αντιστροφής των δεδομένων, ή καλύτερα αντιστροφής των εικαζόμενων δεδομένων της πραγματικότητας, στη βάση μιας εκτός ψυχραιμίας εκτίμησής της: εκτιμώντας η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ ότι τα μέτρα που έλαβε κάποιο στενό επιτελείο μπορεί να εκληφθούν ως ενδείξεις στρατηγικού αδιεξόδου του «κινήματος», αναστρέφει αυτό το εικαζόμενο σχήμα —αναστροφή που έχει να κάνει, μαζί με την εικασία, με κανόνες ψυχολογίας— και κατηγορεί την ηγεσία της «παραδοσιακής αριστεράς» για δικά της πολιτικά αδιέξοδα. Στην καλύτερη περίπτωση αυτό το πάγιο εγχείρημα αντεστραμμένης προβολής δικών του —εικαζόμενων ή πραγματικών— προβλημάτων στην αριστερά αποτελεί για το ΠΑΣΟΚ αμυντική στάση και

στη χειρότερη αναδεικνύει ένα πλέγμα απέναντι στους αποκαλούμενους από το ίδιο ιστορικούς προκατόχους του.

Στην τρίτη φάση του σεναρίου αποσταθεροποίησης, η έκρηξη στο λεωφορείο της Αργυρούπολης θα χρησιμοποιηθεί ρητά από τον ίδιο τον Α. Παπανδρέου, αυτή τη φορά μόνο του, για να συνδέσει το «συγκρουσιακό κλίμα των τελευταίων ημερών» με τις βομβιστικές ενέργειες, διαπράττοντας ένα διπλό σφάλμα, πραγματολογικό και διαδικαστικό: πραγματολογικό μεν διότι δεν είχε αποδειχθεί ότι επρόκειτο για μια «μαζική» τρομοκρατική δράση τύπου Μιλάνου, και αργότερα η εκδοχή έτεινε πλέον προς την άποψη ότι η βόμβα μεταφερόταν για αλλού και ότι, άρα, «κατά σύμπτωση» εξεράγη μέσα σε κόσμο. Από διαδικαστική άποψη, η δήλωση αυτή του Α. Παπανδρέου μεταδόθηκε στο δελτίο ειδήσεων των 12 μ.μ., αλλά μετά το... δελτίο καιρού, πράγμα που είχε αρνητικές συνέπειες αφού χαρακτηρίστηκε βεβιασμένη και υπερβολική.

Στην τέταρτη φάση, η χρήση που κάνει ο Α. Παπανδρέου στην αποσταθεροποίηση τον οδηγεί, και συγχρόνως αποκαλύπτει, στον πυρήνα της μονιμότερης αντίληψής του: οι απεργίες, στη δήλωσή του στο Υπουργικό Συμβούλιο της 1ης Νοεμβρίου, ταυτίζονται με τις βομβιστικές ενέργειες («πράξεις σαν κι αυτές του λεωφορείου» «πλάι - πλάι» με τη συνδικαλιστική κινητοποίηση), δηλαδή ούτε λίγο ούτε πολύ ένα νόμιμο και κατοχυρωμένο δικαίωμα και τρόπος άσκησης κοινωνικής πρακτικής εξομοιώνεται με δράση που στοχεύει, μεταξύ άλλων, απευθείας στο αγαθό της ζωής. Παράλληλα ο κ. Παπανδρέου δηλώνει ότι «οφείλουμε με αποφασιστικότητα και πυγμή να εμπεδώνουμε τη δημόσια τάξη και τη νομιμότητα» και ότι καλός είναι ο διάλογος αλλά χρειάζεται και «κάποια αποφασιστικότητα».

Ως προς τις δυνάμεις της αποσταθεροποίησης, ή καλύτερα της εκτροπής ο Πρωθυπουργός του 46% δηλώνει ότι τα σταγονίδια «υπάρχουν και θα υπάρχουν για πάρα πολλά χρόνια», ενώ παράλληλα για πρώτη φορά αποσυνδέει το ζήτημα της συνταγματικής νομιμότητας των ενόπλων δυνάμεων από τη «δυσαρέσκειά» τους, για ορισμένες «συγκρουσιακές καταστάσεις», εξυπονώντας ως λογική μια ενδεχόμενη παρέμβασή τους για την αποκατάσταση

της ομαλότητας: «δεν μπορούμε να αμφισβητήσουμε ότι οι δημοκρατικοί θεσμοί δεν θα τεθούν σε μια νέα δοκιμασία... άσχετα από τη συνταγματική πίστη... των Ενόπλων Δυνάμεων»).

Η παντελής στέρηση νομιμότητας των συνδικαλιστικών πρακτόρων, της κριτικής, του αιτήματος διαλόγου, της αμφισβήτησης, με την ταύτισή τους, ουσιαστικά, με τους κάθε λογής βομβιστές, η διαβεβαίωση ότι θα υπάρχουν... «για πάρα πολλά χρόνια» (για πόσα δηλαδή κ. πρωθυπουργέ, και ποιος καθορίζει... αυτό το «πάρα πολλά χρόνια»;) σταγονίδια που θα «καραδοκούν», και η έμμεση νομιμοποίηση των αντιδραστικών ανακλαστικών της στρατιωτικής ηγεσίας, είναι απόρροια όλης της αντίληψης και πρακτικής που διέπει τον πυρήνα της φιλοσοφίας των ηγετικών κλιμακίων του ΠΑΣΟΚ, και που δημιουργεί συνεχώς άλλοθι πάσης φύσεως για να αποδείξει την ανάγκη «στιβαρής» κυβέρνησης για να τα «βγάλει πέρα» με μια κοινωνία «ανάπηρη και ασπόνδυλη».

Είναι όμως αυτή η «στιβαρότητα» που νομιμοποιεί τους χαφιέδες, που επιτρέπει παρακολουθήσεις τηλεφώνων, που δημιουργεί κακέκτυπα ιδεολογήματα του είδους «ομοιόμορφα ψηφοδέλτια», που επιλέγει τις κινήσεις κορυφής και αιφνιδιασμού για να ξεμπερδεύει με τον οποιονδήποτε άλλον εκτός από τους «δικούς μας», που αναστρέφει πραγματικότητες και κανόνες ανά πάσα στιγμή. Και όλα αυτά εν μέσω κοινωνικής και οικονομικής κρίσης, που οι «στιβαροί» φορείς της εξουσίας αποπειρώνται να τη μετατρέψουν σε πολιτική, μιμούμενοι ταυτόσημες συνταγές της «επάρατης δεξιάς» και ονομάζοντας, όπως και αυτή, την κοινωνική αντίθεση και αντιπαράθεση «τεχνητή κατάσταση εντάσεων και χάους».

Το ζήτημα είναι όχι ποιος κινδυνολογεί, αλλά, πλέον, γιατί το κάνει...

Το ζήτημα είναι ότι η αυτοδυναμία δεν σημαίνει κατ' ανάγκην δημιουργία πολιτικής κρίσης απ' αυτούς που θέλουν την αυτοδυναμία ως το «άπαν» της εξουσίας, και που όταν συναισθάνονται την αμφισβήτηση της αυτοδυναμίας του προσφεύγουν σε ιδεολογίες και χρήσεις αποσταθεροποίησης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ — ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ

Νεανικό ημερολόγιο με σταγόνες νεοελληνικής ποίησης

Ανθολόγηση κειμένων: *Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου και Αργυρώ Αλεξανδράκη*
Εικονογράφηση: *Ν. Μαρουλάκης και Κατρίν Χένζελ*

Ένα θαυμάσιο ημερολόγιο ατζέντα με πολύχρωμη εικονογράφηση. Το ημερολόγιο αυ-

τό είναι συγχρόνως και μια πρώτη ευαίσθητη ανθολόγηση ποίησης, που παρουσιάζει στίχους κάθε φορά επίκαιρους με την ημέρα και το μήνα.

Βιβλία με πολύχρωμη εικονογράφηση

Ελένη Βαλαβάνη, Στη λαϊκή! Στη λαϊκή! / Στ' Αλογάκια! Στ' Αλογάκια!

Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου, Παραμύθια από την Αφρική.

Αργυρώ Κοκορέλη, Το παραμύθι της Λίζας που έγινε μαμά.

Ασμιγκόρναεν Μόε, Η ιστορία ενός καλοψημένου τηγανόψωμου
Παραμύθια των αδερφών Γκριμ, με εικονογράφηση *Svend Otto S.* (βραβείο Άντερσεν)

Η Χιονάτη
Ο Κοντοδακτυλάκης

Χαρούμενες διακοπές

Ρένας Καρθαίου, Κατερίνας Μάνου-Πασά

Για την α', β', γ', δ' δημοτικού. Πακνίδια, αινίγματα, σταυρόλεξα, γρίφοι, ανέκδοτα, ιστορίες και ποιήματα δίνουν στο παιδί χαρά και γνώσεις.

Βιβλιοθήκη «Τα Κουνελάκια»

Συλλογή: «Διαβάζουμε και χρωματίζουμε»

Σειρά: Ιστορίες, Ζωγραφική, Χρωματισμα, Χαρτοκοπτική

Για παιδιά προσχολικής ηλικίας και πρώτων τάξεων του δημοτικού.

Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

Συλλογή Σπουργιτάκια για παιδιά 5-10 ετών

Τζέιμς Κρους, Μελισσούλα, Σούλα, Φροσούλα.

Ναμίτερ Ινκόνφ, Η κούκλα που ήθελε ν' αποκτήσει ένα μωρό / Ο μικρός κυνηγός / Η Μυρτώ και ο λήσταρχος Καραμπούμ / Οι ιστορίες μιας αυτόματης γιγαγιάς

Συλλογή χελιδόνια για παιδιά 9-12 ετών

Καλλιόπη Σφαέλλου, Για τον πατέρα *Τζάννι Ροντάρι*, Ο πλανήτης των χριστουγεννιάτικων δέντρων

Ρενέ Γιαγιό, Ο κύριος των ελεφάντων
Έριχ Κάισνερ, Ο Αντώνης και η Κουκιδίτσα

Ζακλίν Χελντ, Ο γάτος του Κοντοπαρεούλη

Εκτός συλλογής

Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Ιστορίες που κανένας δεν ξέρει.

Συλλογή Περιστερία για παιδιά και εφήβους

Μισέλ Τουρνιέ, Ο Παρασκευάς ή η πρωτόγονη ζωή

Μαρία Γκρίπε, Λόελλα, η κόρη του Μπαμπά Μπέρτα

Ρομπέρ Εσκαρπίτ, Οι δημοσιογραφικές επιτυχίες του Ρουλταμπός / Οι διακοπές του Ρουλταμπός

Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη, Παιχνίδι χωρίς κανόνες

Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου, Ο μικρός αδερφός / Στο τσιμεντένιο δάσος.

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.38.362

«Η αλλαγή θα γίνει, έστω και χωρίς το ΠΑΣΟΚ»

του Στ. Κούλογλου

Σε ανύποπτο χρόνο, τον Ιανουάριο του 1983, ο κ. Παπανδρέου σε μία ραδιοφωνική συνέντευξη του στην Μαρία Ρεζάν, προχωρούσε σε μία διαπίστωση που προβλημάτισε τότε όλους τους πολιτικούς παρατηρητές: «Η μεγάλη μάζα του ελληνικού λαού» έλεγε ο πρωθυπουργός, «έχει δεθεί με την αλλαγή. Από κει και πέρα, το ερώτημα είναι ποιος είναι ο πολιτικός φορέας που θα την πραγματοποιήσει. Έχουμε λόγο να πιστεύουμε, ότι θα τα βγάλουμε πέρα. Αλλά σε κάθε περίπτωση ο ελληνικός λαός θα πάει μπροστά», εννοείται με το ΠΑΣΟΚ, ή και χωρίς αυτό. Μία μικρή λεπτομέρεια μπορεί να φωτίσει την ανεξήγητη μέχρι σήμερα φράση. Η συνέντευξη είχε δοθεί λίγες μέρες μετά την πρώτη υποτίμηση της δραχμής. Μετά από κάθε «συντηρητική» δέσμη οικονομικών μέτρων και τις εσωκομματικές αντιδράσεις που προκαλούνται, ο ιδρυτής και αρχηγός του ΠΑΣΟΚ, δείχνει να συνειδητοποιεί πόσο ανεπαρκές έως ανασταλτικό είναι το κόμμα που ίδρυσε πριν από μερικά χρόνια. Το 1983, με τη συνέντευξή του αυτή, διαχώριζε τις ιστορικές του ευθύνες, σε φραστικό επίπεδο. Δύο χρόνια αργότερα, όταν τα πολύ σκληρότερα οικονομικά μέτρα προκαλούν και πολύ ισχυρότερες αντιδράσεις, φαίνεται να προχωρεί σε μια ριζική αλλαγή της φυσιογνωμίας του ίδιου του ΠΑΣΟΚ, ώστε να συνεχίσει να κυβερνά.

Φαίνεται ως παράδοξο, αλλά και τα παράδοξα είναι μέσα στη ζωή: αν από κάπου κινδυνεύει να ανατραπεί η σημερινή κυβερνητική πολιτική, είναι πρώτα απ' όλα από το ίδιο το ΠΑΣΟΚ. Φυσικά τα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης, έχουν προκαλέσει, όπως παραδέχονται ανώτατα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, μία «κρίση αξιοπιστίας» και στην εκλογική βάση του κυβερνητικού κόμματος, χωρίς όμως αυτό να μετατρέπεται, προς το παρόν, σε ένα ρεύμα ανατροπής. Από την άλλη πλευρά, η αντιπολίτευση, αν και έχει βάσιμες ελπίδες ότι θα κερδίσει πόντους από την δυσαρέσκεια, δεν φαίνεται να διαθέτει και την απαραίτητη στρατηγική που θα οδηγούσε στην ανατροπή της κυβερνητικής πολιτικής, μέσα από την «άμεση» πολιτικοποίηση της οικονομικής διαμάχης: η Νέα Δημοκρατία, επηρεασμένη από την προσωπική φιλοσοφία του αρχηγού της, που, όπως και στην δεκαετία του '60, «βιάζεται να κυβερνήσει και κάνει συνεχώς σφάλματα», συμπεριφέρεται περίπου σαν αυθεντικό κόμμα της εργατικής τάξης, κινητοποιούμενο εναντίον της «κατακρεούργησης της ΑΤΑ», αδυνατώντας να καταλάβει ότι μία δήλωση συμφωνίας με τα οικονομικά μέτρα, θα προκαλούσε στο ΠΑΣΟΚ πολύ περισσότερα ρήγματα, σε αντίθεση με τη συσπείρωση που δημιουργείται τώρα, από τα «αντιδεξιά ανακλαστικά» της Πασοκικής βάσης.

Από την πλευρά του, το ΚΚΕ αγκυλωμένο παρά τα πρόσφατα ανοίγματά του, σε προτάσεις που συνοψίζονται στη διεύρυνση του δημόσιου τομέα, περιμένει τις δημοτικές εκλογές για να ανακάμψει από την πρόσφατη πτώση του, ενώ το ΚΚΕ εσωτ. προτιμά να διατηρεί τις εσωκομματικές του ισορροπίες, παρά να προβάλλει μία επιθετική πολιτική, ικανή να αξιοποιήσει τις ευνοϊκές συγκυρίες ή τις αποδεσμεύσεις στελεχών του χώρου του ΠΑΣΟΚ. Είναι απ' αυτήν την άποψη χαρακτηριστικό ότι μέσα στο κυβερνητικό στρατόπεδο φαίνονται να δικαιώνονται

αυτοί που υποστήριξαν την εμφάνιση των πολιτικών κομμάτων στις τηλεοπτικές συζητήσεις για τα μέτρα. «Το ΠΑΣΟΚ βέβαια κριτικάριστηκε αυστηρά», λέει ένα ανώτατο στέλεχος του κόματος, «αλλά αυτό έτσι κι αλλιώς γίνεται καθημερινά από τον κόσμο, στις ιδιωτικές συζητήσεις. Εκείνο που κατέδειξαν οι τηλεοπτικές εμφανίσεις, είναι ότι ούτε η δεξιά, ούτε η αριστερά δεν έχουν εναλλακτικές προτάσεις, κι αυτό δημιουργεί την ανοχή που έχουμε ανάγκη».

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ «ΑΠΟΣΤΑΤΩΝ»

Όταν λοιπόν, την περασμένη Παρασκευή, ο κ. Παπανδρέου, ανεκάλυπτε κατά τη διάρκεια του Υπουργικού Συμβουλίου, τους «σπόρους» της αποσταθεροποίησης και της δικτατορίας, δεν απευθύνονταν κυρίως ούτε στην αριστερά, ούτε στη δεξιά του κ. Αβέρωφ, που έλκεται από τις πεπονόφλουδες. Φυσικά η ταύτιση του εργατικού κινήματος με τις βόμβες και την αποσταθεροποίηση, είναι πολιτικά απαράδεκτη και ηθικά ανεπίτρεπτη, αλλά οι αποδέκτες της θεωρίας των «σπόρων», βρίσκονται πρώτα απ' όλα, μέσα στο κόμμα. Ο πρωθυπουργός φοβάται περισσότερο από οτιδήποτε άλλο τις αποσκιρτήσεις βουλευτών, που εκτός από το πολιτικό κόστος, θα καθιστούσαν ακόμη πιο εύθραυστη την κοινοβουλευτική του αυτοδυναμία. Μέσα στους «υπόπτους» συγκαταλέγονται τόσο ο κ. Αρσένης, που φαίνεται αποφασισμένος να προβάλει τον δικό του πολιτικό λόγο, έστω και με τον κίνδυνο —ή τη βεβαιότητα— της ρήξης, όσο και πρώην Υπουργός και μέλος του ΕΓ, που φέρεται να παραιτείται απ' όλα τα αξιώματα, για να διατηρήσει το αναμφισβήτητο προσωπικό του ήθος και να αποφύγει τη ρετσινιά του «αποστάτη», αφού θα αντικατασταθεί από κάποιον άλλο. Είναι φανερό ότι το ΠΑΣΟΚ, με τη θεωρία της αποσταθεροποίησης, ετοιμάζει εκτός των άλλων και τους όρους ενός νέου «ανένδοτου κατά της αποστασίας», αν και βέβαια η αποχώρηση του κ. Στεφανόπουλου από τη ΝΔ, θεωρήθηκε από τον φιλοκυβερνητικό Τύπο, και τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, μία φυσιολογική ενέργεια, μέσα στους όρους του πολιτικού παιχνιδιού. «Οι δικές μας διαγραφές», λέει ένα μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, που έθεσε εαυτόν εκτός κινήματος, «ήταν μία προειδοποίηση προς την Κοινοβουλευτική Ομάδα». Η αλλιώς, διαγράφουμε την... πεθερά, για να συνετιστεί η νύφη...

Έτσι η καθαίρεση από την ΚΕ και η εξάμηνη «αργία» του κ. Μητρόπουλου, εκτός από την προσπάθεια αποκοπής του από τους συνδικαλιστές, διαγραμμαμένους ή μη, καθώς και την περιέργη αλλεργική αντίδραση του πρωθυπουργού σε κάθε έναν που θέλει να είναι πιο αριστερός από τον ίδιο, πρέπει να οφείλεται και σε ένα τυχαίο περιστατικό: ότι εθεάθη δηλαδή από υπουργούς να συντρώγει σε ταβέρνα με τον κ. Αρσένη και τους μετέπειτα διαγραφέντες συνδικαλιστές. Ο «ιδεολογικός» εκφραστής των συνδικαλιστών με τον εν δυνάμει «πολιτικό» τους εκπρόσωπο. Κατά τα άλλα βέβαια οι διαδικασίες που ακολούθησε ο κ. Παγουρόπουλος και το όργανό του στην περίπτωση του κ. Μητρόπουλου, που αποτελεί έναν από τους τελευταίους διανοούμενους του ΠΑΣΟΚ, θυμίζει άλλες εποχές.

«Μάρτυρες κατηγορίας» δεν παρέστησαν και το κατηγορητήριο ήταν ούτε λίγο ούτε πολύ η... απαισιοδοξία του κριθέντος για την πορεία της κυβέρνησης. Φαίνεται ότι ούτε ο κ. Παγουρόπουλος, ούτε το όργανό του, δεν έχουν ακόμη διαβάσει το «1984», παρ' ότι φτάσαμε στο 1985!

ΚΑΙ ΣΕ ΤΙ ΔΙΑΦΕΡΟΥΜΕ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΞΙΑ;

Φυσικά τόσο τα οικονομικά μέτρα, όσο και οι διαδικασίες των καθαιρέσεων και των διαγραφών, έχουν προξενήσει σοβαρότατες αντιδράσεις στο εσωτερικό του ΠΑΣΟΚ. Εκτός από τη Νομαρχιακή της Αθήνας, που έτσι κι αλλιώς αποτελεί μόνιμη πηγή αμφισβήτησης, δύο Τομεακές Επιτροπές (της Ενέργειας και των Επικοινωνιών) αποτελούμενες από 15 μέλη η κάθε μία, καθαιρέθηκαν και αντικαταστάθηκαν την Τρίτη, γιατί διαφώνησαν με τα μέτρα, ενώ διαφωνίες για την αντιμετώπιση των διαφωνούντων, παρουσιάζονται και στην κορυφή της ιεραρχίας.

Μεταξύ αυτών που εμφανίζονται να προκρίνουν μία ηπιότερη πολιτική αντιμετώπισης των συνδικαλιστών - αμφισβητιών, είναι και ο υφυπουργός κ. Γ. Παπανδρέου. Σύμφωνα με πληροφορίες ο τελευταίος τάχθηκε υπέρ μιας τακτικής ανάλογης μ' αυτήν που ακολουθήθηκε απέναντι στον Πρόεδρο της ΑΔΕΔΥ κ. Κίτσιο, ώστε να αποφεύγονται οι δαπανηρές αποχωρήσεις πολύτιμων στελεχών, και η ολοκληρωτική απομάκρυνσή τους από το κίνημα. Με βάση τον κ.Γ. Παπανδρέου —που όμως αρνήθηκε να μεσολαβήσει για να δεχθεί ο πρωθυπουργός τον Πρόεδρο της ΟΒΕΣ κ. Κοκκινοβασίλη, σε μία συμβιβαστική προσπάθεια του τελευταίου— οι συνδικαλιστές του ΠΑΣΟΚ, θα πρέπει να διαφοροποιούνται στο μαζικό κίνημα από την επίσημη κυβερνητική πρακτική, ώστε να μην έρχονται σε κατάφωρη αντίθεση με τη συνδικαλιστική τους βάση.

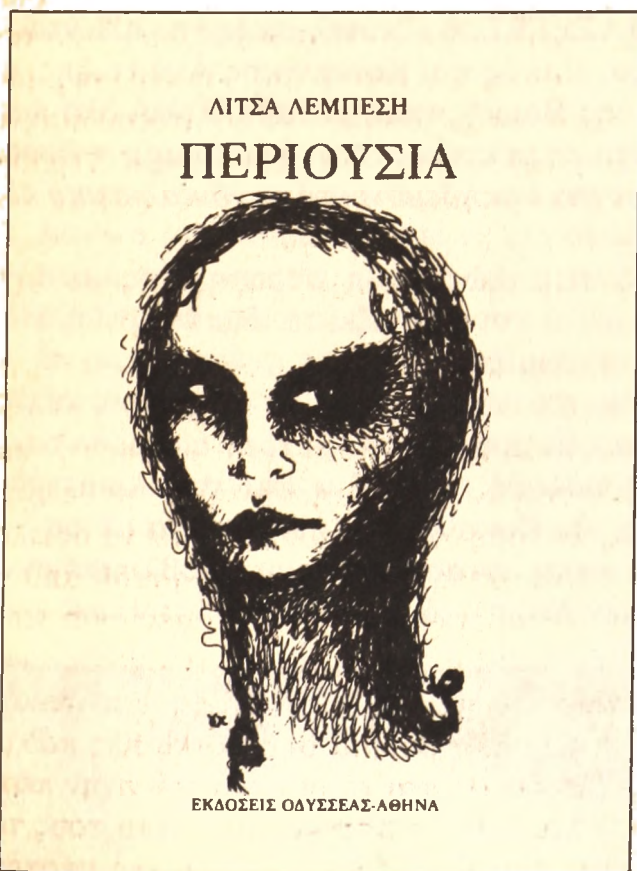
Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι κύκλοι προσκείμενοι στον κ. Γ. Παπανδρέου, απέδιδαν τις διαγραφές των συνδικαλιστών μελών της ΚΕ, στην «παγίδευση» του πρωθυπουργού από τα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου κ. Σκανδαλίδη, Σουλαδάκη και Τζουμάκα, που υποτίθεται ότι είχαν χρεωθεί την διεκπεραίωση των υποθέσεων. Η πληροφορία, εκτός από την κατηγορηματική διάψυσή της από τους ενδιαφερόμενους, δείχνει περισσότερο το μέγεθος των γνωστών εσωκομματικών αντιθέσεων που

με την όξυνση της κρίσης γνωρίζουν την αποθέωσή τους, παρά την πραγματικότητα: τόσο ο δεύτερος του Εκτελεστικού Γραφείου κ. Τσοχατζόπουλος, όσο και ο ίδιος ο πρωθυπουργός, πήραν από κοινού με όλο το Εκτελεστικό τις αποφάσεις, όταν μάλιστα επρόκειτο για θέματα τόσο μεγάλης σημασίας.

Στην πραγματικότητα, είναι ο ίδιος ο κ. Παπανδρέου, που έχει αποφασίσει να προχωρήσει, έστω και αν «ο φορέας της αλλαγής» δεν θα είναι το σημερινό ΠΑΣΟΚ. Είναι περισσότερο από φανερό ότι τα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης ανατρέπουν ριζικά τις αντιλήψεις, τις δοξασίες, αλλά και τη βάση πάνω στην οποία συσπειρώθηκαν, από το 1974 και μετά, τα μέλη του Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος. Αναγκασμένος να ξεφύγει από τις αυταπάτες της αντιπολιτευτικής περιόδου και να διορθώσει όσο γίνεται τις ανεπανόληπτες προχειρότητες μιας ολόκληρης τετραετίας, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, έπρεπε ή να ανοίξει ένα διάλογο μέσα στο κόμμα του για τη νέα πραγματικότητα, ή να προχωρήσει παραμερίζοντας τα «ενοχλητικά εμπόδια». Του ΠΑΣΟΚ μη φημιζόμενου για την εσωκομματική του δημοκρατία, ο πρόεδρος του διαλέγει τη δεύτερη λύση, όταν μάλιστα το μέλλον παρουσιάζεται ακόμη πιο δυσοίωνο, για κάθε αιθεροβαμωνική εκτροπή. Ο προϋπολογισμός που ετοιμάζεται να κατατεθεί θα αμβλύνει ακόμη περισσότερο το θεμελιακό για την Πασοκική ιδεολογία μέγεθος του κράτους πρόνοιας, ενώ η εξωτερική πολιτική δεν αφήνει περιθώρια για πολλούς αντιπερισπασμούς ή και υπαρκτές πρωτοβουλίες. Ήδη οι περήφανες μάχες που δίνονται στην ΕΟΚ, αφορούν κυρίως το ποσό του δανείου που ζητάμε να πάρουμε, ενώ στο μέτωπο με τις ΗΠΑ, το κυριότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο κ. Παπανδρέου, είναι σύμφωνα με την έκφραση επιτελών του «πώς θα μπορέσει να περάσει στη βάση και τον κόσμο την παραμονή των βάσεων». Μέσα λοιπόν, στην δίνη των οικονομικών μέτρων, το ΠΑΣΟΚ αναγκάζεται να αλλάξει τη φυσιογνωμία του.

Δεν απομένει παρά να διευκρινισθεί, αν θα είναι το νέο ΠΑΣΟΚ ή ποιος τέλος πάντων θα είναι «ο φορέας που θα πραγματοποιήσει την αλλαγή»...

1. Οι στήλες του περιοδικού είναι πάντως ανοιχτές, στην περίπτωση που ο κ. Παγουρόπουλος θα ήθελε να εξηγήσει την αντίληψή του για το Πειθαρχικό Συμβούλιο του ΠΑΣΟΚ και τις πρακτικές που ακολουθεί.

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ — ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

Κρίση και μεταρρύθμιση

Χρήστος Θεοχαράς: Οι σύγχρονες τεχνολογίες («δηλαδή η πληροφορική και η μικροηλεκτρονική») και η θεωρία της αξίας

Μπάμπης Ανθόπουλος: Ο χρόνος του Συντάγματος

Τάσος Κυπριανίδης: Η λεωφόρος της δύσης (Σημειώσεις για την ιστορική πορεία του Κ.Κ.Γαλλίας)

Ηλίας Ιωακείμογλου: Η κρίση του καπιταλισμού της σχετικής υπεραξίας (1970-1985)

Γ.Ν.: Κασετοπειρατείας έπαινος

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1985

13

ή λέξη

Δ.Ι. ΑΝΤΩΝΙΟΥ: Δύο ανέκδοτα ποιήματα
Ε.Γ. ΑΣΑΝΙΔΗΣ: Για μία φορά πριν απ' τις 'Ινδίες'
ΜΙΛΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ: 'Ο Άνδρας' 'Εμπειρία στην Πόλη' 'Ένας κόσμος νεαρός'
ΕΖΡΑ ΠΑΟΥΝΤ (έισαγ. Γιώργος Μπαρμπάνης - μετ. Χρήστος Τσιώλης): Σημειώσεις για το Canis CXI
ΑΛΕΚΟΣ ΦΑΣΙΑΝΟΣ: Μήνυμα φθινοπώρου
ΑΝΤΡΕ ΠΙΕΡ ΝΤΕ ΜΑΝΤΙΕΡΚ (μετ. Στέλιος Λύρας): 'Η άμαζονα' •
'Η χώρα του Νόβραντ' 'Αμάντρεας' • Παιχταρία
ΤΕΝΤ ΝΙΟΥΤΖ (μετ. Μιχάλης Σκουφινάκης): 'Επιστολές θείας' •
Θεολογία • Το δαμνισμένο του δάσους
ΦΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΙΚΑΛΑΚΗΣ: 'Ολέθριος ο έρωτας του
ΣΕΡΓΙΟΥΝΤ ΑΝΤΕΡΣΟΝ (μετ. Ρομπέρτ Θεοφανοπούλου): Το Ηδίο του Άλλωστου
ΣΤΡΑΤΗΣ ΠΑΣΣΑΝΗΣ: Λέσδες
ΤΣΑΡΑΣ ΟΛΣΟΝ (μετ. Πάνου Τσιλάνη - 'Αποσταλμένη): Οι αλεόντες
ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΑΛΖΕΡ (μετ. Ντίνος Σιώτης): 'Η δάμα' •
'Ο άνθρωπος με το περλί-κολάρι' • Ένας μικρός περίπατος στην έλξη

ή κλειψίδα

Ν.Α. Τριανταφυλλίδης: 'Ανώνυμο Φωτογράφο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

Σ.Α. 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο' 'Ανέκδοτο'.

οκτώβρης '85

48

δρχ. 150

Το νέο σκηνικό στη σαπουνόπετρα

του Δ. Μιχαήλ

ΜΕΤΑ ΑΠΟ ένα 20ήμερο έντονων διεργασιών, διαφωνιών, διαγραφών και διαιρετικών καταστάσεων στο ΠΑΣΟΚ, στη ΓΣΕΕ, στην πολιτική ζωή και την κοινωνία, η αντίδραση για τα «μέτρα λιτότητας» μοιάζει να πέφτει σε «ήρεμα νερά».

ΚΑΤΑ τη γνώμη των περισσότερων (και ορισμένων και μέσα στο ΠΑΣΟΚ) η ύφεση που παρατηρείται τις τελευταίες ημέρες είναι προσωρινή, καθώς οι αντιδράσεις για τα μέτρα λιτότητας θα κλιμακωθούν σύντομα, επειδή αυτά ακριβώς θα λειτουργούν (με τις αλληπάλληλες αυξήσεις τιμών και τις μισθολογικές καθηλώσεις) ως «βραδυφλεγής βόμβα». Επιπλέον, σύμφωνα με άλλες εκτιμήσεις η υποχώρηση της έντασης μέσα στο ΠΑΣΟΚ είναι αποτέλεσμα των φανερών και μη πειθαναγκαστικών μέτρων του Εκτελεστικού Γραφείου και του Πειθαρχικού Συμβουλίου, ενώ η κάποια υποχώρηση της έντασης στο κοινωνικό σώμα κρίνεται ότι οφείλεται στην κυβερνητική κινδυνολογία της περασμένης εβδομάδας. Μια κινδυνολογία που ήταν περιστασιακή, και για το λόγο αυτό σκόπιμη, και η οποία συνδυάστηκε σε κομματικό επίπεδο με την επιστροφή σε μεθόδους κομματικής πειθαρχίας, μετά ένα δεκαήμερο «παθητικότητας» και ιχνηλασίας των πολιτικών και κοινωνικών αντιδράσεων.

ΩΣΤΟΣΟ, οι εκατέρωθεν σχεδιασμοί, εκτιμήσεις και ελπίδες για τις εξελίξεις (που πληθαίνουν στην αρθρογραφία και ειδησεογραφία του Τύπου) συναρτώνται με το νέο πολιτικό σκηνικό, που έχει πλέον διαμορφωθεί στη χώρα μετά τα νέα οικονομικά μέτρα και τις διεργασίες, που έχουν προκαλέσει.

ΑΥΤΟ το νέο πολιτικό σκηνικό χαρακτηρίζεται, κατά τη γνώμη μας από τις εξής παραμέτρους και βασικά γνωρίσματα:

Σήμερα περισσότερο παρά ποτέ φαίνεται απομακρυσμένη κάθε ιδέα «συναίνεσης» στο πολιτικό τοπίο, την οποία δεν αρνείται μόνο το ΠΑΣΟΚ αλλά και η «Νέα Δημοκρατία», με την πρόσφατη δήλωση του κ. Μητσοτάκη στη Βόρειο Ελλάδα ότι αντιτίθεται στην ιδέα κυβερνητικής και προγραμματικής συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ και επιδιώκει την αυτοδύναμη κυβέρνηση του κόμματός του.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ αυτή η αντίληψη του «διπολισμού» και των «δύο μονομάχων» φαίνεται να συντηρείται από τα δύο μεγάλα κόμματα, τα οποία θα συνεχίσουν να την επιβάλλουν στους χώρους τους είτε με διαγραφές και διακηρύξεις για το ιστορικό έργο της Αλλαγής είτε με απευθείας αποκηρύξεις των διαφωνούντων ως «πρακτόρων του ΠΑΣΟΚ» και με δημοσιεύματα —μπούκοτάς για τις διαθέσεις του ΠΑΣΟΚ να συνεργασθεί με τους κ. Γ. Μπούτο, Κ. Στεφανόπουλο και άλλους «αντιμνηστοτακικούς» βουλευτές και παράγοντες.

ΑΝ ΚΡΙΝΕΙ κανείς και μόνο από τον αντιπερισπασμό του ΠΑΣΟΚ για τους «κινδύνους, που μπορεί να απειλήσουν τη Δημοκρατία», και άλλα δεδομένα, μπορεί βάσιμα να διαπιστώσει όχι ίσως ότι το ΠΑΣΟΚ «κινδυνολογεί» συνειδητά αλλά κάτι πολύ περισσότερο και ίσως πιο επικίνδυνο: ότι το ΠΑΣΟΚ δεν διακρίνεται από την αντίληψη πως αποτελεί ένα κυβερνητικό κόμμα εξουσίας και πως θα αντιμετωπίζει στην εφαρμογή της πολιτικής του τις νόμιμες αντιδράσεις της αστικής κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, αλλά ότι αποτελεί ένα Κί ν η μ α με ρόλο μοναδικό και ένα πολιτικό κόμμα - φορέα με ιστορική αποστολή, «πάνω και πέρα από αστικοδημοκρατικά μέσα και κριτήρια».

ΣΕ ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ του το ΠΑΣΟΚ μοιάζει να πιστεύει ότι οι αστικοδημοκρατικές διαδικασίες δεν το δεσμεύουν, ότι περίπου αποτελεί ένα κόμμα - καθεστώς. Το ΠΑΣΟΚ σε ορισμένες περιπτώσεις δεν θέλει να παίξει το παιχνίδι της αστικής δημοκρατίας, αλλά να συρρικνώσει τους κανόνες της. (Δεν γίνεται βέβαια λόγος για τους κανόνες μιας πολυφωνικής σοσιαλιστικής Δημοκρατίας).

ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΗ αυτή φαίνεται να οφείλεται και το γεγονός, ότι τον τελευταίο καιρό το ΠΑΣΟΚ δείχνει να μετατρέπει τη δική του κρίση στο συνδικαλιστικό επίπεδο σε κρίση γενικότερα του συνδικαλιστικού κινήματος (πολύ περισσότερο μάλιστα αν υλοποιηθούν οι σχεδιασμοί, να αγνοηθούν οι συνέπειες από μια διάσπαση στη ΓΣΕΕ) και στη συνέχεια σε κρίση της ελληνικής πολιτικής ζωής και κοινωνίας.

ΕΤΣΙ, το τρίτο στοιχείο του νέου πολιτικού σκηνικού είναι ακριβώς ότι η προτίμηση του ΠΑΣΟΚ στη συνολική κρίση και όχι στην απλή ρήξη που προκαλούν οι πρόσφατες επιλογές του στην οικονομία, δεν διστάζει να προχωρήσει έως την αμφισβήτηση, ακύρωση και κάποτε κρίση των θεσμών. Πρόχειρα παραδείγματα οι εμπλοκές της Δικαιοσύνης στη διαμάχη πλειοψηφίας - μειοψηφίας στη ΓΣΕΕ, η αυτοκατάργηση του πολυδιαφημισμένου ΕΣΑΠ, ο εξευτελισμός των ρόλων (όπως παραδέχτηκαν οι φίλοι κ. Κίτσιος και Σκουλάς) μαζικών φορέων, όπως η ΑΔΕΔΥ και η ΠΑΣΕΓΕΣ, ο εξευτελισμός του «Πενταετούς» Σχεδιασμού Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης, ο κλωνισμός του ρόλου της Βουλής (που μεταβάλλεται όλο και περισσότερο σε υπηρέτη της εκτελεστικής εξουσίας), η δοκιμασία των διακηρύξεων για «ακηδεμόνευτο συνδικαλιστικό κίνημα» κτλ.

ΤΟ ΠΑΣΟΚ δεν κάνει απλώς λάθη στρατηγικής με τον αυτο-εγκλωβισμό του, αλλά και πριονίζει τα ίδια τα ερείσματα της πολιτικής του φυσιογνωμίας.

ΔΥΟ ΑΛΛΑ στοιχεία του νέου πολιτικού σκηνικού, όπως διαμορφώθηκε μετά τα νέα οικονομικά μέτρα, αφορούν τους δύο αντιπολιτευτικούς πόλους: τη Δεξιά και την Αριστερά. Πολύ συμπερασματικά, θα έλεγε κανείς ότι μετά τα μέτρα λιτότητας και την κοινωνική ένταση και τον προβληματισμό που δημιούργησαν, η μεν Δεξιά φαίνεται να χάνει την ευκαιρία

**Κυκλοφορεί ο 21ος τόμος του ΑΝΤΙ
που περιλαμβάνει τα τεύχη του Β' εξαμήνου 1984 (265-277)**

να αναβαθμίζει την εικόνα του ιδεολογικού της μοντέλου (π.χ. κρατισμός και ιδιωτική πρωτοβουλία) η δε Αριστερά να ενισχύσει τα πολιτικά της επιχειρήματα, ιδιαίτερα εκείνα που συνδέονται με τη δοκιμασία της αντίληψης για «το Κράτος Πρόνοιας» του ΠΑΣΟΚ και με τη δική της φιλολαϊκή, κοινωνική παράδοση.

ΟΠΩΣ ΕΧΕΙ αποδειξει η έως τώρα συμπεριφορά τους από τα μέσα Οκτωβρίου, η μεν «Νέα Δημοκρατία», και ο κ. Κων. Μητσοτάκης φιλοδοξούν (μάταια όμως) να εισπράξουν «*εδώ και τώρα*» στενά πολιτικά ωφέλη, τα δε δύο ΚΚΕ να παραμένουν συχνά δέσμια μιας δογματικής αντίληψης και ιδεοληψίας στην καθημερινή κριτική τους.

ΑΣΦΑΛΩΣ, η εμπειρία των τελευταίων 20 ημερών μπορεί να προσφέρει και νέα στοιχεία, που συμπληρώνουν την εικόνα του νέου πολιτικού χάρτη και ένα από αυτά είναι οπωσδήποτε (όπως έχουμε ήδη σημειώσει παλαιότερα ως εκδοχή) η αποδεδειγμένα πλέον μειωμένη, **αν όχι μηδαμινή δυνατότητα του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης**, για τακτικούς ελιγμούς, που έχουν σχέση με την «υπονόμευσή» της.

ΑΝ ΜΕ ΠΑΡΟΜΟΙΟΥΣ ισχυρισμούς, η κυβέρνηση φαίνεται πλέον ελάχιστα πειστική, η αποτυχία αυτών των πρόσκαιρων τακτικών κινήσεων μπορεί να πλήττει την αξιοπιστία της, αλλά και να της προσφέρει την ικανοποίηση ότι η μεγάλη λαϊκή πλειοψηφία θεωρεί αρκετά ισχυρή την κοινοβουλευτική Δημοκρατία στη χώρα μας και ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια με τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ.

ΕΙΝΑΙ ίσως ενδεικτικό ότι μεγάλη απογευματινή εφημερίδα που, αποφάσισε, τον τελευταίο καιρό, να προβάλλει —όπως το ΠΑΣΟΚ— σαν κύρια θέματά της τις κοινωνικές και πολιτικές φοβίες, συνεχίζει την κάποια καθοδική της κυκλοφοριακή πορεία.

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ επίσης χαρακτηριστικό ότι ο όρος «αποσταθεροποίηση» όχι μόνο δεν φοβίζει κανέναν αλλά και έχει δώσει σε όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης την άνετη δυνατότητα να τον χρησιμοποιούν είτε περιπαικτικά είτε για ρητορικά σχήματα «*αποσταθεροποιείται μόνο το ΠΑΣΟΚ*», «*αποσταθεροποίηση της μονοκομματικής αντίληψης*», «*σταθεροποίηση του Ραντόπουλου με τη συνδρομή εργατοπατέρων της Δεξιάς*».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ, οι τελευταίες πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις αποκαλύπτουν ότι δεν υπάρχει ακόμα υπολογίσιμος πολιτικός και κοινωνικός φορέας, ο οποίος μπορεί να αντιμετωπίσει με επιτυχία —δηλαδή να απειλήσει βραχυπρόθεσμα την κυβερνητική και κοινωνική επιρροή του ΠΑΣΟΚ. Το ΠΑΣΟΚ έχει σήμερα κύριο εχθρό τις δομές και τις πρακτικές του.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ τα κόμματα της αντιπολίτευσης, έχουν επιδείξει μια νόμιμη πολιτική συμπεριφορά απέναντι στην κυβέρνηση και τα «μέτρα λιτότητας» και δεν έχει, κατά τη γνώμη μας, κανένα από αυτά υπερβεί τη συνταγματικά κατοχυρωμένη κριτική και αντίθεσή τους προς την Κυβέρνηση.

ΒΕΒΑΙΩΣ και αποτελεί καθήκον και δικαίωμά τους να κάνουν συγκεντρώσεις, περιοδείες και να αρνηθούν τη συγκατάθεσή τους σε οικονομικά μέτρα που αποφάσισε η όποια κυβέρνηση. Αντίθετα, το ΠΑΣΟΚ θα μπορούσε να πει κανείς ότι συχνά υποτίμησε τόσο την ίδια τη δυνατότητά του για σύνθεση των αντιθέσεων μέσα στους κόλπους του όσο και την εμβέλεια και πειστικότητα του δικού του πολιτικού λόγου.

ΚΑΙ ΚΑΠΟΤΕ μας θύμισε με κάποιες μεθόδους και αντιλήψεις ότι ίσως προσπαθεί αθέλητα να μιμηθεί ορισμένες από τις χειρότερες πρακτικές της Δεξιάς, όπως ο αυταρχισμός, η κομματική αλαζονεία, η ταύτιση με ατομικές έννοιες και η κινδυνολογία. Όμως οι δεξιές μέθοδοι οδηγούν συχνά σε δεξιά πρότυπα. Και αυτά φαίνεται ότι αποφάσισε να επιλέξει τελικά το ΠΑΣΟΚ. Αφού τελικά, κάποτε αποφάσισε να επιλέξει κάτι...

ΝΙΚΟΣ - ΑΛΕΞΗΣ ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ

Ο ΔΥΣΚΟΛΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9. Αθήνα. Τηλ. 3607744

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Μαρίζας Ντεκάστρο: Εισαγωγή
- Μάριου Κυνηγού: Ο χαρακτήρας του Δημοτικού σχολείου και οι αλλαγές στη δεκαετία 74-84
- Ντίνας Διδάκης: Παιδαγωγικές προεκτάσεις της θεωρίας του Piaget
- Ανδρούλας Henriques: Οικοδόμηση των γνώσεων και διδασκαλία
- Γ.Κ. Σαλδαρά: Η οργάνωση του περιεχομένου της μελέτης του περιβάλλοντος

Κυκλοφορεί το 25ο τεύχος

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ
Συνεργασία

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ 6ο ΤΕΥΧΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΛΙΤΟΤΗΤΑ» ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ» ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΦΑΚΕΛΟΣ ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ
ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΦΟΡΕΑ
Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΣΤΗ ΣΟΒ. ΕΝΩΣΗ, ΣΗΜΕΡΑ

Η Αριστερά ποτέ δεν πεθαίνει

του Γ. Φλώρου

Τα όσα συμβαίνουν αυτή την περίοδο στο κοινωνικό και πολιτικό πεδίο δεν οφείλονται, ούτε πρέπει να ερμηνευθούν μόνο με τις δικαιολογημένες αντιδράσεις στα σταθεροποιητικά μέτρα της κυβέρνησης. Η αμφισβήτηση της κυβερνητικής πολιτικής, όπως και η έλλειψη λαϊκής συναίνεσης είναι γεγονός. Η κρίση του κυβερνητικού και κομματικού συνδικαλισμού δεν μπορεί να λυθεί με τις παρεμβάσεις των δικαστηρίων, ούτε τη χρησιμοποίηση του κρατικού μηχανισμού. Πολύ περισσότερο η οικονομική και κοινωνική κρίση δεν αντιμετωπίζεται με τη διαχείριση της κοινωνίας ως συνδικάτου.

Τα αδιέξοδα δηλαδή που υπάρχουν δεν οφείλονται μόνο σε «λάθη» της κυβέρνησης, κακούς χειρισμούς, άκυρες λύσεις ή λαθεμένη εκτίμηση των δεδομένων. Τα προβλήματα που αναδεικνύει η τωρινή οικονομική και κοινωνική κρίση είναι τα αδιέξοδα του πολιτικού και κοινωνικού οικοδομήματος, όπως διαμορφώθηκε μετά τη μεταπολίτευση. Αρχίζει μια κοινωνική και πολιτική διαδικασία —αντιφατική, αλλά υπαρκτή— που θέτει ευρύτερα και κρίσιμα ζητήματα πέραν π.χ. της ανακατανομής του εισοδήματος ή των λύσεων που θα δοθούν στην αντιμετώπιση του εξωτερικού χρέους της Ελλάδας.

Η κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ προβάλλουν την πολιτική που ακολουθούν ως τη μόνη υπαρκτή και σοβαρή εναλλακτική λύση. Ισχυρίζονται, δηλαδή, ότι —διεκδικούν τα πρωτεία από τη Δεξιά— είναι οι μόνοι ικανοί διαχειριστές. Και μέσα σ' αυτή τη λογική προσπαθούν να εντάξουν το σύνολο της συζήτησης και για τα οικονομικά μέτρα και για την προοπτική της κοινωνίας. Διαχειριστές της κρίσης, βέβαια, δεν είναι μόνο το ΠΑΣΟΚ, αλλά και άλλοι και πιθανώς καλύτεροι ή πλέον πεπειραμένοι. Αλλά και αυτή ακόμη η διαχείριση προϋποθέτει μια συνέχεια, ένα πρόγραμμα, μια εκτίμηση ορισμένων δεδομένων και κάποιες λύσεις οι οποίες, έστω και αν δεν είναι άμεσα αποτελεσματικές θα αποδώσουν μακροπρόθεσμα. Ο Πασοκικός δρόμος φαίνεται όμως να εξαντλείται στη λιτότητα, το μονεταρισμό και τον φιλελευθερισμό. Η πολιτική παροχών π.χ. που ακολουθήθηκε —πιο «φιλολαϊκή» απ' αυτή της ΝΔ— έχει όρια. Και δεν μπορεί παρά να σταματήσει γιατί ακριβώς προσκρούει στις υπάρχουσες παραγωγικές σχέσεις.

Στο βαθμό όμως που το ΠΑΣΟΚ θα ήθελε να ξεπεράσει μια πολιτική διαχείρισης και να θέσει σε κίνηση τις κοινωνικές δυνάμεις είναι υποχρεωμένο να ανοίξει συγκεκριμένα πολιτικά και κοινωνικά μέτωπα. Αυτή η διαδικασία θα έβαζε και το ίδιο και όλες τις πολιτικές δυνάμεις σε δοκιμασία. Η οικονομική πολιτική όμως σταθεροποίησης όπως την ονομάζει το ΠΑΣΟΚ αποτελεί μία επιλογή η οποία, σε επίπεδο ανακατανομής του εισοδήματος, βρίσκεται σε αντίθεση με τη μέχρι πρόσφατα πολιτική του ΠΑΣΟΚ και η οποία επιπλέον δεν αντιμετωπίζει το θέμα ουσιαστικής αλλαγής της «αναπτυξιακής» πορείας που ακολουθήθηκε σ' όλη τη διάρκεια της μεταπολίτευσης: αντιπαρέρχεται το πρόβλημα της ανάπτυξης και της διεξόδου από την κρίση. Γιατί η ανακατανομή του εισοδήματος π.χ. που επιχειρεί, αλλά αυτή τη φορά σε βάρος «των μη προνομιούχων», δεν πρόκειται να λύσει το πρόβλημα της ανεργίας. Αντίθετα όπως υποστηρίζουν οι ειδικοί η ανεργία θα αυξηθεί και το μόνο αποτέλεσμα θα είναι η αύξηση των κερδών του ιδιωτικού τομέα.

Το ΠΑΣΟΚ εντάσσει την όλη συζήτηση μέσα σε ένα πλαίσιο λογιστικής περισσότερο αποτίμησης, παρά πολιτικής και προοπτικής. Όσο όμως η συζήτηση εξαντλείται εκεί και η Αριστερά το αποδέχεται απλώς, θα καταγγέλλει το ΠΑΣΟΚ και δεν θα έχει δικό της λόγο. Θα ακολουθεί δηλαδή το ΠΑΣΟΚ —όπως έγινε άλλωστε και μετά το '81— ή θα καθορίζεται από τις πολιτικές ή άλλες πρωτοβουλίες του. Το παράδειγμα της απομάκρυνσης Καραμανλή δεν είναι το μόνο, αλλά είναι το πλέον διδακτικό.

Διαμορφώνονται βέβαια τώρα —έστω και στις παρυφές των κομμάτων της Αριστεράς— κινήσεις προβληματισμού και αναζήτησης. Όπως επίσης υπάρχει, και κανείς δεν μπορεί να την α-

γνοήσει, σε κοινωνικό επίπεδο μια δυναμική η οποία, αν και κυρίως προσδιορίζεται από τη σημερινή συγκυρία, θέτει, με διάφορους τρόπους, ζητήματα αυτονομίας του μαζικού κινήματος. Τα φαινόμενα αυτά κριτικής και αμφισβήτησης, τα οποία στο κυβερνητικό κόμμα αντιμετωπίστηκαν με τη μεθοδολογία της διαγραφής, δεν οφείλονται μόνο σε συγκυριακούς λόγους. Στο βαθμό που η κοινωνική κρίση θα οξύνεται και θα εκφράζεται πολλαπλά σε κοινωνικούς και πολιτικούς χώρους, θα επιταχύνεται και η πολιτική σύγκρουση και αντιπαράθεση. Οι επιπτώσεις τους όμως θα αφορούν και το ΠΑΣΟΚ.

Το μεγάλο ζήτημα για την Αριστερά είναι οι δυνατότητες αυτόνομης παρέμβασης, ανάδειξης των κοινωνικών μετώπων και της πολιτικής η οποία θα βοηθήσει στην ανασυγκρότηση των δυνάμεων που προσβλέπουν στο σοσιαλισμό. Ακριβώς απ' αυτή τη σκοπιά έχουν ιδιαίτερη σημασία τόσο η συζήτηση που γίνεται στην Αριστερά, όσο και οι σημερινές μορφές αμφισβήτησης της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ στο συνδικαλιστικό κίνημα.

Το ΚΚΕ, δέσμιο μιας συνολικής αντίληψης για το σοσιαλισμό και το κοινωνικό μετασχηματισμό, αδυνατεί να κατανοήσει τις νέες κοινωνικές εξελίξεις και την τωρινή κοινωνική πραγματικότητα. Στηρίζεται περισσότερο σε μια «φθορά του ΠΑΣΟΚ» και σε μια συνδικαλιστικού τύπου οπτική, μια οικονομίστικη, δηλαδή αντίληψη ανάπτυξης των κοινωνικών αγώνων. Το όραμά του για το σοσιαλισμό προσδιορίζεται από τις κοινωνίες του υπαρκτού σοσιαλισμού και καθορίζεται από όλα τα στοιχεία που τις διαμόρφωσαν. Και αυτό το όραμα, αυτές οι κοινωνίες αμφισβητούνται και από τους αριστερούς και από τους εργαζόμενους προς τους οποίους, υποτίθεται, απευθύνεται. Η πολιτική που ακολουθεί μόνιμα απέναντι στο ΠΑΣΟΚ χαρακτηρίζει μια αριστερά που περιμένει με «το ντουφέκι στη γωνία» να θηρεύσει τους απαγορευμένους από το ΠΑΣΟΚ, να εισπράξει δηλαδή την κυβερνητική φθορά. Μια τέτοια Αριστερά όμως ούτε στην αύξηση της εκλογικής της δύναμης μπορεί να ελπίζει: η Δεξιά είναι περισσότερο κατάλληλη για μια τέτοια απόσπαση ψηφοφόρων.

Από την άλλη πλευρά η συζήτηση στο ΚΚΕ εσ. για το «νέο φορέα» αποτελεί ένδειξη ότι έχει συνειδητοποιηθεί η πολιτική του ανεπάρκεια και η αναγκαιότητα μιας αριστερής συνδικαλιστικής πολιτικής απέναντι στη διαχειριστική πρακτική του ΠΑΣΟΚ. Βέβαια, ούτε το ΚΚΕ εσ. έχει κατορθώσει να διαμορφώσει ικανό πολιτικό λόγο, που να ανατρέπει τους συσχετισμούς στο χώρο της Αριστεράς. Και η συζήτηση για «το νέο φορέα» θα δικαιωθεί μόνο στο βαθμό που θα μπορέσει να διατυπώσει πολιτική πρόταση, που δεν θα καθορίζεται από τις πρωτοβουλίες του ΠΑΣΟΚ, αλλά ούτε και από τη στενή ενδοκομμουνιστική αντιπαράθεση προς το ΚΚΕ. Μια τέτοιου χαρακτήρα συζήτηση όμως και επομένως η αφετηρία και συνέχιση της αντίστοιχης πολιτικής διαδικασίας δεν μπορεί να περιορισθεί σε μια κομματική διαδικασία, ούτε να καθορισθεί από τις εσωκομματικές ισορροπίες. Αυτό βέβαια δεν εξαρτάται μόνο από το ΚΚΕ εσ. αλλά και από την προβληματική που αναπτύσσεται σε άλλους χώρους. Η συρρίκνωση ενός διαλόγου σε μια οργανωτική λύση θα εκφυλίσει και τις αντίστοιχες, παραπλήσιες και αντιφατικές πολιτικές διαδικασίες. Και τέτοιες διαδικασίες δεν υπάρχουν μόνο στα πλαίσια των κομμάτων. Υπάρχουν με διάφορες μορφές και στους κοινωνικούς χώρους —έστω και αν η εμβέλειά τους είναι περιορισμένη.

Με τα παραπάνω δεν υπονοείται σε καμιά περίπτωση ότι είναι δυνατόν η ανανεωτική Αριστερά να τροποποιήσει στο σύνολό της τη σημερινή κατάσταση. Αν όμως δεν θέσει έγκαιρα, με σαφήνεια και αποτελεσματικότητα τα προβλήματα, δεν μετατρέψει τις σημερινές υπαρκτές αντιθέσεις σε γόνιμες πολιτικές αντιπαράθεσεις και δεν συνδέσει την κοινωνική αμφισβήτηση με την προοπτική του σοσιαλισμού, θα είναι υποχρεωμένη να σταθεί για μια ακόμη φορά όρθια, —τίμια και ηθική αλλά αναποτελεσματική στη σαγηνευτική «μάχη των δύο κόσμων» του κ. Κουτσόγιωργα ή του όποιου άλλου αντικαταστάτη του. □

Πρόγραμμα σταθεροποίησης χωρίς ανάπτυξη είναι συντηρητική πολιτική

Η ομιλία του κ. Γεράσιμου Αρσένη την Δευτέρα 4/11 και η παρέμβασή του στη Βουλή το βράδυ της Τρίτης 5/11 αποσαφήνισε και διαφοροποίησε την θέση του τέως υπουργού Εθνικής Οικονομίας σχετικά με τις τελευταίες επιλογές της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Οι επιλογές αυτές είναι πολιτικές και έχουν σχέση και με **εξωτερικά** και με **εσωτερικά** θέματα.

Η αποσαφήνιση ορισμένων εννοιών «που έχουν έντεχνα παρεξηγηθεί», ή καλύτερα που ερμηνεύονται σύμφωνα με την «τέχνη της ιδεολογίας» αφού βρίσκονται στο μεταίχμιο της πολιτικής και της οικονομίας, δεν μπορεί παρά να είναι αποσαφήνιση από τη σκοπιά αυτού ή αυτών που την επιχειρούν. Σε μια κρίσιμη πολιτική και οικονομική συγκυρία, ο τέως Υπουργός Εθνικής Οικονομίας

Γεράσιμος Αρσένης, μιλώντας από το «βήμα» μιας μείζονος συνδικαλιστικής οργάνωσης, της ΓΕΝΟΠ/ΔΕΗ, επιχειρεί να διαγράψει τους ιδεολογικούς και πολιτικούς όρους ερμηνείας ορισμένων κεντρικών εννοιών (ανάπτυξη, σταθεροποίηση, παραγωγικότητα, συμμετοχή, κρίση), σύμφωνα με ένα βασικό διχοτομικό σχήμα (συντήρηση / προοδευτικότητα), και από τη σκοπιά του πολιτικά στρατευμένου προοδευτικού διανοούμενου. Έχοντας στο ενεργητικό του μία κορυφαία πολιτική εμπειρία ως επικεφαλής ενός Υπουργείου όπου εκφράστηκαν με ενάργεια και ευθέως οι μικρές ή μεγάλες συγκρούσεις συμφερόντων στο εκσυγχρονιστικό και μετασχηματιστικό πείραμα της πρώτης τετραετίας, ο Γ. Αρσένης —το κείμενο αποτελεί ακριβή και πλήρη απομαγνητοφώνηση της ομιλίας του— καθιστά σαφές ότι δεν υπάρχει κάποια υπερταξική ή υπερπολιτική ουδετερότητα στις ιδέες, τις αντιλήψεις και τις έννοιες που προσεγγίζει, αφού αποτελούν βασικές προϋποθέσεις μιας προγραμματικής πολιτικής δράσης, είτε της συντήρησης είτε του προοδευτικού χώρου.

Πέρα όμως από την προσέγγιση αυτή των ιδεών / εννοιών, ο Γ. Αρσένης διατυπώνει και μία πρόταση, έστω και έμμεσα, για τα πολιτικά και θεσμικά πλαίσια που θα πρέπει να δημιουργηθούν προκειμένου η έξοδος από την κρίση να μην οδηγήσει στην επικυριαρχία των συντηρητικών πολιτικών δομών και πρακτικών και στην αναίρεση της διακηρυγμένης μετασχηματιστικής επαγγελίας. Από αυτή τη σκοπιά, η συνεισφορά του μπορεί να θεωρηθεί ως έμπρακτο δείγμα ανάληψης πρωτοβουλίας και ευθύνης για την έναρξη ενός διαλόγου μεταξύ των προοδευτικών πολιτικών και πνευματικών δυνάμεων ενός διαλόγου του οποίου η έλλειψη και η αργοπορία είχαν ήδη σαν αποτέλεσμα την απουσία αντίρροπων και εναλλακτικών προτάσεων και συγκεκριμένων πεδίων δράσης μπροστά στο μοντέλο που επέλεξε πρόσφατα η κυβέρνηση για τη διαχείριση της κρίσης· μολονότι η ομιλία αυτή του κ. Αρσένη εκφωνήθηκε μία εβδομάδα πριν την εξαγγελία της δέσμης των κυβερνητικών μέτρων, εμπεριέχει μία αντίληψη για την τοποθέτηση και ερμηνεία των πιθανών εναλλακτικών λύσεων για την κρίση, μία από τις οποίες εντοπίζεται στις κυβερνητικές επιλογές, και έτσι υπερβαίνει, και από αυτήν επίσης την άποψη, μία απλώς ιδεολογική και εν πολλοίς υπερτονική παρέμβαση.

του Γήση

Αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά που είμαι σήμερα ανάμεσά σας. Η πρόσκληση αυτή όπως και η αποδοχή της πηγαίνει αρκετούς μήνες πίσω. Είχα τότε υπολογίσει ότι θα ήταν μια κατάλληλη εποχή για να συζητήσουμε μαζί θέματα ανάπτυξης και συμμετοχής των εργαζομένων στο αναπτυξιακό πρόγραμμα. Έκτοτε ορισμένα πράγματα άλλαξαν· το θέμα όμως παραμένει. Ομολογώ ότι η χαρά μου σήμερα να είμαι εδώ μαζί σας, να σας μιλήσω, μετριάζεται κάπως από το γεγονός ότι υπάρχει κάποια ασυμμετρία στη συμμετοχή· εσείς είσαστε εκεί κάτω άνετα και περιεργοί περιμένοντας από μένα να βγάλω το πουλί από το καπέλο.

Τα δύσκολα πράγματα τα δέχομαι· στις ταχυδακτυλουργίες όμως δεν είμαι καλός και επειδή πιστεύω στη συμμετοχή, η σημερινή μου ομιλία θα είναι περισσότερο πάνω σε ζητήματα προβληματισμού γύρω από τα θέματα της ανάπτυξης και της συμμετοχής των εργαζομένων.

Το θέμα είναι δοσμένο, το περιεχόμενο όμως δεν έχει ακόμα αποφασιστεί ούτε κι από μένα και προβληματίζομαι ακόμα και αυτή τη στιγμή και προβληματίζομαι για δύο λόγους.

● Πρώτα απ' όλα γιατί σε κάποια ομιλία θα πρέπει κανείς να μιλάει για θέματα που είναι της «μόδας» και όχι για θέματα που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν «ντε μοντέ». Και πιστεύω πράγματι ότι τελευταία μιλάμε λιγότερο απ' ό,τι θα έπρεπε για τα θέματα της ανάπτυξης. Η επιμονή μου να μιλήσω σήμερα για θέματα ανάπτυξης και η ελπίδα μου ότι κάποτε αυτό το θέμα θα είναι και πάλι της μόδας είναι γιατί όπως στα οικονομικά έτσι και στην πολιτική ψυχολογία τα πράγματα πηγαινούν με κύκλους. Κάτι που είναι σήμερα της μόδας δεν θα είναι αύριο· αλλά επιμένοντας πάνω σε ορισμένα θέματα και μιλώντας πάντα για το ίδιο θέμα κάποτε θα έρθει και πάλι να γίνεις της μόδας.

● Δεύτερο, η συγκυρία σήμερα δεν προσφέρεται σε ομιλίες ως μέσο δημοκρατικού διαλόγου. Θα προτιμούσα ορισμένα ζητήματα να τεθούν με ερωτήσεις από εσάς παρά να προταθούν κάπως δογματικά από εμένα. Αυτό θα διευκόλυνε και τη δική μου δουλειά σήμερα. Αυτός ο προβληματισμός μου θυμίζει την ιστορία του χωρικού παπά, που για λόγους που η ιστορία δεν εξηγεί, δεν ήθελε να μιλήσει στο εκκλησιασμά του. Κι έτσι πήγε την Κυριακή και ρώτησε το χωριό: «Ξέρετε ποιο θα είναι το κήρυγμα σήμερα;» Κι όλο το χωριό σύσσωμο του απάντησε: «Όχι δεν ξέρουμε». Αυτός τότε γύρισε και τους είπε: «Ε! Σε τέτοιους αγράμματους χωρικούς εγώ δεν μιλάω σηκώνομαι και φεύγω».

Την επόμενη Κυριακή επανέλαβε το ίδιο ερώτημα και οι χωρικοί που είχαν καταλάβει κι είχαν προετοιμαστεί του απάντησαν ότι φυσικά γνώριζαν για ποιο θέμα θα τους μιλούσε. Κι εκείνος τότε τους λέει: «Εφόσον αγαπητοί μου ξέρετε γιατί θα σας μιλήσω δεν χρειάζεται να σας τα πω και πάω σπίτι μου».

Την τρίτη Κυριακή οι χωρικοί είχαν στημένη την υπόθεση κι όταν ο παπάς ρώτησε το ίδιο πράγμα, οι μισοί απάντησαν ότι δεν ήξεραν ενώ οι άλλοι μισοί ότι ήξεραν γιατί θα τους μιλούσε. Και ο εφευρετικός παπάς που επέμενε ότι δεν πρέπει να μιλήσει γύρισε και τους είπε: «Καλά εσείς οι μισοί που ξέρετε το θέμα να το πείτε στους άλλους μισούς».

Επειδή λοιπόν σε μερικές εφημερίδες διάβασα ποιο θα είναι το θέμα της ομιλίας θα μπορούσαμε να καλέσουμε εδώ τους δημοσιογράφους να μας το πουν και να το ακούσουν και οι άλλοι που δεν το ξέρουν. Αλλά δεν θέλω να πάω τόσο μακριά

στην έννοια της συμμετοχής σήμερα. Αναλαμβάνω κι εγώ τις δικές μου ευθύνες για να προχωρήσει το ζήτημα και να πω μερικές κουβέντες γύρω από αυτόν τον προβληματισμό.

Βασικά αυτό που θέλω να πω είναι απλό, χιλιοειπωμένο αλλά πρέπει να λεχθεί αυτή τη στιγμή και να λεχθεί δυνατά και καθαρά. Η πρόταση είναι ότι η διέξοδος υπάρχει μόνο μέσα από οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη είναι το οικονομικό και κοινωνικό περιεχόμενο της αλλαγής. Αλλαγή και ανάπτυξη στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα είναι τα ίδια πράγματα. Και για να γίνει η αλλαγή, για να προχωρήσει η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, αυτή πρέπει να στηριχτεί σε κοινωνικά στρώματα που έχουν τον οραματισμό, τη θέληση και την ιστορική ταξική τοποθέτηση για να στηρίξουν το έργο της αλλαγής που είναι το έργο της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη ίσον αλλαγή, σημαίνει στήριξη της αλλαγής από τα στρώματα των εργαζομένων, σημαίνει σε τελευταία ανάλυση την αναβάθμιση, πολιτικοποίηση ενός ανεξάρτητου συνδικαλιστικού κινήματος που στην πρωτοπορεία των εργαζομένων θα στηρίζει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου.

Αυτή είναι η προοδευτική διέξοδος στα προβλήματα της χώρας μας. Σας είπα ότι υπάρχουν και στην πολιτική ψυχολογία κύκλοι. Αν τα λέγαμε αυτά μια άλλη εποχή θα τα χαρακτηρίζαμε καινοτομίες, σε μια άλλη θα τα λέγαμε απλά καινούρια πράγματα και σε μια άλλη θα μιλούσαμε για μισοξεχασμένα πράγματα.

Τώρα θα ήθελα να μπω σε ορισμένες έννοιες που έχουν έντεχνα παρεξηγηθεί. Μια λέξη μπορεί να σημαίνει άλλο πράγμα σε μερικούς και άλλο πράγμα σε άλλους. Και λέξεις ή έννοιες όπως ανάπτυξη, σταθεροποίηση, παραγωγικότητα, συμμετοχή, συνδικαλισμός σημαίνουν διαφορετικά πράγματα σε ανθρώπους που έχουν διαφορετική ιδεολογική τοποθέτηση πάνω στο ζήτημα της ανάπτυξης.

Υπάρχει η συντηρητική ερμηνεία και η προοδευτική ερμηνεία της ανάπτυξης. Και νομίζω ότι είναι χρήσιμο αυτή τη στιγμή να ξεκαθαρίσουμε μια και καλή ορισμένους όρους.

Για τον φιλελεύθερο ή και τον συντηρητικό, ανάπτυξη είναι κάτι που γίνεται αυτόματα μέσα στα πλαίσια του υπάρχοντος συστήματος χωρίς διαρθρωτικές αλλαγές άλλες από εκείνες που έρχονται φυσιολογικά και αρμονικά μέσα από τη διαδικασία της ανάπτυξης. Στην αγγλική φιλολογία ο διαχωρισμός γίνεται με διαφορετικές λέξεις. Η συντηρητική άποψη της ανάπτυξης —χωρίς διαρθρωτικές αλλαγές, κάτι που βγαίνει αυτόματα μέσα από τις διαδικασίες της αγοράς— λέγεται Growth αύξηση. Η προοδευτική έννοια αποδίδεται με τον όρο Development.

Η προοδευτική έννοια της ανάπτυξης είναι ότι το όραμα του φιλελεύθερου ή του συντηρητικού είναι κάτι που δεν έχει συμβεί στην πραγματικότητα. Είναι μια αφαίρεση που βολεύει ιδεολογικά μια συντηρητική αντίληψη της κοινωνίας και της οικονομίας. Στην πραγματικότητα ανάπτυξη σημαίνει αλλαγές. Αλλαγές στις σχέσεις όσον αφορά τη διαδικασία της παραγωγής, της κατοχής των μέσων παραγωγής, της δημιουργίας υπεραξίας, συσσώρευσης κεφαλαίου και τοποθέτησης της αύξησης του κεφαλαίου σε διαφορετικούς κλάδους.

Και ανάπτυξη σημαίνει μια συνεχής ανακατάταξη των κοινωνικών ισορροπιών. Η δική μας τοποθέτηση στο δικό μας χώρο είναι ότι έτσι όπως φτιάχτηκε μεταπολεμικά η κοινωνία δεν μπορούσαμε να έχουμε, μια αρμονική αύξηση της παραγωγής, μια συντηρητική έννοια της ανάπτυξης.

Χρειάζεται όμως ανάπτυξη με διαρθρωτικές αλλαγές που σημαίνει στη δική μας περίπτωση —και αυτό είναι το πρόγραμμα της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ— διαρθρωτικές αλλα-

γές. Σημαίνει αποκέντρωση, δημοκρατικές διαδικασίες, σημαίνει ενεργό συμμετοχή των εργαζομένων σ' όλα τα στάδια της διαδικασίας της παραγωγής.

Το λέω αυτό γιατί θέλω να μπω γρήγορα σε μια δεύτερη έννοια, στην έννοια της σ τ α θ ε ρ ο π ο ι η σ η ς . Όταν έχεις μια συντηρητική αντίληψη του πράγματος το μόνο που χρειάζεται να κάνεις είναι μια διαχείριση του συστήματος. Να εξασφαλίσεις ότι το σύστημα αναπαράγει τον εαυτό του αρμονικά. Κι όταν ξεφεύγει το πράγμα είτε γιατί κάτι συμβαίνει που οφείλεται σε εσωτερικές ή και εξωτερικές συνθήκες γίνεται παρεμβατική πολιτική από την πλευρά της κυβέρνησης για να επανέλθει το σύστημα στη φυσική του ισορροπία. Γι' αυτό λοιπόν μέσα στα πλαίσια της συντηρητικής αντίληψης το βάρος της κυβερνητικής πολιτικής είναι η πολιτική της διαχείρισης του συστήματος, η πολιτική της σταθεροποίησης. Να κρατάς δηλαδή το σύστημα στο σημείο της ισορροπίας του.

Σε μια αναπτυξιακή προοδευτική ενατένιση του θέματος, η οικονομία που έχει κληρονομηθεί από ένα συντηρητικό παρελθόν είναι μια οικονομία που βρίσκεται σε διαρκή κρίση. Εξ ορισμού η οικονομία που αλλάζει από μια παλιά δομή σε μια καινούρια δομή θα βρίσκεται σε κρίση μέχρι τη στιγμή που θα εκλείψουν οι παλιές δομές και θα μπουν σε πλήρη λειτουργία οι νέες δομές της νέας κοινωνίας και της νέας οικονομίας.

Έτσι, μέσα στα πλαίσια μιας προοδευτικής αντίληψης για την οικονομία και για την κοινωνία το θέμα της σταθεροποίησης δεν έχει ανεξάρτητη πολιτική ή οικονομική διάσταση. Είναι κομμάτι της διαρθρωτικής πολιτικής, είναι κομμάτι της αλλαγής. Και στο βαθμό που χρειάζεται να σταθεροποιηθούν, ορισμένες σταθερές της οικονομίας αυτό γίνεται μέσα στα πλαίσια της ανάπτυξης και όχι ενάντια στην έννοια της ανάπτυξης. Και αυτό θα το εξηγήσουμε.

Οι συντηρητικοί και δεν μιλάω για την Ελλάδα, μιλάω γενικά για όλες τις χώρες του κόσμου, για όλες τις εποχές. Και χρησιμοποιώ τους όρους *συντηρητικός* και *προοδευτικός* γιατί οι έννοιες που προτείνω σε σας δεν είναι έννοιες στενά σοσιαλιστικές· καλύπτουν έναν ευρύτερο χώρο προοδευτικών που δεν είναι συντηρητικοί. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο μπορούμε να διαφοροποιήσουμε αργότερα πολιτικές που είναι σοσιαλιστικές, σοσιαλδημοκρατικές κτλ. αλλά αυτό δεν θα είναι το θέμα της σημερινής μου ομιλίας.

Οι συντηρητικοί λοιπόν πιστεύουν ότι όταν ορισμένα σημεία της οικονομίας βρίσκονται σε εκτροπή και έχουμε οικονομική κρίση, χρειάζεται μια παρέμβαση κυβερνητική για να φέρει την οικονομία στο σημείο της ισορροπίας, όπου το σύστημα αναπαράγει τον εαυτό του αυξανόμενο.

Τι θα γίνει και τι κάνουν οι συντηρητικοί όταν αντιμετωπίζουν προβλήματα εκτροπής της οικονομίας, όταν αντιμετωπίζουν π.χ. προβλήματα πληθωρισμού ή ελλείμματος στο δημόσιο τομέα ή στο ισοζύγιο πληρωμών πέρα από τα όρια που θεωρούν ανεκτά;

Η πολιτική που ακολουθούν είναι σύμφωνη φυσικά με την πολιτική τους ιδεολογία. Αυτό που κάνουν είναι μια διαχείριση της ζήτησης, του επιπέδου της ζήτησης. Και μέσα από τη διαχείριση της ζήτησης μια αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ του κεφαλαίου και σε βάρος της εργασίας, που κατά τη γνώμη τους θα αποφέρει την επιθυμούμενη ισορροπία, θα δούμε τώρα πώς δουλεύει αυτό και τι αποτελέσματα έχει:

Η μείωση του εισοδήματος των εργαζομένων γίνεται —σε δύο μέτωπα: μέσα από μια πολιτική αύξησης των τιμών, τόσο των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών όσο και των τιμών των προϊόντων για να καλυφθούν τα ελλείμματα, και μέσα από απορρόφηση αυτών των υψηλότερων τιμών από σταθερά εισοδήματα των εργαζομένων τα οποία σε πραγματικές τιμές μειώνονται. Για να κάνεις λοιπόν μια συντηρητική πολιτική χρειάζεσαι δύο πράγματα:

- να αυξήσεις τις τιμές και
- να έχεις αυτό που λέγεται ελαστικότητα όσον αφορά τις τιμές της εργασίας.

Αυτό αυξάνει το άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ τιμών και κόστους εργασίας και επιτυγχάνει τα εξής δύο πράγματα:

Πρώτα απ' όλα μειώνει το πραγματικό εισόδημα των εργαζομένων και έτσι μειώνει την ενεργό ζήτηση για τα προϊόντα. Δημιουργεί δηλαδή μια ύφεση μέσα στην αγορά. Ταυτόχρονα, αυξάνει το περιθώριο κέρδους του κεφαλαίου, με την ελπίδα ότι η αύξηση του κέρδους δημιουργεί κίνητρα στον ιδιωτικό τομέα για επενδύσεις που σε επόμενες περιόδους θα δημιουργήσει την ανάκαμψη. Όταν δε αυτό συνδυαστεί και με υποτίμηση του νομίσματος τότε υπάρχει ένα κίνητρο τροπής της παραγωγής σε προϊόντα που είναι διεθνώς εμπορεύσιμα δηλαδή είτε σε μια ανταγωνιστική υποκατάσταση των εισαγωγών, είτε σε μια αύξηση των εξαγωγών και συνεπώς οδηγεί στην επαναφορά της ισορροπίας στο εξωτερικό ισοζύγιο.

Αυτή είναι η συνταγή, για την πρώτη φάση που έχει συνοπτικά τα εξής αποτελέσματα: Αύξηση του πληθωρισμού, καθήλωση των ονομαστικών αμοιβών των εργαζομένων, μείωση του πραγματικού εισοδήματος, μείωση της ζήτησης, μείωση της παραγωγής, αύξηση της ανεργίας, μείωση του εξωτερικού ελλείμματος καθώς και του ελλείμματος του Δημόσιου τομέα και αύξηση των κερδών. Στη δεύτερη φάση ακριβώς επειδή έχει κατέβει η ζήτηση για τα προϊόντα —θα δημιουργήσει μια ύφεση και αυτή η ύφεση θα οδηγήσει σε μια πτώση των τιμών· εν τω μεταξύ όμως έχουν δημιουργηθεί οι συνθήκες για ιδιωτικές επενδύσεις και η οικονομία συνεχίζει το δρόμο της προς αυτή την ποσοτική αύξηση, τη φυσαρμόνικα τη φούσκα που σας ανέφερα προηγουμένως.

Εμείς δεν αποδεχόμαστε αυτή τη συντηρητική αντίληψη, γιατί η σταθεροποίηση γίνεται πάνω σ' ένα υποκείμενο που υποτίθεται ότι βρίσκεται από τη φύση του σε ισορροπία και που επιδεικνύει μόνο κυκλικές διακυμάνσεις. Για την εξάλειψη αυτών των κυκλικών διακυμάνσεων χρειάζεται μόνο παρέμβαση κυβερνητική για να επανακτήσει το σύστημα την ισορροπία του. Εμείς όμως ξεκινάμε από την υπόθεση ότι το σύστημα βρίσκεται σε διαρκή κρίση και ότι μόνο μέσα από ανάπτυξη θα βγούμε από το αδιέξοδο.

Γι' αυτό λοιπόν η αποκατάσταση μιας ισορροπίας στην οικονομία, μέσα στα πλαίσια της προοδευτικής αντίληψης, δεν γίνεται με χειρισμό «σοκ» (sock-treatment) όπως λένε οι συντηρητικοί, αλλά με μια βαθμιαία αλλαγή (Gradualism) όχι από την πλευρά της ζήτησης αλλά από την πλευρά της προσφοράς. Αλλάζουν, δηλαδή, οι συνθήκες της παραγωγής και μέσα από την αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας δημιουργούμε συνθήκες εξισορρόπησης και ανάπτυξης.

Γι' αυτό όπως και πολύ σωστά τόνισε στις προγραμματικές

δηλώσεις της κυβέρνησης ο πρωθυπουργός μας, θεροποίηση δουλεύει μέσα από την ανάπτυξη. Δεν θεροποίηση μια πολιτική λιτότητας, για μας σταθεροί και αναπτυξιακή πολιτική.

Ακριβώς δε επειδή είναι αναπτυξιακή πολιτική δεν χρειάζεται να γίνει αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος των εργαζομένων, χρειάζεται να γίνει μια αναπτυξιακή πολιτική που θα αλλάξει την προσφορά. Αυτό όμως παίρνει χρόνο· δεν μπορείς να αλλάξεις την κατάσταση στον αγροτικό τομέα, στο βιομηχανικό τομέα μέσα σε 1-2 χρόνια. Θα χρειαστεί πολύς χρόνος μέσα από ένα πρόγραμμα επενδύσεων, αναδιάρθρωσης της παραγωγής για να αυξηθεί η παραγωγή και η παραγωγικότητα. Γι' αυτό ακριβώς και στην πρώτη 4ετία σ' αυτή τη χώρα είχαμε κάνει την πολιτική επιλογή να αποκλιμακώσουμε τον πληθωρισμό σταθερά αλλά βαθμιαία σιγά σιγά όσο βελτιώνεται η προσφορά χωρίς να ρίξουμε το βάρος της προσαρμογής στη ζήτηση, που κάτι τέτοιο θα σήμαινε αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος του εισοδήματος των εργαζομένων, με ύφεση στην οικονομία και αύξηση της ανεργίας.

Με λίγα λόγια η προοδευτική αντίληψη της σταθεροποίησης μέσα από την ανάπτυξη επιβάλλει: βαθμιαία, το τονίζω αυτό, βαθμιαία μείωση του ελλείμματος εξωτερικών πληρωμών και του πληθωρισμού σαν αποτέλεσμα μιας βαθμιαίας αύξησης της παραγωγής και της παραγωγικότητας, που με τη σειρά τους οφείλονται στα διαρθρωτικά μέτρα εκσυγχρονισμού και εξυγίανσης της παραγωγής και της εμπορίας. Στη βάση των διαρθρωτικών μέτρων είναι πρώτον η αύξηση του ποσοστού του εισοδήματος που διατίθεται για επενδύσεις (σ' αυτή τη φάση κυρίως του δημόσιου τομέα) και δεύτερο στήριξη της εσωτερικής ζήτησης μέσα στην κοινωνικά δίκαιη εισοδηματική πολιτική.

Αυτές λοιπόν τις διακρίσεις πρέπει να τις έχουμε υπόψη μας, γιατί μιλάμε συνέχεια, διαβάζουμε συνέχεια για την ανάπτυξη. Για ανάπτυξη μιλάνε οι συντηρητικοί, για ανάπτυξη μιλάνε οι προοδευτικοί. Για σταθεροποίηση μιλάνε οι συντηρητικοί, για σταθεροποίηση μιλάνε και οι προοδευτικοί αλλά έχουν τελείως διαφορετικά πράγματα υπόψη τους.

Το βασικό θέμα που πρέπει να έχουμε υπόψη μας είναι ότι για μας —είναι μέσα στις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης, είναι κυβερνητική επιλογή— ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης μέσα από την ανάπτυξη, δεν είναι κάτι ξεχωριστό από το πρόγραμμα της ανάπτυξης.

Και γι' αυτό επιμένω ότι πρέπει να μιλάμε περισσότερο για την ανάπτυξη και λιγότερο για άλλα θέματα, γιατί είναι μόνο μέσα από την ανάπτυξη που θα βρεθεί η λύση. Πρέπει να μιλάμε περισσότερο για 5ετή προγράμματα παρά για ετήσια προγράμματα, τα οποία πρέπει κατ' ανάγκην να εντάσσονται, να αποτελούν κομμάτι του 5ετούς προγράμματος, δεν μπορεί να

ιως
είχε
χ-

B.B.C.
ENGLISH COURSES
To B.B.C. σας
μαθαίνει Αγγλικά με:
**BIBΛΙΑ – ΚΑΣΕΤΕΣ
VIDEO**

σε σειρές αυτοδιδασκαλίας
για αρχάριους, προχωρημέ-
νους και ειδικά θέματα.

Τηλ. 3645608

ΑΓΓΛΙΚΑ σχολικά
για όλες τις τάξεις
για First Certificate,
Proficiency, G.C.E., TOEFL.

**BIBΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ**

Πλούσια επιλογή:
Λογοτεχνία, θέατρο,
τουριστικά, παιδικά...
και σε ειδικά θέματα.

I.M. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗΣ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ 9-11 ΑΘΗΝΑ 106 72
Τηλ. 3623673

**ΤΜΗΜΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

Political Sciences,
International Affairs,
Women Studies,
Sociology, History,
Psychology, Philosophy,
Geography, Economics,
Soc. Anthropology...

Τηλ. 3629763

συναι ξεχωριστά. Το ετήσιο ξεχωριστό πρόγραμμα σταθεροποίησης είναι συντηρητική αντίληψη δεν είναι προοδευτική.

Προχωράμε τώρα σε μια τρίτη έννοια: την **παραγωγικότητα**. Εδώ υπάρχει μια σύγχυση, ο καθένας εννοεί αυτό που θέλει με την έννοια παραγωγικότητα ή αυτό που θέλει να κερδίσει με την παραγωγικότητα. Η παραγωγικότητα μέσα στα πλαίσια της συντηρητικής αντίληψης δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια αύξηση του προϊόντος κατά κεφαλήν, που επέρχεται είτε μέσα από μια καλύτερη διαχείριση της παραγωγής ή από τεχνολογική πρόοδο.

Η σχέση εργαζομένου - εργοδοσίας, εργαζομένου αντικειμένου προϊόντος και των υπηρεσιών που παράγει δεν επηρεάζεται από την έννοια της παραγωγικότητας ή αντίστροφα. Η παραγωγικότητα δεν έχει σχέση με την αλλαγή στις υπάρχουσες ισορροπίες, ανάμεσα στην εργασία και στο κεφάλαιο. Η πιο στατική, συντηρητική άποψη οδηγεί στην πολιτική αντίληψη ότι παραγωγικότητα σε τελευταία ανάλυση σημαίνει εντατικοποίηση. Κάτω από ορισμένες συνθήκες σημαίνει ότι θα βάλεις τον εργαζόμενο να παράγει περισσότερο είτε με κίνητρο, είτε με φόβο. Εδώ ισχύει η θεωρία του καρότου και του μαστίγιου: από τη μια μεριά υπάρχει το κίνητρο ότι αν περάσεις ορισμένες νόρμες θα πάρεις κάτι παραπάνω ενώ από την άλλη αν ορισμένες νόρμες επιτευχθούν υπάρχει πάντα η ανεργία, οι απολύσεις ο φόβος.

Αυτή την έννοια της παραγωγικότητας εμείς οι προοδευτικοί την απορρίπτουμε, δεν την απορρίπτουμε πάνω σε ιδεολογικό πολιτικό πλαίσιο, την απορρίπτουμε γιατί στην πραγματικότητα δεν δουλεύει. Όταν εμείς μιλάμε για παραγωγικότητα, μιλάμε για μια νύξη της παραγωγής κατά εργατική μονάδα που έρχεται σαν αποτέλεσμα της αλλαγής των σχέσεων στη διαδικασία της παραγωγής, όπου οι εργαζόμενοι αρχίζουν να έχουν ενεργό συμμετοχή στη διαδικασία της παραγωγής αναλαμβάνοντας μ' ένα σταθερά αυξανόμενο ρυθμό ολοένα και μεγαλύτερες ευθύνες στις αποφάσεις.

Είναι αυτή η παραγωγικότητα που αποτελεί το κλειδί της δικής μας ανάπτυξης. Είναι αυτό που φέρνει σε μας την έννοια της παραγωγικότητας κοντά στην έννοια της συμμετοχής.

Συμμετοχή και συναίνεση είναι έννοιες που επίσης μπερδεύονται. Συμμετοχή σύμφωνα με τη συντηρητική αντίληψη σημαίνει ότι εργοδοσία και εργαζόμενοι κάθονται από καιρού εις καιρόν και συζητούν από κοινού ορισμένα θέματα για να καταλήξουν μετά από διαπραγματεύσεις σε κάποιο σημείο ισορροπίας που κινεί την υπόθεση της παραγωγής. Είναι μια συμμετοχή που οδηγεί σε μια εκ των πραγμάτων συναίνεση.

Συμμετοχή σύμφωνα με την προοδευτική αντίληψη, είναι κάτι τελείως διαφορετικό. Συμμετοχή σημαίνει μια διαδικασία που ολοένα και περισσότερο, οι αποφάσεις που αφορούν την οργάνωση της παραγωγής, την ποιότητα του προϊόντος, τις επενδύσεις, τον καταμερισμό των επενδύσεων σε διαφορετικούς κλάδους, περνάνε στους ίδιους τους εργαζόμενους. Η έννοια αυτή της συμμετοχής που συνοδεύεται από την έννοια της ευθύνης οδηγεί στον τερματισμό της αποξένωσης, της αλλοτρίωσης και ανοίγει το δρόμο σε μια σοσιαλιστική κατάσταση στο χώρο της παραγωγής.

Και είναι μέσα από αυτή την έννοια της συμμετοχής που επιτυγχάνεται η αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, που επιτυγχάνεται η ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει σε τελευταία ανάλυση ότι όλο αυτό το οικοδόμημα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στηρίζεται πάνω σε μια πρόταση.

● Από την ταξική του θέση ο εργαζόμενος μπορεί να είναι η πρωτοπορεία στις θεσμικές αλλαγές για την ανάπτυξη. Και πάνω σ' αυτό ποντάρει ολόκληρο το πρόγραμμα της αλλαγής.

Είπα ότι μπορεί. Αυτό δεν σημαίνει ότι και αυτόματα είναι.

Γιατί για να γίνει ο εργαζόμενος πρωτοπόρος στη μάχη για την αλλαγή πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι όταν υλοποιείται ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα μετάβασης στο σοσιαλισμό η σχέση του με την κοινωνία, το κεφάλαιο και με το κράτος αλλάζει τελείως και ότι γι' αυτό το λόγο οι αντικειμενικοί του σκοποί της πάλης του έχουν κι αυτοί αλλάξει.

Φυσικά μέσα σ' ένα συντηρητικό καθεστώς ανάπτυξης, ο ανταγωνισμός που επιβάλλεται εκ των πραγμάτων στη διανομή του εισοδήματος μεταξύ του κεφαλαίου και των εργαζομένων, υποχρεώνει τον εργαζόμενο να διεκδικεί δικαίως ένα μεγαλύτερο κομμάτι της παραγωγής για δική του αξιοποίηση. Και αυτή είναι η αντιδικία που οξύνει τις ταξικές αντιθέσεις μέσα σε μια συντηρητική μορφή της ανάπτυξης.

Στο δικό μας σχήμα της ανάπτυξης, αυτό που έχει προτεραιότητα είναι η ενεργητικότητα, η φαντασία και η πειθαρχία των εργαζομένων να προτείνουν, να πιέσουν, να δημιουργήσουν νέες καταστάσεις στη διαδικασία της παραγωγής που εξασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή τους, στηρίζοντας έτσι το πρόγραμμα της αλλαγής.

Το θέμα της διανομής του εισοδήματος παίρνει μια τελείως διαφορετική έννοια σ' αυτή τη διαδικασία. Αυτό που εξασφαλίζει ο εργαζόμενος από την ενεργό συμμετοχή του είναι ότι θα μπορεί να καθορίζει όχι μόνο τώρα αλλά και στο μέλλον μέσα από τις διαδικασίες της συμμετοχής, τη διανομή του εισοδήματος, την αύξηση του προϊόντος, τη συσσώρευση του κεφαλαίου. Δηλαδή με τη συμμετοχή του καθορίζει όχι μόνο τη διανομή του εισοδήματος τώρα αλλά και στις επόμενες 10ετίες. Είναι αυτό το βασικό θέμα που πρέπει να καταλάβουν οι εργαζόμενοι, ότι δηλαδή οι συμμετοχικές διαδικασίες δεν είναι κάτι άλλο από μια εισοδηματική πολιτική, από διανομή του εισοδήματος στο μέλλον.

Σε τελευταία ανάλυση το θέμα της σταθεροποίησης διαχωρίζεται μεταξύ συντηρητικών και προοδευτικών ως εξής: Δεν είναι το θέμα της λιτότητας· το θέμα είναι ότι κάτω από συντηρητικές καταστάσεις η πολιτική της λιτότητας, μέσα από την πολιτική ζήτησης, οδηγεί οπωσδήποτε σε μείωση του εισοδήματος των εργαζομένων και τώρα και στο μέλλον. Ενώ στη δεύτερη περίπτωση μιας πολιτικής αναπτυξιακής, η στήριξη του προγράμματος της ανάπτυξης από τους εργαζόμενους έστω και μέσα από μια σφιχτή εισοδηματική πολιτική κατά τη διάρκεια της κρίσης βάσει τις βάσεις για ένα αναπτυξιακό πρόγραμμα που καθορίζει και τη συμμετοχή των εργαζομένων, και τη διανομή του εισοδήματος και τη μετάβαση στο σοσιαλισμό.

Είναι μέσα σ' αυτά τα πλαίσια που και ο συνδικαλισμός, η πρωτοπορία των εργαζομένων, πρέπει να δει τις προτεραιότητες, όχι μόνο στον ιδιωτικό τομέα αλλά και στο δημόσιο τομέα.

Με χαρά διάβασα κι εγώ χτες ότι επιτέλους η διαδικασία της κοινωνικοποίησης, που είχα την τιμή να αρχίσω εδώ και δυο χρόνια, περατώθηκε τουλάχιστον στο πρώτο στάδιο στην περίπτωση της ΔΕΗ.

Θα ήθελα όμως να πω ότι αυτόν το θεσμό πρέπει να τον προστατέψουμε, να του δώσουμε ζωή, να μην αφήσουμε να υποβαθμιστεί και θα πρέπει να τον προχωρήσουμε. Το πόσο θα προχωρήσει αυτός ο θεσμός το πόσο η συμμετοχή των εργαζομένων και των κοινωνικών φορέων θα γίνει πραγματικότητα θα εξαρτηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό —όχι όμως αποκλειστικά— από τη στήριξη που οι ίδιοι οι εργαζόμενοι θα δώσουν με δυναμισμό στην εξέλιξη του θεσμού της κοινωνικοποίησης.

Κι έχει σημασία ακόμα και στα επόμενα 2-3 χρόνια να πείσουμε τον κόσμο ότι η παραγωγή και η παραγωγικότητα ακόμα και στα πρώτα στάδια της κοινωνικοποίησης μπορεί να βελτιωθεί με τη συμμετοχή των εργαζομένων· γιατί αν δεν γίνει αυτό μπορεί να επικρατήσει η προπαγάνδα που έχει ήδη αρχίσει ότι δηλαδή η συμμετοχή των εργαζομένων σημαίνει ότι οδη-

γούμεθα σε αδιέξοδα, σε εξισορροπήσεις κτλ. Κι ότι η μόνη λύση για την αύξηση της παραγωγικότητας δεν είναι τίποτα άλλο παρά η φοβέρα της ανεργίας, για την εντατικοποίηση κτλ.

Αυτό το πράγμα πρέπει να το προσέξουμε και λυπάμαι που το λέω αυτό αλλά έχει περάσει μια σχεδόν λαϊκίστικη αντίληψη ότι ο δημόσιος τομέας εξ ορισμού έχει χαμηλή παραγωγικότητα.

Αυτό βέβαια οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, δεν θέλω να αναλύσω τώρα αυτή την αντίληψη, θα ήθελα όμως να αναφερθώ στο θέμα της τιμολογιακής πολιτικής.

Το γεγονός ότι ορισμένοι Δημόσιοι Οργανισμοί και Επιχειρήσεις έχουν ελλείμματα αυτό δεν είναι έκφραση χαμηλής παραγωγικότητας· είναι έκφραση κοινωνικής πολιτικής την οποία ασκεί η κυβέρνηση. Όταν οι αστικές συγκοινωνίες στην Αθήνα έχουν έλλειμμα αυτό δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια αρνητική φορολογία, ένας κοινωνικός μισθός όπως λέμε. Και κατ' ουδένα τρόπο αυτό δεν εκφράζει την παραγωγικότητα των εργαζομένων στο χώρο αυτό. Επίσης και στη ΔΕΗ· αν η ΔΕΗ ήταν ιδιωτικό μονοπώλιο οι τιμές της θα ήταν διαφορετικές, μπορεί να υπήρχε ένα πλεόνασμα, αυτό δεν θα σήμαινε ότι οι εργαζόμενοι θα είχαν τότε υψηλότερη παραγωγικότητα.

Η τιμολογιακή πολιτική των Δημόσιων Επιχειρήσεων είναι σήμερα ένα εργαλείο κυβερνητικής πολιτικής. Και στις περισσότερες περιπτώσεις για λόγους κοινωνικούς και αναπτυξιακούς μπορεί να θέλουμε να έχουμε ελλείμματα. Αυτή η αντίληψη ότι το έλλειμμα εξ ορισμού είναι κακό πρέπει να κτυπηθεί· ορισμένα ελλείμματα πρέπει να μηδενισθούν ορισμένα ελλείμματα μπορεί να θέλουμε να τα διατηρήσουμε είτε για λόγους αναπτυξιακούς είτε για λόγους κοινωνικούς. Και εν πάση περιπτώσει δεν πρέπει να συνδέουμε το ύψος του ελλείμματος με την παραγωγικότητα των εργαζομένων.

Τώρα πέρα φυσικά από αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο

δημόσιο τομέα η παραγωγικότητα είναι χαμηλή. Γι' αυτό όμως δεν ευθύνεται ο εργαζόμενος ο οποίος στο κάτω κάτω δεν είχε και λόγο στο πώς είχε οργανωθεί όλη η διαδικασία της παραγωγής.

Νομίζω όμως ότι μέσα από την κοινωνικοποίηση οι εργαζόμενοι πρέπει να αντιστρέψουν αυτή την αντίληψη ότι δηλαδή ο δημόσιος τομέας δεν είναι παραγωγικός και πρέπει οι ίδιοι να πάρουν την πρωτοβουλία να προτείνουν προγραμματικά αύξηση της παραγωγής, της παραγωγικότητας και των επενδύσεων. Τα οποία όπως είπαμε δεν γίνονται παρά μόνον όταν ο ίδιος ο Οργανισμός σκέπτεται κι αυτός αναπτυξιακά.

Θα ήθελα να κλείσω μ' αυτές τις παρατηρήσεις: όταν ακούμε *ανάπτυξη, σταθεροποίηση, παραγωγικότητα, συμμετοχή*, πρέπει να προσέχουμε γιατί πίσω από αυτές τις έννοιες κρύβονται πολλές παγίδες. Τελευταία υπάρχει τέτοια σύγχυση που δεν βοηθάει την πληροφόρηση μας σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε.

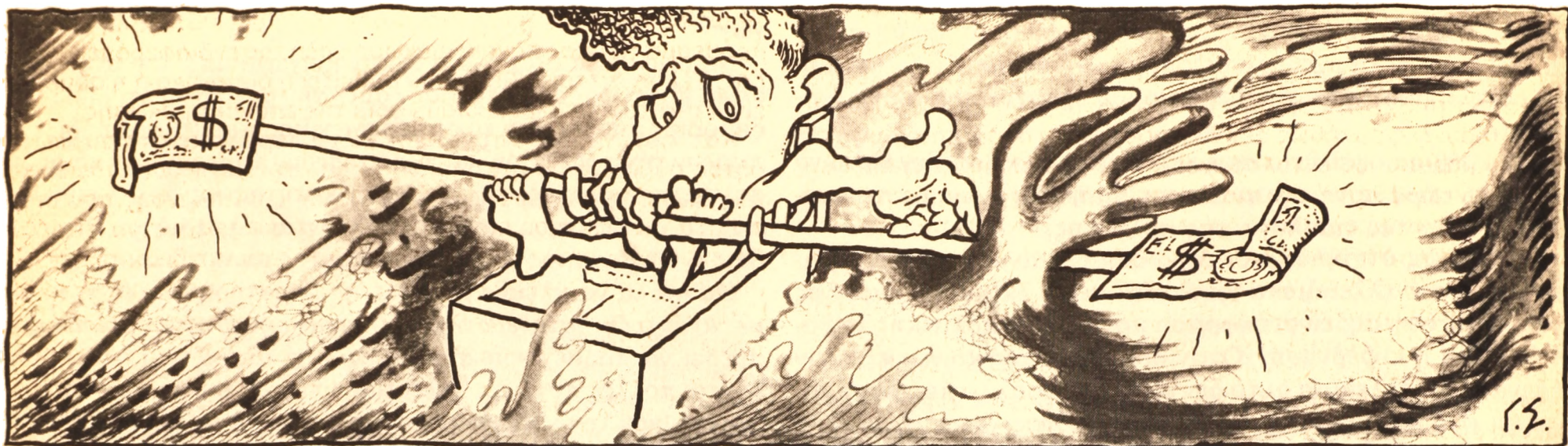
Θέλω για μια ακόμα φορά να πω ότι δεν πρέπει ποτέ να χάνουμε ευκαιρία για να τονίζουμε ότι για μας, για τη χώρα μας, υπάρχει διέξοδος, δεν πρέπει να υπάρχει απαισιοδοξία. Και η διέξοδος αυτή υπάρχει μέσα από την ανάπτυξη. Η ανάπτυξη αυτή δεν είναι τίποτα άλλο παρά η κοινωνική και οικονομική άποψη του προγράμματος της Αλλαγής. Κομμάτι μόνον —και το τονίζω αυτό— της ανάπτυξης είναι το πρόγραμμα της σταθεροποίησης που δουλεύει σχεδόν αποκλειστικά από την πλευρά της προσφοράς κι όχι από την πλευρά της ζήτησης και της μονόπλευρης λιτότητας.

Όλη η ανάπτυξη στηρίζεται στην υπόθεση ότι με πληροφόρηση οι εργαζόμενοι με τη δική τους τη συμμετοχή θα στηρίξουν το πρόγραμμα της αλλαγής που και δύσκολο είναι και μακροχρόνιο. Είναι όμως ένα πρόγραμμα που μπορεί να υλοποιηθεί, υλοποιείται και θα ολοκληρωθεί. □

Οδηγός προς ναυτιλομένους

Β' ΜΕΡΟΣ

του Πέτρου Ν. Στάγκου

Έχοντας ήδη αναλύσει στο Πρώτο Μέρος του άρθρου, στο προηγούμενο τεύχος, τις αιτίες της υπερχρέωσης των αναπτυσσόμενων χωρών καθώς και τους παράγοντες που οδήγησαν στην πρακτική της επανακλιμάκωσης των χρεών και που συνδέονται με τα συμφέροντα των τραπεζών - πιστωτών ή δανειστών τους, επισημάναμε σχεδόν επιγραμματικά την κατάληξη αυτών των πρακτικών: να επαναδιαπραγματεύεται η εξόφληση των χρεών με όρους που κάθε άλλο παρά ευνοϊκοί είναι για τις χώρες - οφειλέτες. Σ' αυτό το Δεύτερο Μέρος του άρθρου πρόκειται να αναλύσουμε: τους θεσμούς που πλαισιώνουν τη διαδικασία της επανακλιμάκωσης των επαναδιαπραγματεύσιμων χρεών — δηλαδή των δημόσιων διμερών χρεών και των διμερών χρεών σε εμπορικές τράπεζες— το περιεχόμενο των συμφωνιών που υπογράφονται, το ρόλο του ΔΝΤ και, στο τέλος, έναν απροσδόκητο «σύμμαχο» των αναπτυσσόμενων χωρών-οφειλετών που πρόσκαιρα «εμφανίστηκε» στις ΗΠΑ και που απείλησε τα διεθνικά τραπεζικά συμφέροντα τα οποία εξυπηρετούν οι διεθνείς θεσμοί ή οργανισμοί και οι συμφωνίες επανακλιμάκωσης των χρεών.

Το διεθνές θεσμικό πλαίσιο των διαδικασιών επανακλιμάκωσης των εξωτερικών χρεών

Σε ό,τι αφορά τα δημόσια διμερή (εκείνα δηλαδή που προέρχονται από δάνεια τα οποία είτε οφείλονται σ' ένα κράτος είτε είναι εγγυημένα από αυτό ή από μια κρατική οντότητα, ανεξάρτητα αν ο οφειλέτης είναι ένα άλλο κράτος, ή μια δημόσια ή μια ιδιωτική επιχείρηση), η επαναδιαπραγμάτευσή τους γίνεται υπό την αιγίδα μιας άτυπης διακρατικής ομάδας που λειτουργεί κατά τρόπο ελαστικό, της «Λέσχης του Παρισιού» (Club de Paris). Σπάνιες είναι οι περιπτώσεις που η διαδικασία της επαναδιαπραγμάτευσης εκτυλίσσεται σ' ένα διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο, γεγονός που συμβαίνει για ειδικούς λόγους που αφορούν τη θέληση ή την κατάσταση της χώρας - οφειλέτη⁶. Η Λέσχη του Παρισιού γεννήθηκε από ένα τυχαίο μάλλον γεγονός, το 1956, όταν ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες - πιστωτές της Αργεντινής αποφάσισαν να συγκεντρωθούν στη γαλλική πρωτεύουσα υπό την προεδρία του διευθυντή του γαλλικού Θησαυροφυλακίου με σκοπό να συμφωνήσουν γύρω από την επανακλιμάκωση του δημόσιου εξωτερικού χρέους αυτής της χώρας. Από τότε (και ιδίως μετά το 1962) καθιερώθηκε η σύγκλησή της σε περιοδικές διασκέψεις, όπου εξετάζονται τρέχοντα ζητήματα των διεθνών οικονομικών και νομισματικών σχέσεων, με τη συμμετοχή των υπουργών Οικονομικών και των διοικητών των κεντρικών τραπεζών των 11 κυριώτερων βιομηχανικών χωρών: των ΗΠΑ, της Μ. Βρετανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, του Καναδά, των Κάτω Χωρών, του Βελγίου, της Ο.Δ. της Γερμανίας, της Σουηδίας και της Ελβετίας. Οι υπηρεσίες του Θησαυροφυλακίου της Γαλλίας εξασφαλίζουν τη Γραμματεία της «Λέσχης». Οι έκτακτες διασκέψεις της «Λέσχης» γίνονται, φυσικά, με αντικείμενο την επαναδιαπραγμάτευση του χρέους συγκεκριμένης τρίτης χώρας. Για να κινηθεί αυτή η διαδικασία, χρειάζεται να το ζητήσει η χώρα - οφειλέτης, απευθύνοντας επίσημη επιστολή στο ΔΝΤ· η επιστολή αυτή αποτελεί μέρος

της συμφωνίας που συνομολογεί με το ΔΝΤ (stand-by-arrangement), στη βάση της οποίας το ΔΝΤ καταγράφει, στη συνέχεια, με ακρίβεια, την οικονομική κατάσταση της χώρας (δεδομένου ότι η «Λέσχη» δεν αποτελεί ένα διεθνή οργανισμό που να διαθέτει τα μέσα για την εκτίμηση των οικονομικών δεδομένων μιας χώρας). Ο κατάλογος των συμμετεχόντων σ' αυτές τις διασκέψεις δεν είναι προκαθορισμένος. Αν και, κατά παράδοση, συμμετέχουν υπό την ιδιότητα «ανεξάρτητων και αντικειμενικών εμπειρογνομόνων» εκρόσωποι του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας, της ΕΟΚ ή και η Unctad, ο αριθμός των κρατών - πιστωτών που μετέχουν στη διαπραγμάτευση εξαρτάται από την προέλευση των χρεών της χώρας - οφειλέτη· ο αριθμός αυτός κυμαίνεται, τελικά, μεταξύ 4 και 20. Ωστόσο και τρίτες χώρες, που δεν σχετίζονται άμεσα με το υπό διαπραγμάτευση χρέος, μπορούν να παρακολουθούν όλη τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων — πράγμα που συνηθίζουν να κάνουν κυρίως οι χώρες - μέλη του ΟΟΣΑ— ώστε να παρακολουθούν από κοντά τη διαδικασία διαμόρφωσης της «νομολογίας» της «Λέσχης».

Οι διαπραγματεύσεις γίνονται πάντως μεταξύ κράτους - πισωτή και της χώρας - οφειλέτη και ολοκληρώνονται με τη διατύπωση κοινών προτάσεων που υιοθετούνται κατ' ομοφωνία. Η Λέσχη του Παρισιού ανήκει κατά συνέπεια στον ολοένα και μεγαλύτερο κατάλογο των διεθνών θεσμών που οι «αποφάσεις» τους παίρνονται με consensus. Όμως stricto sensu, η Λέσχη του Παρισιού δεν υιοθετεί κάποια απόφαση. Απλώς, μετά το τέλος μιας διαπραγμάτευσης, οι συμμετέχοντες υπογράφουν ένα «εγκεκριμένο πρακτικό» (Agreed Minutes) το οποίο περιέχει προτάσεις προς τις αντίστοιχες κυβερνήσεις τους. Μέχρι σ' αυτό το σημείο, δεν αναλαμβάνονται από τα κράτη καταναγκαστικές δεσμεύσεις, αλλά ούτε και ολοκληρώνεται η διαδικασία της επανακλιμάκωσης. Στη συνέχεια εκτυλίσσεται η δεύτερη φάση των διαπραγματεύσεων στη βάση των προτάσεων που είναι κοινά αποδεκτές, που καταλήγει στη σύναψη διμερών διακρατικών συμφωνιών επανακλιμάκωσης, οι οποίες είναι και οι μόνες που έχουν νομική υποχρεωτική ισχύ.

Μέχρι σήμερα, δεν έχει καταμαρτυρηθεί περίπτωση κατά την οποία οι συστάσεις που περιέχονται στα «εγκεκριμένα πρακτικά» να μην αποτέλεσαν τη βάση και να μην ενσωματώθηκαν στην επερχόμενη διμερή διακρατική συμφωνία. Είναι φανερό ότι σ' αυτόν τον τομέα των διεθνών διακρατικών σχέσεων όπου η εμπιστοσύνη και η «τήρηση των συμφωνηθέντων» παίζει ουσιαστικό ρόλο, η κυβέρνηση που θα κατάφερνε πλήγμα σ' αυτά τα δύο στοιχεία θα κινδύνευε να αποκλειστεί και να γνωρίσει τις κυρώσεις της διεθνούς χρηματοδοτικής κοινότητας.

Σε ό,τι αφορά τα διμερή χρέη σε εμπορικές τράπεζες, δεν υπάρχει θεσμός αντίστοιχος με τη Λέσχη του Παρισιού που να αποτελεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η επανακλιμάκωσή τους· η σχετική διαδικασία λειτουργεί κατά τρόπο όχι μόνο άτυπο, αλλά και εμπειρικό, που δεν περικλείει λίγους νομικούς κινδύνους. Έτσι, όταν πολλές τράπεζες (και συνήθως είναι δεκάδες) σχετίζονται με την επανακλιμάκωση χρεών, είναι πρακτικά

αδύνατο να πάρουν όλες μέρος στη διαπραγμάτευση με τη χώρα - οφειλέτη. Για το λόγο αυτό, μετά από την αίτηση της τελευταίας (προς όλες τις τράπεζες που σχετίζονται με την υπό εξέταση επανακλιμάκωση του χρέους), συγκροτούνται Επιτροπές Διεύθυνσης (Steering Committee) που περιλαμβάνουν ένα μικρό αριθμό τραπεζών, συνήθως τις πιο σημαντικές ή τις πιο αντιπροσωπευτικές σε ό,τι αφορά τη σχέση τους με την ενδιαφερόμενη χώρα. Αυτές όμως οι τράπεζες συνήθως δεν διανοούνται να συμμετάσχουν στη διαπραγμάτευση ως εντολοδόχοι και των υπολοίπων τραπεζών και αρνούνται κάθε ευθύνη για το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης η οποία, παρ' όλα αυτά, γίνεται για το σύνολο του χρέους. Κατ' αυτό τον τρόπο, οι περισσότερες από τις υπόλοιπες τράπεζες συνήθως βρίσκονται μπροστά σε τετελεσμένα γεγονότα: δεν διαθέτουν παρά λίγο χρόνο — μερικές φορές λίγες μέρες ή και λίγες ώρες — για να αποδεχθούν τους όρους της περίπλοκης σύμβασης επανακλιμάκωσης και δεν μπορούν να κάνουν τίποτε περισσότερο από το να υπομείνουν τις συνέπειές της⁷. Μπορούν βέβαια να εγκαλέσουν την ευθύνη των τραπεζών - μελών των «Επιτροπών Διεύθυνσης» για πλημμελή εκπροσώπηση, για αμέλεια ή και για επαγωγή σ' αυτές νέων δεσμεύσεων που στηρίζονται σε εσφαλμένες εκτιμήσεις. Τα ενδεχόμενα αυτά, αν και δεν αποτέλεσαν ποτέ μέχρι στιγμής αντικείμενο διένεξης σε δικαστήρια, δεν μπορούν να αποκλειστούν. Τέλος, ο κίνδυνος υπάρχει πάντοτε να αρνηθεί μια τράπεζα που δεν συμμετείχε στη διαπραγμάτευση, τη σύμβαση επανακλιμάκωσης για το μέρος που την αφορά και να απαιτήσει την εξόφλησή του προς αυτήν χρέους σύμφωνα με τους αρχικούς όρους του δανείου· στην περίπτωση αυτή, το σύνολο της διαδικασίας επανακλιμάκωσης θα κινδυνεύσει να παρалуσει, εκτός εάν οι τράπεζες που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις δεχτούν να αγοράσουν τις απαιτήσεις των τραπεζών που υπαναχώρησαν, γεγονός που θα οδηγήσει στο άτοπο της επαύξησης των απαιτήσεων τους έναντι ενός οφειλέτη που το αξιόχρεο του ήδη έχει αποδειχθεί αμφιλεγόμενο. Η μόνη εφικτή λύση για την αποτροπή τέτοιων καταστάσεων είναι να αποσπούν, οι τράπεζες των «Επιτροπών Διεύθυνσης», τη συμφωνία των τραπεζών που δεν μετέχουν στις επιτροπές, πριν από κάθε μεταβολή της αρχικής τους απαίτησης, για τους όρους και τις προϋποθέσεις της σύμβασης επανακλιμάκωσης. Αν δεν ενεργήσουν έτσι, τότε η ευθύνη των πρώτων θα μπορεί εύλογα να εγκληθεί από τις δεύτερες⁸.

Το περιεχόμενο των συμφωνιών και των συμβάσεων επανακλιμάκωσης

Στις περιπτώσεις των χρεών σε εμπορικές τράπεζες, η διαπραγμάτευση δεν καταλήγει στην υπογραφή διακρατικής συμφωνίας (αφού το ένα τουλάχιστον μέρος της, οι πιστωτές, σίγουρα δεν διαθέτουν κρατική υπόσταση), αλλά στην υπογραφή μιας τυπικής σύμβασης (επανακλιμάκωσης). Όμως το περιεχόμενο τόσο της διακρατικής συμφωνίας όσο και της σύμβασης παρουσιάζει πολλά κοινά σημεία, πολύ δε περισσότερο αφού η διαπραγμάτευση μιας χώρας - οφειλέτη με εμπορικές τράπεζες συνήθως έπεται της διαπραγμάτευσής της με το κράτος - πιστωτή (και στηρίζεται στην εκτίμηση της οικονομικής της κατάστασης που ήδη έχει ζητηθεί και έχει γίνει από το ΔΝΤ), ενώ και η ίδια η σύμβαση περιέχει ρητές αναφορές σε όρους της διακρατικής συμφωνίας που προηγήθηκε.

Πάντως, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι απόλυτη διακριτικότητα (αν όχι, τελικά, μυστικότητα) περιβάλλει τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης με τις εμπορικές τράπεζες και, συχνά, και τα αποτελέσματά της (τη σύμβαση). Αντίθετα, η διακριτικότητα είναι πιο χαλαρή στις περιπτώσεις της επανακλιμάκωσης δημόσιων διμερών χρεών, γεγονός που επιτρέπει και την επακριβέστερη γνώση του περιεχομένου της που αμέσως παρακάτω περιγράφουμε⁹ — με την υπενθύμιση ότι μ' αυτό είναι σχεδόν ομοιότυπο και το περιεχόμενο μιας σύμβασης επανακλιμάκωσης.

Το πρώτο θέμα που αντιμετωπίζει μια συμφωνία ή μια σύμβαση επανακλιμάκωσης (και το οποίο ήδη έχει αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης) είναι ο καθορισμός της «κρίσιμης ημερομηνίας» (cut-off-day), δηλαδή της ημερομηνίας κατά την οποία θεωρείται ότι διακόπηκαν οι πληρωμές εξόφλησης του χρέους εξ αιτίας των δυσχεριών που αντιμετωπίζει η χώρα - οφειλέτης. Η ημερομηνία αυτή συνήθως καθορίζεται σε μια απόσταση 12-18 μηνών

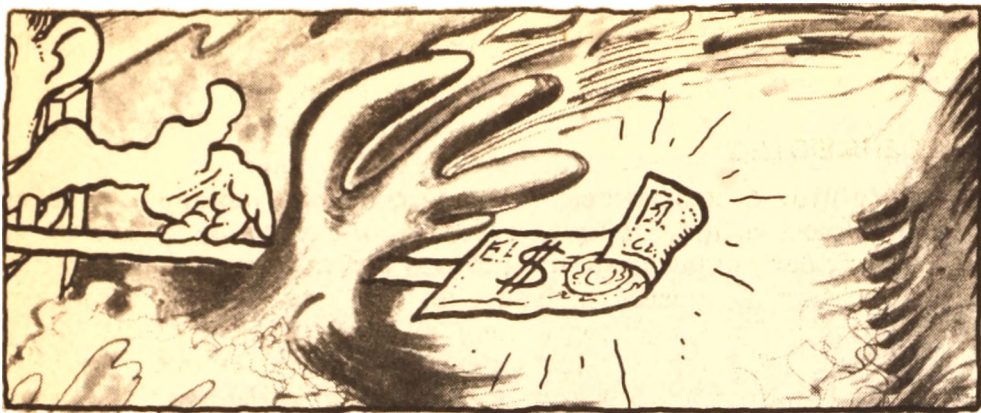
από τη μέρα υπογραφής της συμφωνίας ή της σύμβασης. Το επόμενο ζήτημα που ρυθμίζει η συμφωνία ή η σύμβαση είναι η διάρκεια της περιόδου σταθεροποίησης. Η περίοδος αυτή διαρκεί 12-18 μήνες και είναι εκείνη που κατά την διάρκειά της λήγουν εμπρόθεσμα τα υπό επανακλιμάκωση χρέη της ενδιαφερόμενης χώρας. Τέλος, το τρίτο θέμα που ρυθμίζει η συμφωνία ή η σύμβαση είναι η κατά κυριολεξία διαδικασία της επανακλιμάκωσης.

Κατ' αρχήν είναι θέμα αρχής το να περιέχεται στη συμφωνία ρήτρα σύμφωνα με την οποία η χώρα - οφειλέτης, σε ένδειξη καλής θέλησης ή και σε αντάλλαγμα της διευκόλυνσης που οι πιστωτές της παρέχουν για την εξόφληση του χρέους, να καταβάλλει ένα ποσοστό του χρέους το οποίο λήγει στη διάρκεια της περιόδου σταθεροποίησης, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου («μερική πληρωμή»: down-payment). Το ποσό που καταβάλλεται κυμαίνεται μεταξύ 10% και 20% του συνολικού χρέους. Κατά δεύτερο λόγο, η εξόφληση ενός ακόμη ποσοστού του χρέους μεταφέρεται (χρονικά) ένα ή δύο χρόνια μετά τη λήξη της περιόδου σταθεροποίησης (με μια σύντομη περίοδο χάρητος) και εξαιρείται, κι αυτό, από την επανακλιμάκωση. Τέλος, το υπόλοιπο ποσό του χρέους είναι αυτό που πραγματικά επανακλιμακώνεται: η περίοδος κατά την οποία πρέπει να εξοφληθεί εκτείνεται από 5 μέχρι και 10 χρόνια αφού λήξει η περίοδος της σταθεροποίησης και συνοδεύεται από μια περίοδο χάρητος 3 μέχρι 4 χρόνων. Αυτό το τελευταίο ποσό του χρέους αντιπροσωπεύει συνήθως το 80% μέχρι και 90% του αρχικού χρέους.

Η επανακλιμάκωση και ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Από τη σύντομη περιγραφή που προηγήθηκε γύρω από το περιεχόμενο των διακρατικών συμφωνιών ή των συμβάσεων επανακλιμάκωσης των εξωτερικών χρεών, προκύπτουν μόνο οι πολύ γενικές γραμμές και κατευθύνσεις τους. Μια συμφωνία ή μια σύμβαση επανακλιμάκωσης περιέχει ένα σύνολο από περίπλοκες και περίτεχνες διατάξεις, που ρυθμίζουν τις λεπτομέρειες των επιμέρους τριών φάσεων της επανακλιμάκωσης και των νέων δεσμεύσεων και υποχρεώσεων που συνεπάγονται για τις χώρες - οφειλέτες, ενσωματώνοντας συχνά όρους παροχής νέων δανείων για τη χρηματοδότηση της εξόφλησης του χρέους, χρησιμοποιώντας την «κρίσιμη ημερομηνία» και την μέχρι εκείνη τη στιγμή εκπλήρωση μέρους του χρέους για τον καθορισμό των νέων προθεσμιών εξόφλησής του και της κλιμάκωσης των νέων δόσεων σύμφωνα με το ύψος τους, κτλ. Σημασία πάντως έχει το ότι είναι πολύ μεγάλος ο αριθμός χωρών — αν όχι όλες οι αναπτυσσόμενες υπερχρεωμένες χώρες — έχει προσφύγει, κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων χρόνων, σ' αυτή την πρακτική, τόσο για τα δημόσια διμερή όσο και για τα χρέη σε εμπορικές τράπεζες. Η πιο «διάσημη» (εξ' αιτίας του μεγάλου ύψους του χρέους που αφορούσε) σύμβαση επανακλιμάκωσης παραμένει εκείνη που συνολογλήθηκε μεταξύ 13 τραπεζών και του Μεξικού στις 10.9.1984: σε ένα χρέος συνολικού ύψους 66 δισ. δολ. επανακλιμακώθηκε χρέος ύψους 48,5 δισ. δολ. σε μια περίοδο που εκτείνεται μέχρι το 1999. Η Βενεζουέλα και οι Φιλιππίνες φαίνεται ότι διεκδικούν παραπλήσιο ποσό, που περιλαμβάνει όμως και τις δύο κατηγορίες χρεών¹⁰.

Θα μπορούσε βέβαια κανείς να ισχυριστεί ότι από τη διαδικασία αυτή προκύπτει ένα αξιόλογο πλεονέκτημα για τη χώρα - οφειλέτη, από τη στιγμή που η χρονική παρέκταση της εξόφλησης αφορά το χρέος με την αρχική ονομαστική του αξία. Από την άλλη πάλι πλευρά, το πλεονέκτημα που αντλούν από τις συμφωνίες ή τις συμβάσεις επανακλιμάκωσης οι τράπεζες δεν συνίστανται απλά και μόνο ότι καταφέρνουν να εξορκίσουν τον «μεγάλο φόβο» τους, δηλαδή την μη εξόφληση του χρέους, απωθώντας τον για τη δεκαετία του 1990, αλλά σε κάτι περισσότερο που στην ουσία αναιρεί το όποιο πλεονέκτημα αυτές οι διαδικασίες φαίνεται ότι συνεπάγονται για τις χώρες - οφειλέτες: με τις συμφωνίες αυτές θεσμοποιείται η κηδεμονία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στις οικονομίες αυτών των χωρών. Δυνάμει ρητών διατάξεων κάθε συμφωνίας ή σύμβασης, το ΔΝΤ ενεργοποιείται σαν εγγυητής, έναντι των τραπεζών ή της χώρας - δανειστή, ότι η χώρα - οφειλέτης, με την οικονομική και πολιτική που πρόκειται να ακολουθήσει, θα είναι ικανή να εξυπηρετήσει το χρέος της για τη νέα περίοδο που έχει συμφωνηθεί. Η επανακλιμάκωση στηρίζεται

στη διαδικασία ελέγχου που καθιερώνεται από το ΔΝΤ (διαδικασία που θεμελιώνεται κατά κύριο λόγο στο stand-by-arrangement που ήδη η χώρα - οφειλέτης θα έχει υπογράψει με το ΔΝΤ), με σκοπό «την πληροφόρηση των τραπεζών για την οικονομική πολιτική (της συγκεκριμένης χώρας) και τις οικονομικές επιδόσεις της, ενώ μια πρόσθετη ρήτρα επιτρέπει στις τράπεζες να αναστείλουν την επανακλιμάκωση αν η πληροφόρηση που δίνεται πείθει για το ότι αυτή η χώρα στρέφεται και πάλι προς μια επιζήμια πολιτική»¹¹.

Οι ρήτρες αυτές έχουν την έννοια ότι οι τράπεζες διατηρούν την εμπιστοσύνη τους προς τη χώρα - οφειλέτη υπό την προϋπόθεση ότι το ΔΝΤ θα την αποδεικνύει. Το ίδιο δε το ΔΝΤ δεν μπορεί να ενεργήσει έτσι αν δεν διαθέτει στοιχεία που αποδεικνύουν τις ικανότητες εξόφλησης των οφειλετών, δηλαδή την ύπαρξη πλεονασμάτων στις τρέχουσες πληρωμές.

Είναι γνωστό το περιεχόμενο των «θεραπευτικών» μέσων που υιοθετούνται από τις ενδιαφερόμενες χώρες ώστε να φθάσουν σ' αυτό το αποτέλεσμα: νομισματικές υποτιμήσεις και συμπίεση των ημερομισθίων ώστε να διευκολυνθεί η αύξηση των εξαγωγών· υπέρμετρη ορθοδοξία στη συγκρότηση του προϋπολογισμού ώστε να τιθασευτεί ο πληθωρισμός (πάντοτε για την αύξηση των εξαγωγών και τη νομισματική σταθερότητα)· δρακόντειος έλεγχος στις εισαγωγές που επιτρέπουν ενδεχομένως ένα ελαφρύ εμπορικό πλεόνασμα (όπως συνέβη στο Μεξικό και στη Βραζιλία το 1984) αλλά με αντίτιμο μια μηδενική ή αρνητική ανάπτυξη¹².

Επαχθέστερα είναι τα μέτρα αυτά στο κοινωνικό επίπεδο (πτώση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών, αναστολή επιδοτήσεων στην παραγωγή, απαγόρευση εισαγωγής ειδών που μπορεί να είναι ακόμη και πρώτης ανάγκης κτλ.), όπου έχουν επίσης σαν αναπόφευκτο άμεσο αποτέλεσμα την ενίσχυση της εξωστρέφειας των οικονομιών. Το έμμεσο αποτέλεσμά τους είναι ακόμη επαχθέστερο για την οικονομική κατάσταση της «υπό θεραπεία» χώρας: Συμπιέζοντας σε μέγιστο βαθμό την εσωτερική αγορά, τα μέτρα αυτά υποχρεώνουν τους δυνητικούς επιχειρηματίες να στρέφονται κατά προτεραιότητα προς τις εξαγωγές, τη μόνη δηλαδή αξιόπιστη αγορά για ένα βραχυπρόθεσμο διάστημα. Με τη σειρά της όμως, η υποχρεωτική εξαγωγή ενισχύει την εξάρτηση της χώρας από εισαγωγές τεχνολογίας οι οποίες, στη σημερινή συγκυρία της διεθνούς κρίσης, μεταφράζονται, μεσοπρόθεσμα, σε νέα ελλείματα των πληρωμών, σε επιπρόσθετη δανειοδότηση και τη διαμόρφωση νέων χρεών, κτλ. Κατά τον τρόπο αυτό ανοίγονται οι οδοί για τη λεγόμενη «ελλειμματική μεγένθυση»¹³ και ενισχύεται οριστικά μια νέα εξωστρέφεια, με την πρόσθετη χρέωση να συνεπάγεται νέα έμφαση στην εξαγωγική προσπάθεια — τη μόνη προσπάθεια που μπορεί να αποδείξει τη δυνατότητα εξόφλησης των χρεών.

Επιλογές Παρατηρήσεις

Το νομικό οπλοστάσιο των Ηνωμένων Πολιτειών:

Ένας απροσδόκητος «σύμμαχος»

για τις υπερχρεωμένες αναπτυσσόμενες χώρες;

Μετά από την εκτεταμένη παρουσίαση που προηγήθηκε για τις διεθνείς διαδικασίες επανακλιμάκωσης των εξωτερικών χρεών, η πιο ουσιαστική επιλογή παρατήρηση που θα μπορούσε να γίνει, αφορά το γεγονός ότι: μολονότι οι διαδικασίες αυτές δεν φαίνεται να διέπονται από τον formalισμό που συχνά διακρίνει τις έννομες ρυθμίσεις των διακρατικών σχέσεων, η αποτύπωσή τους σε δόκιμα μέσα (Διακρατικές συμφωνίες, συμβάσεις), πέρα από όλες τις εξυπακουόμενες συνέπειες αυτής της «αποτύπωσης» είτε σε επίπεδο εθνικών εννόμων είτε στο επίπεδο της διεθνούς έννο-

μης τάξης, συμπληρώνεται και διευρύνεται με την ανάδειξη αυτών των διαδικασιών σε πεδίο που καταγράφει για το δίκαιο τη λειτουργία του ως συντελεστή διαμόρφωσης των ίδιων των οικονομικών διαδικασιών· λειτουργία η οποία, όπως θα διαπιστώσουμε αμέσως παρακάτω, φθάνει και απειλεί να ανατρέψει την οικονομική λογική που τις στηρίζει.

Πραγματικά, οι συμβάσεις επανακλιμάκωσης που υπόκεινται στο αμερικανικό δίκαιο και, για την ακρίβεια, στο δίκαιο της Πολιτείας της Νέας Υόρκης — που είναι και η πιο συνηθισμένη περίπτωση υπαγωγής αυτών των συμβάσεων σε εθνικό δίκαιο εξαιτίας της εκτεταμένης εμπλοκής των αμερικανικών τραπεζών στις διαδικασίες δανεισμού σε αναπτυσσόμενες χώρες — κινδύνευσαν για ένα χρονικό διάστημα να λυθούν εξαιτίας μιας πρόσφατης απόφασης του ομοσπονδιακού εφετείου για την πολιτεία της Ν. Υόρκης στην υπόθεση Allied Bank International¹⁴.

Τα περιστατικά της υπόθεσης ήταν τα ακόλουθα: το 1976, τα εξωτερικά χρέη μιας τράπεζας του δημόσιου τομέα της οικονομίας της Κόστα Ρίκα επανακλιμακώθηκαν στο πλαίσιο συμφωνίας με ένα συνδικάτο 39 αμερικανικών τραπεζών που σαν εκπρόσωπο είχαν την Allied Bank International. Στο πλαίσιο της συμφωνίας επανακλιμάκωσης, η Allied Bank δέχθηκε να εισπράξει έναν αριθμό γραμματίων εις διαταγή, εκφρασμένων σε δολάρια ΗΠΑ και πληρωτέων στη Ν. Υόρκη από το 1978 μέχρι το 1983. Τα γραμμάτια θα τα εξέδιδαν τρεις τράπεζες του δημόσιου τομέα της οικονομίας της Κόστα Ρίκα με επικεφαλής την Banco Credito Agrícola de Cartago. Οι πληρωμές γίνονταν κανονικά μέχρι το 1981. Εκείνη όμως τη χρονιά, η Κόστα Ρίκα είχε να αντιμετωπίσει οξυτάτες περιπτώσεις της διεθνούς κρίσης για την οικονομία της και στις 27.8.1981 υιοθέτησε αυστηρούς συναλλαγματικούς περιορισμούς που περιλάμβαναν και την αναστολή των πληρωμών του εξωτερικού της χρέους. Στις 24.11.1981, ένα προεδρικό διάταγμα διευκρίνιζε ότι οι οργανισμοί του δημόσιου τομέα δεν θα μπορούσαν να πραγματοποιούν πληρωμές στο εξωτερικό χωρίς τη συγκατάθεση της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας για τον λόγο ότι ήδη βρίσκονταν σε εξέλιξη διαπραγματεύσεις για την επανακλιμάκωση του συνολικού εξωτερικού χρέους της χώρας. Αμέσως μετά, η κεντρική τράπεζα της Κόστα Ρίκα πληροφορούσε τις τρεις τράπεζες ότι δεν τις εξουσιοδοτούσε να συνεχίσουν την πληρωμή των γραμματίων που είχαν υποχρέωση να πληρώνουν μέχρι το 1983.

Στο μεταξύ συνεχιζόνταν οι διαπραγματεύσεις για την επανακλιμάκωση του εξωτερικού χρέους της Κόστα Ρίκα, στο οποίο περιλαμβάνονταν και εξωτερικά χρέη της Banco Credito Agrícola de Cartago και των άλλων δύο τραπεζών. Πριν ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις, η Allied Bank International, ενεργώντας για λογαριασμό δικό της και για λογαριασμό των άλλων 38 αμερικανικών τραπεζών προσέφυγε στην αμερικανική δικαιοσύνη ζητώντας την εξόφληση του υπόλοιπου ποσού που χρωστούσαν οι τρεις τράπεζες (5.233.453,82 δολάρια), το οποίο αντιστοιχούσε σε γραμμάτια που δεν επρόκειτο να πληρωθούν λόγω της απαγόρευσης εξωτερικών πληρωμών από την κεντρική Τράπεζα.

Τον Φεβρουάριο 1982, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο που επιλήφθηκε της υπόθεσης απέρριψε το αίτημα της Allied Bank. Ο δικαστής θεμελίωσε την απόφασή του στη θεωρία της «Πράξης κυβερνήσεως» (act of the State doctrine), κρίνοντας ότι το διάταγμα του Προέδρου της Κόστα Ρίκα με το οποίο απαγορευόταν στις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα να ενεργούν πληρωμές στο εξωτερικό χωρίς την άδεια της Κεντρικής Τράπεζας ήταν πράξη δημοσίου δικαίου που υιοθετήθηκε με κριτήριο το γενικό συμφέρον της χώρας. Δεν είναι επιτρεπτό, συνέχιζε ο αμερικάνος δικαστής, να ματαιώσει μια δικαιοδοτική αρχή των ΗΠΑ μέτρα πολιτικής φύσης που πήρε μια ξένη κυβέρνηση. Αν συνέβαινε αυτό, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν δυσκολίες στις σχέσεις της κυβέρνησης των ΗΠΑ με την Κόστα Ρίκα.

Τον Ιανουάριο 1983, υπογράφηκε υπό την αιγίδα της Λέσχης του Παρισιού συμφωνία για την επανακλιμάκωση του δημόσιου διμερούς χρέους της Κόστα Ρίκα και αμέσως μετά άρχισαν διαπραγματεύσεις με τις 38 από τις 39 αρχικές τράπεζες για την επανακλιμάκωση των χρεών της χώρας στις εμπορικές τράπεζες. Μια μόνο τράπεζα δεν πήρε μέρος σ' αυτές τις διαπραγματεύσεις: Η Fidelity Union Trust CY of N. Jersey, που απαιτούσε να ει-

σπράξει εξ ολοκλήρου το ποσό των 5.233.453,82 δολ. των ληξιπρόθεσμων γραμματίων. Τότε, και ενώ συνεχίζονταν αυτές οι διαπραγματεύσεις, η Allied Bank, ενεργώντας για λογαριασμό της Fidelity, προσέβαλε στις 22.7.1983 την απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου στο εφετείο το οποίο με απόφασή του στις 23.4.1984, απέρριψε την έφεση. Τη φορά αυτή, το αμερικανικό δικαστήριο δεν προσέφυγε στη θεωρία της «πράξης κυβερνήσεως» για να δικαιώσει τις τράπεζες της Κόστα Ρίκα, αλλά σε μια άλλη θεωρία, των "comity principles", που μπορούμε να την αποδώσουμε σαν θεωρία των «αρχών της διεθνούς αβροφροσύνης». Σύμφωνα με τις αρχές αυτές, η ισχύς των πράξεων της κυβέρνησης της Κόστα Ρίκα οφείλει να αναγνωρισθεί από τις αρχές των ΗΠΑ, εφόσον οι πράξεις αυτές είναι σύμφωνες με τους νόμους και την πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε ό,τι αφορά την επίδικη σχέση, δεν υπήρχε αμφιβολία για τον αμερικανό δικαστή ότι τέτοια συμφωνία υπήρχε. Για να την αποδείξει όμως, θεώρησε κατά πρώτο λόγο ότι η απόφαση της Κόστα Ρίκα να αναστείλει προσωρινά τις εξωτερικές πληρωμές ήταν «ανάλογη με την αναδιοργάνωση μιας εμπορικής επιχείρησης υπό την έννοια του κεφαλαίου XI του αμερικανικού πρωτεύοντος κώδικα». Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας —που θυμίζει την αναστολή κάθε αγωγής κατά του πρωχεύσαντος μετά την κήρυξη της πτώχευσης που επιτάσσει ο ελληνικός Εμπορικός Νόμος —ο οφειλέτης προστατεύεται από τις διώξεις των πιστωτών του και διαθέτει μια περίοδο χάριτος ώστε να προετοιμάσει ένα σοβαρό και αξιόπιστο σχέδιο αναδιοργάνωσης των χρεών του. Το εφετείο θεώρησε ότι η απόφαση της κυβέρνησης της Κόστα Ρίκα δεν μπορούσε να αναλυθεί σαν «μια ξεκάθαρη και απλή αποποίηση των χρεών της, αλλά σαν μια χρονική μετάθεση των πληρωμών συνοδευόμενη από μια καλόπιστη προσπάθεια να επαναδιαπραγματευθεί τις υποχρεώσεις της».

Κάτω από τις προϋποθέσεις αυτές, το εφετείο αρνήθηκε να αναγνωρίσει αντίθεση της απόφασης της κυβέρνησης της Κόστα Ρίκα με «τους νόμους και την πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών» και αποφάσισε να της αναγνωρίσει πλήρη αποτελέσματα. Επιπρόσθετα, το δικαστήριο σημείωσε ότι η ίδια η αμερικανική κυβέρνηση είχε επίσημα αντιδράσει με ευμένεια στα οικονομικά προβλήματα αυτής της χώρας: ο Πρόεδρος των ΗΠΑ είχε δηλώσει δημόσια ότι παρά την αναστολή πληρωμών που κήρυξε η κυβέρνηση της Κόστα Ρίκα, ήταν αποφασισμένη να συνεχίσει την οικονομική βοήθεια προς τη χώρα, ενώ ο Υπουργός Εξωτερικών G. Schultz είχε στείλει επιστολή στον Πρόεδρο της αμερικανικής Βουλής των Αντιπροσώπων τονίζοντας ότι και ο ίδιος ενέκρινε την οικονομική αναδιοργάνωση που προετοίμαζε η κοσταρική κυβέρνηση.

Η απόφαση του εφετείου θορύβησε την αμερικανική κοινή γνώμη και προκάλεσε την άμεση αντίδραση της ίδιας της αμερικανικής κυβέρνησης που κατέθεσε στο δικαστήριο μνημόνιο (amical curial brief) με το οποίο του ζητούσε να επανεξετάσει την απόφασή του. Το κυριότερο επιχείρημα που πρόβαλε η αμερικανική διοίκηση ήταν ότι στο εσωτερικό πτωχευτικό δίκαιο, την παρουσία του πρωχεύσαντος διαχειρίζεται κατά τρόπο δίκαιο και αντικειμενικό μια ουδέτερη αρχή, η Bankruptcy Authority, έχοντας κατά νου το συμφέρον όλων των πιστωτών. Τέτοια αρχή δεν υπάρχει στις διαδικασίες επαναδιαπραγμάτευσης των εξωτερικών χρεών, οι οποίες στηρίζονται στην ηθελημένη συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων μερών, στο πλαίσιο ενός σχεδίου οικονομικής ανόρθωσης της χώρας - οφειλέτη στο οποίο συχνά μετέχει το ΔΝΤ. Η μονομερής αναστολή των πληρωμών που αποφάσισε η κυβέρνηση της Κόστα Ρίκα —τόνιζε η αμερικανική διοίκηση— δεν διευκολύνει τη διεθνή συνεργασία και δεν επιβάλλεται στις αρχές των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η Allied Bank κατέθεσε στο εφετείο της 3.7.1984, αίτηση επανεξέτασης (rehearing), από το ίδιο, της απόφασής του της 23.4.1984. Το δικαστήριο, με νεώτερη απόφασή του (18.3.1985) παραμέρισε όλα τα επιχειρήματα που είχε αντλήσει από τις θεωρίες των comity principles και της act of state, συμμερίστηκε τα επιχειρήματα της αμερικανικής κυβέρνησης (σύμφωνα με τα οποία η απόφαση της κοσταρικής κυβέρνησης ήταν αντίθετη με το δίκαιο και τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών), ακύρωσε την προγενέστερη απόφασή του και ανέπεμψε την υπόθεση στο πρω-

τόδικο δικαστήριο για να δικαιώσει την Allied Bank (και την Fidelity) και τις αξιώσεις της έναντι των τριών κοσταρικών τραπεζών. □

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

6. Αυτές ήταν οι περιπτώσεις του χρέους που επαναδιαπραγματεύθηκε στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ η Τουρκία, εξαιτίας της συμμετοχής τόσο της χώρας αυτής όσο και των πιστωτών της στον διεθνή οργανισμό. Η επαναδιαπραγμάτευση των χρεών της Ινδίας και του Πακιστάν έγινε στο πλαίσιο των «ομάδων βοήθειας» (consortium) που είχαν ειδικά συσταθεί για τον συντονισμό της βοήθειας προς αυτές τις δύο χώρες. Επίσης, ad hoc ομάδες χωρών-πιστωτών είχαν συσταθεί για την επανακλιμάκωση των χρεών ορισμένων χωρών όπως του Γκαμπόν και του Μεξικού.

7. D. Carreau, Le rééchelonnement de la dette extérieure des Etats, στο Journal de Droit International 1985, σελ. 31-32.

8. Αυτό ήταν και το αντικείμενο μιας διένεξης μεταξύ δύο αμερικανικών τραπεζών, που λήθηκε τελικά φιλικά (American National Bank of Detroit V. Citibank N.A., no. 83.3227 U.S.D.C. Eastern Michigan). Αναφ. από Carreau, σελ. 32.

9. Βλ. επίσης I.M.F., Occasional Paper, no. 25. οπ. παρ. σελ. 17 επ., καθώς και την εισήγηση του Γ. Αρσένη στο Μετάβαση στο σοσιαλισμό. Οι διαστάσεις της δομικής αλλαγής (1981) σελ. 60-63 και τη μελέτη του Φ.Μ. Σπαθόπουλου, Η αναδιάρθρωση του ελληνικού εξωτερικού χρέους στο Οικονομία και Κοινωνία, Απρίλιος 1981, σελ. 42 επ.

10. Ph. Norèl, οπ. παρ.

12. F. Renard, Dette mexicaine, un accord exemplaire, στον Monde, 11.9.1984. Σχετικά με τις δεσμεύσεις που αναλαμβάνει η χώρα - οφειλέτης έναντι του ΔΝΤ, L. Foscaneanu, Endettement extérieur, négociation des dettes, contrôle du crédit international, στο RGDI 1985/2 σελ. 334 επ.

12. Στο Μεξικό η ανάπτυξη ήταν αρνητική κατά 4,3% το 1983 και μηδενική το 1984. Στη Βραζιλία ήταν αρνητική το 1983 (-3,3%) και ανεπαίσθητα θετική το 1984.

13. P. Arnaud, La dette du Tiers-Monde, La Découverte, Paris 1984, σελ. 28 επ.

14. Έχει δημοσιευθεί στο I.L.M. 1984, σελ. 742 επ. Σχόλια από τους C.N. Brown, Enforcing sovereign lending, στο I.F.L.R. του Ιουλίου 1984, σελ. 307 επ. και τους Carreau και Foscaneanu, οπ. παρ. σελ., αντίστοιχα, 42 επ. και 326 επ.

Πήρες σήμερα τον ΜΙΚΡΟ ΗΡΩΑ;

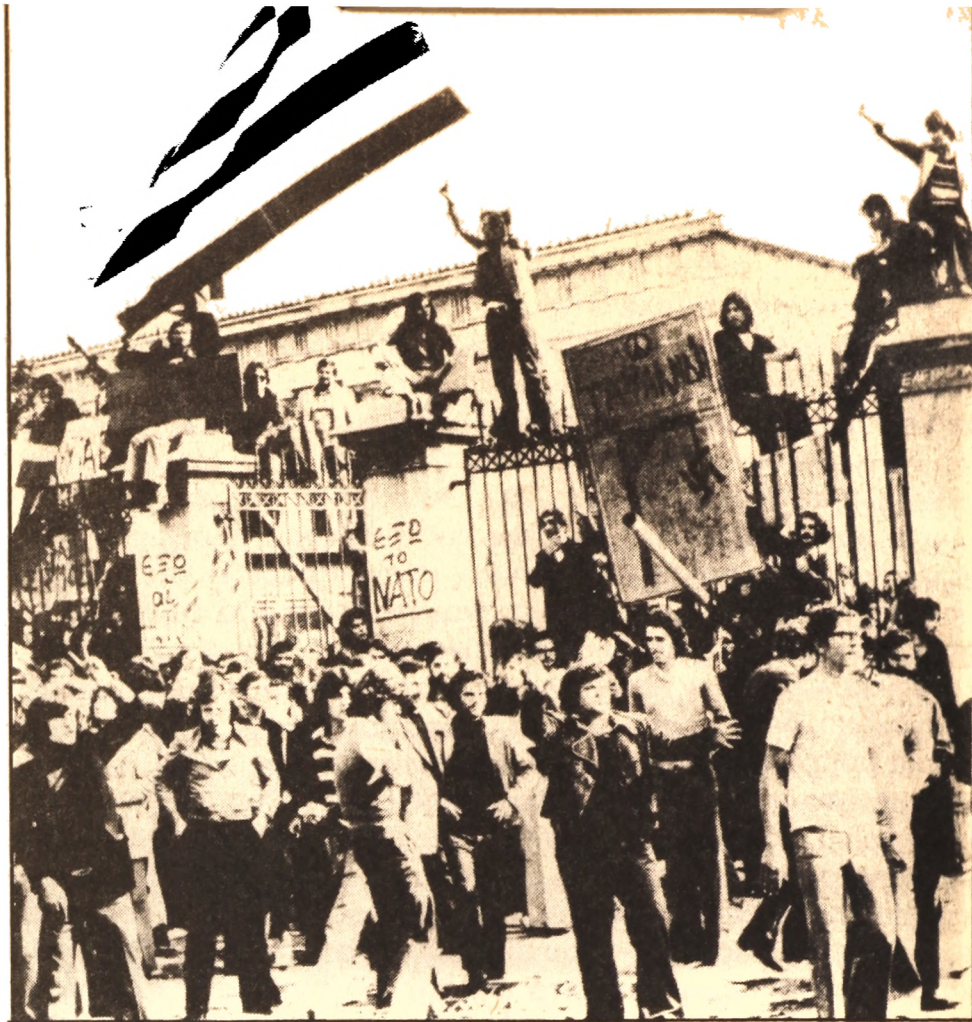

ΠΡΟΣΦΟΡΑ:

Αναπαραγωγές

**8 ΑΥΘΕΝΤΙΚΑ
ΕΞΩΦΥΛΛΑ**

της πρώτης έκδοσης

« Ήμουν και γω εκεί »

Ας κοιταξουμε γύρω μας. Κατι κινείται επιτέλους. 1985 και η Ελλάδα, 11 ολόκληρα χρόνια ύστερα από τη μεταπολίτευση, κατακτά την ωριμότητα. Η αυτοσυνείδηση έρχεται όταν οι παραπλανήσεις διασκορπίζονται και η εικόνα προβάλλει ευδιάκριτη.

Ήρεμα και νηφάλια ας ξαναμετρήσουμε τα πράγματα γύρω μας: ο Τύπος με μεγάτιτλους και πολυσέλιδα ανακοινώνει και αναλύει τετριμμένες ειδήσεις, ενώ οι λειτουργοί του γνωρίζουν με κάθε λεπτομέρεια όσα συμβαίνουν στο παρασκήνιο: ονόματα, ίντριγκες, μυστικές συναντήσεις και απόρρητες συμφωνίες. Η τηλεόραση αρθρώνει έναν υποθετικά φιλελεύθερο λόγο ενώ πραγματικά στοχεύει στην απόκρυψη και τη μεθοδευμένη παραπλάνηση. Στην κορυφή της Πολιτείας, ένας καθ' όλα ευυπόληπτος πολίτης που όμως αποτελεί πρωτοφανέρωτο μίγμα οίησης και μικροαστικής μικροψυχίας. Το κόμμα που κυβερνά, συνάθροιση ετερόκλητων στελεχών που έχουν, στο σύνολό τους, παραιτηθεί από κάθε δικαίωμα γνώμης ή λόγου. Οι τεχνοκράτες παραποιούν τα αριθμητικά αποτελέσματα της πιο απλής μαθηματικής πράξης και αντ' αυτού καταφεύγουν σε πολύπλοκες και πολυδαίδαλες εξισώσεις. Παραστάτες της εξουσίας, ένα σύνολο από κληρικούς, στρατιωτικούς και δημόσιους λειτουργούς που γνωρίζουν άριστα την τέχνη των ελιγμών και αλληλοεξυπηρετήσεων. Ένας εθνικός ηγέτης ιπταται σε ένα κάπως υψηλότερο επίπεδο· θεωρεί, κανοναρχεί, ρυθμίζει και απορρυθμίζει —φτάνει στην έσχατη ύβρη της κινδυνολογίας και της «προειδοποιητικής» απειλής ότι η εκτροπή πλησιάζει. Αλλά ο λόγος του ηχεί άτονος, χωρίς πειστικότητα και γεμάτος άχρωμες επαναλήψεις.

Αυτή είναι η εικόνα· ορατή, ευδιάκρι-

τη. Γώρα, όλοι κατανοούν τι ακριβώς συμβαίνει.

Τι διαδραματίζεται, όμως, στην πολιτική σκηνή; Σε ποιο βαθμό τα πολιτικά μορφώματα βρίσκονται σε αντιστοιχία με την κρίση και την ωριμότητα του λαού μας; Γιατί αυτή η ωριμότητα είναι υπαρκτή.

Για μας τους αριστερούς, δεν είναι η μοχθηρή ικανοποίηση ή η στρεβλή άποψη —που τα ιδεολογήματα γεννούν— όταν ισχυριζόμαστε ότι η Δεξιά είναι αδρανής. Δεν χρειάζεται καμιά αναλυτική παρουσίαση των αδιεξόδων της· είναι φανερά και γνωστά. Αξίζει πάντως να παρατηρήσουμε ότι σήμερα, 35 χρόνια μετά τη λήξη του Εμφυλίου, η Δεξιά έχει χάσει και κύρος και αξιοπιστία. Ο λόγος της είναι νεκρός και η πρότασή της φενάκη. Ο λόγος της είναι όμοιος με εκείνον του συνταξιούχου δικαστικού και η πρότασή της προς το έθνος είναι τα αφορολόγητα αυτοκίνητα και οι συσκευές video.

Και η Αριστερά; Η προνοητική, η σοφή, η αναλυτική, η μαρξίζουσα, η επαγγελλόμενη Αριστερά; Αν έχετε στο μυαλό σας τις ομαδοποιήσεις και τα κόμματα που ψάχνουν τίτλους για τις μεγάλες ταμπέλες των γραφείων ή τους γραμματείς και την Αριστερά που στρογγυλοκάθεται στα, συρρικνούμενα, ποσοστά της, τότε δεν φαίνεται μια λύση ορατή.

Η Αριστερά υπάρχει έξω από τα γεμάτα καπνούς και αποτσιγάρα γραφεία. Η Αριστερά σήμερα κυκλοφορεί και πάλι στους δρόμους και τις πλατείες. Και αυτή είναι η μόνη ελπίδα μας. Χωρίς μύθους και αυταπάτες (αυτές τέλειωσαν στο διάστημα ανάμεσα στα καλοκαιρινά μπάνια που δεν μας χάλασαν και τις γιορτές των Χριστουγέννων που μας χάλασαν), χωρίς τις έμμονες ιδεοληψίες μιας παρελθοντολογίας που δεν έχει αν-

τικρισμα στη ζωή από την ώρα που οι μαχητές κουράστηκαν και ενσωματώθηκαν.

Μια νέα συνείδηση αφυπνίζεται και μια νέα γενιά ανδρώνεται. Είναι ορατή, είναι δίπλα μας· κινείται. Αυτή η Αριστερά είναι ώριμη γιατί δεν χρειάζεται αυταπάτες για να τραφεί και δεν αρκείται στην αύξηση του μέσου κατά κεφαλήν εθνικού εισοδήματος. Η Αριστερά ξέρει πως η μόνη απελευθερωτική πράξη είναι η συνεχής και αδιάκοπη διαδικασία για δημιουργία και η αναζήτηση της αλήθειας.

Φυσικά καμιά εγγύηση δεν υπάρχει ότι τα πράγματα θα πάνε κατ' ευχήν. Οι σειρήνες της Δεξιάς μας περιμένουν στη στροφή και επαγγέλλονται μίαν ευμερούσα κοινωνία ανισότητας που όμως θα εξασφαλίζει αυτοκίνητα και video. Το κόμμα που κυβερνά —βυθισμένο στον εφησυχασμό και την αλαζονεία του— έχει ήδη συρθεί στο δρόμο που αυτή η Δεξιά του υπέδειξε. Φοβάται το λαό και κατέχεται από το σύνδρομο της απόκρυψης και της παραπλάνησης.

Αλλά συμβαίνει και το χειρότερο: το κόμμα που κυβερνά έχει συστηματικά καλλιεργήσει τα τελευταία χρόνια μίαν αντιδραστική θεωρία· η θεωρία του κυβερνώντος κόμματος ισχυρίζεται ότι η νεοελληνική κοινωνία αποτελείται από ένα άθροισμα εγωιστικών ατόμων, ότι είναι ασπόνδυλη, άναρθρη και ευτελισμένη. Αυτή η «θεωρία» είναι το άλλοθι για την άσκηση του πιο χυδαιού κρατισμού: έτσι δικαιώνεται ο ρόλος του κόμματος - οδηγού και του εμπνευσμένου ηγέτη που θα τολμήσει τις «τομές», τις «ρήξεις», τα «μεγάλα άλματα». Το μέγιστο αυτό άλλοθι αμνηστεύει όλες τις λανθασμένες επιλογές, όλες τις αδεξιότητες, όλες τις μικροκομματικές συναλλαγές και όλες τις εσκεμμένες μεθοδεύ-

σεις για καταχρηση της εξουσίας. Αποκρύπτει την ανικανότητά του να εμπνεύσει τις δημιουργικές δυνάμεις του λαού και να προστατεύσει τις κατακτήσεις του.

Η υποτιθέμενη αυτή «κοινωνιολογία» φτάνει στην έσχατη συνέπειά της: Μια κοινωνία μ' αυτά τα χαρακτηριστικά παράγει το κόμμα που την κυβερνά «καθ' ομοίωσιν» της. Φαύλος κύκλος μιας επιχειρηματολογίας αγοραίου διαλόγου. Και βέβαια αναιρεί αυτομάτως το μύθο του κόμματος - οδηγού και του εμπνευσμένου ηγέτη. Αλλά η εξουσία όταν αποτυγχάνει να βρεθεί σε αντιστοιχία με τα αιτήματα των καιρών, επινοεί τον ισχυρισμό ότι «ο λαός κάνει πίσω», «ο λαός έχει άδικο».

Αυτούς τους λόγους έχουμε ακούσει και άλλοτε. Για να διαψευστούν ξανά και ξανά μέσα στην τελευταία εικοσαετία.

Τη δεκαετία του '60 μια παραπαίουσα και κουρασμένη Αριστερά είχε μπει στο περιθώριο και όλοι νόμισαν πως ο ευνουχισμένος λαός αυτού του τόπου θα αποδεχόταν το βασιλικό πραξικόπημα. Πήρε την εντολή μια εξαγορασμένη κυβέρνηση αποστατών και παρέμεινε στην εξουσία· αλλά ο λαός ξεχύθηκε στους δρόμους με πλακάτ που ανοιχτά αποδοκίμαζαν τον ανώτατο άρχοντα και μαζί τα ανδρείκελά του. Η εξουσία είχε παιχθεί και είχε χαθεί για τη Δεξιά που γνωρίζει καλά ότι ακόμη και σήμερα πληρώνει αποστασία και αποστάτες.

Αλλά και όταν, λίγο αργότερα, οι σφετεριστές αξιωματικοί κήρυξαν την δικτατορία και καθήλωσαν το λαό για μερικά χρόνια σε βουβή ακινησία, δεν περίμεναν ότι θα έφτανε η μέρα της κατάληψης της Νομικής και οι μέρες του Πολυτεχνείου. Και ότι θα έφτανε μια μέρα όπου ο λαός αυτός θα ξεχυνόταν

στους δρόμους ενώ οι ίδιοι θα εγκατέλειπαν σαν ποντικοί τις φωλιές τους, θα έκαιγαν τα αρχεία τους και θα παρέμεναν κρυμμένοι στα κρυσφήγετά τους. Αυτά τα γεγονότα μπορεί να μην φαίνονται μεγαλουργήματα σε μερικούς ή κάποιοι άλλοι ίσως να θεωρούν ότι έγιναν έτσι γιατί οι ίδιοι έπαιξαν, τότε, πρωταγωνιστικό ρόλο.

Και όμως όλα αυτά συνέβησαν. Τα γεγονότα εκείνα τα παρήγαγε η ίδια, η δική μας νεοελληνική κοινωνία, ο δικός μας λαός. Και τότε ευνουχισμένος, ουσιαστικά ακαθοδήγητος, απογοητευμένος από τους στενόκαρδους και ανήμπορους και φίλαυτους ηγέτες του: «πάντοτε ευκολοπίστευτος και πάντα προδομένος». Αλλά καθόλου γι' αυτό το λόγο και παραιτημένος.

Στο κάτω - κάτω, αυτός ο ίδιος ο λαός, έχοντας απορρίψει το μύθο του πατέρα - ηγέτη ανέδειξε δυο φορές στην εξουσία το κόμμα που σήμερα κυβερνά. Δεν είναι διόλου κολακευτικό για το ίδιο όταν ισχυρίζεται ότι το ανέδειξε μια κοινωνία αδρανής. Και να πρεσβεύει πως αυτό το άθροισμα αδιάρθρωτων κοινωνικών ομάδων πρέπει να κυβερνάται με αποκρύψεις και με ψευδείς υποσχέσεις. Αν είναι έτσι, τότε βεβαίως «τοιούτοι έπρεπαν ημίν αρχιερείς». Αλλά ευτυχώς δεν είναι έτσι τα πράγματα.

Ας κοιτάξουμε γύρω μας: Τώρα όλοι κατανοούν πολύ καλά τι ακριβώς συμβαίνει σήμερα.

Όλοι είναι συγκαταβατικοί με τον Πρόεδρό τους, οι περισσότεροι από τους υπουργούς προκαλούν μειδιάματα, ξέρουν πολύ καλά γιατί ο πρόεδρος της κυβέρνησης είναι αυταρχικός, έχει καταργήσει το κόμμα του και έχει περιτριγυριστεί από μιαν αυλή μυστικοσυμβούλων που συνωμοτούν ο ένας εναντίον του άλλου. Όλοι γνωρίζουν πολύ καλά

την αμηχανία που κατέχει τους τεχνοκράτες και συγκρατημένους, και τους μυκτηρίζουν επειδή εξακολουθούν να παίζουν το κρυφτούλι. Το πλήρωμα του χρόνου θα έρθει. Τότε, σε ένα μόνο θα έχουν να ελπίζουν: στη μεγαθυμία και την αφέλεια του λαού μας. Αλλά αυτό δεν είναι η μεγαλύτερη φιλοφροσύνη που μπορούμε να τους χαρίσουμε —είναι απλώς το καταφύγιο του μέλλοντός τους.

.....

Την ερχόμενη εβδομάδα θα γιορταστεί η επέτειος του Πολυτεχνείου. Δεν γνωρίζουμε σε ποια τεχνάσματα θα καταφύγουν οι εξουσίες —κυβερνητικές ή κομματικές. Αλλά οι υπόλοιποι, όλοι εμείς οι «υπόλοιποι», δηλαδή όλη η Ελλάδα, ξέρει πως ο αγώνας τώρα δικαιώνεται. Χρειάστηκαν να περάσουν δώδεκα χρόνια για να συσσωρευθούν οι εμπειρίες μιας γενιάς και να αποσαφηνιστούν οι μύθοι. Για να εννοήσουμε ότι η καπηλεία του παρελθόντος είναι η αρνητική όψη της αλήθειας του σήμερα. Η ζωή πρέπει να επιβεβαιώνεται καθημερινά στις αξίες της.

Αν τις μέρες αυτές ακούσετε κάποιον να λέει «ήμουν κι εγώ εκεί», να δυσπιστείτε. Το σταθμό του Πολυτεχνείου τον άκουσαν μόνον όσοι έχουν καθαρό βλέμμα σήμερα και μπορούν να μας κοιτάξουν κατάματα. Αυτοί είναι οι αριστεροί που μοχθούν στις δουλειές τους, στα κόμματά τους, στις μικρές ομάδες τους. Είναι οι εργαζόμενοι που αντιμάχονται την εξουσία και οι νέοι που, χωρίς να έχουν μνήμες της εποχής εκείνης, αμφισβητούν την εξουσία και δεν αρκούνται σε ψευδή οράματα και απατηλές —και διαψευδόμενες συνεχώς— ελπίδες.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

Γιομπαζολισμός

«Αδυνατούμε να κατανοήσουμε τον όρο *χ ρ ο ν ο τ α ξ ί α* που κατασκεύασε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος... δεν υπάρχει σε κανένα λεξικό» (Ελευθεροτυπία, Οκτ. 1985).

«Νεολογισμοί ή Νεολεξίες: είναι ψυχογενής διαταραχή του προφορικού ή του γραπτού λόγου κατά την οποία ο ασθενής σχηματίζει νέες λέξεις, ιδιόκτισ, άνευ νοήματος για τους άλλους. Παρατηρούνται επί σχιζοφρενικών ψυχώσεων και αφασιών τύπου αντιλήψεως - κατανοήσεως» (καθηγ. Ι. Λογοθέτης «Κλινική Διαγνωστική των Ψυχικών Νόσων», σελ. 27).

Ο γελωτοποιός ξεπήδησε στο προσκήνιο την έβδομη μέρα της μ.Σ. (μετά Σοσιαλισμόν) περίοδο, σαν θλιβερό παράγωγο μιας εξουσίας που για έξι μέρες αναλώνονταν στη διευθέτηση του «κληρονομημένου χάους», διαμορφώνοντας τις νέες κατασταλτικές πρακτικές που θα έκφραζαν την αναπαλαιώσή της.

Μια απ' τις κενο-φανείς (αλλ' όχι και πρωτοφανείς) εκφράσεις της κι ο *γιομπαζολισμός*, τυπική μορφοποίηση του τηλεοπτικά (και πάντοτε έμμισθα) στρατευμένου «σοσιαλιστικού» μικροαστισμού που συμπυκνώνει την ιδιόμορφη εξουσιαστική αντίληψη μιας κρατικο-δημοσιο(κακο)γραφίας που 'ναι «πιστή στη φωνή του κυρίου» της, εκφράζοντας το διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στα αναγεννησιακά οράματα (του εκεί και πότε ή ποτέ) και την μικρομεσαιωνική πραγματικότητα (του εδώ και τώρα).

Μέχρι την π.Σ. (προ Σοσιαλισμού) περίοδο, η εξουσία απάγγελε τον εκνευριστικό της μονόλογο, αδιαφορώντας για τις αντιδράσεις μας —που πέρα από κάποιο σημείο αντιμετωπιζόνταν με τα ΜΑΤ. Στην μ.Σ. (μετά Σοσιαλισμόν) περίοδο, η ίδια εξουσία μονολογεί επί σκηνης (και μάλιστα κακοποιώντας βάρβαρα την ελληνική γλώσσα), προσπαθώντας παράλληλα να μας πείσει ότι συμμε-

τέχουμε σε κάποιο φανταστικό διάλογο μαζί της (χωρίς αυτό να σημαίνει πως αρνείται και την προσφυγή στα ΜΑΤ, όταν την κρίνει αναγκαία).

Χτες ο μονόλογος της εξουσίας *συν* τα ΜΑΤ. Σήμερα ο μονόλογος της εξουσίας και τα ΜΑΤ. Η μετεξέλιξη από το *συν* στο και είναι απόλυτα σύμφωνη με τους νεο-ισχύοντες κανόνες της γλωσσικής αναδόμησης που προϋποθέτει η εν εξελίξει αναμόρφωση (ή ισοπέδωση) της σκέψης μας.

Η εν εξουσία επαχθέστατη δεξιά και ο εν εξουσία απεχθέστατος μικρομεσαι(ω)νικός «σοσιαλισμός», αποκαλύπτουν το κοινό και αξεπέραστο όριό τους: το μονόλογο και τα ΜΑΤ...

«Ο μονόλογος οδηγεί στο μαυσωλείο» (ή το ψυχιατρείο), προειδοποιούσε ο ποιητής Οκτ. Παζ, εξυπνοώντας προφανώς ότι ο μονόλογος μετατρέπει ολόκληρη την κοινωνία σε μαυσωλείο (ή ψυχιατρείο). Και γι' αυτό ακριβώς το λόγο, η εξουσία αναλαμβάνει την εφαρμογή ενός μαζικού «θεραπευτικού προγράμματος» όχι για την αποφυγή αλλά για την επιτάχυνση της πορείας μας προς την κοινωνία - μαυσωλείο (ή ψυχιατρείο) στην οποία όλοι θα πραγματώνουμε τις *αγαπητικές μας ανάγκες* όντας περιπαθώς ερωτευμένοι με τον Μεγάλο Αδελφό (ανεξάρτητα απ' το αν μας εμφανίζεται με γενάκι, μουστάκι, τραγιάσκα, κοστούμι, ζιβάγκο ή στρατιωτική στολή).

Προϊόν και ταυτόχρονα παραγωγός κρίσης σε μια εποχή ραγδαίας αποσύνθεσης αξιών, θεσμών και ανθρώπων, ο γιομπαζολισμός αναδεικνύεται σε ολοκληρωμένη θεωρία και πρακτική μιας υπαλληλικής (κρατικής και μη) δημοσιογραφίας που ισοπεδώνει τη σκέψη μας κακοποιώντας τη γλώσσα μας και ισοπεδώνει τη γλώσσα μας κακοποιώντας τη σκέψη μας. Και πάντοτε στ' όνομα της υπεράσπισης του «δημοκρατικού διαλόγου» εγκαθιδρύει στο χώρο επικυριαρχίας του έναν ανυπόφορο και εξου-

θενωτικό μονόλογο, *επιβάλλοντας*:

α) Την ολοσχερή κατάργηση κάθε ουσιαστικής κριτικής των πράξεων της εξουσίας *πλην* της «κόσμιας και εποικοδομητικής», που σαν τέτοια δεν αποτελεί βεβαίως κριτική αλλά κατάφαση. Γιατί στην εποχή μας η εξουσία συνειδητοποίησε πριν και καλύτερα απ' όλους ότι «σ' αυτό τον κόσμο του διαλόγου όλα μπορούμε να τα αμφισβητήσουμε υπό τον όρο ότι αυτό θα γίνει με τους απαιτούμενους τύπους, με καλοδιατυπωμένες εκφράσεις και σε λόγια γλώσσα», πράγμα που αναγκαία εγκλωβίζει την κριτική και την αμφισβήτηση στη λογική της εξουσίας και την καθιστά συνένοχο της. Γιατί «οι τύποι ξεφεύγουν από κάθε κριτική και μαζί με τους τύπους ξεφεύγει από κάθε κριτική κι εκείνο που προστατεύεται απ' αυτούς τους τύπους: η σχέση εξουσίας» (V.D.).

β) Τη μονόπλευρη (και πάντοτε προς την κατεύθυνση των ασεβών που αρνούνται να κολακεύσουν τον Καίσαρα) απαγόρευση κάθε αναφοράς ζώντων, μισο-τεθνεώτων ή τεθνεώτων, δημόσιων ή παρα-κρατικών ανδρών και γυναικών που έπαιξαν ή παίζουν κάποιο ρόλο στον απώτερο ή τωρινό ελληνικό δημόσιο βίο, με την επίκληση ψευτοευγενειών του απωθητικού στιλ «*μην αναφέρεστε σε απόντες γιατί δεν μπορούν να σας απαντήσουν· κι αυτό δεν είναι σωστό*»... Πρόκειται για μια ιδιότυπη (για τα τηλεοπτικά δεδομένα των δυτικο-ευρωπαϊκών χωρών) εκμηδένιση του δικαιώματος κάθε πολίτη να κρίνει όχι την ιδιωτική ζωή αλλά την κοινωνικο-πολιτική παρουσία οποιουδήποτε τέως ή νυν δημόσιου ατόμου, η οποία καλύπτει και συγχρόνως αποκαλύπτει τον λανθάνοντα ολοκληρωτισμό που διαπνέει κάθε γιομπαζολισμό και η οποία καλύπτει και συγχρόνως αποκαλύπτει τους μύχιους πόθους των ηθικών αυτουργών του.

Ο γιομπαζολισμός, τυπικό προϊόν της αντι-κριτικής στάσης που χαρακτηρίζει

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

Α. Ντοστογιέβσκη: Ο Ντοστογιέβσκη και γω
Λώρενς: Η γυναίκα που έφυγε με τ' άλογο
Λούντβιχ: Ναπολέων
Στάιμπεκ: Ναυάγια
Στάιμπεκ: Τορτίλα Φλατ
Τ. Τζόους: Οι Δουβλινέζοι
Φιτζεραλντ: Ο Μεγάλος Γκάτσμπυ
Χέμινγκουεϋ: Η Φιέστα (ο ήλιος ανατέλει ξανά)
Τσβάιχ: Μπαλζάκ
Τσβάιχ: Μαρία Αντουανέτα
Ρίλκε: Ο βασιλιάς Μπόχους
Ντυράς: Οι οδογέφυρες
Ντίκενς: Όλιβερ Τουϊστ
Νίτσε: Γέννηση της Τραγωδίας

Μωμ: Η ζωή του Γκωγκέν
Καρλάουλ: Μάνα
Α. Φρανς: Ο κόκκινος Κρίνος
Σταντάλ: Το Μοναστήρι της Πάρμας
Τολστόη: Πόλεμος και Ειρήνη
Έλλιοτ: Κοκταϊήλ πάρτυ
Ίψεν: Έντα Γκάμπλερ
Καλβοκορέσσι: Φραντς Λιστ
Λαντορμύ: Σούμπερτ
Ρολλάν: Μπετόβεν
Δικταίος: Ανθολογία Παγκόσμιας ποίησης
Ματίς: Ιστορία Γαλλικής Επανάστασης
Γκρουσέ: Ιστορία Σταυροφοριών
Ντε Γκωλ: Ιστορία Β' Παγκοσμίου πολέμου

Σολωμού 12 • 106 83 Αθήνα Τηλ.: 36.15.433 - 64.10.039

τη διανυόμενη περίοδο μιας καλπάζουσας μαζοποίησης, δεν αποτελεί διανοητική κατάσταση αλλά ένα εξουσιαστικό ψυχο-παθολογικό φαινόμενο που ο προσδιορισμός του προϋποθέτει την εφαρμογή ηθικο-πολιτικών και ψυχιατρικών κριτηρίων ταυτόχρονα. Είναι μια απ' τις πολλές εν χρήσει μεθόδους μαζικής λοβοτομής που στοχεύουν στην εξαλείψη της κριτικής ικανότητας και της διανοητικής αυτονομίας μας, εκπορευόμενες από ποικίλα όσα MMA (Μέσα Μαζικής Αποβλάκωσης), ανεξάρτητα απ' το χρώμα, τη γεύση ή την οσμή τους: ένας κενο-φανής «-ισμός» που όπως κι όλοι οι άλλοι όμοιοί του, έχει καθήκον να μας μάθει να αγαπάμε τον Μεγάλο Αδερφό μέσα στο πλαίσιο ενός ευρύτερου «θεραπευτικού προγράμματος» που θ' αποτρέψει τον κίνδυνο της πολιτικής μας ενηλικίωσης...

Ωστόσο, σαν ενεργός (ακόμα) πολίτης που συμμετέχει κατ-αναγκαστικά στη διασφάλιση των υλικών όρων ύπαρξης ποικίλων όσων γιομπαζολισμών και γιομπαζολιστών, και σαν ασθενής που αντιστέκεται (ακόμα) στο «θεραπευτικό πρόγραμμα» που του επιβάλλει καταναγκαστικά το σύγχρονο Θεραπευτικό Κράτος, θα πρέπει αν μη τι άλλο:

α) Να διαμαρτυρηθώ για τον εξοστρακισμό των κοινωνικο - πολιτικών δυνάμεων, τάσεων ή ρευμάτων που δεν εκπροσωπούνται στο σύγχρονο «κοινοβούλιο» απ' όλες τις εκπομπές του τύπου «Με κλειστά χαρτιά». Εξοστρακισμό που αποφασίζει η εξουσία και υλοποιεί ο κρατικός γιομπαζολισμός.

β) Να καταγγείλω τον φρικαλέο μακαρθισμό που αποπνέουν όλες οι σχετικές με κάποιο σδβαρό και φλέγον πρόβλημα, εκπομπές αυτού του τύπου. Εκπομπές που μεθοδεύονται με τέτοιο τρόπο ώστε απ' ενός μεν να κονιορτοποιείται ο πολιτικός τους χαρακτήρας και να μετατρέπονται ακόμη και οι πιο ανώδυνες κριτικές απόπειρες σε «βελτιωτικές προτάσεις» που αποδέκτης τους είναι η εξουσία και απ' ετέρου να εκτονώνεται η (πολλές φορές δικαιολογημένη) αγανάκτηση των πολιτών ό χ ι με την εναντίωσή τους στις επιλογές και τις αποφάσεις της εξουσίας που παράγουν πλασματικά τα υπό συζήτηση προβλήματα, α λ λ ά με την σκόπιμα καλλιεργούμενη και καθοδηγούμενη επιθετικότητα εναντίον κάποιου περιστατικού και πρόσφορου αποδιοπομπαίου τράγου (π.χ. των γιατρών για την αθλιότητα της δημόσιας υγείας, των χαμηλοαμοιβόμενων «υπερκαταναλωτών» για την αποσύνθεση της οικονομίας, των απεργών για την κοινωνική αναταραχή — με βάση τη διαλεκτική ταχυδακτυλουργία που καθιστά την απεργία «ιερό δικαίωμα

των εργαζομένων» όταν ο μικρο - μεσαι(ωνικ)ός σοσιαλισμός βρίσκεται στην αντιπολίτευση και «όπλο των τραστών» ή επάρατο «μέσο συντεχνιακών διεκδικήσεων» όταν είναι στη συμπολίτευση).

Αν μια παρεμφερής μεθοδολογία εφαρμόζονταν εναντίον κάποιας πολιτικής, φυλετικής, θρησκευτικής, κοινωνικής ή συμπεριφορικής μειονότητας (κομμουνιστές, αναρχικοί, μουσουλμάνοι, τοξικομανείς, ψυχ-«ασθενείς», ομοφυλόφιλοι, κ.ά.) θα μεταβαλλόμασταν σε έκπληκτους και τρομοκρατημένους αυτόπτες μάρτυρες της αναβίωσης λυσσαλέων και αιματηρών «κυνηγιών των μαγισσών» που όπως καταδειχνεται από την πρόσφατη ιστορική εμπειρία δεν αποτελούν υπόθεση κάποιων μακρινών «μεσαιωνικών χρόνων»...

Σίγουρα, ο γιομπαζολισμός δεν είναι μακαρθισμός, για τον απλούστατο λόγο ότι το όλον δεν μπορεί να περιέχεται στο επιμέρους. Όμως κάθε μακαρθισμός αναγκαία προϋποθέτει και τον γιομπαζολισμό. Και σίγουρα, ο μικρομεσαι(ωνικ)ός σοσιαλισμός δεν είναι αυτός που πρωτοανακάλυψε το γιομπαζολισμό, αλλά στα καθ' ημάς τουλάχιστον, είναι αυτός που έχοντας ζωτική ανάγκη του γιομπαζολισμού, για πρώτη φορά σκιαγραφεί το πολιτικό πλαίσιο και διασφαλίζει τους υλικούς όρους που επιτρέπουν την καθολικοποίηση αυτού του «-ισμού».

Ο γιομπαζολισμός αποτελεί τήν κρατικο-δημοσιογραφική απάντηση της εξουσίας στο θρασύτερο και αναιδές αίτημα του Μάη '68 για το δικαίωμα της διεκδίκησης του αυτοπροσδιορισμού και της αυτονομίας: «*Η υστερία στην εξουσία*» αντί της «*φαντασίας στην εξουσία*». Η υστερία στην εξουσία που μας θεραπεύει διδάσκοντάς μας να αγαπάμε τον Μεγάλο Αδερφό.

Σε εκτεταμένες περιοχές του πλανήτη μας, η ζοφερή προφητεία του Όργουελ βρήκε την επαλήθευσή της στα βασικά της σημεία, πολύ πριν το 1984: Η σκέψη τείνει να εξαλειφθεί κάτω από την κυριαρχία της διπλο-σκέψης.

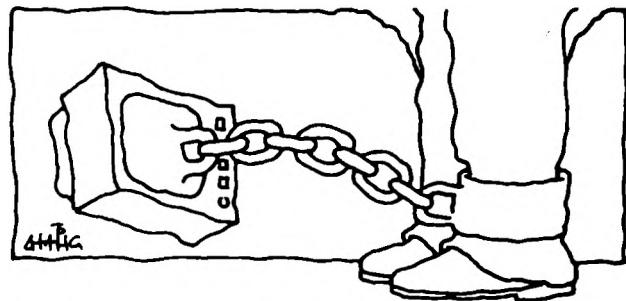
Στη χώρα μας, όλα δείχνουν πως η εφιαλτική του προφητεία μάλλον θα διαψευστεί: Η σκέψη τείνει να παραχωρήσει τη θέση της στη μη-σκέψη.

Η διαφορά ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι εκεί οι καίσαρες συμβουλευότανται αδιάκοπα το «Τι να κάνουμε», ενώ εδώ ο καίσαρας φυλλομετράει τον «Πατερναλιστικό Καπιταλισμό» και τον «Ηγεμόνα»...

Αγαπητέ κύριε Ουίνστον Σμιθ, από το 50 μ.Σ. (μετά Σοσιαλισμόν) έτος μας, σ α ς χ α ι ρ ε τ ώ ...

Κλεάνθης Γρίβας

Ό,τι έχετε ευχαρίστηση

Ο εκφωνητής σε ένα διαλείμμα των αγώνων μάς υπενθύμισε: «Το πρόγραμμα αυτό είναι μια προσφορά της ΕΡΤ». Πάρε κόσμε, δηλαδή. Από μας για σας. Δηλαδή, καλύτερα, από αυτούς (τους της ΕΡΤ) για μας (όλους τους υπόλοιπους πλην των της ΕΡΤ).

Προσφορά οι αγώνες, προσφορά η ταινία, προσφορά η συναυλία. Δεν ξέρει κανείς τι να πρωτοπρολάβει από τα προσφερόμενα. Όποιο πρόγραμμα δεν είναι καθημερινά επαναλαμβανόμενο στην τηλεόραση είναι προσφορά (δηλαδή το δελτίο ειδήσεων δεν μας το προσφέρουν, μας το σερβίρουν). Εκτός βέβαια και αν κάτι είναι μέσα σε κάποια πλαίσια. Αν και δε βαριέσαι. Ούτε και έτσι σωζόμαστε από τις προσφορές. Γιατί συχνά μας προσφέρουν και πλαίσια.

Τώρα το γιατί η ΕΡΤ μας προσφέρει τους αγώνες και δεν μας τους παρουσιάζει απλώς είναι μια άλλη ιστορία. Είναι η ιστορία των κρατούντων που, όσο μπορώ να θυμηθώ, πάντα μας κάνουν χάρη να κάνουν τη δουλειά τους. Και, φυσικά, με τα λεφτά όλων μας.

Θυμάστε βέβαια παλιότερα, π.Α. (προ Αλλαγής), τις προσφορές του Καραμανλή. Σε πρώτο πρόσωπο πάντα δε. Έτσι μας πρόσφερε την προστασία του Αγίου Όρους, πρόσφερε λεφτά για ανασκαφές κτλ. Λες και τα 'βγαζε από την τσέπη του...

Τα παραδείγματα είναι άπειρα. Τα ζούμε κάθε μέρα. Από τη μικροπροσφορά του τελευταίου κλητήρα να μας βρει το έγγραφό μας μέχρι την προσφορά του υπουργού. Αυτό που ζητιέται από όλους εμάς τους υπόλοιπους δεν είναι η έγκριση, δεν είναι η επιδοκιμασία. Είναι η ευγνωμοσύνη. Γι' αυτό και αντιστοίχως όταν θέλεις κάτι (σαν άτομο ή σαν περιοχή ή σαν κλάδος) το ζητούμενο από σένα δεν είναι να πείσεις, είναι να γλείψεις.

Όσοι λοιπόν ψάχνουν για την αλαζονεία της εξουσίας ας μην κουράζονται. Η αλαζονεία της εξουσίας είναι η άλλη όψη της υποτέλειας του υπηκόου. Και τα δύο απότοκα της ίδιας νοοτροπίας. Αν είσαι από πάνω προσφέρεις. Αν είσαι από κάτω ευγνωμονείς.

Πολίτες πότε θα γίνουμε άραγε;

Σπύρος Καβουνίδης

Πάρε με από τηλέφωνο!

ΤΗΛΕΦΩΝΟ **ΑΝΑΤΙΜΗΣΕΙΣ.** Ποιος αποφασίζει τις ανατιμήσεις; Την ανατίμηση του ρεύματος της ΔΕΗ την αποφασίζει η ΑΣΚΕ, τουτέστιν η... *Αντιπροσωπευτική Συνέλευση Κοινωνικού Ελέγχου.* Τέσσερις λεξούλες από τις ωραιότερες...

ΤΗΛΕΦΩΝΟ **ΑΠΕΡΓΙΕΣ.** Απεργίες για τα μέτρα της λιτότητας. Σημασία έχει ποιοι τις ψηφίζουν. Σημασία όμως έχει και ποιοι τις πραγματοποιούν. Ο διαφωτιστικός, διάλογος είναι από υγειονομική μονάδα της Θεσσαλονίκης: γιατρός: *γιατί δεν απεργείς που είσαι και δεξιά;* προϊσταμένη: *εγώ δεν έχω λερώσει το όνομά μου τόσα χρόνια και θα το λερώσω τώρα που κοντεύω να πάρω σύνταξη;* γιατρός: *και γιατί θα το λερώσεις;* προϊσταμένη: *γιατί οι απεργίες είναι κομμουνιστικές...*

ΤΗΛΕΦΩΝΟ **ΑΠΟΣΒΕΣΤΗΡΕΣ.** Αποσβεστήρες κοινωνικών κραδασμών. Ποιοι ήταν οι καλύτεροι του δεκαπενθημέρου; • Οι πτήσεις των αεροπλάνων του Σαρατόγκα την προπερασμένη εβδομάδα. • Η έκρηξη στο λεωφορείο την περασμένη εβδομάδα. • Οι φασαρίες στα πέντε ποδοσφαιρικά γήπεδα την Κυριακή. Περιγραφές. Δηλώσεις. Συνεντεύξεις. Απόσπασμα από συνέντευξη για τα Κυριακάτικα: (.....) — Διαμαρτηρήθηκα, μ' έβρισε, τον έβρισα κι εγώ. — Τι του είπες; — Την Παναγία σου, του είπα. Τι να του έλεγα;

ΤΗΛΕΦΩΝΟ **ΑΠΟ ΠΡΩΤΟ ΧΕΡΙ.** Ένας πρώην βουλευτής και τέως ευρωβουλευτής του ΠΑΣΟΚ επανέρχεται στην επαγγελματική δημοσιογραφία. Ο Κώστας Νικολάου διερωτάται τώρα «προς τα πού οδεύει ο τόπος μας». Από το άρθρο του —στην

«Ελευθεροτυπία»— σημείωσα ιδιαίτερα τις απόψεις του για την αρχή και για την ακμή του ΠΑΣΟΚ:

«Κατόρθωσε σε μια πρώτη φάση να συσπειρώσει (και αργότερα να χειραγωγήσει) το ριζοσπαστικοποιημένο κομμάτι του λαού, εμποδίζοντάς το να αναζητήσει πολιτική στέγη στα κομμουνιστικά κόμματα.

Σε δεύτερη φάση πέτυχε την εξακτίνωσή του στον αγροτικό και στο μικροαστικό χώρο με την προβολή μέχρι υπερκορεσμού της κοινωνιολογικά αθεμελιώτης και νοητικά ασαφούς έννοιας των «μη προνομιούχων». Έτσι όλοι σχεδόν ή περίπου πίστεψαν πως αυτούς αφορά το Πασοκικό διασάλλισμα και δεν άργησαν να πυκνώσουν τις τάξεις του προσδοκώντας κοινωνική δικαιοσύνη και βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους (...). Το τι επακολούθησε είναι γνωστό (...).

Ο αρθρογράφος —φυσικός συναυτουργός στο μεγάλο κόλπο— καταθέτει όσα γνωρίζει από πρώτο χέρι...

ΤΗΛΕΦΩΝΟ **ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.** Εμπνευσμένες και γαλαντόμες προτάσεις. Προτάσεις της διοίκησης των κρατικοποιημένων υπερχρεωμένων Ναυπηγείων Σκαραμαγκά για την εξόφληση των οφειλομένων δεδουλευμένων στο προσωπικό: «(...) η εταιρεία προτείνει στο προσωπικό να δεχτεί σε μετοχές ποσό 135.000 δρχ. για κάθε εργαζόμενο από το σύνολο των 200.000 δρχ. που του οφείλονται...».

Δεν είναι άσκημη η ιδέα της διοίκησης των Ναυπηγείων Σκαραμαγκά να πληρώσει με μετοχές.

Θ' αυξήσει μάνι μάνι κατά 5.000 νοματαίους τους μετόχους των ανωνύμων Εταιρειών της χώρας. Θα μειώσει κατά 5.000 τους αυριανούς απεργούς και διαδηλωτές.

Πώς ν' απεργήσουν και να διαδηλώσουν του λόγου τους κοτζάμ μέτοχοι και κεφαλαιούχοι;

ΤΗΛΕΦΩΝΟ **ΕΤΕΡΟΧΡΟΝΙΣΜΟΙ.** Ετεροχρονισμοί που προκαλούν

παράπονα. Ετεροχρονισμοί που προκαλούν καγχασμούς. Παραπονείται —μ' επιστολή του στον Τύπο— ο συνέλληνας Αναστάσιος Κάπαρης, Θεμιστοκλέους II Μαρούσι, γιατί ενώ υπέβαλε τα χαρτιά του στο ΙΚΑ για συνταξιοδότηση στις 29 Μαρτίου πήρε το ειδοποιητήριο —που τον πληροφορούσε ότι εκδόθηκε η σχετική απόφαση— στις 4 Οκτωβρίου, δηλαδή μετά 6 μήνες και 4 μέρες... Χαράς το πράμα.

Εδώ οι δαρμένοι και οι τσαλαπατημένοι της Πορείας του Πολυτεχνείου του 1980 περίμεναν 4 χρόνια, 11 μήνες και 15 μέρες την απόδοση δικαιοσύνης για το κακό που τους βρήκε και είδαν την περασμένη Παρασκευή το μοναδικό τελικά κατηγορούμενο της υπόθεσης —τον αστυνόμο των ΜΑΤ Πέτρο Σπυρόπουλο— να παίρνει αναβολή της δίκης του εξαιτίας της απεργίας των δικηγόρων...

ΤΗΛΕΦΩΝΟ **ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΑ.** Τηλεοπτικές ειδήσεις. Ειδήσεις κυριακάτικες βραδινές —από την ΕΡΤ-1— περί των εκλογικών πραγμάτων στη μακρινή Αργεντινή:

«(...) Οι περονιστές —το δεύτερο κόμμα της Αργεντινής— αναμένεται να παρουσιάσουν απώλειες στη συνεχώς μειούμενη δύναμή τους».

Στο σημείο αυτό ο Αγαθόνικος γύρισε και μου είπε:

Οι Περονιστές καλά να πάθουν χρόνια και χρόνια ο αρχηγός τους —ακόμη και οι αναιδείς συγκρέββατες του αρχηγού τους— φλόμωναν το λαοντζίκο με παρόλες για το «σοσιαλισμό χωρίς θιγόμενους» που προφήτευαν.

Σαν τον Παναή από τα Μέγαρα που υποσχόταν γάμο ταυτόχρονα σ' όλες τις μνηστές του...

Ο καιρός της αλήθειας άργησε αλλά ήρθε.

Και τους πήρε και τους σήκωσε. Και Παναή και τους Περονιστές...

Η ελληνική γλώσσα όμως;

Ποιος χρεώνεται τις απώλειες της ελληνικής γλώσσας;

«ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΟΤΕ»

ή γιατί θα αποτύχει η νέα οικονομική πολιτική

του Στέλιου Κούλογλου

Με την ευκαιρία της έναρξης της Νέας Οικονομικής Πολιτικής (ΝΕΠ) του ΠΑΣΟΚ, σκεφθήκαμε να αφιερώσουμε στους αιθεροβάμονες αναγνώστες του ΑΝΤΙ, ένα περιπετειώδες ανάγνωσμα, με τίτλο «Τα μυστήρια του ΟΤΕ». Η ιστορία, στηρίζεται σε ορισμένα αδημοσίευτα —και πολύ αποκαλυπτικά— ντοκουμέντα από συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου του συμπαθούς αυτού Οργανισμού, τα οποία όχι μόνο δείχνουν με... αυτοκριτικό πνεύμα, το πώς ορισμένοι κύκλοι του ΠΑΣΟΚ, χειρίστηκαν την περασμένη τετραετία την οικονομία της χώρας, αλλά και γιατί η ΝΕΠ θα αποτύχει, αν οι ίδιες μέθοδοι και τα ίδια πρόσωπα χρησιμοποιηθούν από δω και στο εξής.

Το μοντέλο του ΟΤΕ, είναι άλλωστε ιδιαίτερα χαρακτηριστικό, για μία σειρά από λόγους:

α) Σε λίγο καιρό, θ' ακριβύνουν οι Υπηρεσίες του ΟΤΕ, και θα πρέπει να ξέρετε τουλάχιστον γιατί πληρώνετε.

β) Πρόκειται για μία Δημόσια Επιχείρηση της οποίας τα έξοδα θα πρέπει από δω και στο εξής να μειωθούν ώστε να ελαφρυνθούν τα βάρη του κρατικού προϋπολογισμού, και του εργαζόμενου, συνδρομητή λαού.

γ) Το Διοικητικό συμβούλιο της Εταιρείας, καθώς και η Ομοσπονδία των 30.000 εργαζόμενων, η ΟΜΕ-ΟΤΕ, ελέγχονταν από το κυβερνών κόμμα. Έτσι, ούτε η δεξιά υπήρχε, τουλάχιστον στις καίριες θέσεις, για να σαμποτάρει την εξυγίανση του Οργανισμού, ούτε η τυφλή αριστερά, για να προωθεί τους μαξιμαλιστικούς αποπροσανατολιστικούς στόχους της.

δ) Ο τομέας των τηλεπικοινωνιών, προσφέρεται για επενδύσεις στρατηγικού χαρακτήρα, που και την ανάπτυξη εγχώριας τεχνολογίας θα βοηθήσει, και θα πλούτιζε κάπως τις οπωρολαχανευτικού τύπου εξαγωγές μας, φέρνοντας και συνάλλαγμα. Μία παρόμοια θυγατρική εταιρεία του ΟΤΕ και της ΕΤΒΑ, η ΕΛΒΗΛ υπήρχε ήδη πριν από το 1981, και αξίζει να δούμε στη συνέχεια, τι έκανε μ' αυτήν η κυβέρνηση.

ε) Γύρω από το θέμα προμήθειας του ΟΤΕ, παίζονται σοβαρότατα παιχνίδια με την ανεξαρτησία της χώρας, τόσο εξαιτίας του είδους του υλικού, αφού μία χώρα ελέγχει τις τηλεπικοινωνίες μιας άλλης όσο και των τεράστιων ποσών που επενδύονται από ξένες πολυεθνικές. Για να συμπληρώσουμε λοιπόν το «παζλ», ας πούμε ότι βασικές προμηθεύτριες του ΟΤΕ, είναι η Γερμανική Ζήμενς, η ΙΤΤ Ευρώπης, η Ανατολικογερμανική RFT (όταν βλέπετε τον Χόνκερ να σας χαμογελάει στην TV, μην χαμογελάτε και σεις χαζοχαρούμενα, σκεφτείτε κιόλας) και άλλες. Και είναι τόση η δύναμη των εταιρειών αυτών και τέτοιες οι προσβάσεις τους, ώστε πολλά στελέχη του ΟΤΕ, παραπονούνται, ότι οι ξένες εταιρείες ξέρουν τι έχουν πει σε συσκέψεις, πέντε λεπτά μετά το τέλος τους. Έτσι, η κατά τον καλύτερο λοιπόν τρόπο εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων, στις απαραίτητες συναλλαγές με αυτές τις εταιρείες, απαιτεί μεταξύ των άλλων, καθημερινή επαγρύπνηση και αρραγή ενότητα.

Ας ξετυλίξουμε λοιπόν την ιστορία, ξαναθυμίζοντας ένα γνωστό παράδειγμα

του πολέμου αυτού, μεταξύ των εταιρειών: το φθινόπωρο του 1984, ο ΟΤΕ προκηρύσσει διαγωνισμό τηλεπικοινωνιακών κέντρων, στον οποίο συμμετέχουν η δυτικογερμανική Ζήμενς, και η ομόεθνή της Ανατολικογερμανική RFT. Ο διαγωνισμός προβλέπει παράδοση του υλικού σε δύο μήνες, πράγμα αδύνατο για τα δεδομένα της αγοράς, μέχρι τη στιγμή που ο τότε προϊστάμενος του ΟΤΕ υφυπουργός Συγκοινωνιών κ. Σ. Βαλυράκης, ανακαλύπτει ότι η Ζήμενς είχε προ πολλού ετοιμαστεί για το διαγωνισμό. Ο κ. Βαλυράκης, που είχε ταχθεί από τη στιγμή που ανέλαβε καθήκοντα υπέρ μιας «πολύπλευρης» πολιτικής προμηθειών, θεωρεί υπεύθυνο για την υπόθεση, τον επί ΠΑΣΟΚ τοποθετηθέντα διοικητή του ΟΤΕ, κ. Μακρόπουλο.

Ζητάει τότε από τον κ. Παπανδρέου, να τον απομακρύνει, παίρνει μία από κείνες τις απαντήσεις που πολλοί θεώρησαν θετικές μέχρι να καταλάβουν ότι την... πάτησαν, δημοσιεύει την απόλυση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, η οποία κατασχεται στο Εθνικό Τυπογραφείο. Αποτέλεσμα: ο κ. Βαλυράκης παραιτείται, για να αναλάβει μετά τις τελευταίες εκλογές τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, ο δε κ. Μακρόπουλος αντικαθίσταται μετά το επεισόδιο, αλλά εξακολουθεί, όπως θα δούμε, να περιτριγυρίζει τον Οργανισμό, όπως ο... δολοφόνος τον τόπο του εγκλήματος.

ΕΠΙΜΕΝΩΝ... ΑΠΛΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

Διοικητής του ΟΤΕ, αναλαμβάνει ο στρατηγός κ. Κουμανάκος, και ήδη βρίσκεται μπροστά σε ένα ακανθώδες πρόβλημα: το ΔΣ, πρέπει να αποφασίσει, σε ποια εταιρεία θα αναθέσει την προμήθεια, μεταξύ των άλλων, και 700.000 τηλεφωνικών συσκευών. Πρόκειται, όπως είναι φανερό, για «μπίζνες» που ξεπερνάει το ένα δισεκατομμύριο δραχμές. Οι ανταγωνιζόμενες εταιρείες με τις μεγαλύτερες πιθανότητες, είναι η Ζήμενς από τη μία πλευρά και μία κοινοπραξία εταιρειών από την άλλη, στην οποία κύριο ρόλο παίζει η ΙΝΤΡΑΚΟΜ, που αντιπροσωπεύει την ανατολικογερμανική RFT, ενώ συμμετέχει και ο ΕΟΜΜΕΧ (επικεφαλής τότε βρίσκεται η κ. Βάσω Παπανδρέου).

Το θέμα περιπλέκεται ακόμη περισσότερο, γιατί στον όλο προβληματισμό, μπαίνει και η περίφημη έννοια της ελληνικότητας των συσκευών. Πρόκειται ουσιαστικά για απλοϊκή κατανόηση του συνθήματος ο επιμένων Ελληνικά, γιατί φυσικά την «τεχνογνωσία», δηλαδή το know-how, μίας τηλεφωνικής συσκευής, μόνο ιθαγενείς δεν μπορούν να καταλάβουν. Στην ε-

ποχή δηλαδή της πληροφορικής, και του γνωστού «τραίνου που δεν πρέπει να χάσουμε», της τρίτης τεχνολογικής επανάστασης, εμείς κατανοήσαμε την σπουδαιότητα να μάθουμε πως λειτουργεί το τηλέφωνο. Τελικώς, επειδή η πρόταση της «κοινοπραξίας» δίνει μεγαλύτερο ποσοστό προστιθέμενης αξίας από την Ζήμενς, δηλαδή πιο πολλά μέρη κατασκευάζονται στην Ελλάδα, από... ελληνικά χέρια (ας σημειωθεί ότι και η Ζήμενς έχει εργοστάσιο στην Ελλάδα), αλλά και προσφέρει καλύτερες τιμές, κερδίζει, και ορθώς, το διαγωνισμό. Τότε είναι που βγαίνει και η τηλεόραση και προπαγανδίζει εθνικά υπερήφανη το τηλέφωνο, που είναι τόσο ελληνικό όσο έλληνες ήταν και ο... Χουάν Ραμόν Ρότσα Μπουμπλής, ο γεννηθείς στο Αιγάλεω Αργεντινός παικταράς του Παναθηναϊκού. Εμείς, δηλαδή, έχουμε βάλει το πλαστικό περικάλυμμα του τηλεφώνου και ορισμένα καλώδια, αλλά εν πάση περιπτώσει, είχαμε ξεφύγει λίγο από τη μονόπλευρη σχέση με τα ξένα μονοπώλια. Η όλη υπόθεση κλείνει με τον ΟΤΕ να πρέπει να πληρώσει στην Κοινοπραξία 1 δις, 133 εκατ. δραχμές για 400.000 τηλέφωνα ενώ η συμφωνία, η οποία όπως ήδη λέχθηκε ήταν καλύτερη από τις προτάσεις της Ζήμενς, θα μπορούσε να επεκταθεί μέχρι τις 700.000 συσκευές, οπότε το ποσό έφτανε τα 2 δις.

Μερικές μέρες μετά την τελική απόφαση, στις 4 Ιανουαρίου του 1985 στο προσκήνιο εμφανίζεται η ελεγχόμενη από το ΠΑΣΟΚ, Ομοσπονδία Εργαζόμενων στον ΟΤΕ, με 30.000 όπως είπαμε μέλη, και πρόεδρο τον πρόσφατα διαγραφέντα από το κυβερνών κόμμα, κ. Ρ. Σπυρόπουλο. Η ΟΜΕ-ΟΤΕ, λοιπόν καταγγέλλει τη θεωρία του ελληνικού τηλεφώνου, και στρέφεται στην πρώτη ανακοίνωσή της, εμμέσως εναντίον της συμφωνίας. Τότε είναι που η συνδικαλιστική παράταξη του ΠΑΣΟΚ, ΠΣΥΠ-ΟΤΕ (δρα στους διοικητικούς υπαλλήλους του ΟΤΕ) με ανακοίνωσή της, εκφράζει θλίψη και αγανάκτηση «για τη στάση της ΟΜΕ-ΟΤΕ, που αμφισβητεί για πρώτη φορά τα αποτελέσματα ενός διαγωνισμού», κατά τον οποίο μάλιστα πάρθηκε μία «ιστορική απόφαση», για να περάσει από μία σειρά καταγγελίες και να καταλήξει στη θέση ότι «δυστυχώς η ΟΜΕ, μόνον το παιχνίδι των ελληνικών εταιρειών και του ΕΟΜΜΕΧ δεν έπαιξε».

Στο χορό θα μπει ο Τύπος, με την «Ελευθεροτυπία» να κάνει κριτική στη στάση Σπυρόπουλου, ότι προσπάθησε «να σαμποτάρει την εγχώρια παραγωγή και τα συμφέροντα του ΟΤΕ», και ότι ταυτίστηκε με τα ξένα μονοπώλια. Από την πλευρά του ο κ. Σπυρόπουλος, που ας σημειωθεί στη διαμάχη Βαλυράκη - Μακρόπουλου, είχε υποστηρίξει το δεύτερο μιας και θεωρείται στενός φίλος του, θα κάνει μηνύσεις εναντίον της «Ελευθεροτυπίας», της «Αυριανής», που είχε μπει εν των μεταξύ στο παιχνίδι, και των συντρόφων του στην ΠΣΥΠ-ΟΤΕ.

Τα πράγματα ως εδώ είναι λίγο πολύ γνωστά αν στη συνεδρίαση του ΔΣ του ΟΤΕ, στις 8 Ιανουαρίου του 1985, τέσσερις δηλαδή μέρες μετά την καταγγελία Σπυρόπουλου, ο υποδιοικητής του Οργανισμού κ. Τόμπρας, δεν έλεγε κι άλλα πράγ-

ματα: σύμφωνα λοιπόν με τα πρακτικά (εκτενή αποσπάσματα δημοσιεύουμε σε διπλανές στήλες) ο κ. Τόμπρας, αναφέρει ότι ο Σπυρόπουλος «διατύπωσε τη γνώμη ότι αφού το τηλέφωνο είναι έτοιμο από πλευράς της ZHMEWS, γιατί να διακινδυνεύσουμε και να το δώσουμε σε άλλη εταιρεία». Επιπλέον ο υποδιοικητής του ΟΤΕ, που έχει κατηγορηθεί για παρακολουθήσεις τηλεφώνων, βεβαίωσε το Συμβούλιο, ότι «ο Σπυρόπουλος και ο Σκαρπέλης (εκπρόσωπος κι αυτός της Ομοσπονδίας) καθημερινά περίπου συναντώνται και συνεδριάζουν με τον πρώην Διοικητή του ΟΤΕ κ. Μακρόπουλο», προκαλώντας μάλιστα «να με πάνε στο δικαστήριο και να με καταγγείλουν για να τους το αποδείξω». Το πώς ο κ. Τόμπρας θα απεδύκνιε «τις επαφές» είναι ένα «καυτό» ζήτημα, αλλά αυτό που ενδιαφέρει είναι η κατάληξη της υπόθεσης: Ο κ. Σπυρόπουλος, σώθηκε τότε από τη διαγραφή που μετά μανίας ζητούσε η κ. Βάσω Παπανδρέου, για να διαγραφεί όταν τάχθηκε εναντίον των τελευταίων οικονομικών μέτρων! Ο κ. Τόμπρας μπορεί, σύμφωνα με πληροφορίες της «Αυγής», να ξαναμπεί στο ΔΣ του κοινωνικοποιημένου ΟΤΕ, από το οποίο προσφάτως απεχώρησε για να «συνεργαστεί» φυσικά με τον ορκισμένο εχθρό του κ. Μακρόπουλο, ο οποίος είναι ήδη μέλος του νέου Δ.Σ.!

Σαν απλοί λοιπόν καταναλωτές του ΟΤΕ, δικαιούμεθα να ρωτήσουμε: α) γιατί η κυβέρνηση δεν ξεκαθαρίζει μία υπόθεση η οποία έχει προκαλέσει τέτοιο θόρυβο, β) ο κ. Μακρόπουλος —πιστεύουμε— ότι δεν έχει καμία σχέση με την Ζήμενς. Παρ' όλα αυτά, μετά από ένα τέτοιο σκάνδαλο που οδήγησε στην παραίτηση Βαλυράκη, πώς ξαναδιορίζεται στο ΔΣ του ΟΤΕ, όταν στοιχειώδεις κανόνες ευθιξίας, θα έπρεπε να αποτρέψουν τόσο τον ίδιο να αναλάβει τη θέση, όσο και την «αλλα-

γή» να του την αναθέσει; γ) πώς τοποθετούνται ή πρόκειται να τοποθετηθούν στη διοίκηση του Οργανισμού, άτομα, τα οποία όχι μόνο δεν μπόρεσαν να τον εξυγιάνουν αλλά τον φόρτωναν με προσωπικές αντιδικίες και κατηγορίες για συνεργασία με πολυεθνικές; δ) οι εργαζόμενοι του ΟΤΕ που άκουγαν τόσο καιρό σημεία και τέρατα γιατί να δεχθούν τη λιτότητα, ή πολύ περισσότερο να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους, όταν βλέπουν ότι τίποτα δεν αλλάζει τα πρόσωπα της τραγωδίας επανέρχονται και προφανώς τα ίδια θα επαναληφθούν, μ' ευθύνη της κυβέρνησης;

Η ΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

Μέσα σ' αυτό το τέρας που ονομάζεται ΟΤΕ, φαίνεται όμως ότι υπάρχουν και τομείς που εργάζονται ή τουλάχιστον θέλουν να εργαστούν. Ένας τέτοιος, είναι η υποδιεύθυνση συνδρομητικών κέντρων: πρόκειται για την υπηρεσία, η οποία ασχολείται με τα τηλεφωνικά κέντρα των συνδρομητών του ΟΤΕ, που υπάρχουν στις μικρές επιχειρήσεις αλλά και τα μεγάλα Δημόσια Ιδρύματα, το Στρατό κτλ.

Ας σημειώσουμε κατ' αρχήν, ότι το σχετικό με τα τηλεφωνικά κέντρα καθεστώς που επικρατεί κατά την επάρατον, είναι κυριολεκτικά ανυπόφορο. Η έλλειψη των οποιωνδήποτε τεχνικών προδιαγραφών έχει οδηγήσει 280 διαφορετικές εταιρίες, να τοποθετούν τηλεφωνικά κέντρα οπουδήποτε. Φυσικά, μεταξύ των 280 εταιριών, υπάρχουν ουκ ολίγοι αεριτζήδες, οι οποίοι με διάφορες «μίζες» ή απλώς λόγω ασχετοσύνης πουλάνε ακριβά το προϊόν τους. Αν παραδείγματος χάριν, βαδίζετε στις αρχές της Ακαδημίας, έξω από το υπερσύγχρονο νεότευκτο κτίριο του Υπουργείου Εξωτερικών, και ακούσετε έναν παράξενο θόρυβο, μην πανικοβληθεί-

τε: προέρχεται από το... τηλεφωνικό κέντρο του Υπουργείου, το οποίο χρησιμοποιεί τεχνολογία προπολεμική! Επιπλέον, οι περισσότερες από τις πάμπολλες αυτές εταιρίες, αφού τοποθετήσουν, με το αζημίωτο, το προϊόν, εξαφανίζονται, αφού φυσικά δεν διαθέτουν σέρβις, και μάλιστα επί 24ωρου βάσεως, για να συντηρήσουν τις εγκαταστάσεις τους. Όλοι λοιπόν οι συνδρομητές, απευθύνονται στον ΟΤΕ, για τις επισκευές, ενώ στρατιωτικές μονάδες, στις οποίες, (τι παράξενο), έχουν τοποθετηθεί ανεπανάληπτα τηλεφωνικά κέντρα, μένουν ξαφνικά από τηλέφωνο, όπως η αεροπορική βάση, στο Τατόι, και επικαλούνται λόγους εθνικής ασφαλείας για τη γρήγορη επιδιόρθωση της ζημιάς από τον ΟΤΕ.

Το αρμόδιο τμήμα του τελευταίου, λόγω κάποιων ευνοϊκών συγκυριών —όπως η τοποθέτηση ενός διευθυντή που έχει όρεξη για δουλειά— αποφασίζει να ξεπεράσει την τυπική γραφειοκρατική δυσκινησία, και να λειτουργήσει με επιχειρηματικά κίνητρα: επισκέπτεται με πρωτοβουλία του τις διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, προχωρεί σε μελέτες, παίρνει παραγγελίες από οργανισμούς και ιδιώτες, με στόχο να αναλάβει τον έλεγχο ποιότητας αλλά και την τοποθέτηση τηλεφωνικών κέντρων, εκτός από τη συντήρησή τους. Αν έστω και ορισμένα απ' αυτά που γράφτηκαν στον «Δεκαπενθήμερο Πολίτη» της περασμένης εβδομάδας αληθεύουν, τότε πρόκειται για μία μικρή Υπηρεσία, που μπορεί δουλεύοντας με κέφι, να πάψει να είναι ελλειμματική, όπως ο υπόλοιπος ΟΤΕ. Τον Μάρτιο του 1985, το Υπουργείο Προεδρίας (επί Λάζαρη) στέλνει εγκύκλιο προς όλους τους Δημόσιους Οργανισμούς, με την οποία συνιστά τον ΟΤΕ, για την εγκατάσταση τηλεφωνικών κέντρων. Έτσι, αναλαμβάνονται διάφορες μικρές δουλειές, αλλά και ο εφοδιασμός των Κέν-

ΟΛΟ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΤΟ ΛΑΟ

Πιστοί στην κατευθυντήρια γραμμή της αλλαγής «ΟΛΗ Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΛΑΟ», δημοσιεύουμε τα πιο ζουμερά αποσπάσματα, από μία συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΟΤΕ (ημερομηνία: 7-1-85). Θέμα: η προμήθεια των τηλεφωνικών συσκευών, και η αμφισβήτησή της από την Ομοσπονδία των Εργαζομένων στον Οργανισμό.

Με την έναρξη της συνεδρίασεως ο λόγος δίνεται στον κ. Υποδιοικητή, (Τόμπρας) ο οποίος λέγει τα εξής:

«Θέλω κ. Πρόεδρε να μου επιτρέψετε να κάνω ενημέρωση του Συμβουλίου γιατί έχει προκύψει ένα θέμα ηθικής τάξης και κατασκευοφάντισης, του Συμβουλίου εξαιτίας ενεργειών του Προέδρου της Ομοσπονδίας (...).

Εν τούτοις είναι απορίας άξιο το γεγονός ότι, ενώ υπήρχε συμφωνία της ΟΜΕ-ΟΤΕ σ' όλα τα στάδια, (εννοείται του διαγωνισμού —ΣΣ) εκ των υστέρων ο κ. Σπυρόπουλος ως Πρόεδρος της ΟΜΕ με σχετικό δελτίο Τύπου καταγγέλλει την απόφα-

ση του Δ.Σ (...). Πρώτα θέλω ν' αναφερθώ στη συνάντηση που έγινε στο Υπουργείο Συγκοινωνιών με τον κ. Ρουσόπουλο, που είναι αρμόδιος για θέματα του ΟΤΕ. Στη συνάντηση αυτή πήγαμε μετά από πρόσκληση του Υπουργείου ο κ. Διοικητής κι εγώ. Εκεί βρισκότανε παρεπιπτόντως και ο Πρόεδρος της ΟΜΕ-ΟΤΕ κ. Ρ. Σπυρόπουλος, ο οποίος κλήθηκε εκείνη τη στιγμή από μένα στο γραφείο του κ. Ρουσόπουλου. Ο κ. Ρ. Σπυρόπουλος είπε ότι είχε έρθει να μας μεταφέρει τη γνώμη των εργαζομένων και συγκεκριμένα διατύπωσε την άποψη ότι αφού το τηλέφωνο είναι έτοιμο από πλευράς της SIEMENS γιατί να διακινδυνεύουμε και να το δώσουμε σε άλλη Εταιρεία και να έχουμε κλυδωνισμούς (...). Μέσα από το δελτίο Τύπου αφήνεται να εννοηθεί ότι το τηλέφωνο που θα κατασκευάσει η Κοινοπραξία κατασκευάζεται ήδη από τη SIEMENS και την ΙΤΤ. (...) Η διατύπωση του κειμένου του δελτίου Τύπου δείχνει ότι είναι ατύχημα που δεν πήρε την προμήθεια η SIEMENS. Επίσης αναφέρεται στην ανακοίνωση ότι το ελληνικοποιημένο τηλέφωνο έχει το ίδιο ποσοστό προστιθέμενης αξίας. Αυτό δεν είναι ακριβές. Η προστιθέμενη συμμετοχή είναι 60-68% για τη SIEMENS και 70-73% για την Κοινοπραξία (...).

(...) Συνεχίζων ο κ. Υποδιοικητής, λέγει ότι ανησυχούσε τον Πρόεδρο της ΟΜΕ γιατί δόθηκε έκταση από την τηλεόραση και τον Τύπο για την κατακύρωση του διαγωνισμού προ-

μήθειας τηλεφωνικών συσκευών σε μια ελληνική Κοινοπραξία. Δεν θα τον ανησυχούσε αν έπαιρνε την παραγγελία μια πολυεθνική;

(...) Η συλλογιστική αυτών που συνέταξαν το δελτίο δεν συσχετίζεται με την αντίληψη και την πολιτική βούληση αυτής της κυβέρνησης και ξεκινάει από άλλη αντίληψη και άλλη πολιτική βούληση και είναι ερευνητό από πού κατευθύνεται. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο κ. Κόκαλης που συμμετέχει στην Κοινοπραξία ανήκει στους μεταπράτες και τους μεγαλοπρομηθευτές αλλά διαφέρει από τις πολυεθνικές. Εξάλλου σας πληροφορώ ότι τόσο ο κ. Σκαρπέλης όσο και ο Πρόεδρος της ΟΜΕ καθημερινά περριπου συναντώνται και συνεδριάζουν με τον πρώην Διοικητή του ΟΤΕ κ. Μακρόπουλο και τους προκαλώ να με καταγγείλουν και να με πάνε στο Δικαστήριο για να τους το αποδείξω. Το γεγονός το αναφέρω κ. Πρόεδρε και κύριοι Σύμβουλοι γιατί οι συναντήσεις αυτές έχουν την ένδειξη λειτουργίας παρασυμβουλίου εκτός ΟΤΕ για τα θέματα του ΟΤΕ. Από όλα αυτά μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι κάποια μεθόδευση υπάρχει γύρω από τη δημοσίευση αυτού του δελτίου (...).

κ. Σπυρόπουλος: Θα παρακαλούσα να επαναλάβετε που έγινε αυτή η πρόταση.

κ. Υποδιοικητής: Έγινε στον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Συγκοινωνιών όπως προανάφερα και αποτελούσε τη θέση σας κ. Σπυρόπουλε που όπως είπατε εξέφραζε

και τη θέση των εργαζομένων.

Ρ. Σπυρόπουλος: Δεν θα σας διαψεύσω εγώ αλλά ο Γεν. Γραμματέας και ο Διοικητής.

Αρ. Μαντάς: (μέλος του ΔΣ-ΣΣ). Το υπόψη έγγραφο εκφράζει την ΟΜΕ ή μόνο τον Πρόεδρό της;

Ρ. Σπυρόπουλος: Πρόκειται για δελτίο Τύπου της εκτελεστικής Επιτροπής της ΟΜΕ και υπογράφεται από τον Πρόεδρο και τη Γραμματέα της.

Αρ. Μαντάς: Συνεπώς το δελτίο εκφράζει τις απόψεις της ΟΜΕ-ΟΤΕ.

Ρ. Σπυρόπουλος: Βεβαίως εκπροσωπούμε την ΟΜΕ-ΟΤΕ (...). Από το 1974 και μετά το Σ.Κ. (Συνδικαλιστικό Κίνημα —ΣΣ) έδωσε σκληρούς απεργιακούς αγώνες, σύρθηκε στα δικαστήρια, συνδικαλιστές έχουν καταδικαστεί, για να μην δοθεί ο ΟΤΕ στις πολυεθνικές Εταιρείες. Νομίζω ότι οι ίδιοι άνθρωποι στο μεγαλύτερο ποσοστό ήταν τότε στο Σ.Κ. και οι ίδιοι είναι και τώρα. Το Σ.Κ. είναι περιχαρακωμένο και περιφρουρημένο απέναντι σε όποιες μεθοδεύσεις μεταπρατών και μονοπωλίων. Το Σ.Κ. με τις δυνάμεις της αλλαγής μετά το 1981 συμπαραστάθηκε αποφασιστικά και θα συμπαραστέκεται στη Διοίκηση. Το Σ.Κ. αποσιώπησε ή διόρθωσε λάθη και παραλείψεις με δικό του κόστος γνωρίζοντας ότι σωστά πράτει.

(...) Επίσης θα ήθελα πρώτα να αναφερθώ στη συνάντηση, που επικαλέστηκε ο κ. Υποδιοικητής, η οποία έγινε στο γραφείο του κ. Ρουσόπουλου (...).

(...) Τα όσα ο κ. Υποδιοικητής ανά-

τρων Υγείας με τηλεφωνικά κέντρα, και ετοιμάζεται μια μεγάλη παραγγελία, ύψους 1,2 δις δραχμών, την οποία διεκδικεί μία κοινοπραξία ελληνικών εταιρειών, που ακολουθώντας κατά πόδας το τραίνο της τεχνολογικής επανάστασης, φέρνει το υλικό απ' έξω, βάζει λίγη λαμαρίνα και μία γεννήτρια σημάτων, και πουλάει το προϊόν, με πολύ μικρή προστιθέμενη —ελληνική— αξία. Και ξαφνικά, στις 26 Σεπτεμβρίου, το υπό νέα διεύθυνση Υπουργείο Προεδρίας, αναστέλλει την προηγούμενη εγκύκλιο Λάζαρη, με το επιχείρημα της έλλειψης προδιαγραφών από τον ΟΤΕ (την ώρα ακριβώς που ο ΟΤΕ είχε θεσπίσει κάποιες προδιαγραφές), αλλά και για να «ελληνοποιηθούν» οι προμήθειες του Δημοσίου, εννοώντας προφανώς ότι ο ΟΤΕ θα προτιμούσε ξένα προϊόντα. Οι τεχνικοί του ΟΤΕ παρ' ότι ελέγχονται από το ΠΑΣΟΚ ξεκινούν απεργία με αίτημα την ανάκληση της εγκυκλίου, με την πολύ χλιαρή κάλυψη της Ομοσπονδίας του κ. Σπυρόπουλου του οποίου είναι άλλωστε γνωστές οι πολύ στενές σχέσεις με τον Υπουργό Προεδρίας κ. Τσοχατζόπουλο.

Η στάση του τελευταίου, είναι πολύ χαρακτηριστική για τις γενικότερες κυβερνητικές προθέσεις της εποχής: φαίνεται ότι το ΠΑΣΟΚ αηδισμένο από τις συντεχνίες και απελπισμένο από τις αποτυχίες είναι αποφασισμένο να υποβαθμίσει τους ελλειμματικούς Δημόσιους Οργανισμούς «μιζάροντας» στον ιδιωτικό τομέα. Ακόμη όμως κι αν υποθέσουμε ότι η στροφή προς την ιδιωτικοποίηση την ώρα που λαμβάνει χώρα η κοινωνικοποίηση, είναι επιβεβλημένη από τα πράγματα, γιατί δεν διατυπώνεται με το όνομά της; Γιατί δεν γίνεται προσπάθεια να εξηγηθεί η όλη κατάσταση στο ΠΑΣΟΚ, με αποτέλεσμα μία άνευ προηγουμένου σύγχυση, κατά την οποία τα ελεγχόμενα από το κυβερνών

κομμα συνδικάτα κάνουν απεργία εναντίον των... κυβερνητικών μέτρων, (πριν από την ανακοίνωση της ΝΕΠ) με συνέπεια να αποδιαισθάνεται ότι έχει απομείνει απ' αυτό που ονομάζεται κρατικός μηχανισμός; Και αυτή η στροφή προς τον ιδιωτικό τομέα γιατί να συμπαρασύρει μαζί της και καλές προσπάθειες, όπως αυτή του κέντρου της Υποδιεύθυνσης του ΟΤΕ, που ασχολείται με τα τηλεφωνικά κέντρα;

Η ΑΙΘΕΡΟΒΑΜΩΝ ΕΛΒΗΛ

Γιατί βεβαίως η «ελληνοποίηση» των προμηθειών του Δημοσίου, δεν είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση, παρά ένα πρόσχημα: αν η κυβέρνηση ήθελε πραγματικά να προχωρήσει στην πραγματική ελληνικοποίηση όχι των προμηθειών, αλλά της τεχνολογίας, και κατ' επέκταση στην παραγωγή και την εξαγωγή ελληνικών προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, θα έπρεπε αυτά τα τέσσερα χρόνια, να κινητοποιήσει την ΕΛΒΗΛ. Η τελευταία, θυγατρική της ΕΤΒΑ και του ΟΤΕ, αποτελεί κλασική περίπτωση αιθεροβαμονικής επιχείρησης. Δημιουργημένη ήδη από το 1977, με στόχο την παραγωγή τηλεπικοινωνιακών κέντρων υψηλής τεχνολογίας, έχει ως αντικείμενο έναν τομέα στον οποίο πράγματι υπάρχουν περιθώρια και επενδύσεων και αποτελεσμάτων. Η εταιρεία, ακριβώς επειδή ξεφεύγει από τα μέτρα του κοντόφθαλμου κρατισμού της Νέας Δημοκρατίας, θα μείνει ανενεργή μέχρι το 1981, ενώ η κατάσταση δεν θα αλλάξει κατά πολύ και επί ΠΑΣΟΚ.

Τα συμφέροντα που παίζονται, είναι τεράστια. Μόνον η αρχική επένδυση, ανέρχεται σε 70 δις, και περιλαμβάνει την κατασκευή εργοστασίου στην Ελλάδα, που θα «μεταφέρει» απ' έξω την τεχνολογία. Το όλο έργο, με βάση τη γνωμάτευση μίας επιτροπής, προτείνεται να κατακυρωθεί σε βάρος των ευρωπαϊκών εταιρειών (ΖΗ-

MENS, ITT Ευρώπης, ΕΡΙΚΣΟΝ Σουηδίας) στην αμερικάνικη GTE, αλλά τα πορίσματα της γνωμάτευσης αμφισβητούνται έντονα από άλλους εμπειρογνώμονες. Ας σημειωθεί ότι Πρόεδρος αυτής της Επιτροπής, ήταν ο κ. Μπάφας (τακτικός στόχος παλιότερα του «Ποντικιού»), υπήρξε υπάλληλος στο παρελθόν του κ. Κόκκαλη, ο οποίος κατά σύμπτωση αντιπροσωπεύει και την αμερικάνικη GTE. Τελικώς, ο κ. Μπάφας απομακρύνεται με απόφαση της κυβέρνησης από το ΔΣ του ΟΤΕ, όπου ετοιμάζεται —σύμφωνα με πληροφορίες της «Αυγής»— να επανέλθει δριμύτερος. Εν τω μεταξύ διατάζονται παραπέρα «ανακρίσεις», τις οποίες διενεργεί ο ειδικός σύμβουλος του πρωθυπουργού κ. Τρεπεκλής. Το σχετικό πόρισμα, που θα έπρεπε να είχε παραδοθεί εδώ και ένα χρόνο, παραμένει όπως φαίνεται στα συρτάρια του πρωθυπουργικού γραφείου.

Έτσι, τα ξένα συμφέροντα και οι φαγωμάρες, που εντείνονται με διάφορες παρεμβάσεις (όπως αυτές των προϊσταμένων της ΕΤΒΑ Οικονομικών Υπουργείων που επιμένουν να βάζουν άσχετους σε καίριες θέσεις) και κυρίως η έλλειψη της περίφημης «πολιτικής βούλησης» από την κυβέρνηση, κάνουν την ΕΛΒΗΛ να καρκινοβατεί.

Συμπέρασμα: όπως έλεγε προ ημερών ένα μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ, σχολιάζοντας τα νέα μέτρα, «αυτά ήταν αναγκαία, αλλά είναι τόσο ερασιτεχνικό το μαγαζί, (δηλαδή το ΠΑΣΟΚ-ΣΣ), ώστε δεν πρόκειται τίποτα να γίνει». Όταν λοιπόν ακούτε να μιλάνε για εξυγίανση του Δημοσίου, ελληνικοποίηση προμηθειών, στρατηγικές επενδύσεις και άλλα ηχηρά παρόμοια, θυμηθείτε τον ΟΤΕ. Άλλωστε και να θέλετε να τον ξεχάσετε, οι νέοι αυξημένοι λογαριασμοί που θα κυκλοφορήσουν προσεχώς, θα φροντίσουν να σας τον θυμήσουν... □

φερε περί SIEMENS στο γραφείο του κ. Ρουσόπουλου ειλικρινά δεν θέλω να τα διαψεύσω, θέλω να θυμηθεί καλύτερα, γιατί πιστεύω ότι δεν θυμάται καλά. Παρακαλώ να προσπαθήσει να θυμηθεί και να μας τα πει ο ίδιος. Όσον αφορά τα υπόλοιπα πιστεύω ότι δεν μπορεί ένας Υποδιοικητής να κατηγορεί ένα συνδικαλιστή ούτε ο συνδικαλιστής τη Διοίκηση. Επιστημαίνω ότι τα τρία τελευταία χρόνια έχω νιώσει πολλές πίκρες και κατηγορίες μέχρι και πράκτορα των Αμερικανών με απεκάλεσε ένα περιοδικό. Δεν αντέδρασα κατ' εντολή του πολιτικού μου φορέα και έτσι η κατηγορία έπεσε στο κενό. Θα τηρήσω επακριβώς τις εντολές του πολιτικού φορέα όποιες και αν είναι χωρίς καμιά προσωπική φιλοδοξία. Θεωρώ αστεία την οποιαδήποτε εμπλοκή συνδικαλιστή, δική μου ή συνδικαλιστή της δεξιάς με Εταιρείες και μονοπώλια κι έχω αυτή την ευαισθησία γιατί ξέρω τους ανθρώπους έναν προς έναν χωρίς να αποκλείω βέβαια να υπάρχουν ακραίες περιπτώσεις δεδομένου ότι τα μονοπώλια και οι πολυεθνικές Εταιρείες έχουν τεράστια δύναμη. **κ. Υποδιοικητής:** Ούτε από τον Πρόεδρο της ΟΜΕ-ΟΤΕ ούτε από τον κ. Σκαρπέλη (εκπρόσωπο της ομοσπονδίας —ΣΣ) πήρα καμιά απάντηση πάνω στα ερωτήματα που έβαλα και τα οποία ερωτήματα ρητά αναφέρονται σε ψεύδη που περιέχονται στο δελτίο Τύπου της ΟΜΕ. Το μόνο καινούργιο στοιχείο είναι ότι τάχα όλη αυτή η υπόθεση της

δήλωσης ξεκίνησε από το ρεπορτάζ της τηλεόρασης. Αν έτσι έχει το πράγμα θα έπρεπε να δούμε τι έγινε και για πιο σκοπό έγινε, διότι ο κρατικός φορέας που ασκεί την πολιτική το έκανε κι όχι κανένας αντίπαλος. Αυτή η δικαιολογία όχι μόνο δεν ευσταθεί αλλά υπερακοντίζει και κάθε λογική και η μόνη εξήγηση ευρίσκεται στις αποφάσεις του παρασυμβουλίου που προανάφερα μεταξύ Σπυρόπουλου - Σκαρπέλη - πρώην Διοικητή κ. Μακρόπουλου και Αφορδακού.

Ρ. Σπυρόπουλος: Δεν απάντησα μόνο στον κ. Υποδιοικητή αλλά στο Συμβούλιο και νομίζω ότι το Συμβούλιο πήρε απαντήσεις.

κ. Διοικητής: (Κουμονάκος) Αισθάνομαι θλίψη γι' αυτή τη συζήτηση. Εύλογα προκλήθηκε από τον κ. Υποδιοικητή και ίσως να έχει και κάποια δικαιολογία αυτό που έκανε η Ομοσπονδία. Όμως εκείνο που πρέπει να επιστημάνω είναι ότι εάν υπήρχε συνεργασία ανάμεσα στους δύο αυτούς παράγοντες δηλαδή τη Διοίκηση και την Ομοσπονδία θα είχε αποφευχθεί αυτό το πράγμα. Κανείς δεν αμφισβήτησε ή θα αμφισβητήσει ποτέ τις αγαθές προθέσεις της ΟΜΕ-ΟΤΕ (...). Συνεπώς δικαιολογημένη επαναλαμβάνω η έναρξη της συζήτησης αυτού του θέματος από τον κ. Υποδιοικητή έχουν μια υπόσταση όσα είπε και το παράπονό του σε ένα μεγάλο βαθμό το συμμερίζομαι κι εγώ. Από την άλλη μεριά οι εξηγήσεις που δόθηκαν από τον Πρόεδρο της ΟΜΕ είναι εξηγήσεις που παρά το

γεγονός ότι δεν απαντούν στα επιμέρους ερωτήματα που έθεσε ο κ. Υποδιοικητής εν τούτοις εκφράζουν μια συλλογιστική ή ορισμένα αισθήματα και σκέψεις που διακατέχουν τους εργαζόμενους όπως εκπροσωπούνται από την Ομοσπονδία.

(...) Έχουμε θέσει αίτημα στο Υπουργείο να βρει ποιος έκανε αυτή την εκπομπή στην τηλεόραση. Πιθανόν να είναι έξω από τον ΟΤΕ.

Συνεπώς αν δέχεστε όσα ανέφερα ώστε στο μέλλον να μην επαναληφθούν τέτοια περιστατικά θα παρακαλούσα και πάλι να τερματιστεί η συζήτηση και παρακαλώ τον κ. Υποδιοικητή να δεχτεί αυτές τις διαβεβαιώσεις.

Ρ. Σπυρόπουλος: Εμείς δεχόμαστε κ. Διοικητά, ωστόσο όμως υπάρχει ένα ζήτημα προσωπικό και είναι η συζήτηση που έγινε στον κ. Ρουσόπουλο.

κ. Υποδιοικητής: Επαναλαμβάνω ότι ανάφερα ότι άκουσα, άλλωστε δεν μπορούσε ο κ. Σπυρόπουλος να αναφερότανε στο τηλέφωνο των εργασθηρίων γιατί γνώριζε ότι δεν ήταν έτοιμο, εκτός και αν από σύγχυση θεωρούσε το τηλέφωνο της SIEMENS σαν τηλέφωνο των εργασθηρίων.

Ρ. Σπυρόπουλος: Επικαλούμαι, κ. Διοικητά, τη δική σας μαρτυρία χωρίς να θέλω να σας φέρω σε δύσκολη θέση γι' αυτό ζητάω πάλι από τον κ. Υποδιοικητή να προσπαθήσει να θυμηθεί το θέμα.

κ. Διοικητής: Θα ήθελα να το βάλουμε πακέτο όλο το θέμα μαζί. Τα

πρόσωπα που μετέχουν στο Συμβούλιο είναι όλα αξιόπιστα, σεβαστά και εκτιμά ο ένας τον άλλον. Συνεπώς παρακαλώ και πάλι να σταματήσει η συζήτηση.

Ρ. Σπυρόπουλος: Για μένα μπαίνει θέμα ηθικής τάξης. Κατανοώ την προσπάθειά σας και λυπάμαι ειλικρινά. Η τοποθέτησή μου ήτανε συνθετική κατανόησης και μάλιστα τοποθέτησης που ήθελε να κλείσει μια για πάντα το θέμα.

κ. Υποδιοικητής: Για το συμφέρον του Οργανισμού και της πολιτικής βούλησης την οποία υπηρετώ έχω κάνει αρκετές φορές συμβιβασμούς και υποχωρήσεις και έχω δηλώσει δημόσια ότι στέκω με την ίδια ικανοποίηση, ικανότητα και λειτουργικότητα και στην κορυφή και στη βάση και έχω δηλώσει ακόμα ότι και η άνοδος είναι φιλοδοξία και η κάθοδος είναι ανθρώπινη νίκη (...).

Κ. Μπαλέρμπας: (μέλος του ΔΣ-ΣΣ). Μου κάνει εντύπωση αυτό που αναφέρθηκε από τον κ. Υποδιοικητή ότι εκπρόσωποι των εργαζομένων συναντιούνται με τον πρώην Διοικητή.

Ρ. Σπυρόπουλος: Σκόπιμα δεν απάντησα σεβόμενος την προσπάθεια του κ. Διοικητή.

κ. Διοικητής: Η παρούσα Διοίκηση δεν αστυνομεύει τα μέλη του ΟΤΕ. Είναι δικό τους πρόβλημα ηθικό και οποιασδήποτε άλλης μορφής. Ο ΟΤΕ δεν έχει ούτε να φοβηθεί τίποτα ούτε να επηρεαστεί από τίποτα (...).

Όταν η οικονομία γίνεται βίδες

του Ειδικού Συνεργάτη

● Επειδή σε ενάμιση χρόνο οι πληρωμές τοκοχρεωλυσίων για εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους θα φθάσουν τα 1,7 δις \$ (βλέπε οικ. τύπο, της 15/10/85).

● Επειδή τα τοκοχρεωλύσια αυτά φτάνουν στο 19% του Α.Ε.Π., το οποίο σε σημαντικότερο ποσοστό διαμορφώνεται απ' τις δαπάνες για την Εθνική Άμυνα (επίσημα αυτές φθάνουν το 7% του ΑΕΠ δηλαδή πάντα, επίσημα, διαμορφώνουν πάνω απ' το 30% του εξωτερικού χρέους).

● Και επειδή πρόσφατα ο πρωθυπουργός, στην εισήγησή του για την οικονομική κατάσταση, είπε κατά λέξη: «*πείτε μου συγκεκριμένες προτάσεις*», εμείς θα του πούμε ορισμένες, περιοριζόμενοι προς το παρόν στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων.

Για την προμήθεια οποιουδήποτε ανταλλακτικού, έχει επικρατήσει, — μάλλον μας έχει επιβληθεί — το παρακάτω απλό λογιστικό σύστημα: Αυτός που έχει την απαίτηση του υλικού αυτού, π.χ. μιας βίδας, είναι υποχρεωμένος αναγκαστικά να το παραγγείλει με τον κωδικό αριθμό του (που είναι ένας 11ψήφιος αριθμός για τα αμερικανικά υλικά).

Αυτόματα το υλικό παραγγέλλεται προς τα έξω, σε πίστωση του λογαριασμού F.M.S. (δανείου δηλαδή, με το οποίο μπορούμε να προμηθευτούμε υλικό αυξάνοντας το εξωτερικό μας χρέος). Έτσι, η προμήθεια υλικού γίνεται προϊόν λογιστικής διαδικασίας, που διακινείται τελείως ανεύθυνα από διοικητικούς υπαλλήλους, υποθηκεύοντας το μέλλον της χώρας. Γιατί απλούστατα μεγάλο ποσοστό από αυτό μπορούσε να διοχετευθεί στην ντόπια παραγωγή. Έτσι ενδεικτικά αναφέρουμε:

● Απ' το Στρατό Ξηράς το 1984, δόθηκαν πάνω από 5 εκ. \$ για «βίδες» μόνο, που πολλές απ' αυτές κατασκευάζονται εδώ. Στο κάτω - κάτω με 1 εκ. \$ θα μπορούσαμε να στήσουμε την πιο μοντέρνα βιδοποιία. Αν βέβαια εκτός από τις βίδες, έπαιρνε στροφές και το μυαλό μας...

● Η Αεροπορία έχει δώσει παραγγελίες για προμήθεια απεσταγμένου νερού και κανάβινου σχοινιού απ' το εξωτερικό!

● Την τελευταία δεκαετία, η Αεροπορία πάλι, για προμήθεια συρματόσχοινου μόνο ρυμούλκυσης στόχων, σπατάλησε 3 εκ. \$. Και ενώ μπορούσε να κατασκευασθεί εδώ. Σήμερα εκκρεμούν παραγγελίες!, καθώς και αναπάντητες προτάσεις για την επιτόπια κατασκευή του.

Η λίστα θα μπορούσε να συνεχιστεί με χιλιάδες περιπτώσεων, και η απάντηση στα εύλογα ερωτήματα είναι απλή.

Οι υπηρεσίες προμηθειών, προτιμούν τη λογιστική αυτή διαδικασία, παραγγελίας στο εξωτερικό, γλυτώνοντας την υποχρέωση να συντάξουν προδιαγραφές, να κάνουν προβλέψεις προϋπολογισμών, να παρακολουθούν συμβάσεις κτλ. Ακόμα μπορούν να εμφανίσουν και «οικονομία», περικοπής δαπανών σε δραχμές!, φορτώνοντας τις αντίστοιχες πιστώσεις στο F.M.S που είναι ανεξέλεγκτο! Τελικά, είναι ζήτημα αν το ένα χιλιοστό των λειτουργικών λεγομένων δαπανών διοχετεύεται στην ντόπια αγορά, λόγω ανικανότητας των αρμόδιων υπηρεσιών. Μα είναι δυνατό να γίνει και αλλιώς όταν λ.χ. το τμήμα της Αεροπορίας που είναι αρμόδιο για τις προμήθειες είναι επανδρωμένο με 2-3 υπαλλήλους; Αλλά μήπως η παροιμιώδης αυτή ανικανότητα είναι εσκεμμένη — «στημένη» θα λέγαμε —, και την υποβάλουν οι εκάστοτε «ηγέτες» των Ενόπλων Δυνάμεων;

Αλλά για ποιες ευθύνες μιλάμε όταν πληροφορούμαστε το εξής πρόσφατο περιστατικό στην Αεροπορία: πριν από λίγους μήνες δημιουργήθηκε μια ζημιά στο πτερύγιο ενός γαλλικού αεροπλάνου MIRAGE. Το πτερύγιο, κατά την εταιρεία, έπρεπε να αντικατασταθεί ολόκληρο, και κόστιζε 200 εκ. δρχ. (όσα λεφτά χρειάζεται το Πολυτεχνείο Πάτρας). Κάποιος θυμήθηκε τότε ότι ένα τέτοιο πτερύγιο ακέραιο βρισκόταν σε ένα άλλο αεροπλάνο MIRAGE που είχε πάθει ζημιές πριν από καιρό, και φυσικά το αναζήτησε για να πάρει το πτερύγιο που χρειαζόταν. Αλλά το αεροπλάνο (αυτό ειδικά) έλλειπε απ' το χώρο όπου είχε τοποθετηθεί!

Ψάχνοντας ανακάλυψε, ότι το αεροπλάνο είχε πωληθεί σε μάντρα αντί 80.000 δρχ., αυτό ειδικά, ενώ υπήρχαν δεκάδες άλλα στον ίδιο χώρο. Βρήκε την μάντρα, και το αναζήτησε, αλλά διεπίστωσε ότι είχε αποσυναρμολογηθεί σε εξαρτήματα, τα οποία είχαν φυγαδευθεί! Ούτε κόπηκε για να λυωθεί σαν αλουμίνιο, ούτε πουλήθηκε σε εταιρεία αλουμινίου. Και κάθε εξάρτημα το αγοράζουμε κυριολεκτικά σαν χρυσάφι.

Έχουμε τονίσει σε προηγούμενα ρεπορτάζ την προχειρότητα με την οποία αξιολογούνται και αγοράζονται οπλικά συστήματα εκατοντάδων εκατομμυρίων \$ με τρόπο που δεν διασφαλίζεται όχι μόνο το συμφέρον της οικονομίας αλλά και η αύξηση της αποτελεσματικότητας των Ενόπλων Δυνάμεων. Επειδή το θέμα είναι τεράστιο θα περιοριστούμε προς το παρόν σε δύο παραδείγματα της Αεροπορίας πάλι, που είναι επίκαιρα.

● Για τα αεροπλάνα της Αγοράς του Αιώνα, «μελετάται» η αγορά συστήματος ηλεκτρονικών αντιμέτρων, που θα τοποθετηθούν σε καθ' ένα απ' αυτά. Το κόστος είναι της τάξης του 1 εκ. \$ για κάθε αεροπλάνο, δηλ. μιλάμε συνολικά για 80 εκ. \$.

Για την προμήθεια αυτή δεν προκηρύχθηκε καν διαγωνισμός. Υπάρχει το προηγούμενο κακής αγοράς αντίστοιχου συστήματος και το κυριότερο, έχει αναπτυχθεί αντίστοιχο σύστημα στην χώρα από κρατικό φορέα (ΚΕΤΑ), με ελάχιστο κόστος σε δραχμές. Γιατί επαναλαμβάνεται το λάθος μιας αγοράς αμφίβολης αποτελεσματικότητας και τεράστιου κόστους και δεν προωθείται η εφαρμογή του αναπτυγμένου ήδη ελληνικού συστήματος, που στοιχίζει εκατό φορές λιγότερο σε δραχμές;

● Πέρσι είχε ασχοληθεί ο Τύπος με την περίπτωση ενός αξιωματικού, του Κώστα Χατζηναστασίου που καταδικάστηκε πρωτόδικα σε 2½ χρόνια φυλάκιση για «μετάδοση στρατιωτικών μυστικών». Τι είχε κάνει ο αξιωματικός αυτός;

Το 1981 ανέλαβε σ' ένα Κρατικό Κέντρο Ερευνών της Αεροπορίας (ΚΕΤΑ) να υλοποιήσει την εγχώρια κατασκευή ενός κατευθυνόμενου όπλου με LASER, προσπάθεια που είχε αρχίσει 5 χρόνια νωρίτερα αλλά είχε τελεματωθεί, και για τη συνέχισή της απαιτείτο η αγορά εξοπλισμού εκατοντάδων εκατομμυρίων. Εργαζόμενος νυχθημερόν προώθησε το πρόγραμμα, απορρίπτοντας όλο τον παραπάνω εξοπλισμό, φθάνοντας σε επιτυχείς δοκιμές του πρώτου ελληνικού κατευθυνόμενου όπλου, που σημαντικά αύξησε τη δύναμη πυρός της Αεροπορίας, με ελάχιστο κόστος. Δηλαδή, έδινε μια μερική εναλλακτική λύση στην επιχειρούμενη «Αγορά του Αιώνα», χωρίς ουσιαστικό κόστος. Ξαφνικά, τον διατάζουν να εγκαταλείψει κάθε παραπέρα ενασχόληση και να παρουσιάσει σε λίγες μέρες σε μονάδα της Β. Ελλάδας, χωρίς να αφήσει κανένα γραπτό στοιχείο. Αυτός συντάσσει και υποβάλλει με μία υπηρεσιακή αναφορά μελέτη για το τι είχε κάνει, επισημαίνοντας τα αδύνατα σημεία της κτλ. Το πρόγραμμα αυτό, μέχρι σήμερα, καθώς και η παραπέρα μελέτη του σταμάτησαν.

Απ' τη νέα του θέση, εκτιμώντας ότι κάποιοι ήθελαν τη διακοπή μιας τέτοιας προσπάθειας, συντάσσει μια καινούργια διαφορετική μελέτη απ' την πρώτη, και τις στέλνει στην ΥΠΟΒΙ και τον υφυπουργό μέσω μιας ελληνικής εταιρείας εξουσιοδοτημένης στην κατασκευή πολεμικού υλικού.

Έτσι, ήλπιζε ότι θα προωθούσε την κατασκευή του κατευθυνόμενου αυτού όπλου και θα ματαίωνε την συνεχιζόμενη εξάρτηση. Ξαν επιστήμονας, μπορούσε να συντάξει μια επιστημονική μελέτη και να τη στείλει στον υφυπουργό. Όμως έγινε το ακριβώς αντίθετο. Ο «φταιχτής» έπρεπε να τιμωρηθεί και να σπλωθεί. Το τελευταίο ήταν απαραίτητο, γιατί τολμούσε να θίγει και άλλα συμφέροντα με *ενυπόγραφες* αναφορές του. Έτσι αυθαίρετα οι δυο μελέτες βαφτίστηκαν ίδιες, άρα απόρρητες, και η δεύτερη μελέτη του, διαρροή απορρήτου μέσα στην ίδια υπηρεσία! Γιατί κανείς άλλος δεν κατηγορήθηκε; και ακολούθησε η καταδίκη. Βέβαια σε πραγματογνωμοσύνη που διέταξε το εφετείο, κατηγορηματικά προκύπτει ότι οι δυο μελέτες δεν είναι ίδιες, ούτε καν όμοιες, και στηρίζονται στην προσωπική βιβλιογραφία του σημαντικού.

Σήμερα τι γίνεται; Η χώρα δεν διαθέτει το μοντέρνο αυτό οπλικό σύστημα, που, όπως κατατέθηκε απ' τον υπεύθυνο διοικητή του ΚΕΤΑ, αν συνεχιζόταν το πρόγραμμα θα βρισκόμαστε τώρα σε πλήρη παραγωγή, εδώ και ένα χρόνο. Αντί αυτού προωθείται η αγορά άχρηστου εξοπλισμού, που είχε απορριφθεί επίσημα και υπεύθυνα, κόστους πολλών εκατοντάδων εκατομμυρίων σε συνάλλαγμα.

Η επανάληψη της δίκης του στις 21 Νοεμβρίου στο Αναθεωρητικό Δικαστήριο θα έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Αλλά θα συνεχίσουμε σε επόμενο τεύχος για τον τρόπο που αποφασίστηκε και τον τρόπο που μεθοδεύεται η αγορά υλικού ασύγκριτα μεγαλύτερου κόστους, η «Αγορά του Αιώνα». Τώρα, έστω στις δώδεκα και πέντε...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

Πέντε ενότητες διηγημάτων: Το ριζιμιό λιθάρι, δύο συνθέσεις για κιθάρα, οι ρίζες των μπουζουκιών, παρένθεση με πλαγιάσλους, τρεις άλλες ιστορίες

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237

Έκδόσεις Στιγμή
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 91-93, ΑΘΗΝΑ 114 73
τηλ. 36.44.064

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ
Μανόλη 'Αναγνωστάκη

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
(1941-1971)

3η έκδοση

ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ '68-'69

ποίηση, 2η έκδοση

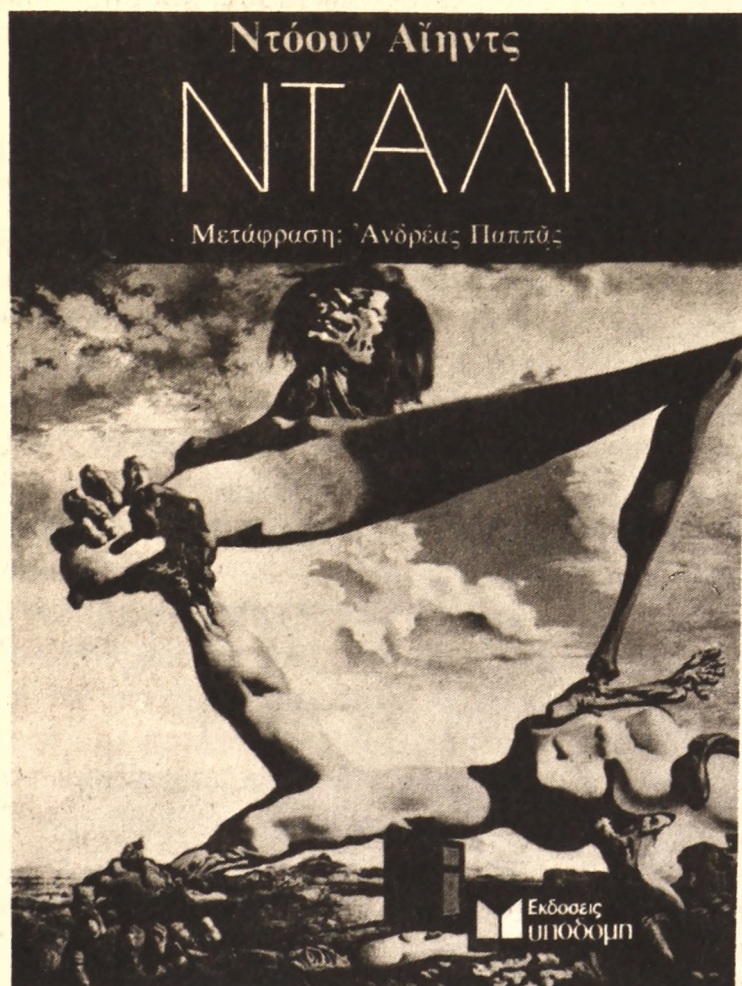
ΑΝΤΙΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ (1946-1977)

2η έκδοση

ΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ

- Κυκλοφορεί στή σειρά
ΖΩΓΡΑΦΟΙ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ
- Μέ 170 εικόνες
από τις οποίες οι 28 έγχρωμες
- Μετάφραση:
'Ανδρέας Παππός
- Περιλαμβάνει χρονολόγιο
καί βασική βιβλιογραφία Νταλί

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΥΠΟΔΟΜΗ – 3ης Σεπτεμβρίου 22 – τηλ. 5234790

Έχει στρογγυλό κεφάλι σαν ταψί, αυτιά που εξέχουν, αλοιθωρα μάτια, λίγες, πεταχτές εδώ και κει, τρίχες και δύο τεράστια δόντια για να επικυρώσουν ένα συνήθως πλατύ χαμόγελο - έκφραση ευχαρίστησης του αγαθού, του πνευματικά καθυστερημένου.

Ο 5χρονος Αβνί είναι ανήμπορος να μιλήσει: αρθρώνει μόνο συλλαβές, όπως «Digil», «Mugu...gi», «Dig, Dig», λέξεις ανύπαρκτες στην τουρκική γλώσσα, ακαταλαβίστικες, χωρίς νόημα. Στις σπάνιες στιγμές έσχατης προσπάθειας και πνευματικής αναλαμπής κατορθώνει να βρίζει —χωρίς γλωσσικά λάθη. Και τρώει ξύλο.

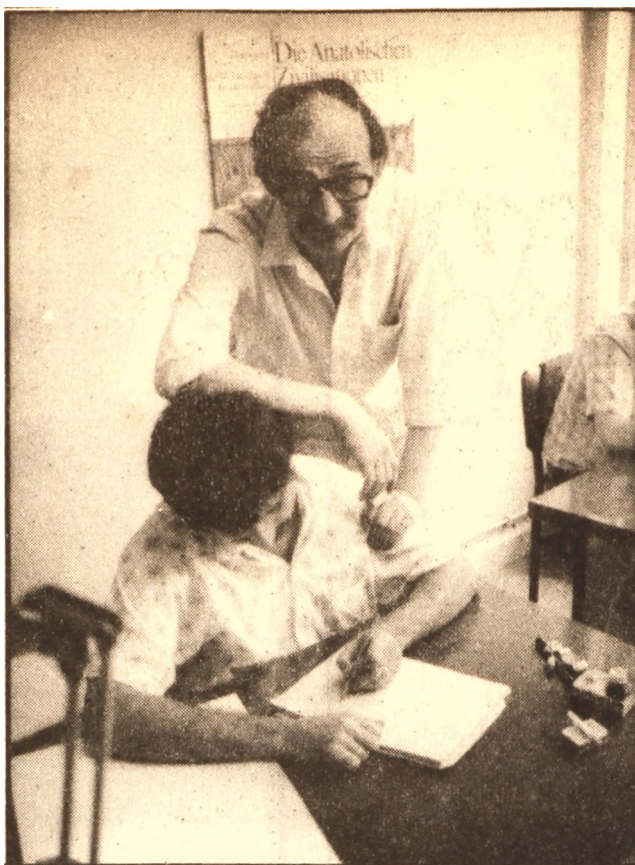
Είναι ικανός να κάνει κατανοητά στο περιβάλλον του τα δύο κύρια ενδιαφέροντά του: το φαγητό, που προσπορίζεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Και το σεξ, για να αντιμετωπίσει αμέσως μετά τα κηρύγματα καλής συμπεριφοράς, το χλευασμό, το ξυλοκόπημα —ο εξ ορισμού άσχημος και ανίκανος Αβνί προσκρούει πάντα στο τείχος της μοναξιάς.

Κερδίζει όμως την εύνοια των αναγνωστών του μεγαλύτερου εβδομαδιαίου τουρκικού σατιρικού περιοδικού «GIR-GIR». Ο Αβνί είναι σήμερα η δημοφιλέστερη γελοιογραφική φιγούρα στους κύκλους των Τούρκων διανοουμένων και αντικατοπτρισμός της τουρκικής κοινωνίας. «Είναι το σύμβολο για την απώλεια επικοινωνίας μεταξύ μας» θα υποστηρίξει ο επινοητής του, διευθυντής του GIR-GIR, Oğuz Aral.

Η τουρκική διανόηση

Επικοινωνία, ανταλλαγή απόψεων, φόβων και ιδανικών μεταξύ των Τούρκων διανοουμένων, ιδιαίτερα της Αριστεράς, πράγματι δεν υπάρχει. Οι περισσότεροι, διασκορπισμένοι ακόμη και σήμερα, πέντε χρόνια μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα σε μικρές μέχρι απειροελάχιστες ομάδες, φιλοδοξούν ο καθένας για τον εαυτό του να αντιπροσωπεύουν τη μοναδική, δίκαιη, πραγματική λύση από το σημερινό αδιέξοδο. Με συγκινητικό τρόπο ενδιαφέρονται για την επιβίωσή τους και αναβαπτίζονται στο όνομα της κομματικής οικογένειας. Ο εξευτελισμός, οι βασανισμοί, η εξόντωση της πλατιάς μάζας δεν τους αφορά —πρόκειται απλώς για τους «άλλους».

Και όμως ο ισχυρισμός του Oğuz Aral για «απώλεια επικοινωνίας» είναι ευφημισμός. Όχι η απώλεια αλλά η παντελής έλλειψη επαφής των διαφορετικών στρωμάτων του λαού χαρακτηρίζουν την τουρκική κοινωνία. Οι Τούρκοι διανοούμενοι, γόνιμοι κατά το πλείστον της οθωμανικής, γραφειοκρατικής ελίτ ή

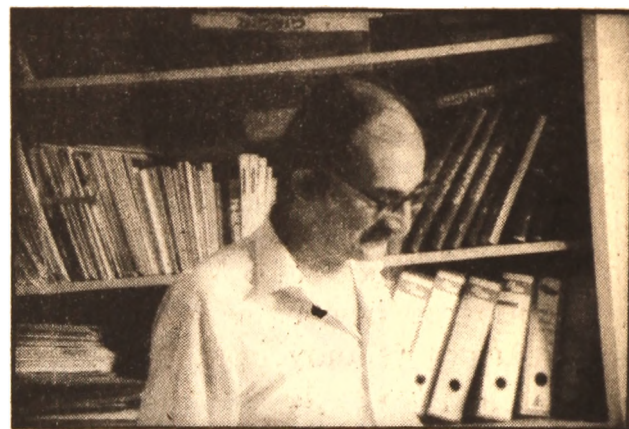
γνωστών οικογενειών του στρατού, ταυτίστηκαν μετά το 1923 με το δημιουργό της «Τουρκικής Δημοκρατίας», Κεμάλ Ατατούρκ και οραματίστηκαν —όπως άλλωστε και εκείνος, ότι η «ελίτ» (στην οποία ανήκαν), οι τεχνοκράτες και οι αξιωματικοί (απ' τους οποίους κατάγονταν) θα διεκπεραίωναν την «πολιτιστική επανάσταση της Τουρκίας», οδηγώντας τη χώρα από την καθυστερημένη Ανατολή προς την πολιτισμένη Δύση.

Στην προσπάθεια για την επίτευξη του στόχου αυτού ξεσπάθωσε στους κύκλους τους ένας αμείλικτος, άγριος ανταγωνισμός που όμως δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο ιδεολογικών αντιπαραθέσεων. Εξέφραζε περισσότερο τη σκληρή διαμάχη ανάμεσα στις διάφορες φράξιες της ελίτ να επιβληθούν —πάντα μέσα στα πλαίσια της εξουσίας.

Το λαό τους δεν καταδέχτηκαν ποτέ να τον ρωτήσουν για τις ανάγκες του, τις επιθυμίες του και τα όνειρά του. Αυτός ήταν a-priori «βρώμικος, οκνηρός και αντιδραστικός», οι ίδιοι «πεφωτισμένοι, προοδευτικοί εκσυγχρονιστές» —το χάσμα μεταξύ της τουρκικής διανόησης και της πλατειάς λαϊκής μάζας βάθυνε στη διάρκεια του «κεμαλικού κράτους» περισσότερο παρά ποτέ.

Το πραξικόπημα του Εβρέν ανέτρεψε το συσχετισμό δυνάμεων της τουρκικής ελίτ και έσπασε οριστικά τα δεσμά των Τούρκων διανοουμένων με την εξουσία. Για πρώτη φορά παύουν πια να ελπίζουν σε κείνο το αόριστο «κεμαλικό, προοδευτικό» κίνημα του στρατού που θα ηγηθεί ενός αριστερού πραξικοπήματος. Και όμως, πάλι αδυνατούν να πλησιάσουν, να στηριχτούν στις πλατιές μάζες —το σλόγκαν του '61 «για το λαό, παρά τον ίδιο το λαό», εκείνη η στυφή δόση περιφρόνιας, δείχνει να ισχύει μέχρι σή-

Χλευάζοντας εαυτούς και αλλήλους

Με αφορμή την επίσκεψη
του OĞUZ ARAL στην Ελλάδα

μερα αμείωτα. Χαρακτηριστικό είναι, ότι και στην τελευταία τους προσπάθεια να εναντιωθούν στο καθεστώς συντάσσοντας τη γνωστή σαν «διακήρυξη των διανοουμένων» προτίμησαν να περιοριστούν στα στενά πλαίσια του μικρού τους κόσμου. Δεν επέτρεψαν σε κανένα «μη διανοούμενο» να υπογράψει τη διακήρυξη, να ενώσει μαζί τους τη φωνή του.

Έτσι αποδεκατισμένοι, κυνηγημένοι από το καθεστώς και για πρώτη φορά «εκτός εξουσίας» πολλοί καταφεύγουν σε αμφίβολες θεωρίες: ο Friedrich Nietzsche είναι ακόμη ένας από τους πιο αγαπητούς φιλόσοφους της Δύσης στην Τουρκία. Λίγοι διαπιστώνουν με πικρία την πλήρη απομόνωσή τους: «Στις φυλακές κολλούσαμε κάθε Παρασκευή βράδυ το αυτί στο τρανζίστορ για να ακούσουμε ελληνική μουσική. Αναρωτιόμασταν αν θα εξεγερθεί ο πληθυσμός. Ο δικός μας λαός όμως, σήμερα, δεν είναι ικανός να αναδείξει ένα Πολυτεχνείο».

Το GIR-GIR

Ο Αβνί δεν ενδιαφέρεται για την πνευματική κουλτούρα. Επισκέπτεται το σχολείο μόνο για να αποσπάσει το «μπράβο» της δασκάλας και τον έλεγχο με το άριστα. Που αμέσως μετά θα το εξαργυρώσει στο μανάβη της γειτονιάς μ' ένα μήλο. Η εξασφάλιση της τροφής, η αδυναμία του μικρού απέναντι στους ισχυρούς, το σεξ, τα καθημερινά μικρά και μεγάλα προβλήματα του πολίτη εκφράζονται κάθε βδομάδα μέσω του Αβνί —το πείραμα του Oğuz Aral είναι μοναδικό στη σημερινή Τουρκία.

Ξεκίνησε το 1972 με τον αδελφό του, Τεκίν Αράλ (που εκδίδει το επίσης σατιρικό FIRT) και το φίλο τους Μιμ Ουκι-σούζ. Και οι τρεις γνώριζαν πως αν θέ-

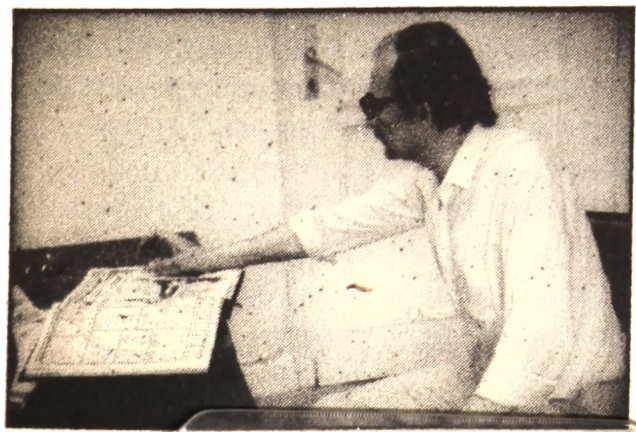
λαν να εισχωρήσουν στις πλατιές μάζες θα 'πρεπε να ξεφύγουν από το γραπτό λόγο, το στοιχείο που παρακινεί το ενδιαφέρον των λαών της Ανατολίας είναι παραδοσιακά η εικονογράφηση και η κίνηση. Δεν είναι τυχαίο ότι ο Καραγκιόζης, ο Νασρεντίν Χότζας αλλά και ο Άγιος Βασίλης αναδειχτηκαν σ' αυτή την περιοχή.

Εργοδότης τους έγινε ο μεγαλοεκδότης Haldun Simavî, ιδιοκτήτης της «Γκιουναϊντίν» και του «Ταϊν». «Όρος του ήταν να μην κάνω πολιτική γελοιογραφία» λέει ο Oguz Aral. Μετά τον απαγχονισμό του πρωθυπουργού Menderes η πολιτική γελοιογραφία ήταν, για μια ολόκληρη δεκαετία ταμπού. «Τελικά φανήκαμε και οι δύο κύριοι. Αυτός κέρδισε με το περιοδικό ένα σωρό χρήματα» Το GIR-GIR είναι σήμερα το μεγαλύτερο σατιρικό περιοδικό της Τουρκίας και πουλάει εβδομαδιαία 400-450 χιλιάδες φύλλα. Κάθε φύλλο διαβάζεται σύμφωνα με μια έρευνα που έγινε πέρσι, από 9 άτομα και 70% των αναγνωστών του είναι φοιτητές.

Φιλοδοξία του Ογυζ Αραλ ήταν, για την Τουρκία, πρωτότυπη: «Ήθελα να μπω στο χώρο του εργάτη, του αγρότη, του αναλφάβητου. Να τους αναγκάσω να μιλήσουν». Καθιέρωσε μια σελίδα για τους νέους, καλώντας τους να σχολιάσουν την κατάστασή τους με τις δικές τους γελοιογραφίες. Τα αποτελέσματα ήταν άμεσα: χιλιάδες σκίτσα στέλνονται κάθε βδομάδα από ολόκληρη τη χώρα —και από τις φυλακές. 100-200 από αυτά τυπώνονται, το GIR-GIR είναι το περιοδικό των αναγνωστών του.

Μέσα στις σελίδες του χλευάζονται η νοοτροπία και ο σύγχρονος τρόπος ζωής στην Τουρκία: η γυναίκα που πάει στο παζάρι και πουλάει την κότα της για να αγοράσει με κείνα τα χρήματα τυποποιημένο χυμό κότας, η οικονομία της χώρας —η τιμή του περιοδικού απεικονίζεται αυτή τη στιγμή με πέντε κεφάλια του Οζάλ και σε κάθε αύξηση του χαρτιού προστίθεται ένα κεφάλι επιπλέον, και τέλος — οι πολιτικοί ηγέτες, προκαλώντας έτσι την εξουσία να απαγορεύει κάθε τόσο το έντυπο.

Αμαλία Βαν Χεντ

Ο περιορισμένος συμβιβασμός του πολέμου και η οικονομία

του Μιχ. Ράπτη

Όσο πλησιάζει η «ιστορική» συνάντηση Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ στη Γενεύη, τόσο τ' αποτελέσματά της κρίνονται από τους διεθνείς παρατηρητές ότι πρόκειται να 'ναι περιορισμένα, μηδαμινά προσθέτουν ορισμένοι.

Κι έχουν δίκιο αν η συνάντηση αυτή είχε γεννήσει προσδοκίες υπερφίαλες, έξω από κάθε πραγματικότητα.

Γιατί ασφαλώς η τρελή κούρσα των εξοπλισμών δεν πρόκειται οπωσδήποτε να σταματήσει ή καν ν' αρχίσει να ελαττώνεται σημαντικά. Στην καλύτερη περίπτωση αναμένεται κάποιος περιορισμένος συμβιβασμός στην ακόλουθη βάση: οι Σοβιετικοί αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μειώσουν τον αριθμό των «επιθετικών» τους όπλων, πυραύλων και κεφαλών, στις επιγείες βάσεις, όπου υπερτερούν και σε αντάλλαγμα οι Αμερικανοί αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην αρχίσουν ακόμα τη μαζική παραγωγή και τοποθέτηση στο διάστημα των νέων τάχα «αμυντικών» και μόνο όπλων του «Πολέμου των Άστρων».

Αλλά ενδεχόμενος τέτοιος συμβιβασμός είναι δυνατός μέσα στα πλαίσια λεπτομερειακής επανασυζήτησης του όλου θέματος των εξοπλισμών, και της στρατηγικής του συστήματος.

Δηλαδή τι όπλα ακριβώς διαθέτει ο καθένας, τι πάει να αναπτύξει, τι σημαίνει από στρατηγική άποψη η συνολική δύναμη του οπλοστασίου του καθενός.

Πράγμα που μόνο στενότερος κύκλος ειδικών κατέχει, και που αποκλείεται να μπορεί να συζητηθεί στο μικρό διάστημα της Συνδιάσκεψης της Γενεύης. Τόσο μάλλον όσο οι Αμερικανοί σύμβουλοι του Ρήγκαν δεν τον θεωρούν σε θέση να διεξάγει οποιαδήποτε σοβαρή διαπραγμάτευση στο πολύπλοκο θέμα των ατομικών όπλων που μόνο οι ειδικοί στο περιβάλλον του κατέχουν.

Στην καλύτερη περίπτωση, μπορεί ν' αποφασιστεί οι ειδικοί αυτοί να εξακολουθήσουν συζητώντας το θέμα, με σκοπό να καταλήξουν σε συμβιβασμό τέτοιο που τον εκθέσαμε.

Αλλά κι αυτό το περιορισμένο επίτευγμα θα καταστεί αδύνατο αν δεν τεθεί ακόμα στο πλαίσιο αμοιβαίων παραχωρήσεων σε θέματα όπως το Μεσανατολικό, το Παλαιστινιακό, η Κεντρική Αμερική, η Ν. Αφρική, η πάλη κατά της «τρομοκρατίας» και άλλα. Δηλαδή αν οι δύο «υπερδυνάμεις» δεν συμφωνήσουν να μην θίγονται μονομερώς ότι η κάθε μία θεωρεί «ζωτικά εθνικά» της συμφέροντα, σε γεωπολιτική κλίμακα.

Η συνάντηση της Γενεύης, απροσδόκητη πριν δυο χρόνια τώρα, έγινε δυνατή ύστερα από ραγδαίες νέες εξελίξεις τόσο στις ΗΠΑ όσο και στη Σοβιετική Ένωση.

Στις ΗΠΑ ο Ρήγκαν έως τις παραμονές σχεδόν της δεύτερης εκλογής του, διατηρούσε «ψυχροπολεμικό» κλίμα, χαρακτηρίζοντας, τη Σοβιετική Ένωση σαν τη «χώρα του κακού» με την οποία καμιά συνεννόηση δεν ήταν δυνατή.

Ο Ρήγκαν εκλέχτηκε για πρώτη φορά φερόμενος από ένα ευρύ συντηρητικότατο ρεύμα, εκείνο της «ηθικής πλειοψηφίας» που αποζητούσε αφ' ενός να αναστηλωθεί η πολεμική και διπλωματική παγκόσμια θέση των ΗΠΑ και αφ' ετέρου να αναζωογονηθεί η οικονομία σε «ύφεση», αν όχι σε καθαρή κρίση.

Ο Ρήγκαν και το περιβάλλον του έπρεπε ν' ανταποκριθούν σ' αυτές τις προσδοκίες. Αλλά στην ουσία αυτό το κλίμα ευνοούσε τα πραγματικά συμφέροντα του στρατιωτικο - βιομηχανικού κατεστημένου της χώρας, που εξακολουθεί να την κυβερνά, και να καθορίζει σε τελευταία ανάλυση την πολιτική της.

Προβλημα του κατεστημένου αυτού ήταν κυρίως η έξοδος των ΗΠΑ από την οικονομική κρίση.

Πράγμα δυνατό σ' αυτή τη χώρα μόνο με την αέναη ανάπτυξη των πολεμικών δαπανών. Χωρίς τα τεράστια ποσά που αυτές απορροφούν η αμερικανική οικονομία, είναι ανίκανη να διατηρήσει ακόμα και χαμηλό μόνιμο ρυθμό ανάπτυξής τους.

Πρόκειται για περίπτωση εντελώς διαφορετική από εκείνη της Ιαπωνίας.

Η τελευταία αυτή χώρα, χωρίς ακόμα μεγάλες στρατιωτικές δαπάνες (μόλις το 1% του εθνικού της εισοδήματος) χάρις στην τεχνολογική και μόνον υπεροχή της, έχει μονοπωλήσει ένα μεγάλο μέρος της παγκόσμιας αγοράς.

Έτσι, διατηρείται το «θαύμα» της, που ακριβώς ενισχύεται στην περίπτωση της από την έλλειψη έως τώρα του βάρους των πολεμικών δαπανών.

Η περίπτωση, των ΗΠΑ είναι διαμετρικά αντίθετη.

Το κύριο κίνητρο οικονομικής τους ανάπτυξης είναι οι πολεμικές δαπάνες, χωρίς καμιά σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη μεγαλοκαπιταλιστική χώρα. Η «επιτυχία» του Ρήγκαν σ' αυτόν τον τομέα έγκειται στο γεγονός ότι ανερχόμενος το 1980 στην εξουσία, εφαρμόζει ένα ιδιότυπο συνδυασμό πληθωριστικής και αντιπληθωριστικής πολιτικής, που η κύρια βάση του είναι οι στρατιωτικές δαπάνες. Αυτές προκαλούν το ανερχόμενο έλλειμμα του προϋπολογισμού ύψους τώρα 200 δις δολαρίων.

Τα ελλείμματα καλύπτονται από την αθρόα εισροή ξένων κεφαλαίων, ευρωπαϊκών και «τριτοκοσμικών» που ελκύονται από τα υψηλά επιτόκια σαν χρήμα και το μεγάλο ποσοστό κέρδους, σαν επενδύσεις στη βιομηχανία, ιδιαίτερα εκείνη που εργάζεται για το Πεντάγωνο, καθώς και στις μεγάλες εξαγωγικές επιχειρήσεις ανεπτυγμένης τεχνολογίας.

Ας σημειωθεί ότι οι τελευταίες αυτές επωφελούνται από την ανάπτυξη της τεχνολογίας που συνεπάγεται η έρευνα και παραγωγή στις επιχειρήσεις που εργάζονται ιδίως για το Πεντάγωνο.

Χάρη στην αντιπληθωριστική πολιτική της ομοσπονδιακής Τράπεζας, που ελέγχει την κυκλοφορούσα μάζα του χρήματος, τα επιτόκια διατηρούνται υψηλά και το δολάριο ισχυρό.

Έτσι, η πληθωριστική πολιτική, καθαρά «Κεϋνσιανή» του ελλείμματος του προϋπολογισμού που κινεί τις πολεμικές βιομηχανίες (ή μάλλον τους εργαζόμενους ιδίως για το Πεντάγωνο) σε συνδυασμό με την αντιπληθωριστική πολιτική της Ομοσπονδιακής Τράπεζας, εξηγούν την ανάκαμψη (σχετική άλλωστε) της αμερικανικής οικονομίας η οποία όμως ανάκαμψη χρηματοδοτείται από τα ξένα κεφάλαια σε βάρος της πραγματικής οικονομικής ανάπτυξης και της Ευρώπης και του Τρίτου Κόσμου.

Οι αρνητικές όψεις του «θαύματος» είναι αφ' ενός ότι οι ΗΠΑ εξελίσσονται στην πιο χρεωμένη στο εξωτερικό χώρα του κόσμου, και αφ' ετέρου ότι αυτοκαταστρέφουν ένα μεγάλο μέρος των κλασικών εθνικών τους βιομηχανιών, εισάγοντας φθηνότερα παρόμοια προϊόντα από το εξωτερικό, και εξαγωγώντας λιγότερα. Μακροπρόθεσμα τέτοια πολιτική οδηγεί σε νέα δεινότερη κρίση των ΗΠΑ και της Δύσης ολόκληρης.

Αλλά αν περικοπούν σημαντικά οι πολεμικές δαπάνες και αυξηθούν π.χ. οι φόροι των πλουσίων, πάλι οι ΗΠΑ κινδυνεύουν να βυθιστούν στην κρίση.

Γι' αυτό οι ισχυροί στρατιωτικο - βιομηχανικοί κύκλοι που

βρίσκονται πίσω από κάθε κυβέρνηση στην Ουάσιγκτον, μόνο με τη διατήρηση σε πολύ υψηλά επίπεδα των στρατιωτικών δαπανών, είναι σε θέση να διατηρούν για ένα διάστημα την οικονομική ανάπτυξη και τα τεράστια κέρδη τους που απορρέουν από τέτοια λειτουργία της οικονομίας της χώρας. Αποκλείεται επομένως οποιαδήποτε πραγματική, ουσιαστική ελάττωση των πολεμικών δαπανών.

Αν τώρα ο Ρήγκαν στα πρόθυρα των εκλογών που τον ανέδειξαν για δεύτερη φορά Πρόεδρο των ΗΠΑ μεταβλήθηκε ξαφνικά σε φιλειρηνική «περιστερά» και ζήτησε αυτός πρώτος διάλογο και πάλι με τη Μόσχα και συνάντηση με τον εκπρόσωπό της, αυτό έγινε για δύο λόγους:

Γιατί η ολοένα και μεγαλύτερη όξυνση των σχέσεων με τη Μόσχα στο διάστημα της πρώτης του θητείας, είχε αρχίσει ν' ανησυχεί σοβαρά τόσο μέρος του αμερικανικού κατεστημένου, όσο και της κοινής γνώμης της χώρας. Εξάλλου οι ευρωπαίοι «σύμμαχοι» πίεζαν επίσης ολοένα εντονότερα για κάποια ύφεση στον «ψυχρό πόλεμο».

Το αμερικανικό κατεστημένο, η άρχουσα αστική τάξη, δεν είναι ομοιογενής. Αποτελείται από διάφορα στρώματα, συγκροτήματα, ομάδες με διαφορετική νοοτροπία, αντίληψη των «εθνικών συμφερόντων» και αντικρουόμενα ειδικά συμφέροντα. Αυτό άλλωστε ισχύει βέβαια για κάθε «άρχουσα τάξη».

Φωνές τόσο έγκυρες όσο εκείνες, του Χάριμαν, του Κέναν, του ΜακΝαμάρα, και άλλων στις ΗΠΑ, ζητούσαν επίμονα επανάληψη του διαλόγου με τη Μόσχα, ύφεση του «ψυχροπολεμικού» κλίματος, εξεύρεση κάποιου συμβιβασμού.

Το ίδιο και το ευρωπαϊκό πολιτικό κατεστημένο. Αλλά και ολόένα ένα πιο σημαντικό μέρος της κοινής γνώμης στις ΗΠΑ είχε αρχίσει ν' ανησυχεί.

Έτσι, ο Ρήγκαν έντεχνα, έγκαιρα αλλά και κυνικά λίγο πριν τις νέες προεδρικές εκλογές κάνει στροφή 180 μοιρών, που εκτός άλλων, του εξασφαλίζει και ανεώτερη επιτυχία του στις εκλογές αυτές. Όμως και στη Μόσχα νέες εξελίξεις επιταχύνονται.

Η παρατεινόμενη κρίση ηγεσίας που αρχίζει από τα τελευταία χρόνια του Μπρέζνιεβ, εξακολουθεί με την απροσδόκητη ανάδειξη και μετά σύντομη βασιλεία του Αντρέι Τσερνόμκο, και τη συντομότατη κι αυτού βασιλεία, λήγει με την ενθρόνιση επιτέλους του Μ. Γκορμπατσώφ, ηλικίας μόλις 56 ετών. Ο Μ. Γκορμπατσώφ σ' ένα ελάχιστο χρόνο ανανεώνει την πεπαλαιωμένη εικόνα της σοβιετικής ηγεσίας, προσδίδει νέο στιλ σχεδόν «δυτικού» τύπου στον τρόπο που χειρίζεται τις εσωτερικές και εξωτερικές δημόσιες σχέσεις, αρχίζει και εισάγει απαραίτητες οικονομικές μεταρρυθμίσεις, προς τη γενική κατεύθυνση μιας «Νέας Οικονομικής Πολιτικής» (ΝΕΠ).

Εντυπωσιάζει, προβληματίζει, ανησυχεί τη Δύση, και φέρνει γρήγορα την αμερικανική εξωτερική πολιτική σε κατάσταση «άμυνας».

Η πίεση πάνω στο Ρήγκαν να επισπεύσει συνάντηση με τον νέο αινιγματικό, εύστροφο, αλλά και «επικίνδυνο» επομένως ηγέτη του Κρεμλίνου, μεγαλώνει τόσο στις ΗΠΑ όσο και από όλους τους «Ατλαντικούς» της συμμάχους. Αλλά και η Μόσχα ενδιαφέρεται για τη συνάντηση αυτή. Γιατί κι αυτή υφίσταται την πίεση της διεθνούς κοινής γνώμης που ζητά επανάληψη του διαλόγου των δυο «υπερδυνάμεων».

Όμως ο σπουδαιότερος λόγος για τη στροφή επίσης της Μόσχας προς συνάντηση και διάλογο, προέρχεται από την ανάγκη στην οποία βρίσκεται η νέα σοβιετική ηγεσία να δημιουργήσει στο εξωτερικό κάποιο κλίμα ύφεσης ώστε να προχωρήσει ανεώτερα στο ευρύ πρόγραμμα των εσωτερικών μεταρρυθμίσεων.

Γι' αυτό και εγκαταλείπει την προηγούμενη απαίτησή της να σταματήσει η τοποθέτηση νέων ατομικών όπλων των ΗΠΑ

ΜΗΠΩΣ Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΓΙΝΕ;

● Αναγνώστης μας —αλλά τον χάνουμε φαίνεται— παρατηρητικός κάθε στήλης του ημερήσιου Τύπου, μας έστειλε το αναδημοσιευόμενο απόκομμα της ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗΣ και το γράμμα που ακολουθεί.

Φαίνεται, λοιπόν, σύμφωνα με την έγκυρο ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ, ότι η συνάντηση Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ ήδη συνετελέσθη, και το τσάι των κυριών είχε επιτυχία· τουλάχιστον αυτό!...

Όστε λοιπόν, λίγες μέρες πριν την «Τρίτη 22 Οκτωβρίου» του σωτήριου έτους 1985, συναντήθηκαν ο Ρήγκαν κι ο Γκορμπατσώφ, στη Γενεύη, συζητώντας μάλιστα για τις τύχες του κόσμου, για τους «πολέμους των άστρων» και τα ατομικά όπλα.

Και όχι μόνον αυτό, αλλά και όσα συζητήσαν είναι λίγο πολύ παγκόσμια γνωστά!

Και όχι μόνον αυτό, αλλά και οι «πρώτες κυρίες» συναντήθηκαν, ήπιαν τσάι και συζητήσαν για θέματα που αφορούν τις γυναίκες της χώρας τους, αλλά και τη μόδα!

Κι εσείς μας το κρύβατε, ε; Και μας αφήνατε στα σκοτεινά να νομίζουμε ότι η συνάντηση Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ θα γινόταν το Νοέμβρη!

Και όχι μόνον αυτό, αλλά μας κρύψατε και το ότι η Νάνου και η Ράισα ήπιαν τσάι και φιλοκουσμπόλεψαν τα τεκταινόμενα στις χώρες τους, συν λίγο Ντιόρ και Γερμανίδες στυλίστρες!

Και μας το κρατάγατε κρυφό ε; Να μην τα μά-

θουμε κι εμείς αυτά, ε; Αλλά ας είναι καλά η δαιμόνιος «Απογευματινή» που στο φύλλο της 22/10 μας κάνει αυτή τη συνταρακτική αποκάλυψη!

Έστω και με το μάτι της γυναίκας...

Ντροπή σας λοιπόν κύριοι! Ντροπή! (Και μην μας πείτε πως δε δεν το ξέρατε...)

Γι' αυτό λοιπόν, κι εμείς θα κόψουμε το «Αντί», και από δω και μπρος θα διαβάζουμε μόνον την αντικειμενικότερη, σοβαρότατη και αποκαλυπτικότερη «Απογευματινή». Μαζί με τα ωραία αναγνώσματα του Καρτζαφέρη αυτές τις μέρες στην «Ελευθεροτυπία» συνθέτουν το δίδυμο της πλήρους ενημέρωσης.

Φιλικά
Βασίλης Δουρής

Φοιτητής (και πρώην τακτικός αναγνώστης, μέχρι η τίμια «Απογευματινή» να μου ανοίξει τα μάτια. «Ουαί υμίν, υποκριτές!»)

ΜΕ ΤΟ ΜΑΤΙ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ Η ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΕΝΕΓΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ

Λογα με την τεχνολογική πρόοδο. Σί πανευρωπαϊκό επί-
τεδο!

Νάνου - Ράισα : Τσάι και συζήτηση

Πριν λίγες μέρες, στη Γενεύη, ο Ρήγκαν κι ο Γκορμπατσώφ, συζητήσαν για τις τύχες του κόσμου, για τους «πολέμους των άστρων» και τα ατομικά όπλα.

Και τα δύο είχαν έπιναν λίγο - πολύ πανκόσμια γνωστά. Έκείνο που δεν ξέραμε ήταν, ότι σε ηλικία αυτής της συνάντησης πραγματοποιήθηκε και μία άλλη, ανεπίσημη μεταξύ Νάνου - Ράισα.

Λοιπόν, από τη συνάντηση διαβή χάραν σ' ένα καφέ της αλβανικής πόλης. Όπου οι δύο «πρώτες κυρίες» ήπιαν τσάι

Νάνου Ρήγκαν Ράισα Γκορμπατσέβα

και συζητήσαν, λίγο, για θέματα που άφορούν τις γυναίκες της χώρας τους αλλά και τη μόδα.

Η Νάνου ήπιε πάντα σπανάκι της κομψότητας. Όσο για τη Ράισα... σούσιαν στέγη έβγαζε με τις προκοπές της, έντυπωσιν από την όψη τη Δύση με την προσοχή που απένειμε στην εμφάνισή της. Μία προσοχή που την όλην προσπάθειά στα σαλόνια του Ντιόρ κι όλην Γερμανίδα στυλίστρες να «επινοήσουν» μία σειρά ρούτων άποψιςτινά γι αυτήν!

στην Ευρώπη και ν' αποσυρθούν όσα ήδη τοποθετήθηκαν, πριν οποιαδήποτε άμεση επαφή με την Ουάσιγκτον.

Αντίθετα συγκεντρώνει την προσοχή της στον «Πόλεμο των Άστρων» που προετοιμάζει ο Ρήγκαν και διατείνεται έως τώρα, παραμονές της συνδιάσκεψης κορυφής στη Γενεύη, ότι σε περίπτωση που αρχίσει η μαζική παραγωγή όπλων τέτοιου πο-
λέμου και η τοποθέτησή τους στο διάστημα, καμιά συμφωνία δεν θα 'ναι δυνατή με τις ΗΠΑ. Όμως κι αυτό ακόμα δεν τίθε-
τα σαν όρος για να πραγματοποιηθεί η συνάντηση της Γενεύης.

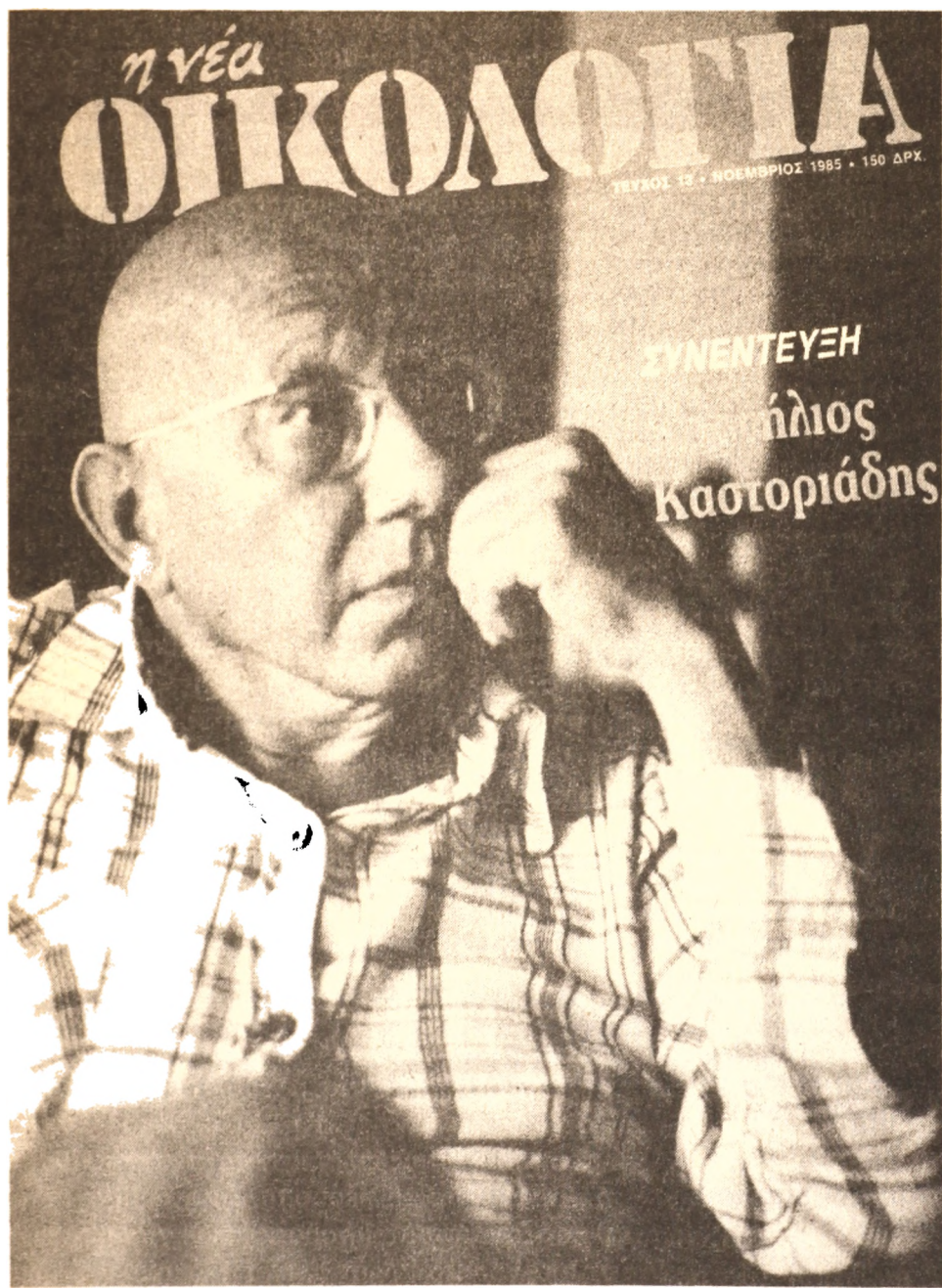
Όπως τονίσαμε η νέα σοβιετική ηγεσία έχει ανάγκη από κά-
ποια ύφεση στις σχέσεις της με την Ουάσιγκτον, ώστε να προ-
χωρήσει πιο άνετα η εσωτερική πολύμορφη «μεταρρύθμιση»
οργανωτική, οικονομική, πολιτική ακόμα.

Για τον ίδιο σκοπό είναι κάτι παραπάνω από ευχή ο συμβι-
βασμός στο ζήτημα του πολέμου των Άστρων.

Γιατί δεν θ' ανάγκαζε τη Μόσχα να συνεχίσει τον υπερεξο-
πλισμό της και σ' αυτόν τον δαπανηρότατο τομέα, σε βάρος

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

Αποκλειστική συνέντευξη στη Νέα Οικολογία: Για τα νέα κινήματα • Για την μαρξιστική αριστερά • Για την ανάπτυξη • Για την τεχνολογία • Για την σχέση της κοινωνίας με τη φύση.

Περιεχόμενα του 13ου τεύχους (Νοέμβριος '85): Στην Καλαμάτα παίζονται πολλά: Συνέντευξη με τον Δήμαρχο **Σπ. Μπένο** • Greenpeace: απολογισμός, του **Ηλία Ευθυμιόπουλου** • Η κατάσταση του περιβάλλοντος στις χώρες του ΟΟΣΑ, του **Μιχάλη Μοδινού** • Πλαστικές σακούλες ή καλάθια; του **Γιώργου Ράλλη** • Πορεία στο Χελμό, του **Τριαντάφυλλου Αδαμακόπουλου** • Η κρίση στο πανεπιστήμιο, του **Λεωνίδα Λουλούδη**.

Πληροφορίες-συνδρομές: Νέα Οικολογία, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 3619.837.

βέβαια τότε της οικονομικής ιδίως αναγκαίας μεταρρύθμισης. Η Μόσχα δεν έχει ανάγκη από τον «Πόλεμο των Άστρων» ούτε από στρατιωτική ούτε οικονομική άποψη. Αντίθετα η Ουάσιγκτον έχει ανάγκη από τον «Πόλεμο των Άστρων» έχει τόσο για στρατιωτικούς λόγους αλλά για οικονομικούς κυρίως.

Η καθ' αυτό στρατιωτική αποτελεσματικότητα του «Πολέμου των Άστρων» δηλαδή ενός συστήματος πυραύλων που καταστρέφουν τους ατομικούς πυραύλους του αντιπάλου όταν εκτοξεύονται ή στο διάστημα της πορείας τους πριν πλήξουν τους στόχους τους, αμφισβητείται από ολοένα μεγαλύτερο αριθμό ειδικών.

Είναι πρακτικά αδύνατο ισχυρίζονται οι ειδικοί αυτοί, να «προστατευθούν» αποτελεσματικά τα επίγεια ατομικά όπλα, και ακόμα περισσότερο ολόκληρος ο πληθυσμός των ΗΠΑ ή της Ευρώπης. Άλλωστε, η αέναη εξέλιξη της τεχνολογίας, υπερνικά κάθε «άμυνα», βρίσκοντας το «ασθενές» σημείο.

Αν ο Ρήγκαν και το περιβάλλον του προσπαθούν τώρα να «πουλήσουν» στην αμερικανική και δυτική κοινή γνώμη την τάχα «απόλυτη άμυνα» που μπορεί να οδηγήσει και στην αχρήστευση των «επιθετικών» ατομικών όπλων, αυτό ισοδυναμεί, κατά τους ειδικούς με καθαρή, κυνική, παραπλάνηση της κοινής γνώμης.

Η σημασία του «Πολέμου των Άστρων» είναι κυρίως οικονομική. Έγκειται στο ότι διαιώνίζει τη διατήρηση και ανάπτυξη των πολεμικών δαπανών, πάνω στις οποίες ουσιαστικά στηρίζεται η «ανάπτυξη» της αμερικανικής οικονομίας.

Μόνο η «έρευνα» για τα όπλα του «Πολέμου των Άστρων» πρόκειται ν' απορροφήσει τουλάχιστον 26 δισεκατομμύρια δολάρια. Μετά θα χρειασθούν 200 δις δολάρια, και αργότερα 1.000, 1.500, 2.000 δις. δολάρια για τη μαζική παραγωγή και τοποθέτησή τους στο διάστημα. Έτσι, πρόκειται να διαιώνιζεται ένας δυσθεώρατος πολεμικός προϋπολογισμός, κι ένα επομένως διαρκές κίνητρο «ανάπτυξης» της αμερικανικής οικονομίας.

Αυτός είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο οι κύκλοι του αμερικανικού κατεστημένου που έχουν φερέφωνό τους τώρα τον Ρήγκαν επιμένουν στον «Πόλεμο των Άστρων».

Άλλωστε θεωρούν ότι παρασύροντας σε τέτοια άνευ τέλους, και ολοένα πιο πολυδάπανη κούρσα των εξοπλισμών και τη Σοβιετική Ένωση, εμποδίζουν οποιαδήποτε βελτίωση της οικονομικής της κατάστασης, και τελικά θα μπορούσαν να την γονατίσουν.

Όμως η Σοβιετική Ένωση και υλικούς πόρους έχει και σύστημα διακυβέρνησης, που είναι σε θέση να υποστούν τέτοιο συναγωνισμό. Συμπερασματικά η όλη προηγούμενη ανάλυση οδηγεί στην άποψη ότι μερικός και μόνο συμβιβασμός μπορεί να προέλθει από τη συνάντηση της Γενεύης, αν δεν πρόκειται τελείως να ναυαγίσει η συνάντηση αυτή.

Σε καμιά περίπτωση όμως δεν πρόκειται να σταματήσει ουσιαστικά η κούρσα των εξοπλισμών προς την αμοιβαία εξόντωση, ακόμα και η κούρσα στο διάστημα. Ο «Πόλεμος των Άστρων» έχει ήδη αρχίσει και δεν πρόκειται πια να σταματήσει τόσο στον τομέα της έρευνας όσο και του πειραματισμού των όπλων του. Όμως έστω και μερική περιορισμένη, επιβράδυνση αυτής της μοιραίας πορείας, είναι βέβαια ευχή όλων.

Γι' αυτό και το παγκόσμιο Κίνημα κατά των ατομικών όπλων, Δυτικά και Ανατολικά, πρέπει να διατηρηθεί να οργανωθεί καλύτερα, και να εντείνει την πίεσή του για ουσιαστικότερους ακόμα συμβιβασμούς ανάμεσα στις δύο «υπερδυνάμεις».

Αλλά μόνο στην περίπτωση που η υπόθεση της «Ειρήνης» θ' αγκαλιάσει μια μαχόμενη αποφασιστική πλειοψηφία της ανθρωπότητας, η τελευταία θα κατορθώσει ν' ανακόψει πραγματικά τη μοιραία αλλιώς πορεία προς την ολοκληρωτική της εξαφάνιση.

Νέο rapidograph rotring με αμπούλα μελάνης

Η ROTRING Γερμανίας, το πρώτο όνομα στα είδη σχεδίου, παρουσιάζει τώρα το νέο επαναστατικό rapidograph με αμπούλα μελάνης.

1. Δεν χρειάζεται να πλένετε το rapidograph σε κάθε αλλαγή μελάνης

Απλώς βγάξετε την παλιά, άδεια αμπούλα, βάζετε την καινούργια χωρίς να έρθετε καθόλου σε επαφή με τη μελάνη και το rapidograph είναι πάλι έτοιμο να σχεδιάσει.

2. Δεν τρέχει και δεν βουλώνει γιατί η μελάνη έχει σταθερή ροή

Η αμπούλα μελάνης ROTRING είναι ειδικά μελετημένη ώστε να εξασφαλίζει στη μελάνη σταθερή ροή. Έτσι δεν έχετε πια μουτζούρες, στίγματα, διακοπές στη ροή και το αποτέλεσμα είναι ισόπαχες, ομοιόμορφες γραμμές.

3. Δεν στεγνώνει ακόμα κι αν αφήσετε το rapidograph χωρίς καπάκι μέχρι και 2 ώρες

Η μελάνη στα νέα ROTRING βρίσκεται συνεχώς μέσα στην αμπούλα, χωρίς να έρχεται σε επαφή με τον αέρα και περιέχει ένα πρόσθετο αντιπηκτικό υλικό. Έτσι δεν στεγνώνει και δεν δημιουργεί κρούστα.

Δοκιμάστε λοιπόν τώρα το νέο rapidograph ROTRING και δείτε τ' αποτελέσματά του στα σχέδιά σας.

rotring
rapidograph

IKON/ΔV/BRDO

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Να συζητούμε για τις ζωγραφιές;

Μια φράση όπως αυτή του Γ. Σεφέρη για τον Θεόφιλο, σήμερα θα κινδύνευε να θεωρηθεί δίχως νόημα. Σε συνθήκες σκοτοδίνης —που γεννιούνται από την ιλιγγιώδη εισβολή στο χώρο των εικαστικών τεχνών ποικίλων αντικειμένων— τι θα σήμαινε άραγε το λαμπικάρισμα του βλέμματος και η σύλληψη εκ νέου μιας εικόνας του κόσμου μέσα από την κριτική ή επική αναπαράστασή του; Ποια ματιά θα ισχυριζόταν πως διατηρεί ή ξαναβρίσκει την αθωότητά της; Η αλήθεια στη ζωγραφική, που ο Σεζάν έγραφε στο φίλο του πως του την οφείλει, είναι ακόμα κάτι που μπορεί να αποδοθεί;

Η ενότητα ενός αθώου βλέμματος που συλλαμβάνει άμεσα την αισθητική αξία —αυτό το προσφιλές ιδεολόγημα ενός ρομαντικού ουμανισμού— δεν αντέχει σήμερα στην πίεση των προϊόντων που διεκδικούν την ιδιότητα της εικαστικής τέχνης. Είτε λοιπόν αποτραβιέται συρρικνούμενο σ' ένα χώρο ιδιωτικό, είτε διχάζεται ανάμεσα στην υψηλή κουλτούρα, που τροφοδοτεί τις πρωτοπορίες, και την εμπορευματοποιημένη διακόσμηση, που αντιστοιχεί στη ραγδαία αύξηση της ζήτησης.

Κι όμως, σε τελευταία ανάλυση, κάθε αυθεντική ζωγραφιά είναι μια ορθοπεδική του βλέμματος που οδηγεί σε μια αντίληψη του κόσμου: και συνάμα ανοίγει ένα πεδίο διαλόγου και αντιθέσεων, δηλαδή ένα χώρο όπου μπορούν να γονιμοποιηθούν λόγοι πάνω στην ίδια τη ζωγραφιά.

Όπως λιγοστεύουν τα έντυπα που ασχολούνται με τις εικαστικές τέχνες, ένας από τους τρόπους για να είναι κανείς ενεργητικός συντελεστής είναι να διατηρεί αυτό το ενδιαφέρον. Και στα δύο επίπεδα:

- Στο χώρο της υψηλής κουλτούρας, όπου η απόκτηση ή η κατανάλωση εικαστικών προϊόντων αποτελούν πρακτικές μέσα από τις οποίες οι οικονομικά και κοινωνικά κυρίαρχες ομάδες κατακτούν ή διατηρούν την πολιτιστική τους ταυτότητα ταξινομούμενες διαφορικά ως προς τις υπόλοιπες.
- Στο χώρο της μικροαστικής κουλτούρας και της κουλτούρας για τις μάζες, όπου οι εκπεσούσες αξίες της προηγούμενης πρωτοπορίας ή η μαζική βιομηχανική παραγωγή εικόνων, δημιουργούν ένα εικαστικό συνεχές μέσα στο οποίο περνούμε το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου μας.

Και τούτο γιατί οι εικαστικές τέχνες είναι ένα από τα πεδία της πάλης των ιδεών όπου οι θέσεις και οι επιδιώξεις όχι μόνο είναι δυσδιάκριτες, αλλά συνάμα και οι ιδεολογίες που αποτυπώνονται, επειδή είναι συχνά λανθάνουσες, είναι γι' αυτό το λόγο και πιο δραστικές.

Από την επιθυμία για κατανάλωση ως την αισθητική απόλαυση, το πεδίο όπου το βλέμμα αιχμαλωτίζεται ή οργανώνεται είναι ανοιχτό. Κι η ορθοπεδική που του επιβάλλεται είναι συνήθως σιωπηρή. Αξίζει λοιπόν να μιλούμε για τις ζωγραφιές. Τόσο του Γουόλτ Ντίσνεϋ, όσο και του Μπούς.

«Σημειωματάριο ειδήσεων»

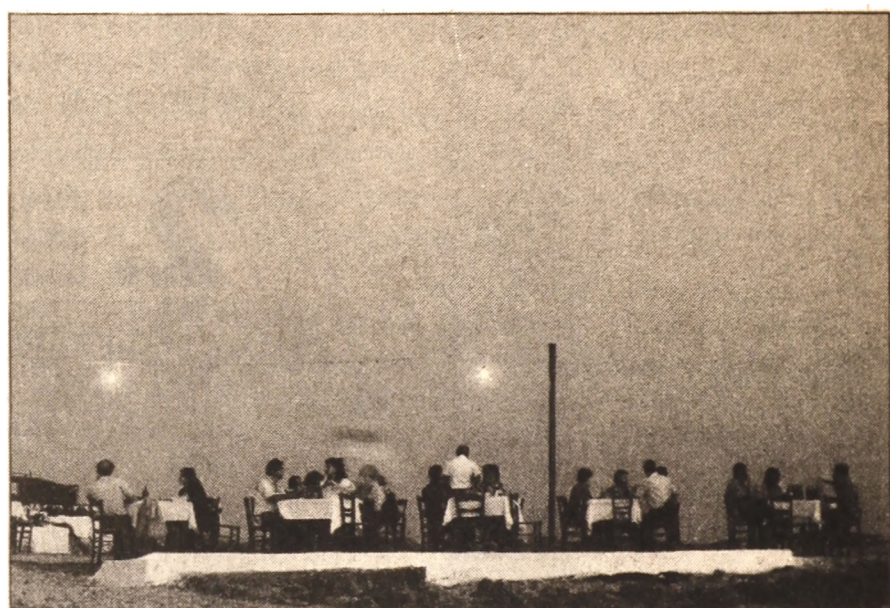
- **Μνήμη Ν. Εγγονόπουλου.** Μέχρι τις 30 Νοεμβρίου, έκθεση με έργα των τελευταίων 10 χρόνων του Ν. Εγγονόπουλου. Στην Γκαλερί 3, Φωκυλίδου 3, η πιο πρόσφατη δουλειά του. Σε άλλες σελίδες του περιοδικού θα βρείτε ένα μικρό αφιέρωμα στον ζωγράφο και τον ποιητή.
- **Χθες, Πέμπτη 7 Νοεμβρίου,** στην Γκαλερί Jean Bernie, Μαρασλή 51, έγιναν τα εγκαίνια της έκθεσης του Γ. Κουνέλη. Μια από τις πιο σημαντικές μορφές της σύγχρονης τέχνης, και ιδιαίτερα του κινήματος που ονομάστηκε Arte Povera, μέχρι τις 7 Δεκέμβρη στην Αθήνα.
- Στο χώρο των εκθέσεων, μια ενδιαφέρουσα έκθεση φωτογραφίας. Ο **Τάσος Βρετός** και ο **Τάσος Παυλίδης** εκθέτουν στο «Φωτο-Χώρο», Τσακάλωφ 44, φωτογραφίες τους που έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό «ΕΝΑ». Σπάνια βλέπουμε φωτογραφίες που δημοσιεύονται σε περιοδικά μαζικής

στιγματισμένος από μια τρέχουσα και συχνά φασιστοειδή ηθική χώρος της Πλατείας. Η ομάδα διαθέτει **ΣΤΕΚΙ**, στη Βαλτετσίου 3, 10680 Αθήνα, και τηλέφωνα, 36.16.672, 77.08.844. Όποιος πολίτης ή φορέας θέλει να προσφέρει υλικό, ας έλθει σε επαφή με την ομάδα των νέων.

- **Συμπατριώτες** μας από την Αυστραλία μας έστειλαν το περιοδικό τους «**Χηρονικό**» είναι μια επιθεώρηση της πολιτιστικής δραστηριότητας των ελληνικής καταγωγής ανθρώπων στην Αυστραλία. Η μαχητική και έγκυρη στάση του περιοδικού, η ενδιαφέρουσα άποψη για τη διατήρηση της ελληνικής πολιτιστικής ταυτότητας και η παρουσίαση ελλήνων δημιουργών ανεξάρτητα από τη γλώσσα, δίνουν στην έκδοση τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της.

- **Δύο περιοδικά**, από διαφορετικές περιοχές και με διαφορετικές στοχεύσεις, συνυπάρχουν παράδοξα στη θυρίδα μου.

Το τελευταίο τεύχος του περιοδικού **Σύγχρονα Θέματα**

κυκλοφορίας, ως αντικείμενα τέχνης. Αυτή η νέα ματιά σε φωτογραφίες που δεν εικονογραφούν πλέον ένα κείμενο, ανοίγει το πεδίο της πολυσημίας τους. Κι ίσως μας επιτρέπει να ξαναδοούμε διπλά τη λειτουργία τους. Και στις δύο περιπτώσεις το ενδιαφέρον είναι πραγματικό.

- Στις 16/11 κλείνουν 4 χρόνια από το θάνατο του **Θανάση Χατζή**, γεν. γραμματέα του ΕΑΜ. Σε προσεχές τεύχος θα γίνει αναφορά στη ζωή του αγωνιστή με το ακέραιο ήθος.

- Μια ομάδα φοιτητών και νέων συλλέγει πληροφορίες και υλικό για την περιοχή των **Εξαρχείων**. Στόχος τους να οικειοποιηθούν το χώρο όπου κατοικούν και να ανακαλύψουν τις πολιτιστικές και κοινωνικές του διαστάσεις. Ένα από τα θέματα η κοινωνική συγκρότηση και οι ποικίλες δραστηριότητες που αναπτύσσονται σ' ολόκληρη την περιοχή, που δεν είναι μόνο ο

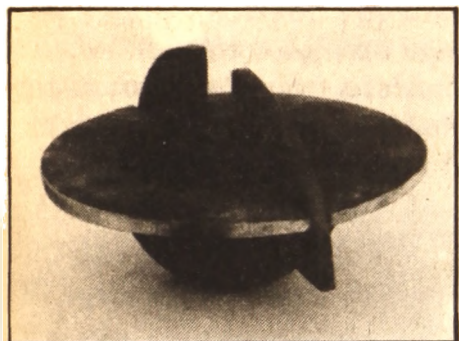
που είναι αφιερωμένο στη **Δημοτική Εκπαίδευση**. Το σημαντικό σ' αυτή την έκδοση, που τη συνιστούμε σ' όσους ενδιαφέρονται για τα παιδιά τους που πάνε στο Δημοτικό, είναι πως αντί να καταγγέλλει θεωρητικά και εντελώς αφηρημένα τον ιδεολογικό ρόλο του σχολείου, παρουσιάζει συγκεκριμένους τομείς και προτάσεις όπου μπορεί να ανατραπεί αυτή η λειτουργία του. Σ' έναν πολιτικό και συνδικαλιστικό λόγο που ηχεί κάποτε κούφια, το μεστό νόημα της πρότασης για αλλαγή, δίνει υπόσταση.

- Το πρώτο τεύχος ενός λογοτεχνικού περιοδικού που εκδίδεται στην **Αλεξανδρούπολη**, φέρει τον τίτλο **Ενέδρα** και τον υπότιτλο «**περιοδική έκδοση για τη σύλληψη του ενεδρεύοντος πόθου**». Ευτυχώς είμαι μακριά, γιατί οι ενεδρεύοντες πόθοι μου αν συλλαμβάνονται περιοδικώς —με κάποια μηχανήματα νέας

τεχνολογίας— και εγκλείονται κάπου στην Αλεξανδρούπολη, φοβάμαι πως είμαι χαμένος. «L' amour (βλ. ο πόθος) est enfant de bohème» που λέει και η Κάρμεν.

• Οι ατομικές εκθέσεις κεραμικής είναι σπάνιες. Κι αξίζει να τις επισημαίνουμε, γιατί αυτή η πανάρχαια τέχνη που γνώρισε στη χώρα μας μια συνεχή και υψηλής ποιότητας παρουσία, δεν είναι στις ημέρες

μας μόνον στοιχείο λαϊκού πολιτισμού. Είναι και αντικείμενο έντεχνης δημιουργίας. Έτσι η έκθεση κεραμικής της Νεφέλης Κονταρίνη στο Βρετανικό Συμβούλιο, που ανοίγει στις 20 Νοεμβρίου, είναι μια ευκαιρία να να δούμε με μια νέα οπτική τις δυνατότητες αυτής της απλής και τόσο σωματικής τέχνης.

• **Παιδιά!... στο Μουσείο...**
Μπενάκη μπορείς να σκεφτείς, να συζητήσεις, να κρίνεις, να κάνεις βόλτα, να αγχώεις, να ευχαριστηθείς, να ξεκουραστείς, να χαθείς, να παρατηρήσεις, να μάθεις, να κρατήσεις σημειώσεις με μολύβι και να παίζεις με τους φίλους και τους συμμαθητές σου τα εκπαιδευτικά παιχνίδια για τη Λαϊκή Τέχνη.

Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα λειτουργούν κάθε Δευτέρα, Τετάρτη, Πέμπτη και Παρασκευή 9.30-11.00 και 11.30-1.00. Δηλώσεις συμμετοχής στο τηλέφωνο 36.26.215 εσωτ. 23. Επίσης στην Έκθεση «Η Γέννηση της Γραφής» λειτουργούν εργαστήρια για τα παιδιά των μεγάλων τάξεων του Δημοτικού πρωί και απόγευμα κάθε μέρα εκτός Τρίτης και Σαββατοκύριακου. Τα εργαστήρια αφορούν τα Ιερογλυφικά και τη Σφηνοειδή γραφή των Σουμερίων.

ΔΙΗΜΕΡΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙ ΣΤΙΣ 22 ΚΑΙ 23 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Ουτοπία: οράματα τελειότητας

Σε μια συγκυρία όπου το όραμα του σοσιαλισμού στη χώρα μας, δεν φαίνεται να διατηρεί την προηγούμενη γοητεία του· σε μια περίοδο που τα συσσωρευμένα προβλήματα της οικονομικής κρίσης θέτουν διεθνώς σε δοκιμασία τις οικονομικές πρακτικές των σοσιαλιστικών κομμάτων· σε μια εποχή, τέλος, όπου η οικοδόμηση των κοινωνιών «νέου τύπου» στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού γεννά πολύ περισσότερο το δέος παρά την επιθυμία, μια διάθεση επιστροφής στις ρίζες του ουτοπικού σοσιαλισμού μπορεί να είναι κάτι περισσότερο από απλή νοσταλγία.

Η προφανής ετυμολογία της «ουτοπίας» —διανοητική κατασκευή απραγματοποίητη, επειδή γι' αυτήν δεν υφίσταται τόπος για την εφαρμογή της— δεν την ορίζει μόνον ως ιδέα για την οποία «ού τόπος», αλλά και ως πόθο για την υπέρβαση της απαγορευτικής κατάστασης πραγμάτων. Αφού για μια περίοδο αυτή η ανατρεπτική διάσταση έδινε νόημα στις θεωρίες και τις κοινωνικές εμπειρίες αυτών που εκ των υστέρων ονομάστηκαν «ουτοπικοί σοσιαλιστές», η έλευση του μαρξισμού και η σοβαρή θεωρητική και πρακτική του προσπάθεια να οριοθετηθεί, ανέτρεψαν την κατάσταση και σφράγισαν αυτό το πολύμορφο κίνημα με την καταδικαστική ετυμολογία της ουτοπίας.

Με σκοπό λοιπόν την αναψηλάφηση αυτής της διαδικασίας, και με διάθεση να ελεγχθεί όχι μόνον ο μηχανισμός —επιστημολογικός και θεωρητικός— του αποκλεισμού, αλλά και αυτό καθ' αυτό το περιεχόμενο και οι προβληματικές που ορίζουν αυτή τη συνιστώσα του σοσιαλισμού, το «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ανέλαβε μια σοβαρή εκδοτική προσπάθεια: να επαναφέρει στην επικαιρότητα τον ανατρεπτικό λόγο των ουτοπικών και να επιτρέψει έτσι να ελεγχθεί η αντοχή του.

Έτσι, από το 1982, ετοιμάζεται από το «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» μια σειρά εκδόσεων για τους ουτοπικούς. Πρώτη θα κυκλοφορήσει η διτομή έκδοση με κείμενα του Όουεν και μελέτες για το έργο του, που την επιμελείται ο καθηγητής Β. Δρουκόπουλος. Πρόκειται να

κυκλοφορήσει τον Δεκέμβριο 1985, ενώ μέσα στο 1986 θα την ακολουθήσουν και άλλες.

Παράλληλα με την έκδοση, στις 22-23 Νοεμβρίου διοργανώνεται από το «ΑΝΤΙ» ένα διήμερο συμπόσιο, στο μεγάλο αμφιθέατρο της ΠΑΝΤΕΙΟΥ, με θέμα τον ουτοπικό σοσιαλισμό. Στο συμπόσιο θα πάρουν μέρος οι ακόλουθοι:

Β. Δρουκόπουλος, Οι ουτοπικοί και η σημερινή συγκυρία.

Κ. Taylor, Μαρξισμός και ουτοπισμός στο 19ο αιώνα.

Β. Goodwin, Ουτοπισμός: υποστηρικτές και κριτικοί στον 20ο αιώνα.

Π. Νούτσος: Για τον ελληνικό «ουτοπικό σοσιαλισμό»: όρια δυνατότητες, προσαρμογές.

Μ. Δημητρίου: Η εμφάνιση των ουτοπικών στην Ελλάδα.

Ταυτόχρονα, στο φουαγιέ της ΠΑΝΤΕΙΟΥ θα φιλοξενηθεί η μεγάλη έκθεση σχεδίων ουτοπικής αρχιτεκτονικής που διοργάνωσε ο καθηγητής Th. Markus με θέμα: «Οράματα Τελειότητας: επιδράσεις της ουτοπικής σκέψης στην αρχιτεκτονική από τον Μεσαίωνα μέχρι σήμερα». Στις 23 Νοεμβρίου διοργανώνεται και ένα στρογγυλό τραπέζι με το θέμα αυτό, στο οποίο θα πάρουν μέρος οι καθηγητές: Th. Markus, Σάββας Κονταράτος, και Δημ. Φατούρος.

Στο επόμενο τεύχος του «ΑΝΤΙ» θα υπάρχει επίσης μια εκτενέστερη αναφορά για το συμπόσιο.

Ανοίγουμε, λοιπόν, τη συζήτηση γύρω από αυτό το θέμα, έχοντας την πεποίθηση πως το εγχείρημά μας δεν είναι διόλου ουτοπικό. Αντίθετα, πιστεύουμε πως το ουμανιστικό μοντέλο που εμπνέει αυτό το κίνημα, δεν έχει εξαντλήσει τη δυναμική του, και, με αυτή την έννοια, μπορεί ακόμα να αρδεύσει το πλατύ ρεύμα των σοσιαλιστικών ιδεών και να διευρύνει τον ορίζοντά τους, αναζωογονώντας την ανατρεπτική βολονταριστική τους διάσταση που έτσι κι αλλιώς ενυπάρχει. Είναι κι αυτός ένας έμμεσος τρόπος να καταθέσουμε την άποψή μας ότι η υπερβολική δόση ρεαλισμού, τελικά αφυδατώνει τις πρακτικές που θέτουν ως στόχο τον σοσιαλισμό.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Υπευθυνος τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Σπартάκου 9, Καλλιθέα
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«Εκδοτικά επιχειρήσεις»
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ Α.Ε.
Πειραιώς 52, Μοσχάτο
Τηλ. 48.12.558 - 48.22.779

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 850 δρχ. - Ετήσια 1.700
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 6.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 13
ετήσια: δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία - Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 15
ετήσια: δολ. 30

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

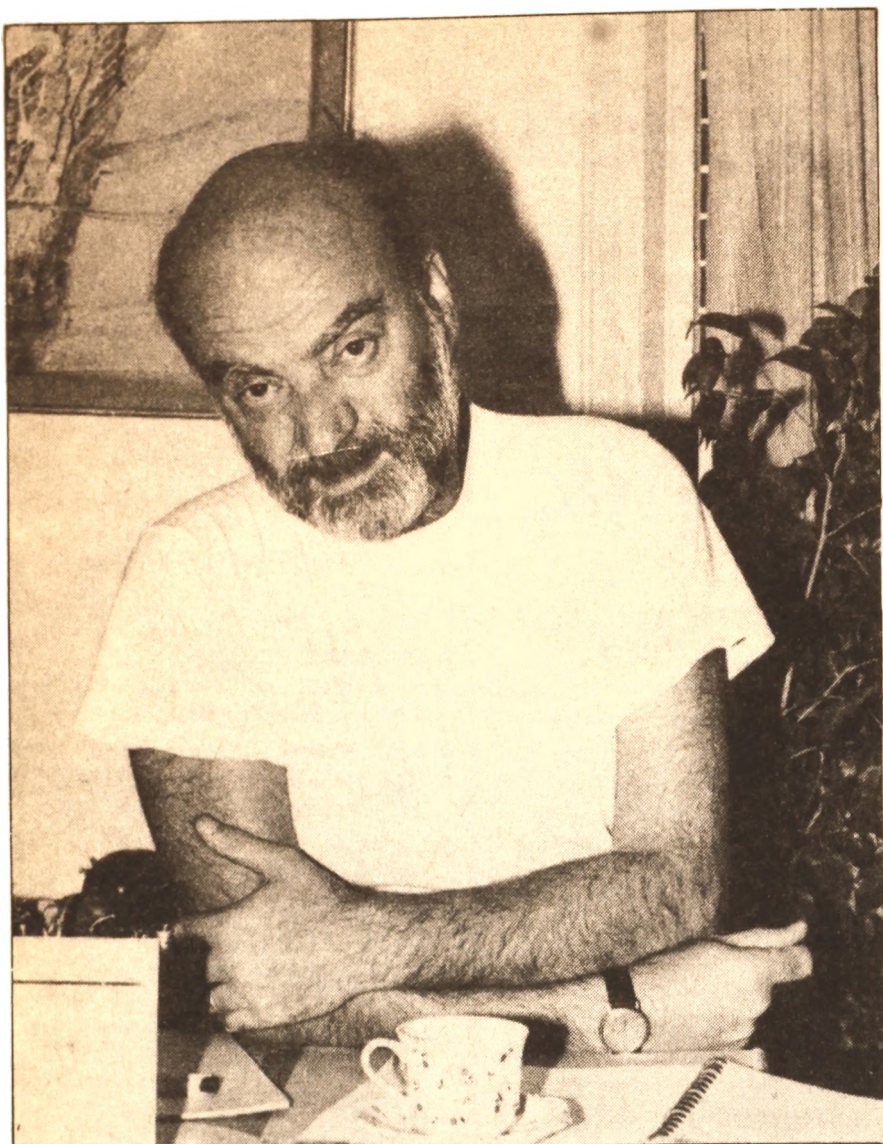
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 70
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:

Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819

- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΟΛΛΑΣ
μιλάει στον ΒΑΓΓΕΛΗ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟ

«Χρεωνόμαστε τα κόμματα σαν τη μάνα μας και τον πατέρα μας»

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ δεν έχουν γνώμη μόνο για τη λογοτεχνία. Αντιθέτως, μάλιστα, μερικές φορές βρίσκονται απροετοίμαστοι μπροστά σε ερωτήσεις που την αφορούν. Στη συνέντευξη που ακολουθεί, ο Δημήτρης Νόλλας μιλάει για την πολιτική, την Αριστερά, τις συνεντεύξεις των πολιτικών αρχηγών στην τηλεόραση, τις επιχορηγήσεις και τα βραβεία, τον κινηματογράφο, εκφράζει τη γνώμη του για το «Αντί». Κυρίως, όμως, μιλάει για τη ζωή του, όχι σα να συντάσσει ένα απλό βιογραφικό, αλλά ξετυλίγοντας κομμάτια του εαυτού του κι αποδεικνύοντας πως οι συγγραφείς μπορούν να λένε πράγματα που μας ενδιαφέρουν, ακόμα κι αν δεν μιλάνε για τη λογοτεχνία.
Η συνέντευξη ηχογραφήθηκε τέλη Ιουνίου

Φωτογραφίες: Μάγδα Μαντέλου

Ας αρχίσουμε με κάποια αυτοβιογραφικά στοιχεία. Τί θυμάσαι, ας πούμε, για τον τόπο καταγωγής σου;

Δεν θυμάμαι απολύτως τίποτα. Έχω γεννηθεί σχεδόν συμπτωματικά σ' ένα χωριό έξω απ' τη Δράμα, τις παραμονές της ιταλικής επιθέσεως στην Ελλάδα, το 1940. Έτυχε ο πατέρας μου να είναι στρατευμένος από το καλοκαίρι του '40 —κανονικά δηλαδή θα έπρεπε να έχω γεννηθεί στα Γιάννενα, γιατί εκεί έμεναν οι δικοί μου— επειδή όμως ο πατέρας μου στρατεύθηκε, πήγε η μάνα μου στη Δράμα, όπου ζούσε ο παππούς μου, ο πατέρας της, και εκεί γεννήθηκα. Από κει δηλαδή δεν θυμάμαι τίποτα, γιατί πάρα πολύ σύντομα κατέβηκαν οι Βούλγαροι κι εμείς πήγαμε στη Θεσσαλονίκη, όπου πάλι δεν θυμάμαι τίποτα, και το 1943 κατεβήκαμε στην Αθήνα. Ουσιαστικά, λοιπόν, μεγάλωσες στην Αθήνα...

Ναι, όταν ήρθαμε ήμουνα τριών χρονών. Από κείνη την περίοδο θυμάμαι, ξέρω γω, τα Δεκεμβριανά. Αυτό το θυμάμαι πάρα πολύ καλά. Μέναμε Πιπίνου και 3ης Σεπτεμβρίου, και η 3η Σεπτεμβρίου ήτανε τότε κάτι σαν σκοπευτήριο των Εγγλέζων, οι οποίοι ήτανε στην Ομόνοια, δηλαδή ένας δρόμος πάρα πολύ πλατύς που ήταν πολύ επικίνδυνο να τον περάσεις. Τα δικά μας τα παράθυρα βλέπανε και στους δύο δρόμους και θυμάμαι διάφορους ανθρώπους να τρέχουν αλλόφρονες για να περάσουν την 3η Σεπτεμβρίου και συνεχώς να

κροταλίζουν τα πολυβόλα. Είχε πέσει κι ένας όλμος στο σπίτι κι είχε κατεβάσει μια γωνιά, το θυμάμαι αυτό —όπως επίσης και λίγο μετά τα Δεκεμβριανά, στην υποχώρηση των Ελασιτών, για κάνα δυό μέρες το σπίτι μας είχε επιταχθεί κι είχαμε καμιά τριανταριά Ελασίτες στρωματσάδα μέσα στο σπίτι, οι οποίοι ως μωρό με μπαχαλεύανε όλοι. Μ' έχουν μπαχαλέψει όλα τα στρατεύματα κατοχής. Οι Εγγλέζοι —όχι, πρώτα οι Γερμανοί διότι ήμουν τρομαχτικά ξανθός, οπότε μια μέρα σταματήσαν τη μάνα μου σ' ένα πάρκο κι αγριεύτηκε γιατί βάλαν κάτι αγριοφωνάρες και μ' αρπάξαν, με πήρανε στα χέρια, με σηκώσανε, τους θύμιζα φαίνεται τα παιδιά τους—. Μετά φύγαν οι Γερμανοί και έγινε το ίδιο ακριβώς και με τους Εγγλέζους. Με τους ελασίτες που έλεγες;

Ε, οι Ελασίτες τώρα, μες στο σπίτι, αυτονών δεν ξέρω αν τους θύμιζα τίποτα το ιδιαίτερο. Ένα μωρό που το βάζανε πολλές φορές να φωνάζει: «Ζήτω η Λαοκρατία, Ζήτω ο Ελάς». Μετά περάσανε αυτά, σχολείο αυστηρό και καλό που μου 'δωσε περισσότερα, κυριολεκτικά με παίδευσε, και κατηχητικό. Μη γελάς, αργότερα, όταν χρειάστηκε, ήταν σαν τα κουφώματα της πόρτας που πιάνεσαι όταν κάνει σεισμό. Στηρίχτηκα σ' αυτά.

Μετά το γυμνάσιο, τί έκανες;

Αποπειράθηκα να σπουδάσω Νομικά, αλλά τα παράτησα αμέσως, δηλαδή τέλειωσα μια πρώτη χρονιά και μετά δεν

ξαναπήγα. Μετά έκανα διάφορες αποπειρες σπουδών στη Δυτική Ευρώπη.

Εκείνη την εποχή έγραφες τίποτα;

Όχι, όχι. Διάβαζα όμως. Διάβαζα πολύ.

Πότε, δηλαδή, πρωτοέγραψες;

Α, νομίζω, αρκετά αργά. Και μάλιστα αυτό πρέπει να έγινε μετά τα εικοσιεφτά μου, δηλαδή μετά τα δικτατορία, μετά το '67. Πριν δεν το είχα καν σκεφτεί. Με είχε ρουφήξει πάρα πολύ ο κινηματογράφος.

Αυτό πώς έγινε;

Αυτό έγινε, κοίταξε, από καθαρή κινηματογραφοφιλία. Δηλαδή, μου άρεσε ο κινηματογράφος, έβλεπα πάρα πολύ και μια φορά είδα μια ταινία που μου 'κανε μεγάλη εντύπωση, ήταν το «Στάχτες και Διαμάντια», που έκτοτε την έχω δει καμιά δεκαριά φορές, και είπα: όταν γίνονται τέτοιες ταινίες, τι χρειάζεται να σπουδάσεις κοινωνιολογία, φερ' ειπείν; Σπούδασα, λοιπόν, στο Βέλγιο, στη σχολή κινηματογράφου, έκανα μοντάζ σ' αυτή τη σχολή.

Θα ήθελες να μου μιλήσεις λίγο γι' αυτή την πορεία; Πώς οδηγήθηκες από το σινεμά στο γράψιμο;

Μετά από τις σπουδές αυτές γύρισα στην Ελλάδα. Μιλάμε για την περίοδο γύρω στα Ιουλιανά, όπου έκανα τότε κάτι απόπειρες, μια μικρού μήκους, μια μάπα μεγάλου μήκους —την είδα πέρσι στην τηλεόραση κι έμεινα ενεός— δούλεψα μοντέρ, διάφορα τέτοια πράγμα-

τα. Μου άρεσε πάρα πολύ να στήνω ιστορίες με την προοπτική να γίνουνε κάποια στιγμή σενάρια. Όταν στη διάρκεια της δικτατορίας βρέθηκα έξω απ' την Ελλάδα και οι δυνατότητές μου να κάνω κινηματογράφο ήτανε μηδαμινές, κι η σχέση μου με τον κινηματογράφο ήταν απλά και μόνο βιοποριστική —με την έννοια ότι έπαιρνα δουλειές μοντάζ ή διαφόρων βαρετών ντοκυμαντέρ— ίσως αυτό να ήταν η αιτία, αν θέλεις, που με έκανε, αυτού του είδους τις ιστορίες που μπορεί να φανταζόμουνε ότι κάποια στιγμή μπορεί να γίνουνε σενάρια, να ξεχάσω ότι πρόκειται να γίνουνε σενάρια και ν' ασχοληθώ μ' αυτές καθεαυτές τις ιστορίες, ή τα βιώματα, ή τα όνειρα.

Έξω πήγες εξ αιτίας της δικτατορίας; Ναι, και εκ των υστέρων καταλαβαίνω ότι έκανα πολύ άσχημα.

Δεν σε κυνηγούσε κανείς πάντως.

Για όνομα του Θεού και της Παναγίας, κανένας απολύτως.

Δεν είχες καμία σχέση με τα πολιτικά;

Οπωσδήποτε είχα, όπως έχουν όλοι οι Έλληνες, εν πάσει περιπτώσει. Αλλά δεν νομίζω ότι αυτός ήτανε λόγος για να με κυνηγήσουνε. Υπήρχε βέβαια μια τέτοιου είδους υστερία.

Ήσουν οργανωμένος κάπου;

Ναι, ήμουν... Αλλά, δηλαδή, εδώ τώρα τί κάνουμε;

Κοίταξε. Αν νομίζεις πως αυτό έπαιξε κάποιο ρόλο στη διαμόρφωσή σου, πες το.

Εντάξει. Ήμουν παλιά στο Κουκουέ, αλλά όταν το Κουκουέ ήταν παράνομο, πριν τη δικτατορία, βέβαια.

Κι έφυγες τότε;

Τον Μάιο του '67.

Όχι, εννοώ απ' το Κουκουέ.

Α, εκεί γύρω στα Ιουλιανά πρέπει να έφυγα.

Διεφώνησες δηλαδή; Έφυγες μαζί με άλλους;

Όχι, όχι. Επηρεάστηκα εκείνον τον καιρό, έτσι, από αριστεριστικές θέσεις. Μαοϊκές; Γιατί οι μαοϊκοί εμφανίστηκαν τότε.

Όχι μαοϊκές. Με κανέναν τρόπο. Θα 'λεγα, ξέρω γω, φιλοτροτσκιστικές, καστοριαδικές. Επηρεάστηκα απ' αυτήν την κριτική που προσάπτει στην επίσημη Αριστερά, στο Κουκουέ, εν πάσει περιπτώσει, ότι επιδιώκει μια όχι πειστική και γρήγορη πορεία προς την κοινωνική αλλαγή. Εκείνη την εποχή, αυτό ήταν που μ' έκανε ν' αποχωρήσω.

Κι όλα αυτά τα χρόνια, τί ρόλο έπαιξαν πάνω σου;

Ε, έπαιξαν έναν ρόλο τέτοιο, ώστε συναισθηματικά να μη μπορώ να ψηφίσω άλλο κόμμα εκτός από ένα αριστερό. Μ' αυτή την έννοια παίζανε. Διότι κι εγώ, όπως όλοι οι νεοέλληνες, τα κόμματα τα χρεωνόμαστε σαν τη μάνα μας και

Τι νηθήκα στω Δρέμει το 1940.

Έγραφε και έφτιαξε τα βιβλία:

"Νηράϊδα τῆς Ἀθήνας" 1974

"Πολυζίνι" 1974

"Το τρυφερό δέρμα" 1982

"Τὰ καλύτερα χρόνια" 1984

Έχω γράψει κι άλλα για το ραδιόφωνο και στήναι για τὴν τηλεόραση και τὸν κινηματογράφο

μην

τον πατέρα μας. Θέλω να πω, τα χρεωνόμαστε σαν κάτι από το οποίο δεν μπορούμε να απαλλαγούμε.

Επειδή όμως μιλάμε για μια ηλικία «τρυφερού δέρματος», προς ποιά κατεύθυνση νομίζεις πως επηρέασαν τον χαρακτήρα σου;

Νομίζω ότι δεν με επηρέασαν με καλό τρόπο. Με είχαν κάνει —θα μου πεις, όμως, αυτό πηγαίνει και με την ηλικία— με είχαν κάνει απόλυτο, καθόλου έτοιμο να δεχθώ ή να συζητήσω απόψεις άλλων. Δηλαδή, δογματικό, πώς το λένε; Μου είχαν επιβάλλει έναν στόμφο, έναν

στόμφο στις συζητήσεις μου με τους άλλους ανθρώπους και στη στάση μου απέναντι στα πράγματα.

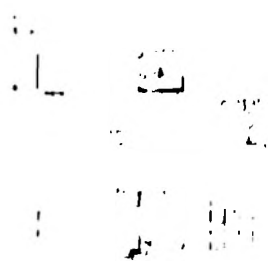
Την εποχή εκείνη διάβαζες λογοτεχνία; Ή αλλιώς, τί στάση κρατούσες απέναντι στη λογοτεχνία; Όταν, ας πούμε, βγήκε η «Τριλογία» του Τσίρκα, την αντιμετώπισες με κάποια συμπάθεια ή ως κάτι το αιρετικό;

Οπωσδήποτε με συμπάθεια, γιατί είχα ήδη αρχίσει —όταν πολεμήθηκε, όταν χτυπήθηκε από τον Αυγέρη η «Τριλογία»— να αμφισβητώ πολλά πράγματα, ξέρεις, και τα πρώτα που μπαίνουν ή χρησιμοποιούνται σαν αφορμή σ' αυτή την εξέλιξη είναι τα βιβλία, τα έργα. Από την άλλη, δεν ήταν πια κι η εποχή όπου οτιδήποτε λογοτεχνικό διάβαζα, έπεφτε στο λάκο μιας κριτικής υποχρεωτικά κοινωνικής; Δηλαδή, κατά πόσον προωθείται η κοινή υπόθεση ή όχι. Κι απ' αυτό είχε ξεφύγει τότε μόνο ο Ντοστογιέφσκι, γιατί τον είχα διαβάσει πολύ νωρίτερα, πριν εμπλακώ σ' αυτή τη σούπα.

Παρ' ότι ο Ντοστογιέφσκι, ως Ρώσος, είχε ανέκαθεν μια συμπάθεια στους κόλπους της Αριστεράς, όπως ακριβώς και από την άλλη όχθη τον κατεδίκάζαν εις το πυρ το εξώτερον.

Η συμπάθεια της Αριστεράς προς τον Ντοστογιέφσκι είναι, νομίζω, λόγω παρεξηγήσεως, ηθελημένης ή αθέλητης, διότι η Αριστερά προσπαθεί να πουλήσει Ντοστογιέφσκι ως κριτή της κοινωνικής μιζέριας η οποία υπήρχε στη Ρωσία εκείνο τον καιρό. Αλλά αυτό είναι ένα, αν όχι δευτερεύον, είναι πάντως ένα πράγμα —δεν είναι η ουσία μέσα στον Ντοστο-

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΤΙΚΑ ΣΗΤΤΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
**ΠΟΛΥ
ΓΡΑΦ**

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72 20 237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τοιμισκή 78, τηλ. 279 720

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

Για τον Γκράμσι

Μεταξύ Σαρτρ
και Αλτουσέρ

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1982

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
**ΠΟΛΥ
ΓΡΑΦ**

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΨΗΦΙΔΕΣ»

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Η ΑΡΧΑΙΟΓΝΩΣΙΑ
ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ» • 2
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ • ΑΘΗΝΑ 1981

γιέφσκι. Η λατρεία του Ντοστογιέφσκι προς τον κόσμο, προς την ύπαρξη, προς το ανθρώπινο πρόσωπο, που ταυτοχρόνως μπορεί να είναι θεός και δαίμονας τον αντιδιαστέλλει, τον Ντοστογιέφσκι, απ' αυτόν που έχει αναλάβει την σωτηρία της ανθρωπότητας εργολαβικά, να τους σώσει όλους μαζί, πακέτο. Η ουσία στο έργο του είναι τέτοια που δεν υπάρχει περίπτωση ο αριστερός, δηλαδή ο κομματικός, ο οπαδός του ιστορικού υλισμού, να τον δεχθεί.

Για να συνδεθούμε, όμως, με τα προηγούμενα. Όταν έρχεται η δικτατορία, εσύ έχεις φύγει απ' το κόμμα, έτσι; Και φεύγεις για το εξωτερικό μαζί με κάτι φίλους.

Ναι, αλλά εντελώς τυχαία και κάναμε ένα πάρα πολύ ωραίο ταξίδι.

Τι, τυχαία;

Έτσι, τυχαία φύγαμε, δηλαδή, πώς να σου πω; Είχα ένα Σιτροέν Ντεσεβό, όπου επειδή συνέπεσε να φεύγουμε κι αυτοί, για παρέα, το φορτώσαμε τ' αυτοκίνητο και πήγαμε μαζί. Και κάναμε και την άθλια κίνηση, βγαίνοντας απ' τα σύνορα να γυρίσουμε πίσω και να μουτζώσουμε την Ελλάδα.

Υπήρχε επομένως μια αίσθηση πως φεύγατε λόγω της δικτατορίας.

Όχι απλώς αίσθηση, είναι σίγουρο ότι λόγω της δικτατορίας φεύγαμε. Μόνο που τώρα, όταν κοιτάζω πίσω αυτή την ιστορία, ξέρω ότι ήταν όχι μια λάθος κίνηση, αλλά μία άχρηστη κίνηση, εν πάσει περιπτώσει. Δεν χρειαζότανε. Και μιλάω για μένα φυσικά, δεν μιλάω εξ ονόματος άλλων. Να, και για να καταλάβεις: αν, χτύπα ξύλο, για οποιονδήποτε λόγο, γινόταν κάποια ανωμαλία στην Ελλάδα, αν έχουμε μία αναστολή των συνταγματικών ελευθεριών, ας πούμε —ε, δεν υπάρχει περίπτωση να ξαναφύγω, ποτέ, με κανέναν τρόπο. Μόνο αν με διώχνανε: Δια της βίας.

Εκτός από τις δυσκολίες που είχες να κάνεις κινηματογράφο, υπήρξε κανένας άλλος λόγος που σ' έκανε να στραφείς στο γράψιμο, όταν βρέθηκες στο εξωτερικό;

Ναι, υπάρχει κι ένας άλλος λόγος. Έγραφα διάφορα άρθρα σ' ένα απ' αυτά τα αντιστασιακά έντυπα, τα οποία δεν ξέρω αν ήτανε άρθρα, ήτανε μάλλον δοκίμια, κάτι τέτοιο. Και θα πρέπει κάποτε να ψάξω και να βρω κάτι που έχω γράψει για τον Ξενάκη και την Περσέπολη, για τις φιέστες του Σάχη στην Περσία, ξέρεις. Εν πάσει περιπτώσει, δεν ξέρω αν ήταν αυτός ο λόγος, αλλά είχα μπει σε μια διαδικασία, σ' ένα λούκι γραψίματος. Εκεί γίναν όλ' αυτά, στο Βέλγιο και το έντυπο ήταν η «Μαμή». Και το πρώτο σου κείμενο ήταν η «Νεράϊδα της Αθήνας», έτσι; Ναι, η «Νεράϊδα της Αθήνας».

Και το 'βγαλες εκεί έξω, ε;
Ναι, στο Άμστερνταμ.
Και ξαναγυρίζεις εδώ, πότε;
Τον Ιούλιο του '74.

Μέχρι τότε εξακολούθησες να ασχολείσαι επαγγελματικά μόνο με τον κινηματογράφο;

Μόνο, ναι, και γυρίζω τον Ιούλιο του '74, με την μεταπολίτευση. Κι αυτή η αίσθηση που σου 'λεγα, πως ήτανε μεγάλη βλακεία να φύγω το '67, ήδη καλλιεργείτο μέσα μου, από τον δεύτερο, τρίτο χρόνο της φυγής μου. Παρ' όλο που χρώστουσα στρατιωτική θητεία, ήμουν ανυπότακτος, είχα φτάσει στο σημείο να ξέρω ότι δεν έχω κανέναν λόγο να κάθομαι εκεί έξω, κατάλαβες; Και φυσικά ήρθε εξ ουρανού η μεταπολίτευση. Έξω είχες γράψει και την «Πολυξένη», έτσι;

Το φθινόπωρο του '73, ναι.

Γιατί παρ' όλο που και στο «Τρυφερό Δέρμα», υπάρχουν διηγήματα που εκτυλίσσονται στο εξωτερικό, έχει κανείς μια σαφή αίσθηση πως είναι γραμμένα εξ αποστάσεως. Ενώ στην «Πολυξένη», και το εξωτερικό είναι κοιταγμένο από πιο κοντά και η πολιτική είναι έντονη και πανταχού παρούσα. Αν έμενες εδώ, πιστεύεις πως θα μπερδεύοσουν ξανά με τα πολιτικά;

Ναι, ενδεχομένως. Ή μάλλον, οι πιθανότητες είναι πολύ μεγαλύτερες. Γιατί έξω, από μια στιγμή κι έπειτα, ήτανε τέτοια μούχλα, τέτοιες φέστες και τέτοιες παράτες. Ε, κι όταν έχεις φτάσει εικοσιεφτά, εικοσιοχτώ χρονών, τα 'χεις δει και σ' τα 'χουνε ξαναπεί, λες: ε, άντε και γαμήσου πια. Μερκούρη, Θεωράκης, μπλα μπλα. Ενώ εδώ, εκ των πραγμάτων πια, οι πιθανότητες ήταν πολύ μεγαλύτερες.

Κι όταν γυρίζεις στην Ελλάδα, ασχολείσαι ξανά με τον κινηματογράφο;

Όχι αμέσως, διότι το '74 πήρα το Φόρντ, το οποίο μου επέτρεψε επί δύο χρόνια να κάθομαι. Έτσι, μάλλον, ετοιμάσα και το «Τρυφερό Δέρμα».

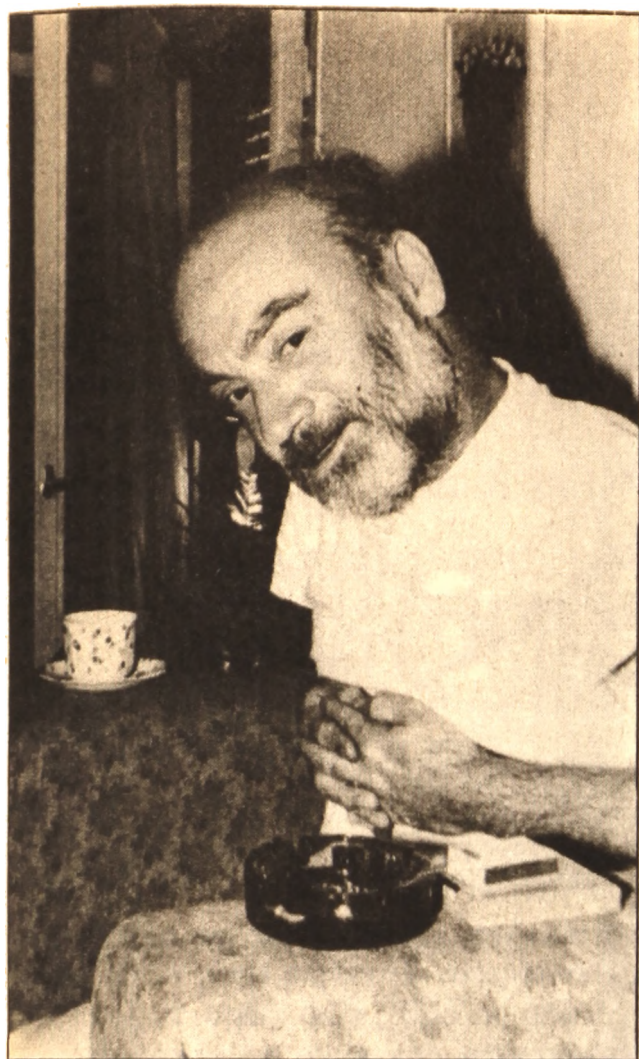
Η τεράστια αυτή ιστορία με τη Φόρντ.

Ναι.

Θα ήθελες να μου πεις τη γνώμη σου για τα βραβεία και τις επιχορηγήσεις γενικά; Για τη σχέση καλλιτέχνη και κράτους;

Δεν έχω καμία καλή ιδέα για τη σχέση καλλιτέχνη και κράτους. Καμία απολύτως. Αλλά αυτό δεν είναι το ερώτημα. Το ερώτημα είναι για τη σχέση του καλλιτέχνη με τα διάφορα βραβεία και λοιπά. Γι' αυτά, έχω την καλύτερη ιδέα. Νομίζω ότι πρέπει ν' αυξηθούν κιόλα. Δεν νομίζεις, όμως, ότι όλ' αυτά σε φθείρουνε κάπως;

Νομίζω ότι αυτά τα πράγματα, βρε παιδί μου, δεν λειτουργούν από μόνα τους. Εάν δεν είσαι κι εσύ έτοιμος να φθαρείς, ώστε να γίνεις ενδεχομένως υπάλληλος του Υπουργείου Πολιτισμού μεθαύριο.

Απαιτούνται, όμως, και κάποια ανταλλάγματα εκ των υστέρων.

Ε, μ' αυτά ο άνθρωπος να πράξει αναλόγως. Μα, γι' αυτό σου είπα πως δεν έχω καθόλου καλή ιδέα για τη σχέση καλλιτέχνη και κράτους. Κοίταξε, πιστεύω πως ρόλος του κράτους είναι να κάνει ό,τι του περνάει απ' το χέρι για να γαμήσει, να διαφθείρει —όχι φυσικά τις συνειδήσεις των χειρονακτών, αυτούς μπορεί και τους χειραγωγεί με άλλα κόλπα— αλλά να διαφθείρει όσο γίνεται περισσότερο τους ταγούς, τους καλλιτέχνες, τους διανοούμενους. Όσο γίνεται. Δηλαδή, τί εννοώ να τους διαφθείρει: Να τους καταπιεί, να τους πάρει με το μέρος του. Αυτό είναι, νομίζω, μέσα στους σκοπούς του κράτους. Δεν υπάρχει ιδεώδες κράτος που να μη σκέφτεται έτσι. Δε γίνεται αλλιώς. Επειδή όμως έχω εγώ αυτή τη θέση για τις σχέσεις κράτους και καλλιτέχνη, αυτό δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να πει κανείς, αποκλείεται, μην τα πλησιάσετε αυτά τα λεφτά, βραβεία, επιχορηγήσεις, διότι θα δηλητηριαστείτε, αυτομάτως.

Αυτό το καταλαβαίνω, αλλά εσύ έφτασες στο σημείο να αναφέρεις τη Φόρντ στο βιογραφικό σημείωμα της «Πολυξένης».

Αυτό το έκανα για καθαρά δημαγωγικούς λόγους. Να προκαλέσω το κοινό αίσθημα. Δηλαδή είχε φτάσει σε τέτοιο σημείο αυτού του είδους το σαλιάρισμα γύρω από τη Φόρντ, που ξαφνικά είπα: πρέπει να το γράψω αυτό. Το θεώρησα τιμή μου.

Υπάρχει, όμως, και η άποψη που λέει: παίρνουμε τα διάφορα χρηματικά βραβεία γιατί τα έχουμε ανάγκη και μετά βγαίνουμε

και λέμε τα πράγματα με τ' όνομά τους.

Όχι, όχι. Θεωρώ κάτι τέτοιο ένδειξη κακών τρόπων. Αν, δηλαδή, είσαι τέτοιου είδους, αυτού του στυλ, τα υπεξαιρείς, τους κάνεις μια βίαιη απαλλοτρίωση αυτών των χρημάτων, αλλά δεν μπαίνεις ποτέ σε μια ολόκληρη διαδικασία όπου πραγματικά κυριαρχούν οι καλοί τρόποι, όπου γνωρίζεις με διάφορους ανθρώπους, τους σφίγγεις το χέρι, τους λες καλημέρα, και μετά να βγεις και να πεις είναι μαλάκες —ε, όχι, δεν αξίζει τον κόπο, είναι χοντρό. Δεν πας καθόλου τότε. Δεν τα παίρνεις. Και το καταλαβαίνω αυτό.

Ας επανέλθουμε όμως στην περίοδο μετά τη Φόρντ. Έκανες τότε δουλειές για το «Παρασκήνιο», στην τηλεόραση, έτσι;

Όχι. Να σε ρωτήσω εγώ κάτι. Ποιά είναι η διαφορά ανάμεσα σ' ένα πληρωμένο ταξίδι στη Σοβιετική Ένωση, για να την γνωρίσει ένας λογοτέχνης —όπου τον γυρίζουνε στα πούπουλα επάνω, μ' αεροπλάνα, με τρένα, με σαμπάνιες, με κόλπα, όπου του βγάζουν λόγους, βγάζει κι αυτός, του δίνουνε λεφτά για να περάσει. Θέλω να πω, υπάρχει καμιά διαφορά ανάμεσα σ' αυτό και τη Φόρντ;

Δεν ξέρω. Με βρίσκεις απροετοίμαστο. Αλλά, αν σου κάνω όλες αυτές τις ανακριτικές ερωτήσεις γύρω απ' το πώς κερδίζεις τα προς το ζην, είναι για να καταλήξω στο εξής: Μπορεί ένας συγγραφέας να ζήσει απ' τα γραφτά του;

Κοίταξε να δεις, σύμφωνα με την γνωστή έκφραση, είναι πολυσύνθετο το πρόβλημα. Η άποψή μου είναι ότι εάν μπορεί ένας συγγραφέας να ζει —όχι φυσικά από τα βιβλία του, γιατί νομίζω ότι οι εξαιρέσεις στα ελληνικά γράμματα είναι δύο τριών λογοτεχνών, οι οποίοι μπορούν να ζουν αποκλειστικά και μόνο από τα δικαιώματα των βιβλίων τους... Εδώ που τα λέμε κι έξω το ίδιο συμβαίνει. Ελάχιστοι ζουν κι εκεί απ' τα βιβλία τους.

Αυτό είν' αλήθεια, μόνο που εκεί —κι αυτό είναι το δεύτερο σημείο που θα 'λεγα τώρα— ακόμα και οι δυνατότητες του να ζήσει κανείς ανθρώπινα, απλά και μόνον γράφοντας ένα άρθρο για ένα περιοδικό ή για μια εφημερίδα, είναι μία πολύ διαφορετική υπόθεση. Ξαναγυρίζω όμως. Εάν μπορεί ο συγγραφέας να κάνει αυτό που λέμε παραλογοτεχνικές δουλειές, είναι καλύτερο από το να κάνει οποιαδήποτε άσχετη δουλειά. Αλλά ερχόμαστε ξανά στο πολυσύνθετο. Διότι εξαρτάται, βρε παιδί μου, από τον χαρακτήρα του ανθρώπου. Είναι γνωστές οι περιπτώσεις ανθρώπων οι οποίοι ξεκίνησαν με πάρα πολύ καλές προϋποθέσεις και η βιοπάλη τους έριξε μέσα σ' αυτό που λέμε περιοδικό ή καθημερινό τύπο, κι όπου κάτω από την πίεση των τετριμένων αυτών πραγμάτων τα οποία θα έ-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»
Επιμέλεια: Νίκος Γιανναδάκης

**ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ**
CHARLES
KAHN

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ, 1982

**ΠΡΟΚΛΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ**
E.R.DODDS

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ, 1982

**ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
VLADIMIR
LOSSKY

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟΣ, 1983

KΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

πρεπε να τα εξωραίζουν κάθε μέρα και να τα γράφουν διαφορετικά, πλαντάζανε, λιώσανε.

Έκανες, λοιπόν, μια συνειδητή επιλογή με το να μην έχεις μια μόνιμη δουλειά; Ή έτσι ήρθαν τα πράγματα;

Όχι, νομίζω πως έτσι ήρθαν τα πράγματα. Πάντως, θα μ' ενοχλούσε πάρα πολύ να κάνω μια δουλειά άσχετη. Η θέση μου είναι αρνητική. Κι ας ξέρω πως έχω ήδη χάσει τεράστιο χρόνο κυνηγώντας μια δουλειά που δεν βγήκε ή κάποια λεφτά που μου χρωστούσαν και δεν άξιζε τον κόπο όλος αυτός ο χρόνος. Το αντίτιμο θα ήταν μεγαλύτερο στην αντίθετη περίπτωση.

Βέβαια εδώ μπαίνει κι ένα άλλο ερώτημα. Ως συγγραφέας είσαι ολιγογράφος και δεδομένου του ότι δεν είχες μια μόνιμη δουλειά που να σε απασχολεί πολλές ώρες, πως είναι δυνατόν να έχεις γράψει τόσα λίγα; Καταλαβαίνεις τί σε ρωτάω;

Όχι.

Δεν θα ήταν εύλογο, από τη στιγμή που κάθεσαι...

Να έχω γράψει, ξέρω γω, τόμους; Όχι. Ε, είμαι και πολύ τεμπέλης, αυτό είναι γνωστό στους γνωστούς μου.

Κύριε Νόλλα, πείτε και τίποτα που να μπορεί να μπει στη συνέντευξη.

Μα, κοίταξε, η ερώτηση αυτή δεν έχει απάντηση. Είναι στοιχείο της προσωπικότητός μου ότι είμαι τεμπέλης.

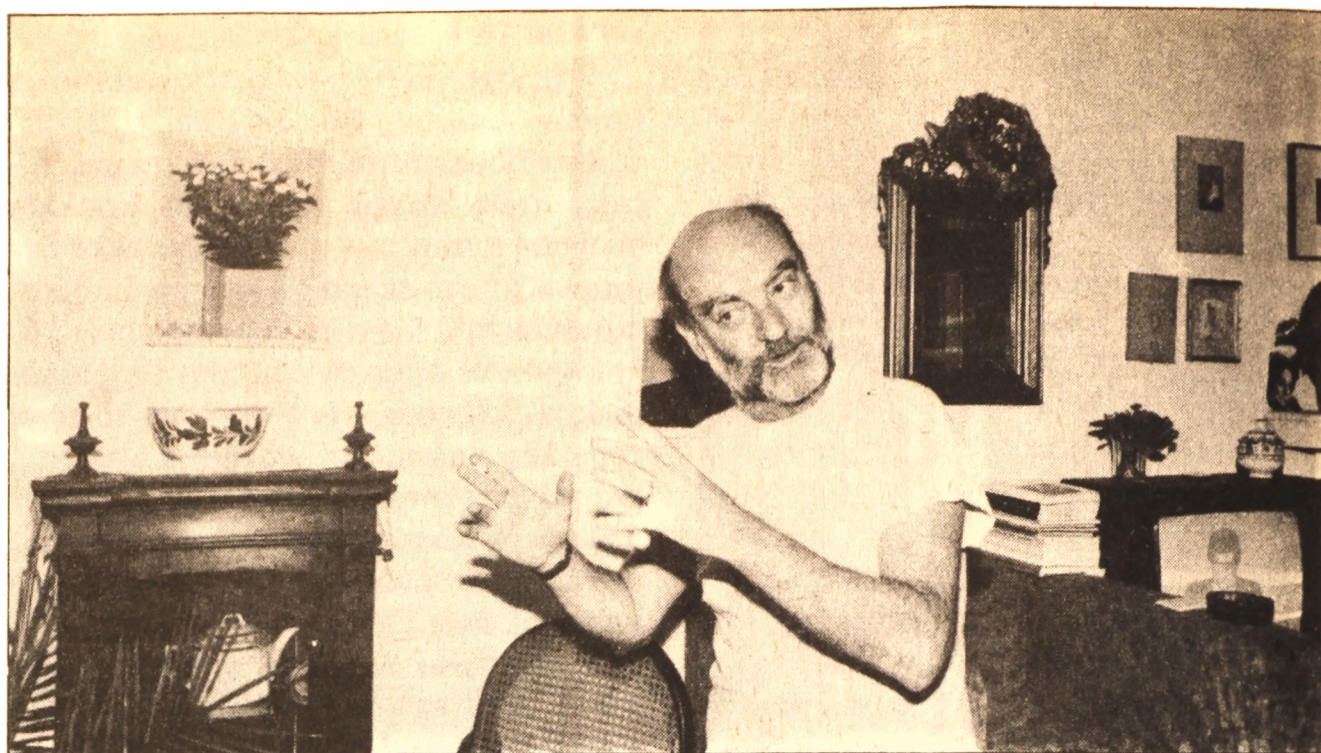
Θες να τοβάλουμε αυτό;

Γιατί όχι; Με πιάνει άγχος, πώς το λένε; Κάθομαι και βλέπω τα μαζωμένα χαρτιά και λέω: μα, είναι δυνατόν; Άσ' τα. Ε, και μετά, άσ' τα, άσ' τα και περνάνε οι μέρες. Αλλά τώρα σκέφτομαι ν' αλλάξω. Να γράψω περισσότερο. Έχω δεσμευτεί και απέναντι του εκδότη μου. Μη γελάς. Σήμερα που πήγα από κει για να πάρω τίποτα λεφτά, τον βλέπω βγάζει ένα τεράστιο μηχανογραφημένο χαρτί, όπου έχει τα ονόματα των συγγραφέων, μεταφράσεις, πρωτότυπα —το πρόγραμμα δηλαδή για την επόμενη χρονιά. Ανοίγει, φτάνει Δημήτρης Νόλλας και λέει: Πώς είπες το βιβλίο που θα μου φέρεις; Τι είν' αυτό; Λέω. Δεν είπες, λέει, αρχές Οκτωβρίου; Δεν έχω υπογράψει βέβαια κανένα χαρτί, αλλά περιμένει να του πάω το βιβλίο.

Μια και μιλάμε για εκδότες και βιβλία, θα μπορούσες να μου πεις τη γνώμη σου για την ελληνική πεζογραφία μετά τον πόλεμο; Με βρίσκεις απροετοίμαστο. Θα μπορούσα, όμως, να σ' το τηλεφωνήσω αυτό.

Κάτι άλλο. Μπορεί το γράψιμο ενός σεναρίου να υποκαταστήσει ένα βιβλίο;

Να υποκαταστήσει το σενάριο ένα βιβλίο δεν μπορεί, αλλά την ανάγκη σου να εκφραστείς, τη φέρνει τούμπα. Θέλω να πω, είναι κι αυτή μια δουλειά που έχει να κάνει με συνθέσεις, με μολύβια, με

χαρτιά, με χαρακτήρες, η οποία μπορεί να σπρώξει στην πάντα σχέδια για ένα βιβλίο. Από την άλλη, είναι ενδιαφέρονσα γιατί διαπιστώνεις πως μπορείς να γράψεις πολύ περισσότερα πράγματα από όσα έχεις κατά καιρούς εκδώσει. Θέλω να πω, ν' αφήσεις το μολύβι να κυλάει, να τρέχει. Περιγράφεις, ας πούμε, καταστάσεις που σ' ένα βιβλίο —σ' ένα δικό μου βιβλίο φερ' ειπείν— δεν έχουν υπάρξει μέχρι τώρα. Καταστάσεις του στυλ, μπαίνει, βγαίνει, χτυπάει το τηλέφωνο, σηκώνει το τηλέφωνο. Μια τέτοια ιστορία. Κι απ' αυτή την άποψη είναι ενδιαφέρουσα.

Αν σου δινόταν η ευκαιρία να γυρίσεις τώρα μια ταινία, θα το προτιμούσες σε σχέση με το να έγραφες ένα βιβλίο;

Όχι, για όνομα του Θεού. Είμαι μεγάλος, βρε παιδί μου. Νομίζω ότι είναι θέμα ηλικίας. Δεν αντέχω.

Αναφέρεσαι στις δυσκολίες που έχει κανείς να κάνει ταινίες στην Ελλάδα;

Βεβαίως, γι' αυτές μιλάω. Στην Ελλάδα ο κινηματογράφος είναι ένα βασανιστήριο που πρέπει και σ' άλλες ηλικίες, μικρότερες, να το 'χεις αντέξει. Τώρα πια δε γίνεται.

Κι η αναπόφευκτη ερώτηση: Τι γνώμη έχεις για την άποψη των ελλήνων σκηνοθετών πως το σινεμά πάσχει από σενάρια;

Όχι, παιδί μου, αυτά είναι ψέματα. Ψέματα. Απλώς οι Έλληνες σκηνοθέτες έχουνε μάθει απ' τους Γάλλους να τα γράφουνε μόνοι τους τα σενάρια. Βέβαια, καλά κάνουνε, αλλά δεν τους βγαίνει αυτό το πράγμα και μετά λένε ότι δεν υπάρχουν σενάρια. Ούτε και των Γάλλων τους βγαίνει, αλλά αυτοί επειδή είναι φλύαροι, όλο και μας μπλέκουνε και κάτι περισσεύει. Αυτό το πράγμα είναι φέσι και αποδεικνύεται από το γεγονός ότι έξω, οι σκηνοθέτες δεν γράφουν μόνοι τους τα σενάρια. Ξέρουν οι άνθρωποι ότι αν δεν τα συν-γράψουν με κάποιον, αν δεν τα συζητήσουν δημιουρ-

γικά με κάποιον που γράφει, είτε αυτός είναι σεναριογράφος, είτε συγγραφέας, δεν γίνεται τίποτα.

Τα τελευταία χρόνια έχουμε μια πλημμυρίδα συνεντεύξεων. Τι γνώμη έχεις γι' αυτό;

Καλά κι εμείς εδώ τώρα τί κάνουμε; Συνέντευξη δεν είναι κι αυτή; Δεν πιστεύω να προσπαθείς με τρόπο να με κάνεις να ισχυριστώ πως εμείς λέμε τα καλά και οι άλλοι τα σκάρτα; Εν πάσει περιπτώσει, γνώμη έχω για τις συνεντεύξεις των πολιτικών στην τηλεόραση. Αυτές είναι χάρμα οφθαλμών. Προεκλογικά, είχα την ευτυχία να παρακολουθήσω τον κ. Μητσοτάκη και τον κ. Παπανδρέου. Του πρώτου το μάτι παρουσίαζε μια ελαφρά κατωβλεφαρίαση, χρησιμοποιούσε τη γνωστή φωνή του και μιλούσε για πράγματα χειροπιαστά. Και ευλόγως έχασε τις εκλογές. Ο άλλος, όχι ότι το μάτι του ήταν ζωηρό, αντιθέτως, το βλέμμα του όμως χανόταν πίσω και πέρα απ' τα κεφάλια των δημοσιογράφων, ατένιζε, παρακολουθούσε κάτι, ένα όραμα, το μέλλον, έστω κάποιες καλύτερες μέρες, που εμείς οι θεατές αδυνατούσαμε να δούμε, το βλέπαμε όμως, τα βλέπαμε καλά μες στα δικά του μάτια πως εκείνος το έβλεπε. Η διαφορά των δύο ήταν οφθαλμοφανής. Και γι' αυτό κέρδισε ο δεύτερος. Τώρα, οι ερωτώντες δημοσιογράφοι, αυτοί μοιάζανε σαν τον μπεκρή που επιστρέφει αργά και προσπαθεί να μην ξυπνήσει κανέναν.

Αυτή τη συνέντευξη πώς τη βλέπεις;

Άμα τη διαβάσω θα σου πώ.

Και μια τελευταία ερώτηση: Ποιά είν' η γνώμη σου για το περιοδικό που φιλοξενεί τη συνέντευξη;

Παλιότερα το διάβαζα περισσότερο. Τώρα πια βρίσκω κουραστικά τα βαρύγδουπα άρθρα, τις οικονομικές αναλύσεις, τις κοινωνιολογικές αναλύσεις, τις πολιτικές. Και δεν θα απαντήσω, αν με ρωτήσεις γιατί. □

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ 85/86

Πέτρος Αμπατζόγλου

Ισορροπία Τρομου

Τρίτη Έκδοση

Κέδρος

Πέτρος Αμπατζόγλου

ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΤΡΟΜΟΥ

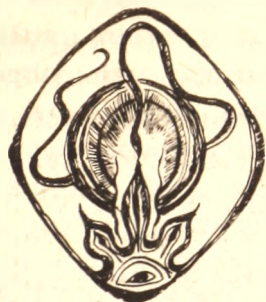
Άλλα βιβλία του ίδιου στον Κέδρο:

Θάνατος Μισθωτού
Η Γέννηση του Σούπερμαν
Παραμύθια του Πέτρου
Προσωπική Αποκάλυψη
Σημεία και Τέρατα
Η Αυτοκρατορία της Βροχίτσας

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΕΞΟΡΚΙΖΟΝΤΑΣ
ΘΑΝΑΤΟ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΚΕΔΡΟΣ

Αριστοτέλης Νικολαΐδης

ΕΞΟΡΚΙΖΟΝΤΑΣ ΘΑΝΑΤΟ

Άλλα βιβλία του ίδιου στον Κέδρο:

Οι Συννυάρχοντες
Η Εξαφάνιση
Στην Κίτρινη Ώρα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Ο ΛΟΓΟΣ

ΜΑΘΗΜΑ ΕΒΔΟΜΟ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ:
Ο ΧΡΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γιώργος Χειμωνάς

Ο ΛΟΓΟΣ

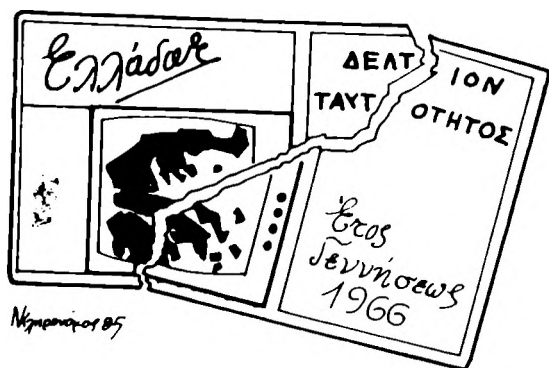
Άλλα βιβλία του ίδιου στον Κέδρο:

Πεισίστρατος
Η Εκδρομή
Μυθιστόρημα
Ο Γιατρός Ινεότης
Ο Γάμος
Ο Αδελφός
Οι Χτίστες
Τα Ταξίδια μου

της Κλημεντίας Βουνελάκη

Η διαφοροποίηση στο χώρο των οπτικοακουστικών μέσων είναι ήδη πραγματικότητα. Είτε πρόκειται για δορυφόρους, καλωδιακή τηλεόραση, βιντεοκασέτες ή βιντεοδίσκους, έχει περάσει ο καιρός του μοναδικού τρόπου διανομής των οπτικοακουστικών προγραμμάτων. Που σημαίνει ότι η «γηραιά τηλεόραση» παραχωρεί ορισμένα από τα προνόμιά της. Το κρατικό μονοπώλιο τίθεται υπό αμφισβήτηση.

Κανάλι - εκπομπή - πρόγραμμα: λέξεις - κλειδιά, διόλου αθώες. Κουβαλούν πάνω τους το βάρος μιας εξουσίας σταθερά φυτεμένης πίσω από τη μικρή οθόνη, για να συμβάσει τις πιο αντιφατικές δυνάμεις σε αναγκαστική συμβίωση: κρατική εξουσία, διοικητική εξουσία, συνδικάτα, δημοσιογράφοι, δύναμη ή αδυναμία του κοινού που δεν διαθέτει παρά το λόγο που του παραχωρείς. Οι διακηρύξεις οι εκφρασμένες στα συντάγματα και τους νόμους για την ελευθερία της γνώμης, του λόγου, της έκφρασης, για το δικαίωμα στην πληροφόρηση, βρίσκουν στα ηλεκτρονικά μέσα και ειδικά στην TV τον ιδανικό χώρο περιορισμού τους, ως την αυτοκατάργησή τους.

Φυσικά θα ήταν λάθος να προσδώσει κανείς μίαν απόλυτη εγκυρότητα στις συνταγματικές διατάξεις. Γιατί συνήθως αυτά τα πανηγυρικά επίσημα κείμενα γρήγορα ενδύνονται το συμβατικό τους χαρακτήρα και παραμένουν απλές διακηρύξεις κάποιων προθέσεων. Πλην όμως, το νομικό καθεστώς κάτω από το οποίο λειτουργούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελεί μία ένδειξη και ταυτόχρονα μια ελάχιστη προϋπόθεση δημοκρατίας σε μια κοινωνία.

Το κρατικό μονοπώλιο τώρα και πριν

Στην Ευρώπη η ραδιοτηλεόραση από την γέννησή της ως το 1970 είναι κρατικό μονοπώλιο. Το κράτος θεωρεί σαν βασική του αποστολή την εξυπηρέτηση του «γενικού ενδιαφέροντος». Έτσι, η υποταγή των ηλεκτρονικών μέσων στη λογική των νόμων της αγοράς (ιδιωτική TV) θεωρείται χτύπημα στο

πνεύμα του κράτους - πρόνοιας (στις ΗΠΑ πρυτανεύουσα αρχή είναι η ακριβώς αντίθετη: ελεύθερο παιχνίδι των νόμων της αγοράς = καλύτερη εξυπηρέτηση του «γενικού ενδιαφέροντος»).

Κάποια ανοίγματα —όπως η ίδρυση στην Αγγλία εμπορικής τηλεόρασης (ITV) παράλληλα προς το κρατικό και «έγκυρο» BBC ή ακόμα η εισαγωγή της διαφήμισης ως μέσον χρηματοδότησης στη Γαλλία και την Ιταλία— παραμένουν αυστηρά ελεγχόμενα.

Από το 1970, όμως, η κρατική παρέμβαση στο χώρο των μέσων ενημέρωσης παρουσιάζει εμφανή σημάδια κρίσης. παράγοντες πολιτικής, οικονομικής και τεχνολογικής υφής επιταχύνουν την αποδυνάμωση της κρατικής παρέμβασης:

- ο πληθωρισμός και η συμπίεση της δημόσιας δαπάνης διαβρώνουν την οικονομική βάση στην οποία δούλευε παραδοσιακά η κρατική TV. Η εισφορά του κοινού και τα έσοδα από τις διαφημίσεις δεν αρκούν για να ισοσκελίσουν την αύξηση του κόστους παραγωγής.

- Η νέα τεχνολογία (δορυφόροι - καλωδιακή TV - εισαγωγή της πληροφορικής) απαιτεί τεράστιο κόστος, διεύρυνση της αγοράς, και προκαλεί αναπόφευκτα την είσοδο του ιδιωτικού τομέα.

- Η γραφειοκρατία, αθεράπευτη ασθένεια της δημόσιας διοίκησης, κάνει την δημόσια ραδιοτηλεόραση να αντιδρά σαν αργό παχύδερμο.

Στους εθνικούς παράγοντες κρίσης προστίθενται οι τάσεις της διεθνούς οικονομίας:

- η αύξουσα εισαγωγή διεθνών προϊόντων στις εθνικές αγορές μαρτυρά την προοδευτική διεθνοποίηση στο χώρο της διαφήμισης, του marketing και της οπτικοακουστικής παραγωγής (προγράμματα TV - βιντεοκασέτες)

Τι μπορεί να σημαίνουν όλα τούτα για την Ελλάδα, χώρα μικρή, χωρίς βιομηχανική υποδομή, με τραυματική μεταπολεμική ταυτότητα και με μια τηλεόραση «κατ' εικόνα και ομοίωσή της;»

Από την ίδρυσή τον καιρό της δικτατορίας, η ελληνική TV στιγματίζεται. Το νομικό καθεστώς που διέπει το ιδρυτικό της, αλλά και όλες τις μικροτροποποιήσεις και τα προσωρινά σχήματα (όπως αυτό της EPT-2) αποβλέπουν στην εξάρτηση της τηλεόρασης από την κυβέρνηση.

Το Σύνταγμα, άρθρο 15 παρ. 2 δεν επιβάλλει το μονοπώλιο του κράτους πάνω στα ηλεκτρονικά μέσα, αλλά έναν άμεσο έλεγχο.

Π.χ. Κλείσιμο των ελεύθερων ραδιοσταθμών, όπως αυτός του περιοδικού «Αντί» τον Δεκέμβριο του 1983, απόδειξη του φόβου του κράτους για την επερχόμενη TV μέσω ισχυρότερο και κατά συνέπεια πιο σοβαρό για το κρατικό μονοπώλιο.

Με την έλλειψη διάκρισης κράτους και κυβέρνησης στην Ελλάδα, η ερμηνεία του άρθρου του Συντάγματος στην πράξη μεταφράζεται σε «κρατισμό» και αυταρχική πολιτική.

Τέλος, ο γνωστός πλέον νόμος 230/1975, ρυθμιστής εδώ και δέκα χρόνια του καθεστώτος της EPT-1, εγκαθίδρυσε και «κατά γράμμα» πλέον την κηδεμονία της κυβέρνη-

σης, μέσω των υπερεξουσιών υπουργείου προεδρίας και υφυπουργείου Τύπου στο περιεχόμενο των ειδήσεων και στον οικονομικό και διοικητικό έλεγχο που ασκεί.

Το ερώτημα που τίθεται είναι, γιατί αυτή η διαφορετική αντιμετώπιση από τη μεριά του Κράτους στην τηλεόραση, ενώ ο Τύπος κατοχυρώνει την ελευθερία του συνταγματικά.

Προφανώς, κάποιοι λόγοι αρκετά σοβαροί θα συντρέχουν ώστε να είναι η τηλεόραση υπόθεση του κράτους.

Η ψευδαισθηση της παντοδυναμίας της μικρής οθόνης

Πιστεύεται γενικά πως η TV ασκεί μια καθοριστική πολιτική επιρροή. Η πίστη στην παντοδυναμία της, σύμφωνα με αυτή την άποψη, την αναδεικνύει σε όργανο πολιτικού ελέγχου. Οι πολιτικοί άνδρες και στη χώρα μας νομίζουν ότι αυτός που ελέγχει την TV, ελέγχει και το λαό. Αυτή η ιδέα είναι στηριγμένη στο γεγονός ότι η τηλεόραση σαν μέσο αγγίζει μεγάλες μάζες του κοινού και αποτελεί γι' αυτές την κύρια πηγή πληροφόρησης. Ή ακόμα γιατί, κατά ορισμένες θεωρίες πάντοτε, πρόκειται για εικόνες. Και κατ' ακολουθία η εικόνα προκαλεί παθητικότητα, δηλαδή αλλοτρίωση. Εν τούτοις αυτή η γνώμη στηρίζεται σε μια εσφαλμένη αντίληψη για το κοινό.

Το κοινό επειδή είναι σιωπηλό δεν σημαίνει ότι αποδέχεται ό,τι βλέπει στη μικρή οθόνη. Επιπλέον, η ίδια εικόνα, η ίδια πληροφορία, δεν είναι δεκτή από όλους με τον ίδιο τρόπο. Το κοινό δεν είναι ένα αριθμητικό άθροισμα, μια μάζα ομοιογενής, παθητική και παρθένα, επιδεκτική χειραγώγησης. Πολυάριθμες έρευνες που έχουν διενεργηθεί στις ΗΠΑ, Γαλλία, έχουν αποδείξει ότι αν η TV παίζει ρόλο στο σχηματισμό απόψεων στην κοινή γνώμη, οπωσδήποτε δεν κατασκευάζει απόψεις. Η διαφορά είναι τεράστια. Γιατί, κάθε τμήμα αυτού του «αόριστου κοινού», κάθε τηλεθεατής, καθένας από μας, έχει κάποιο επάγγελμα, κάποια ηλικία, φύλο, ταυτότητα, συνήθειες ή ιδεολογία.

Κατά συνέπεια, ο καθένας μας εκτίθεται μπρος στην οθόνη της TV εκλεκτικά. Επιλέγει την εκπομπή που θα δει και βλέπει ή κρατάει στοιχεία και πάλι εκλεκτικά.

Η πρόθεση, λοιπόν, των υπευθύνων της ελληνικής TV «για μια τηλεόραση που να εκφράζει όλες τις τάσεις της εποχής» μοιάζει ουτοπική, ειδικά με μια TV υπό τη σημερινή της μορφή (χωρίς διασφάλιση της ανεξαρτησίας της, με δυο μόνο κανάλια, χωρίς να διαθέτει υπηρεσία ακροαματικότητας. Το κοινό που επικαλούνται και που «εν ονόματι» του οραματίζονται οι υπεύθυνοι, δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει μέσος τηλεθεατής.

Έχουμε πλέον περάσει από την εποχή του ακίνητου και μοναδικού ραδιόφωνου του σπιτιού, στο μικρό και ευέλικτο τρανζίστορ. Από την ασπρόμαυρη στην έγχρωμη TV και στο βίντεο. Από την ασύρματη TV, στην ενσύρματη με πολλαπλασιασμό δυνατοτήτων στα κανάλια λήψης. Στη δορυφορική TV. Συντελείται το πέρασμα από τη γνωστή TV «μαζικής κατανάλωσης» που κυριάρχησε τα τελευταία σαράντα χρόνια, σε μια άλλη με διαφοροποιημένα προγράμματα και με δια-

φορετική υποδομή. Με αυτή την έννοια, η ελεύθερη ραδιοφωνία είναι προάγγελος της ελεύθερης TV. Ο δεύτερος λοιπόν λόγος ύπαρξης του κρατικού μονοπωλίου στα μέσα ενημέρωσης, που είναι τεχνολογικής φύσεως, τείνει να εκλείψει. Ως τώρα το τηλεοπτικό μήνυμα μεταφερόταν μόνο από ένα δρόμο: μέσω των ερτζιανών. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν περιορισμένες συχνότητες και άρα η διανομή εικόνας, ήχου, κτλ., να εμπίπτει στο μονοπώλιο του κράτους. Οι δορυφόροι και οι καλωδιακές εγκαταστάσεις εξαλείφουν το παραπάνω πρόβλημα του μικρού αριθμού συχνοτήτων. Και το πεδίο ανοίγει...

Ας αφήσουμε τις υποκρισίες

Στην ουσία στην Ελλάδα, το κρατικό μονοπώλιο στην ραδιοτηλεόραση είναι απλά *μονοπώλιο διανομής*. Μήπως ο χώρος παραγωγής και χρηματοδότησης προγραμμάτων είναι και αυτός κρατικός; Τα στοιχεία προκαλύπτουν ότι η «παρθενικότητα» της ελληνικής TV έχει χαθεί από τη γέννησή της.

Μια πρώτη μορφή ιδιωτικοποίησης είναι η αποδοχή της διαφήμισης, σαν πόρου χρηματοδότησης. Έτσι η χρηματοδότηση της TV είναι ιδιωτική κατά το 1/3 στην EPT-1. Είναι βέβαια γνωστό ότι οι εκπομπές υψηλής ακροαματικότητας δέχονται τις περισσότερες διαφημίσεις. Άρα τα εμπορικά συμφέροντα είναι υπαρκτά και εντός του «σώματος» της κρατικής ελληνικής TV και τελικά καθοριστικά για τον προγραμματισμό της.

Έπειτα, στο χώρο της παραγωγής, ήδη λειτουργεί και μάλιστα πολύ αποδοτικά, μια παράλληλη αγορά προμήθειας προγραμμάτων από ιδιώτες. Πρόκειται για τις βιντεοκασέτες (προεγγεγραμμένες). Τέλος, αναφορικά με τον καθαυτό χώρο παραγωγής τηλεοπτικών προγραμμάτων, πρέπει να πούμε ότι μικρές χώρες σαν την Ελλάδα έχουν υψηλό ποσοστό εισαγόμενων εκπομπών (στην EPT-1 κυμαινόταν ανάμεσα στο 20-25% κατά το 1983 και αυτή η αναλογία τείνει να ανατραπεί υπέρ του ξένου προγράμματος).

Συνοπτικά λοιπόν, η νέα τεχνολογία αναταράζει το κλασικό ως τώρα σκηνικό της κηδεμονίας του κράτους πάνω στα μέσα επικοινωνίας. Η επικοινωνία διέρχεται την υπερεθνική της φάση. Νέα προβλήματα νομικά και οικονομικά γεννιούνται. Π.χ. οι δορυφόροι, έχουν έναν αναμεταδότη και έχουν την ιδιότητα να φαίνονται ακίνητοι από τη γη. Μία μόνο τροχιά διαθέτει αυτό το προτέρημα και άρα ο αριθμός των θέσεων που προβλέπονται για δορυφόρους είναι περιορισμένος. Πράγμα που σημαίνει ότι χρειάζονται διεθνείς συμφωνίες που αδυνατίζουν το μονοπώλιο του κράτους.

Αν στο παραπάνω συνυπολογιστεί το κόστος παρασκευής μόνο και όχι συντήρησης ενός τηλεπικοινωνιακού δορυφόρου (ανέρχεται στα 40 δισ. δρχ.) τότε, η συμμετοχή σε τέτοια προγράμματα αποκλείει όλες τις μικρές χώρες.

Το συναισθημα της αδυναμίας για μια χώρα χωρίς βιομηχανική υποδομή, σχετικά με τις νέες τεχνολογίες, οδηγεί στην πεποίθηση ότι «τόσο αναφορικά με την υποδομή όσο και με το πρόγραμμα, οι νέες τεχνολογίες των οπτικοακουστικών μέσων τείνουν να αυ-

ξήσουν σημαντικά την εξάρτηση από το εξωτερικό δηλαδή, από τις πολυεθνικές των ηλεκτρονικών μέσων όπως οι αμερικάνικες ΙΤΤ, IBM».

Η περίπτωση του *Βελγίου*, αντιπροσωπεύει ένα εργαστήριο σε πραγματικό μέγεθος για όποιον θέλει να μελετήσει την ένταση ανάμεσα στο εθνικό σύστημα του κρατικού μονοπωλίου και τη διαδικασία διεθνοποίησης που προκλήθηκε από τη διακλάδωση με εξωτερικά συστήματα.

Η εγκατάσταση της καλωδιακής TV —de facto άρνηση του κρατικού μονοπωλίου— έβαλε τη βέλγικη ραδιοτηλεόραση (RTBF) υπό θεωρητικό ανταγωνισμό με 13 ξένα προγράμματα (στην πραγματικότητα με 5: 4 της Γαλλικής TV και 1 του Λουξεμβούργου).

Πρώτη άμεση συνέπεια της έκθεσης του Βελγίου στο διεθνή χώρο, ήταν η σημαντική πτώση ακροαματικότητας της βελγικής TV (46% της συνολικής ακροαματικότητας).

Σε έναν απολογισμό της στρατηγικής της η RTBF αναφέρει: «Η κρατική TV σε αυτόν τον ανταγωνισμό έχασε το γόητρό της στο χώρο της διασκέδασης - ψυχαγωγίας, αλλά διατηρεί τα πρωτεία στο χώρο των ειδήσεων και της εκπαιδευτικής TV» Η επιλογή αυτή έχει σοβαρές συνέπειες για μια χώρα σαν το Βέλγιο, με ανύπαρκτη εθνική κινηματογραφία και με την τηλεόραση, μόνη εναλλακτική λύση για την παραγωγή ταινιών. Έτσι, οι Βέλγοι ενημερώνονται μεν «βελγικά», ψυχαγοούνται δε «ξενικά».

Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα ήταν τουλάχιστον απερισκεψία για μια κυβέρνηση να χαράξει την επικοινωνιακή της στρατηγική, διευθετώντας απλά και μόνο τη νέα τεχνολογία σαν εκδήλωση θαυμασμού γι' αυτήν. Η περίπτωση της *Ιταλίας* αποδεικνύει πως μια ξέφρενη απο-δημοσιοποίηση οδηγεί στην απορρύθμιση.

Δίνουμε μερικούς ενδεικτικούς αριθμούς για την Ιταλία:

Λειτουργούν σήμερα περίπου 1.000 ιδιωτικοί σταθμοί TV (ούτε οι ΗΠΑ δεν έχουν ίδια αναλογία), με ακροαματικότητα 46% επί του συνόλου μπρος σε μια *mamma*—RAI σε κάμψη, αφότου έχασε το μονοπώλιό της. Ανάμεσα στο 1976 και στο 1981, το ιταλικό σινεμά χάνει κατά μέσο όρο 49 εκατ. θεατές. Το 1981 πέρασαν 300.000-400.000 φιλμ από τις οθόνες της TV. Αστρονομικοί αριθμοί. Σημάδια της απορρύθμισης και του κόστους των επιπτώσεων.

Πώς έχει το ιστορικό αυτής της κρίσης; Το 1972 πρωτοεμφανίζονται στην Ιταλία σταθμοί ιδιωτικής TV. Περισσότερο στην Β. Ιταλία, υποστηριζόμενοι από βιομηχανικούς κύκλους ή και πολιτικές ομάδες. Στα 1973-74 αρχίζουν οι αντιπαραθέσεις. Συνταγματικά, τότε, ήταν κατοχυρωμένο το μονοπώλιο της RAI. Ο υπουργός Επικοινωνιών που είναι και αρμόδιος, έθεσε τις ιδιωτικές TV εκτός νόμου. Αλλά το 1976, το συνταγματικό δικαστήριο με την απόφαση του 202/76, επιτρέπει τη λειτουργία σταθμών σε αυστηρά τοπικό επίπεδο. Είναι ένα πρώτο ρήγμα στο μονοπώλιο. Έκτοτε η μεν RAI, από τη μια υποταγμένη στις πιέσεις των πολιτικών κομμάτων που διευθύνουν τα τρία κανάλια, έχει υποκύψει στη γραφειοκρατία, ενώ από την άλλη υπο-

κείμενη στην πίεση της εμπορικότητας των ιδιωτικών σταθμών, όλο και χάνει την ποιότητά της.

Αντίθετα από την κρατική TV, οι ιδιωτικοί σταθμοί υποταγμένοι στους νόμους της αγοράς, υπόκεινται ήδη στις συγκεντρωτικές πιέσεις των 2 υπερσχυρών εκδοτών της Ιταλίας Rizzoli και Mondadori (αυτοί οι δυο συγκεντρώνουν το 75% της ακροαματικότητας των ιδιωτικών σταθμών). Εδώ η λογική είναι: καλό πρόγραμμα ίσον μεγάλη ακροαματικότητα. Μεγάλη ακροαματικότητα ίσον περισσότερη διαφήμιση. Περισσότερη διαφήμιση ίσον περισσότερο κέρδος. Και κάτι συμπληρωματικό για την ολοκλήρωση του σκηνικού της Ιταλίας. Η ηλεκτρομαγνητική μόλυνση έχει φθάσει σε τέτοιο σημείο που οι πιλότοι παραπονούνται πως «πετώντας πάνω από τις ιταλικές πόλεις συχνά χάνεις το σήμα του πύργου ελέγχου. Το διακόπτει η ντίσκο ...»

Στο διάβολο τα ταμπού

Στη Γαλλία, όπου από τις απαρχές της η TV πάντα διατήρησε με την εξουσία σχέσεις υποταγής, παρατηρούμε τα τελευταία χρόνια μια βαθμιαία απάλυνση του μονοπωλίου. Πρόθεση του νόμου της 29 Ιουλίου 1982, μετά την άφιξη της κυβέρνησης Μιτεράν, ήταν να χειραφετήσει τους ώριμους επίγονους του τεχνικού πολιτισμού της εικόνας και του ήχου. Στο νέο νόμο για την «ηλεκτρονική επικοινωνία» διατηρείται η έννοια της «δημόσιας επιχείρησης» (Service Public) αλλά ο ιδιωτικός τομέας επεκτείνεται και περιλαμβάνει όχι μόνο τον Τύπο αλλά και το ελεύθερο ραδιόφωνο και τελευταία με το Canal Plus άνοιξε ο δρόμος στην καλωδιακή TV που θα ανήκει στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Ακόμα πιο πρόσφατα το Σοσιαλιστικό Κόμμα Γαλλίας σε κείμενό του για «το μέλλον της οπτικοακουστικής επικοινωνίας» λέει να στους ιδιωτικούς σταθμούς TV, τηρουμένων ορισμένων προϋποθέσεων. Πρέπει να διευκρινισθεί ότι το κράτος διατηρεί τον έλεγχο όσον αφορά την απονομή ερτζιανών συχνοτήτων στις τοπικές καλωδιακές TV. Μέριμνα του νόμου είναι η αποφυγή μονοπωλιακών καταστάσεων σε τοπικό επίπεδο.

Όντας δύσκολο να ανακαλύψουμε μια συνολική πολιτική γύρω από τα ηλεκτρονικά μέσα στην Ευρώπη, αρκεστήκαμε σε ορισμένες ενδεικτικές περιπτώσεις. Δεν είναι δυνατόν στις τεχνολογικές προκλήσεις του σήμερα να απαντήσει κανείς στα παραδοσιακά πλαίσια της «αποστολής του δημόσιου τομέα». Οι μικροτροποποιήσεις δεν επαρκούν. Χρειάζεται θάρρος για ένα συνολικό κοίταγμα και όχι αποσπασματικές, κοντόθωρες ρυθμίσεις. *Η ανάγκη μιας νέας επικοινωνίας υπάρχει*. Πρέπει να έχουν βήμα στα μέσα ενημέρωσης οι νέοι άνθρωποι, να σταματήσει η παθητικότητα του κοινού.

Προϋπόθεση για όλα αυτά, η επικοινωνία να είναι στο μέτρο του δυνατού ανεξάρτητη από την πολιτική εξουσία, όπως αρμόζει σε μια δημοκρατική κοινωνία. Που σημαίνει πως η TV θα πάψει να είναι ο ιμάντας μεταβίβασης των αποφάσεων της κυβέρνησης.

Το δικαίωμα στην πληροφόρηση ενίσταται...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

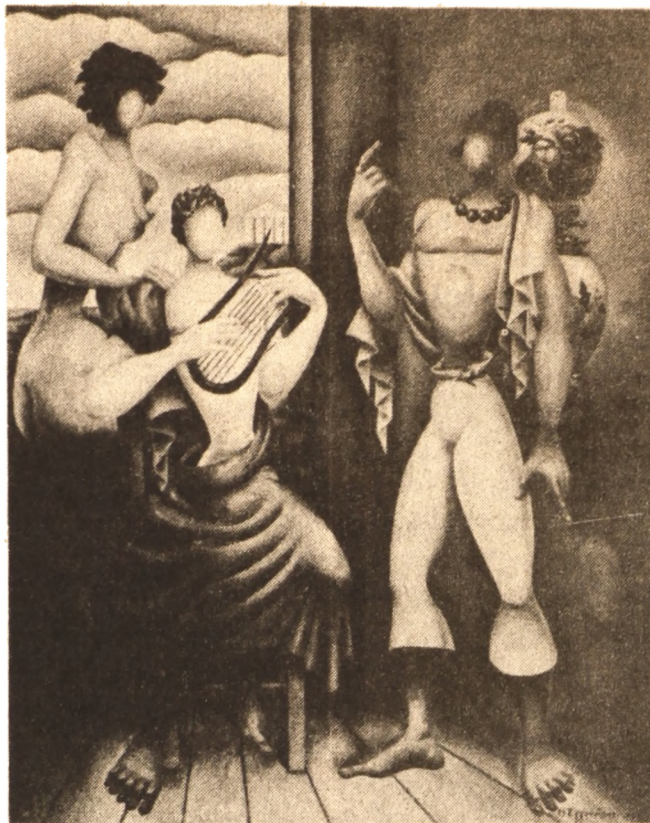
ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Επιλεγμένα βιβλία για παιδιά και νέους

ΚΤΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ	<i>Ρωτώ και μαθαίνω</i>
ΖΩΡΖ ΣΑΝΤ	<i>Ιστορία ενός αγαθούλη</i>
ΦΩΝΤΑΣ ΛΑΔΗΣ	<i>Άλκης ο ψεύτης</i>
ΤΖΩΝ ΣΤΑΪΝΜΠΕΚ	<i>Το κόκκινο αλογάκι</i>
ΕΛΕΝΗ ΣΑΡΑΝΤΙΤΗ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ	<i>Ιόλη ή Τη νύχτα που ξεχείλισε το ποτάμι</i>
ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ	<i>Απ' όσα έχω δει</i>
ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΝΤ	<i>Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας</i>
ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Ο μικρός περιηγητής (τρεις τόμοι)</i>
ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ	<i>Ο Εέ από τ' άστρα</i>
ΝΙΤΣΑ ΤΖΩΡΤΖΟΓΛΟΥ	<i>Ο χρυσός δαρεικός</i>
ΧΕΝΤΡΙΚ ΒΑΝ ΛΟΥΝ	<i>Ιστορία της ανθρωπότητας</i>
ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ευρώπη)</i>
ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Παλιές ιστορίες του κόσμου (Ασία)</i>
ΜΑΡΙΑ ΜΙΧΑΗΛ-ΔΕΔΕ	<i>Ινδιάνικοι Θρύλοι</i>
ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΝΤ	<i>Το φάντασμα του Κάντερβιλ</i>
ΤΖΑΚ ΛΟΝΤΟΝ	<i>Αγάπη για τη ζωή</i>
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΟΥΜΑΣ	<i>Ιστορία ενός καρυοθραύστη</i>
ΑΛΦΟΝΣ ΝΤΩΝΤΕ	<i>Ο Ταρταρέν της Ταρασκόν</i>
ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΑΛΜΠΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ	<i>Χόπιτι-Χοπ</i>
ΤΖΑΚ ΛΟΝΤΟΝ	<i>Πειρατικές ιστορίες</i>
ΡΑΝΤΤΙΑΡΝΤ ΚΙΠΛΙΝΓΚ	<i>Απίθανες ιστορίες</i>
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΛΥΚΟΦΡΥΔΗ	<i>Μελήσιππος</i>
ΝΙΚΟΛΑΪ ΒΟΡΟΝΟΒ	<i>Το κυνήγι των περιστεριών</i>
ΛΙΤΣΑ ΨΑΡΑΥΤΗ	<i>Στα βήματα του Σαμοθήριου</i>
ΑΝΝΑ Γ. ΒΙΝΜΠΕΡΓΚ	<i>Μια Πέμπτη του Οκτώβρη</i>
ΝΙΚΟΛΑΪ ΒΟΡΟΝΟΒ	<i>Μάσα, ένα σύγχρονο κορίτσι</i>
ΝΙΤΣΑ ΤΖΩΡΤΖΟΓΛΟΥ	<i>Το τσίρκο της Ίρμας</i>
ΡΟΜΠΕΡΤ Λ. ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ	<i>Το νησί των θησαυρών</i>
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΟΥΜΑΣ	<i>Η μαύρη τουλίπα</i>
ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ	<i>Μύθοι και θρύλοι της Ρώμης</i>
ΚΑΡΟΛΟΣ ΝΤΙΚΕΝΣ	<i>Χριστουγεννιάτικη ιστορία</i>
ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ	<i>Μύθοι του Αισώπου</i>
ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ	<i>Η φωτιά που δε σβήνει</i>
ΡΑΝΤΤΙΑΡΝΤ ΚΙΠΛΙΝΓΚ	<i>Το ωραιότερο διήγημα του κόσμου</i>
Α. ΑΛΕΞΙΝ	<i>Η τρελή Ευδοκία</i>
ΝΙΤΣΑ ΤΖΩΡΤΖΟΓΛΟΥ	<i>SOS - Κίνδυνος</i>
ΝΤΙΝΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ	<i>Ο μαστρο-Πολύξερους κι η παλιοπαρέα του</i>
•	<i>Ιστορίες των δερβισάδων</i>
ΕΛΕΝΗ ΣΑΡΑΝΤΙΤΗ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ	<i>Ο κήπος με τ' αγάλματα</i>

ΝΙΚΟΣ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Όλες οι αποχρώσεις των αισθημάτων και των χρωμάτων

της Χριστίνας Ντουινιά

Έτσι
στους τελευταίους ακριβώς χρόνους της φθι-
νουσας περιόδου «του '30»
αναμεσής
στους φιλόδοξους με τ' ακαθόριστα σχέδια
τους άγρια λυσσαγμένους —παρ' όλο το ι-
σχνότατο των εφοδίων τους—
για μιαν όσο μπορούσαν πλατύτερη επικράτη-
ση
τους άγουρους —σαλιάρηδες— διακοναρέους
και κλέφτες της δόξας
ξεκίνησε νεώτατος ο Βελισάριος
παρέα με τον Ανδρέα Εμπειρικό
να δημιουργήσει
και να ζήσει»¹.

Φθινόπωρο του 1985. Δέκα χρόνια μετά το
θάνατο του Ανδρέα Εμπειρικού έφυγε αθόρυ-
βα —όπως άλλωστε ζούσε— ο συμπρωταγω-
νιστής του στην ελληνική υπερρεαλιστική πε-
ριπέτεια: ο ζωγράφος και ποιητής ή ο ποιη-
τής και ζωγράφος Νίκος Εγγονόπουλος. Εί-
ναι γνωστό ότι το έργο τους, παρά την όψιμη
—και πολύ σχετική— αναγνώρισή του, συ-
νάντησε την εποχή της εμφάνισής του τη γε-
νικευμένη αποδοκιμασία.

Παρά το γεγονός ότι την έκδοση της πρώ-
της ποιητικής συλλογής του Νίκου Εγγονό-
πουλου «Μην ομιλείτε εις τον οδηγόν» (1938)
είχε αναλάβει το σοβαρό φιλολογικό περιοδι-
κό «Κύκλος» του Απ. Μελαχρινού, η επίθεση
που εξαπολύθηκε εναντίον του ποιητή τόσο
από τους δημοσιογράφους όσο και από τους
κριτικούς και τους λογοτέχνες ήταν
πρωτοφανής². Για όλα αυτά, με φανερή πι-
κρία, μιλάει ο Νίκος Εγγονόπουλος στον α'
τόμο των «Ποιημάτων» (εκδ. Ίκαρος, 1966).

Ο πρώτος που θα αναλάβει την υπεράспи-
ση του είναι ο Α. Εμπειρικός που δημοσιεύει

το 1945 στο περιοδικό «Τετράδιο»³ το περι-
φημο εγκώμιο με τίτλο «Νίκος Εγγονόπου-
λος ή το θαύμα του Ελμπασάν και του Βο-
σπόρου» ξεσπαθώνοντας εναντίον της με-
τριότητας, της ανοησίας και της πνευματι-
κής μιζερίας που τους περιβάλλει: «Νικόλαε
Εγγονόπουλε, σε αυτόν τον κόσμο υπάρχουν
δύο λογίων άνθρωποι, σε όλες τις τάξεις και
σε όλες τις ειδικότητες. Οι δυνάμενοι να εκτο-
ξεύσουν σπέρμα διεισδύοντας, και οι άνθρω-
ποι οι εκτοξεύοντες μόνον σκατά. Εσύ ανή-
κεις εις τους πρώτους. Άσε τους άλλους να
κάνουν τη βρωμερή δουλειά τους. Θα υπάρ-
χουν πάντα Ηρακλείς που, όσα σκατά κι αν
μαζευθούν τριγύρω τους, θα καθαρίζουν ως ε-
λευθερωταί, την κόπρον του Αυγείου».

Σήμερα το ποιητικό έργο του Νίκου Εγγο-
νόπουλου παρά την πανθομολογούμενη αξία
του, εξακολουθεί να παραμένει στο μεγαλύ-
τερο μέρος του ασχολίαστο και μη αξιολογη-
μένο. Εκδήλωση αμηχανίας; Ίσως. Συνέπεια
της ηθελημένης απομόνωσης του ποιητή και
της άρνησης για δημοσιότητα; Το πιθανότε-
ρο. Ωστόσο, η περίπτωση Εγγονόπουλου, εί-
ναι εξαιρετικά ελκυστική στην ιδιαιτερότητά
της: εκφράζει έναν υπερρεαλισμό με ελληνι-
κά χρώματα. Οι παιδικές του καταβολές, η
μαθητεία του πλάι στον Παρθένη και τον
Κόντογλου, ο βιωμένος ελληνικός ιστορικός
και μυθολογικός χώρος, σφραγίζουν τον ορ-
θόδοξο υπερρεαλιστή.

Η ποίησή του είναι άσκηση ελευθερίας, ε-
πιθυμία για την ενσάρκωση του ονείρου, πέ-
ταγμα στο χώρο του φανταστικού, καταβύθι-
ση στο μη συνειδητό για την απελευθέρωση
της εικόνας που οδηγεί στην ανακάλυψη
«του μυστικού του φρέατος». Είναι όμως ταυ-
τόχρονα ποίηση αισθημάτων και νοημάτων
γιατί, όπως ο ίδιος ομολογεί: «Το απόφθεγμα

του Σολωμού "πρέπει πρώτα με δύναμη να
συλλάβη ο νους, κι έπειτα η καρδιά βαθειά να
αισθανθή ότι ο νους συνέλαβε", είναι πάντα
παρόν στη σκέψη μου.»⁴

Ο Εγγονόπουλος επιχειρεί μέσα από το υ-
περρεαλιστικό όραμα τη μεταμόρφωση και
την αναδημιουργία του κόσμου: τολμηρές
μεταφορές, στιλπνές, φωτεινές λέξεις, συχνά
παρατεταγμένες καθέτως, μουσική αίσθηση
της γλώσσας, μαγική φαντασία που δημιουρ-
γεί η ζώσα εικόνα της επιθυμίας με μια μετα-
πλαστική δύναμη σχεδόν παιδική. «Παιχνίδι
κατόπτρων, παιχνίδι αντιλάλων, σώματα που
διαλύονται και ξαναπλάθονται ακατάπανστα
και ακούραστα κάτω από τον ασάλευτο ήλιο
της αγάπης»⁵.

Αν ο ένας πόλος του ποιητικού σύμπαντος
του Εγγονόπουλου είναι η ελευθερία, ο άλλος
είναι η αγάπη. Ανάμεσά τους κατοικούν που-
λιά, αγαπημένες γυναίκες και μορφές η-
ρώων. Η γυναίκα, όπως και η ποίηση είναι
για 'κείνον η κατάργηση της μοναξιάς— πα-
ραμυθία και γεύση αιωνιότητας:

«Είναι οι γυναίκες π' αγαπούμε σαν τα ρόδια
έρχονται και μας βρίσκουνε
τις νύχτες
όταν βρέχει
με τους μαστούς τους καταργούν τη μοναξιά
μας (...)»⁶.

Αν ο έρωτας είναι στον Εμπειρικό η πλή-
ρης απελευθέρωση των σωμάτων, η δόξα της
συνουσίας μέσα σ' ένα κόσμο οικουμενικό
και α-χρονικό, όπου όλες οι ερωτικές φαντα-
σιώσεις μπορούν να πραγματοποιηθούν, ένας
δρόμος δηλαδή που περνάει μέσα από τον
Σαντ και τον Φρόυντ και, ίσως, από τον αρ-
χαιοελληνικό μύθο, στον Εγγονόπουλο είναι
η νοσταλγία και η μουσική των αισθημάτων,
συγγενική με το νεορομαντικό συμβολισμό.
Αν ο Εμπειρικός είναι περισσότερο αισθησια-
κός και φαλλικός, ο Εγγονόπουλος γίνεται
αισθηματικός με μία σχεδόν θηλυκή τρυφε-
ρότητα.

«τα σώματά μας θα χαθούν θα σβήσουν
από μας θα μείνει μέχρι της συντελείας των
αιώνων
αυτό το "σ' αγαπώ" που σου ψιθύρισα στις ώ-
ρες μας τις πιο κρυφές»⁷.

Ο ποιητής Εγγονόπουλος, ίσως επειδή θεω-
ρούσε την ποίηση πάρεργο σε σχέση με τη
ζωγραφική του, μοιάζει να κινείται πιο ελεύ-
θερα απ' το ζωγράφο, με μια πολυμορφία εκ-
φραστική, και, ίσως, μ' έναν μεγαλύτερο αυ-
θορμητισμό: Δεν διστάζει να περάσει από το
«... Jef το μέγα αυτόματον» στην πολύστιχη
σύνθεση του «Μπολιβάρ» ή ακόμα από το
μονολεκτικό παρατακτικό στίχο στον ιαμβι-
κό δεκαπεντασύλλαβο («Οργισμένο ποίημα
της Κατοχής»), ούτε να χρησιμοποιήσει μια
γλώσσα μικτή αλλά νόμιμη, διαλέγοντας απ'
όλη τη μακραίωνη διάρκεια ζωής της ελληνι-
κής «οποιαδήποτε λέξη μπορεί να λαμπρύνει
το στίχο και να ενισχύσει το νόημά της».

Η ελευθερία με την οποία χρησιμοποιεί την
ποιητική του γλώσσα δεν σημαίνει κατ' α-
νάγκη μια απόλυτη εφαρμογή του αυτοματι-
κού τρόπου γραφής. Συνήθως η έκπληξη, η
ανατροπή των προηγούμενων νοηματικών
σχέσεων συμβαίνει στο τέλος του
ποιήματος⁸. Η εκρηκτική αυτή επωδός του
Εγγονόπουλου εκφράζεται με τέτοιο τρόπο
ώστε παρόλο το ξάφνιασμα που προκαλεί να

ΝΙΚΟΣ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο πρώτος σουρρεαλιστής ζωγράφος

του Αλέξανδρου Ξύδη

Ο Νίκος Εγγονόπουλος ήταν μοναχικός και αυτάρκης στις τέχνες του, τη ζωγραφική και την ποίηση, ιδίως στη «μεγάλη του αγάπη» τη ζωγραφική. Έζησε μέσα σ' ένα φανταστικό τοπίο που το 'χε φτιάξει μόνος του. Πότε θαλάσσιο, πότε στεριανό, τις πιο πολλές φορές έμοιαζε σκηνικό, κατοικημένο από τις πιο απίθανες μορφές. Μορφές τερατώδεις όχι όμως ψυχρές και σαδιστικά τρομακτικές, όλο γωνίες και αιχμές, σαν του Ιερώνυμου Μπος, αλλά βυζαντινά ασκητικές και μεσογειακά αισθησιακές, όλο καμπύλες και κυματισμούς. Αυτές οι φιγούρες με σώματα ανθρώπινα ως επί το πλείστον, που έχουν, αντί για κεφάλια, γλάστρες με φυτά, κλουβιά, μπουκέτα κρίνους, ρόδες, περικεφαλαίες ή μελόν καπέλα, κεφαλές από ξύλινα αλογάκια του τσίρκου, οι γυναίκες με τους «μαστούς που καταργούν τη μοναξιά» και τις τεράστιες κατακόκκινες θηλές απαρτίζουν τον κόσμο όπου έζησε τα 45 χρόνια της δημιουργικής ζωής του. Ξανάρχονται σε όλα τα έργα του από την πρώτη του έκθεση του 1939, ως εκείνη που ανοίγει σήμερα, μεταθανάτια φευ, αλλά σχεδιασμένη από τον ίδιο πριν τον προλάβει ο θάνατος. Η οργάνωση του πίνακα με τις μορφές όλες στο πρώτο πλάνο, και τα τοπία ή τα εσωτερικά με τους μπερντέδες σαν κουϊντες να καλύπτουν τα δεύτερα και τα πίσω πλάνα, βγαίνει ίσως από τη βυζαντινή του προπαίδεια με τον Κόντογλου, μάλλον από ρίζες παλιές και ανατολίτικες λόγιου Κωνσταντινουπολίτη.

Έχει πράγματι μια λογιότητα και μια φιλολογία η ζωγραφική του Εγγονόπουλου. Η παιδεία του ήταν τεράστια, η ενημερότητά του γύρω από τη λογοτεχνία και την ιστορία την ελληνική όσο και την ξένη ευρύτατη —το δείχνουν οι πίνακες και τα ποιήματά του. Ήταν φυσικά πιο πληροφορημένος για τις μεγάλες μορφές και φάσεις του σουρρεαλισμού, κυρίως του λογοτεχνικού (και του γαλλικού), λιγότερο του ζωγραφικού —αλλά ποιος ζωγράφος σουρρεαλιστής δεν έχει μια δόση φιλολογίας, ποιος Ερνστ ή Μαγκρίτ ή Νταλί (οι πιο ζωγράφοι από τους σουρρεαλιστές) δεν έχει από γεννησιμιού του μια τεράστια διπλή παιδεία του λόγου και της εικαστικής τέχνης, που τους επέτρεπε να συνδυάζουν στη ζωγραφική τους όλη την ποίηση και την τέχνη που είχαν αφομοιώσει από κοινωνίες ζυμωμένες δίχως κενά και διακοπές με την παιδεία της υψηλής όλης.

Επειδή γεννήθηκε και αναπτύχθηκε στην παιδευσιακά ανώριμη και κατακερματισμένη ελληνική κοινωνία, μετά τη μικρασιατική καταστροφή, ο Εγγονόπουλος χρειάστηκε να φτιάξει το ζωγραφικό ιδίωμά του από το μηδέν —να εφεύρει τον ελληνικό σουρρεαλισμό στη ζωγραφική, που δεν μπορούσε να μοιάσει κανενός άλλου, περ' από αμυδρές συνάψεις και συμπτώσεις. Αντίθετα στην ποίηση βρήκε συνοδοιπόρους όχι μόνο τον Μπρετόν ή τον Ελύαρ, αλλά και τους Έλληνες Εμπειρικό και Καλαμάρη. Του είχαν ανοίξει το δρόμο λίγα χρόνια πριν εκδώσει την πρώτη δική του συλλογή, το «Μην ομιλείτε εις τον Οδηγόν» (1938). Τόσο για τους πίνακες που

θεωρείται ως μοναδική και αναγκαία. Πράγμα που οφείλεται φυσικά όχι σε κάποια νοηματική εξωτερική σχέση, αλλά στον εσωτερικό ρυθμό της γλώσσας και τη μουσική (και εικαστική;) αρμονία των λέξεων. Ο Εγγονόπουλος δεν αναζητά στη σύνθεση των λέξεων μόνο την ακουστική / ηχητική ισορροπία, τον ενδιαφέρει και η εικαστική πλευρά, η οπτική αντίληψη της εικόνας τους: «Οι λέξεις είναι στοιχεία που τα ξομπλιάζω χρωματιστά το ένα πλάι στο άλλο».

Ένα ενδιαφέρον σημείο αναφοράς του ποιητή είναι το βλέμμα, τα μάτια και όσα καθρεφτίζουν ή καθρεφτίζονται μέσα τους. Είναι για κείνον, μετά την αγάπη «το άκρον άωτον στην επιστήμη της υπερεισθησίας»: το φετίχ του ζωγράφου, «*Η Αδελαΐς των υποφωτών*», γνώση και παγίδα της πραγματικότητας:

«*Η ζωή, η γνώση.*

η γνώση της ζωής (των ματιών πάντα)

να 'ναι τροφή ονείρου απαλού

ή μήπως παραλήρημα;»⁹.

Το ζήτημα της σχέσης υπερρεαλισμού και ελληνικότητας στο έργο του Εγγονόπουλου έχει επανειλημμένα επισημανθεί, χωρίς ωστόσο να μελετηθεί εις βάθος. Μια τέτοια μελέτη θα ήταν όχι μόνο διαφωτιστική για την τέχνη του Εγγονόπουλου, αλλά θα συνέβαλε στο διάλογο που φέρνει πάλι σήμερα στην επιφάνεια το αίτημα της δεκαετίας του '30, αλλά και άλλων εποχών για το συνδυασμό πρωτοπορίας και παράδοσης, το πάντρεμα των σύγχρονων καλλιτεχνικών ρευμάτων με το πολιτισμικό φορτίο του παρελθόντος, τη σχέση συγχρονίας διαχρονίας.

«*Ακολουθούμε την κατακόρυφη γραμμή που είναι η ιστορία της ελληνικής τέχνης και την οριζόντια που είναι η τέχνη της εποχής μας*», διακηρύσσει το 1945 το «Τετράδιο». Ο Εγγονόπουλος, συνεργάτης του περιοδικού, βρίσκει τη δική του τομή, η οποία μπορεί να φαίνεται ότι δεν συμφωνεί απολύτως με το υπερρεαλιστικό δόγμα της ολοκληρωτικής ρήξης με το παρελθόν, εμπλουτίζει και ανανεώνει όμως την υπερρεαλιστική ανθρωπιστική θεωρία με την ελληνική ματιά του. Την ιστορική συνείδησή του δεν διαμορφώνουν τα σχολικά εγχειρίδια, αλλά οι παιδικές μνήμες της Κωνσταντινούπολης, οι λαϊκές αφηγήσεις και το δημοτικό τραγούδι, ο Μακρυγιάννης και ο Θεόφιλος.

Το ελληνοκεντρικό στοιχείο δεν είναι για

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Από το ποίημα «Ο Βελισάριος» της ποιητικής συλλογής «Στην κοιλάδα με τους ροδώνες» (Εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1978).

2. Από την επιθετική αποτροπή φιλολογικού συνεργάτη εφημερίδας —που ο ίδιος ο Εγγονόπουλος αναφέρει—: «Εγγονόπουλε πάψε πια να βασανίζεσαι και να μας βασανίζεις», έως τη φιλική συμβουλή του Δ. Φωτιάδη στο περιοδικό «Νεοελληνικά Γράμματα»: «Δεν έχω λοιπόν τίποτε καλύτερο να ευχηθώ στον φίλο κ. Εγγονόπουλο, παρά να μην επαναλάβει το «αμάρτημά» του και να ασχοληθεί αποκλειστικά με τα πινέλα του, για να μας δώσει από τις σκηνές του τόπου μας, τη χαρά των χρωμάτων του» (5/11/1938), σελ. 1.

3. Περ. Τετράδιο, αρ. 3. Στο ίδιο τεύχος υπάρχει και η οξυδερκής κριτική του Α. Ξύδη για το εικαστικό έργο του Ν. Εγγονόπουλου.

4. «Διάλεξις για τη ζωγραφική» Επιθ. Τέχνης,

τον Εγγονόπουλο ιδεολογική κατασκευή —δεν πιστεύει ότι η ποίηση γίνεται με ιδέες— είναι η δική του έκφραση του υπερρεαλιστικού οράματος ενοποίησης του χρόνου της συνύπαρξης του πραγματικού με το φανταστικό, μέσα από τη βιωμένη συνέχεια της ελληνικής ιστορικής συνείδησης: συμπυκνώνει μέσα στο παρόν στοιχεία του πρόσφατου και του απώτερου ελληνικού παρελθόντος. Το πάνθεον των ηρώων του είναι μορφές βγαλμένες από την ιστορία αλλά και την προσωπική του μυθολογία.

Έτσι οι *Αλβανοί χορεύοντες*, ο *Γουλιέλμος Τσιτζίς*, ο *Ιταλός πυροτεχνουργός* στέκουν πλάι στον *Isidore Ducasse*, τον *Οδυσσέα Ανδρούτσο*, τον *Ορφέα*, τον *Παναγή Κουταλιανό*: «*μονάχοι πάντα, κι ελεύθεροι, μεγάλοι, γενναίοι και δυνατοί*» με πρώτο και ανεπανάληπτο τον ήρωα της Λατινικής Αμερικής που ο Εγγονόπουλος υψώνει, χάρις στον υπερρεαλιστικό θαύμα, σε σύμβολο πανανθρώπινο και ελληνικότατο της ελευθερίας:

«*Μπολιβάρ, είσαι ωραίος σαν Έλληνας!*»

Γιατί ο Μπολιβάρ ενσαρκώνει την ιδέα του καλού κάγαθου όπως ο ίδιος ο ποιητής σημειώνει: «*Σαν θυμηθώ τον σωκράτειον ορισμό, πως να είσαι Έλληνας δεν είναι ζήτημα καταγωγής, αλλά αγωγής, τότε καταλαβαίνει κανείς σε τί ύψη καλλονής έχει τη δυνατότητα να φτάσει ποτέ ένας Έλληνας*».

Αν η είσοδος του ποιητή Εγγονόπουλου στον ελληνικό πνευματικό χώρο προκάλεσε μόνο λοιδωρίες και αποδοκιμασίες, η έξοδός του συνοδεύτηκε με κάθε λογής ελεγχίες και εγκώμια. Ας ευχηθούμε να ακολουθήσουν και οι μελέτες που αρμόζουν στο έργο του, έστω και με κάποια καθυστέρηση, έστω κι αν ο ίδιος, δίκαια πικραμένος, τις θεωρούσε άχρηστες.

Το απόσπασμα που ακολουθεί προέρχεται από εισαγωγικό σημείωμά του στη μετάφραση ποιημάτων του Πικάσσο («Τετράδιο», 945, αρ. 2, σ. 23).

«*Το να εξηγεί κανείς το έργο ενός μεγάλου ποιητή είναι μάταιος κόπος. Για 'δω εκάλλισσε η αρκετά γνωστή ιστορία του Νασταρδή Χότζα, σχετικά με το λόγο που επρόκειτο να εκφωνήσει κάποτε στους πιστούς στο τζαμί. Γιατί να μιλήσει σ' εκείνους που δεν ήξεραν τι πρόκειται να πει; Γιατί να μιλήσει σε κείνους που το ήξεραν; Κι όταν 'παν οι μισοί "το ξέρουν" κι οι άλλοι "όχι", "όσοι το ξέρουν ας το πουν σε κειούς που δεν το ξέρουν", είπε*».

1963, αρ. 99. Αν και η φράση αυτή αναφέρεται στη ζωγραφική του, νομίζω ότι αφορά και την ποίησή του.

5. Οκτάβιο Πας: «Η αναζήτηση της αρχής —Δοκίμια για τον υπερρεαλισμό» Μτφ. Μάγια Μαρία Ρούσσου, Εκδ. Ηριδανός, 1983, σελ. 11.

6. «Υμνος δοξαστικός για τις γυναίκες π' αγαπούμε», (Ελευσίς, Ποιήματα, β', σ. 142).

7. «Ελεωνόρα II» («Επιστροφή των πουλιών» Ποιήματα β', σ. 97).

8. Βλ. και Αλεξ. Αργυρίου: «Διαδοχικές αναγνώσεις ελλήνων υπερρεαλιστών» (Εκδ. Γνώση, 1983) σ. 171.

9. «Στην κοιλάδα με τους ροδώνες», σ. 158. Ενώ ως ποιητής αναφέρεται επανειλημμένα στο θέμα των ματιών, ως ζωγράφος αποφεύγει να τα αναπαραστήσει.

10. Βλ. και Φραγκίσκης Αμπαζοπούλου «... δεν άνησαν ματαιώς» (εκδ. Νεφέλη, 1980) σ. 367-8.

1. «Ο καφές του Ψαρά», λάδι σε πανί, 90 x 70 (1947)
2. Σχέδιο για το «Τοπείον του Πειραιώς με Άγαλμα (ντυμένο)» τέμπρα, χαρτόνι 51,5 x 35 (1944).

1. Ο Ερμής εν αναμονή, 1939

εξέθεσε πρώτη φορά το 1939, όσο και για τα ποιήματά του, ο Εγγονόπουλος δέχτηκε εντονότερες επιθέσεις από το αποστεωμένο καλλιτεχνικό κατεστημένο της εποχής, που θα 'λεγε κανείς πως θα είχε αμβλυνθεί μετά τους σαρκασμούς και την κατακραυγή για τα «νυφοπάζαρα που έβριθαν... κομψές λεμονάδες του κουτιού» του Εμπειρικού (1935) ή για τον «Παρθενό τον ψεύτικο και νεκρό» του Νικήτα Ράντου - Καλαμάρη (1933). Ο Εμπειρικός έβγαλε τα ποιήματά του περίπου λαθραία, ο Καλαμάρης αναγκάστηκε να εκπατρισθεί στα ίδια αυτά χρόνια πριν τον πόλεμο. Έτσι, η δημόσια κατακραυγή βρήκε τον Εγγονόπουλο μονάχο, με αμείωτη ένταση, και τον σημάδεψε διά βίου. Οι επιθέσεις δεν τον κλόνισαν από το ~~δρόμο που συνόχτισε με ποίηση~~

ως το τέλος, ενίσχυσαν όμως τις απομονωτικές τάσεις του. Δεν εκτράπηκε απ' αυτόν ούτε στον άμεσο μεταπόλεμο, που η ελληνική σουρρεαλιστική ποίηση δέχτηκε την πρώτη πανηγυρική αναγνώριση. Σ' αυτήν έπαιξε ο Εγγονόπουλος πρώτο ρόλο, με το μεγάλο του «Μπολιβάρ» πλάι στα έργα του Ελύτη, του Εμπειρικού, της Μάτσης Ανδρέου, όλης δηλαδή της πρώτης γενιάς των ελλήνων σουρρεαλιστών. Βρήκαν τότε όλοι ευρύτατη και θετική απήχηση στο ελληνικό κοινό. Ο «Μπολιβάρ» υπήρξε για όλους εμάς τους νεότερους όχι μόνο ένα θαυμαστό, καθαρά σουρρεαλιστικό ποίημα, αλλά κι ένα κάλεσμα ελευθερίας μέσα στην Κατοχή, όπως στη Γαλλία τα αντιστασιακά ποιήματα του Αραγκόν και του Ελυάρ. Ο Εγγονόπουλος καταξιώθηκε από τότε στην ποίηση και ταυτόχρονα σχεδόν στη ζωγραφική. Η πρώτη τεχνοκριτική παρουσίαση του ζωγραφικού έργου του στο «Τετράδιο» το 1945 πρωταγωνίστησε σ' αυτή την καταξίωση.

Ενέμεινε όμως στην απομόνωσή του ως το τέλος. Το 1963 δηλώνει: «Ξέρω πως η δουλειά μου σήμερα έχει φίλους... Σ' ένα παρελθόν όμως αρκετά πρόσφατο είχα δώσει λαβή σε ατέλειωτες παρεξηγήσεις, και μπορώ να σας βεβαιώσω πως δέχτηκε πολλές φορές και επιθέσεις άδικες συχνά μάλιστα και πολύ σκληρές». Το παλιό τραύμα ήταν βαθύ, αλλά ο ίδιος δε βοηθούσε στην επούλωσή του. Παρακάτω συνεχίζει την εξομολόγησή του: «Πιστεύω πως ο άνθρωπος κι ο πιο πολυάσχολος, κι ο πιο δοσμένος σε κάτι, έχει στιγμές αφόρητης μοναξιάς. Ε, λοιπόν, σκοπός του έργου τέχνης είναι ακριβώς η κατάργηση αυτής της μοναξιάς». Η μοναξιά είναι το πεπρωμένο του Εγγονόπουλου, και όχι τυχαία μνημονεύει, το 1962, τη φράση του Λεονάρντο ντα Βίντσι: «όντας μόνος, θα είσαι όλος δικός σου» — *Se tu sarai solo, sara tutto tuo*. Δεχόταν τη μοναξιά ως «πικρό ποτήριο» και ενίοτε πίστευε τον εαυτό του μάρτυρα: «είναι αδύνατον να φανταστείτε στον τόπο μας, με τι δυσκολίες, με τι θυσίες, με τι μαρτύρια ακόμη γίνον-

ται αυτά τα έργα που κάθε τόσο, έχουμε την τιμή να σας παρουσιάζουμε...». Μιλούσε «και για όλους τους συναδέλφους» του, αίροντας δηλαδή «τον σταυρό του μαρτυρίου» όλων.

Έζησε τόσο απόλυτα μέσα στο δικό του κόσμο που αγνόησε — θεληματικά πιστεύω, αφού δεν ήταν απληροφόρητος — πως γύρω του, έξω του, ο κόσμος της τέχνης έπαιρνε καινούριους δρόμους, πως ο αγαπημένος του ντε Κίρικο και ο Νταλί είχαν αλλάξει πορεία, νοθεύοντας τη μεγάλη μεταφυσική — σουρρεαλιστική πράξη τους, πως είχε εξατμισθεί η πεμπτουσία του σουρρεαλισμού, καθώς προχωρούσε πιο πέρα η τέχνη. Το 1946 φροντίζει μάλιστα να δηλώσει: «Ας σημειωθεί επί τη ευκαιρία ότι ο γράφων δεν υπήρξε ποτέ θιασώτης της ζωγραφικής της λεγόμενης *abstraite*». Κλείνει τα μάτια σε τέτοιες εξελίξεις, ζει περιχαρακωμένος ως το τέλος στην άσκηση μιας τέχνης της οποίας τα έργα που πρωτοδημιούργησε με τόση φαντασία και μ' ένα πινέλο σπαρταριστό, όσο προχωρούν τα χρόνια γίνονται όλο και πιο φορμαλιστικά και στεγνά, παρ' όλο τον χρωματικό τους πλούτο, σαν τους κεντημένους με πολλά στολίδια επαναλαμβανόμενους ψαλμούς των μοναχών.

Υποστηρικτές και θαυμαστές τώρα πια έχει πολλούς ο Εγγονόπουλος. Δεν μένουν όμως ούτε μαθητές ούτε μιμητές για τη συνέχιση της τέχνης του. Ο ίδιος θα μείνει ως ο μεγάλος μοναχικός της νεότερης ελληνικής ζωγραφικής στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα. Με τα έργα που τόσα χρόνια μας παρουσίαζε θα τον ταυτίζουμε πάντα, ιδίως μ' εκείνα τα παλιότερα όπως το «Τοπίο του Πειραιώς με άγαλμα (ντυμένο)» του 1944 — εδώ δημοσιεύεται το προσχέδιό του με το άγαλμα γυμνό — ή «ο Μινώταυρος» του 1948 στη σημερινή έκθεση. Έχουν το κέφι και τη ζωντάνια της πρώτης ανακάλυψης σε συνδυασμό με μια τέχνη σφριγηλή, κι οι φανταστικές μορφές τους, με τα λαμπερά χρώματα θα συνοδεύουν πάντα τη μνήμη του.

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς); ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραϊόν»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραϊόν»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά λουλουδία, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παρα- **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραϊόν»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι: Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρπούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Α. Κολτσιδο-Μ. Μποστάντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Π. Μαρτινίδης, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας. Προλογίζει η υπουργός Πολιτισμού και Επιστημών Μελίνα Μερκούρη. **Ωραίο βιβλίο!**

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΙΤΙΣΤΕ

Δεινοκρατους 131, Αθήνα 115 21
Τηλ. 72.29.237

«Κάτι το ωραϊόν»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραϊόν»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ

Ωραίο βιβλίο!

